

Regeringens proposition

1975/76:166

med förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.;

beslutad den 18 mars 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

RUNE B. JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

Riksdagen antog år 1972 lag om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor, lag om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser samt lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Lagarna gäller till utgången av juni 1976.

I propositionen föreslås att uppgiftsskyldighetslagen med endast smärre jämkningar ersätts av en ny permanent lag.

Den offentliga styrelserepresentation, som f. n. omfattar 30 förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser, föreslås utvidgad. Sålunda avses regeringen få möjlighet att tillsätta offentliga styrelseledamöter i 60 aktiebolag eller ekonomiska föreningar och tio allmännyttiga stiftelser. En ny lag föreslås gälla under en försöksperiod om tre år.

I fråga om de anställdas styrelserepresentation föreslås att den gällande lagen ersätts av en ny permanent lag. Den nu gällande storleksgränsen för företag som omfattas av lagen, 100 anställda, föreslås sänkt till 25 anställda. Vissa ändringar föreslås i aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar för att garantera att styrelsearbetet bedrivs på sådant sätt att syftet med arbetstagarrepresentationen tillgodoses. Vidare avses arbetstagarrepresentant få rätt att närvara och delta vid beredning av ärende i s. k. arbetsutskott. Arbetstagarledamöternas suppleanter föreslås få närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden. Vissa tvister om tillämpningen av lagen skall kunna prövas av arbetsdomstolen.

1 Förslag till

Lag om uppgiftsskyldighet i planeringsfrågor

Härigenom föreskrives följande.

1 § Näringsidkare är efter anmodan av myndighet som regeringen bestämmer skyldig att i fråga om arbetsställe inom länet skriftligen till länsstyrelsen eller den anmodande myndigheten översiktligt redovisa

1. rådande förhållanden i fråga om produktionen, sysselsättningen eller driften vid arbetsstället,

2. den väntade ekonomiska utvecklingen av verksamheten,

3. planerad eller väntad utvidgning eller inskränkning i produktionen, sysselsättningen eller driften eller

4. annan liknande omständighet av väsentlig betydelse för statlig eller kommunal planering.

2 § Uppgiftsskyldighet enligt 1 § får åläggas högst två gånger årligen och avse förhållande längst fem år framåt i tiden. Uppgiftsskyldighet får avse arbetsställe med färre än femtio anställda endast om det är av särskild betydelse för statlig eller kommunal planering att uppgiften lämnas.

Vid fullgörande av uppgiftsskyldighet skall samråd ske med företrädare för de anställda vid arbetsstället.

3 § Uppgift enligt 1 § får endast användas som underlag för statlig eller kommunal planering och prognosverksamhet eller för framställning av statistik.

4 § Uppgift enligt 1 § får överlämnas till statistiska centralbyrån, länsarbetsnämnden och kommunstyrelsen i den kommun där arbetsstället finns. Till annan statlig eller kommunal myndighet får uppgiften överlämnas endast om den är av väsentlig betydelse för myndighetens verksamhet. Vid överlämnandet skall behövliga förbehåll göras.

Fråga om överlämnande prövas av myndighet som regeringen bestämmer. Utan hinder härav får länsstyrelsen besluta om överlämnande av uppgift som avser arbetsställe inom länet. Länsstyrelsen kan hänskjuta uppkommen fråga om sådant överlämnande till nyss avsedd myndighet för avgörande.

Vid tillämpningen av första stycket skall beaktas å ena sidan behovet av tillgång till uppgiften, å andra sidan näringsidkarens intresse av att uppgift som rör hans affärs- eller driftsförhållanden ej utlämnas till en vidare krets än som oundgängligen behövs.

5 § Länsstyrelsen skall minst en gång årligen till näringsidkare som har ålagts att lämna uppgift enligt 1 § eller som vid arbetsställe inom länet sysselsätter minst femtio arbetstagare lämna översiktlig redogörelse för sådan statlig verksamhet och planering inom länet som kan antagas vara av betydelse för sådan näringsidkare.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på kommun i fråga om kommunal verksamhet och planering.

6 § Fullgör näringsidkare ej uppgiftsskyldighet enligt 1 §, får länsstyrelsen vid vite kalla honom till överläggning.

7 § Länsstyrelsen får vid vite kalla näringsidkare till överläggning i fråga som är av väsentlig betydelse för länet och som rör arbetsställe inom länet för vilket näringsidkaren har ålagts att lämna uppgift enligt 1 §.

Första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om kommunstyrelse beträffande arbetsställe inom kommunen.

Företrädare för de anställda skall beredas tillfälle att närvara vid överläggning enligt första eller andra stycket.

8 § Mot beslut om föreläggande av vite får talan icke föras.

9 § Vid tillämpningen av denna lag skall iakttas att den som är uppgiftsskyldig ej betungas onödigt.

10 § Vad någon på grund av denna lag har fått veta om näringsidkares affärs- eller driftsförhållanden får han ej obehörigen yppa eller nyttja.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976. I fråga om uppgift som har infördrats enligt lagen (1972: 826) om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor äger lagen motsvarande tillämpning.

2 Förslag till

Lag om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser

Härigenom föreskrives följande.

1 § Staten har rätt att utse en ledamot (offentlig styrelseledamot) och en suppleant i styrelsen för aktiebolag eller ekonomisk förening, som har särskild betydelse från allmän synpunkt, främst genom att företaget

1. har ett betydande antal anställda eller bedriver verksamhet på flera platser inom landet,

2. bedriver verksamhet i flera länder eller tillhör företag som bedriver sådan verksamhet eller

3. har ägarinflytande i andra juridiska personer.

2 § Rätt som anges i 1 § tillkommer staten även i fråga om allmännyttig stiftelse med tillgångar överstigande fem miljoner kronor.

3 § Regeringen beslutar om styrelserepresentation enligt 1 eller 2 §. Högst sextio aktiebolag eller ekonomiska föreningar och tio stiftelser får samtidigt omfattas av sådan representation.

4 § Offentlig styrelseledamot skall särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i verksamheten.

5 § Om ej annat följer av denna lag, äger bestämmelserna om styrelseledamot och styrelsesuppleant i aktiebolagslagen (1975: 1385) eller lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar motsvarande tillämpning på offentlig styrelseledamot och suppleant för sådan ledamot.

6 § Bestämmelserna i 2 kap. 4 § 6 aktiebolagslagen (1975: 1385) samt 6 § 6 och 22 § andra stycket lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar gäller ej offentlig styrelseledamot eller suppleant för sådan ledamot.

7 § Uppkommer fråga om inrättande av offentlig styrelserepresentation i stiftelse, är stiftelsen efter anmodan skyldig att till regeringen överlämna avskrift av stiftelseurkund, stadgar och andra handlingar som bestämmer stiftelsens verksamhet eller visar dess ekonomiska ställning.

Anmodan som avses i första stycket får förenas med vite.

8 § Offentlig styrelseledamot och suppleant utses för tid som regeringen bestämmer.

9 § Offentlig styrelseledamot får närvara och delta i överläggningarna när ärende, som senare skall avgöras av styrelsen, förberedes av därtill särskilt utsedda styrelseledamöter.

10 § Det åligger bolag, förening och stiftelse att utge arvode och annan ersättning till offentlig styrelseledamot och suppleant för sådan ledamot.

Utgår arvode till ledamot eller suppleant som har utsetts av företaget, har offentlig styrelseledamot eller suppleant rätt till samma arvode. I annat fall bestämmer företaget arvodet särskilt. Arvodet för år skall i båda fall för ledamot utgöra lägst 5 000 kronor och högst 20 000 kronor samt för suppleant lägst 3 000 kronor och högst 15 000 kronor.

Offentlig styrelseledamot och suppleant har rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för resa och uppehälle.

11 § I anmälan om styrelsens sammansättning enligt 8 kap. 15 § aktiebolagslagen (1975: 1385) eller 37 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar skall anges om ledamot eller suppleant har utsetts enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976 och gäller till utgången av juni 1979. Hänvisning som i lagen göres till aktiebolagslagen (1975: 1385) skall till utgången av år 1976 avse motsvarande lagrum i lagen (1944: 705) om aktiebolag.

Beslut varigenom ledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen (1972: 827) om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser gäller till dess annat förordnas. I fråga om styrelserepresentation som nu har sagts gäller den nya lagen.

3 Förslag till

Lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrives följande.

1 § Denna lag syftar till att de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar genom styrelserepresentation skall beredas insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

2 § Lagen gäller icke

1. bank- eller försäkringsaktiebolag,
2. ekonomisk förening som avses i 118 § första stycket 1—3 lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar eller kreditkassa som sägs i 3 §

lagen (1951: 309) angående införande av nya lagen om ekonomiska föreningar,

3. ekonomisk förening som ingår i jordbrukskasserörelsen.

3 § Med företag avses i denna lag aktiebolag eller ekonomisk förening, varå lagen är tillämplig.

Med koncern förstås i denna lag svenska juridiska personer som enligt bestämmelserna i 1 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975: 1385) eller, såvitt avser ekonomiska föreningar, vid en motsvarande tillämpning av dessa bestämmelser är moderföretag och dotterföretag i förhållande till varandra.

4 § Med anställd avses i denna lag

1. den som är anställd tills vidare,
2. den som är anställd för viss tid, viss säsong eller visst arbete och arbetar i genomsnitt minst 16 timmar per vecka.

Genom kollektivavtal som på arbetstagsidans har slutits eller godkänts av berörda centrala arbetstagarorganisationer kan bestämmas att annan minsta tid än som sägs i första stycket 2 skall gälla.

5 § I företag som ej är moderföretag och som under det senast förflutna räkenskapsåret här i landet har sysselsatt i genomsnitt minst 25 arbetstagare har de anställda rätt att utse två ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter) och en suppleant för varje sådan ledamot.

Består företagets styrelse av endast en ledamot, har de anställda rätt att utse en arbetstagarledamot och en suppleant.

Första och andra styckena äger motsvarande tillämpning på moderföretag. Därvid skall antalet arbetstagare avse koncernen i dess helhet och rätten till styrelserepresentation tillkomma samtliga anställda inom koncernen.

6 § Har arbetstagarledamöter utsetts, förändras ej de anställdas rätt till styrelserepresentation, om därefter antalet anställda underskrider 25 eller antalet styrelseledamöter nedgår under två.

7 § Bolagsstämma eller föreningsstämma kan utan ändring av bolagsordningen eller stadgarna besluta att denna lag skall äga tillämpning, även om antalet anställda ej uppgår till 25, eller att de anställda skall ha rätt att enligt denna lag utse fler arbetstagarledamöter och suppleanter än som följer av 5 §.

8 § Om ej annat följer av denna lag, äger bestämmelserna om styrelseledamot och styrelsesuppleant i aktiebolagslagen (1975: 1385) eller lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar motsvarande tillämpning på arbetstagarledamot och suppleant för sådan ledamot.

9 § Bestämmelserna i 2 kap. 4 § 6 aktiebolagslagen (1975: 1385), 6 § 6 och 22 § andra stycket lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar, 44 § första stycket 9 bostadsrättslagen (1971: 479) samt 4 § 6 och 14 § 2 lagen (1975: 417) om sambruksföreningar gäller ej arbetstagarledamot eller suppleant för sådan ledamot.

10 § Beslut om inrättande av styrelserepresentation för de anställda fattas av lokal arbetstagarorganisation, som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget och företräder mer än hälften av de anställda vid företaget eller av flera sådana arbetstagarorganisationer som tillsammans har denna omfattning.

Rör beslutet moderföretag, fattas det av lokal arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företag inom koncernen och företräder mer än hälften av koncernens anställda, eller av flera sådana arbetstagarorganisationer som tillsammans har denna omfattning.

Förstagets styrelse skall skriftligen underrättas om beslut att inrätta styrelserepresentation för de anställda.

11 § I företag som ej är moderföretag utses arbetstagarledamot och suppleant för sådan (arbetstagarrepresentanter) av de lokala arbetstagarorganisationer som är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget. I moderföretag utses arbetstagarrepresentant av de lokala arbetstagarorganisationer som är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget inom koncernen.

12 § Enas ej organisationerna om annat, gäller följande ordning för utseende av arbetstagarrepresentanter.

Tillhör i fall som avses i 5 § första stycket mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna vid företaget samma lokala arbetstagarorganisation, får denna utse samtliga arbetstagarrepresentanter, såvida icke annan sådan organisation företräder minst en tjugondel av dessa arbetstagare. Denna organisation får i sådant fall utse suppleant. Företräder icke någon organisation mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna vid företaget, får de två lokala arbetstagarorganisationer som företräder det största antalet sådana arbetstagare utse vardera en ledamot och en suppleant. I fall som avses i 5 § andra stycket utses arbetstagarrepresentanterna av den lokala arbetstagarorganisation som företräder det största antalet kollektivavtalsbundna arbetstagare vid företaget. Vid tillämpningen av vad som nu har sagts anses lokala arbetstagarorganisationer som tillhör samma centrala arbetstagarorganisation som en organisation.

Andra stycket äger motsvarande tillämpning i fall som avses i 5 § tredje stycket, dock att vad som sägs i andra stycket om antal arbetstagare skall avse koncernen i dess helhet.

13 § Arbetstagarrepresentant bör utses bland de anställda vid företaget eller, i fråga om moderföretag, bland de anställda inom koncernen.

Till arbetstagarrepresentant får ej utan särskilt tillstånd utses den som i sådan egenskap tillhör annat företags styrelse. Vad som nu har sagts gäller ej om företagen medger annat eller om de ingår i samma koncern.

14 § Tiden för arbetstagarrepresentants uppdrag bestäms av den som utser honom. Uppdragstiden får dock ej omfatta mer än fyra hela räkenskapsår och skall bestämmas så, att uppdraget upphör vid slutet av ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas.

Förordnas ej annat med anledning av ansökan om undantag enligt 18 eller 19 §, tillträder arbetstagarrepresentant sitt uppdrag vid tidpunkt

som bestämmas av den som har utsett honom, dock tidigast tre månader efter det att underrättelse enligt 10 § har kommit företagets styrelse tillhanda.

15 § Suppleant för arbetstagarledamot har rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden, även om ledamoten är närvarande.

Vad som sägs i 8 kap. 9 § första stycket andra meningen aktiebolagslagen (1975: 1385) om styrelseledamot äger motsvarande tillämpning på suppleant för arbetstagarledamot.

16 § En arbetstagarrepresentant får närvara och deltaga i överläggningarna när ärende, som senare skall avgöras av styrelsen, förberedes av därtill särskilt utsedda styrelseledamöter.

Enas ej arbetstagarorganisationerna om annat, utses representant som avses i första stycket av den organisation som företräder det största antalet kollektivavtalsbundna arbetstagare vid företaget eller, i fråga om moderföretag, inom koncernen.

17 § Arbetstagarrepresentant får ej deltaga i behandling av fråga som rör

1. förhandling med arbetstagarorganisation,
2. uppsägning av kollektivavtal eller
3. stridsåtgärd.

18 § Skulle styrelserepresentation för de anställda medföra väsentlig olägenhet för aktiebolag på grund av att

1. styrelsens sammansättning är beroende av politiska styrkeförhållanden eller av förhållande mellan olika aktieägare eller aktieägargrupper, som framgår av bolagsordningen, avtal eller annan omständighet, eller

2. bolagsordningen innehåller föreskrift om särskild röstmajoritet vid fattande av styrelsens beslut,

kan undantag medgivnas från denna lag, om olägenheten ej kan undanröjas på annat sätt.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på ekonomisk förening. Med förhållande som avses i första stycket 1 jämställs därvid förhållande mellan olika intressentgrupper inom föreningen.

Undantag skall förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarnas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

19 § Bestämmelserna i 18 § äger motsvarande tillämpning, om olägenhet som där sägs skulle uppkomma genom att styrelserepresentation för de anställda införs i företag där staten har utsett offentlig styrelseledamot enligt lagen (1976: 000) om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser.

20 § Fråga om tillstånd enligt 13 § andra stycket eller undantag enligt 18 eller 19 § prövas av nämnden för styrelserepresentationsfrågor.

Mot nämndens beslut får talan ej föras.

21 § I mål om tillämpning av denna lag i övrigt, i den mån tvisten avser förhållandet mellan företaget och de anställda, gäller lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister.

22 § Utöver vad som i övrigt gäller kan arbetsdomstolen i mål om tillämpningen av denna lag förordna att förhandling skall hållas inom stängda dörrar, i den mån det kan antagas att offentlighet skulle medföra risk för väsentlig skada för part eller annan genom yppande av affärs-, drifts- eller därmed jämförligt förhållande hos företag eller organisation.

23 § I anmälan om styrelsens sammansättning enligt 8 kap. 15 § aktiebolagslagen (1975: 1385) eller 37 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar skall anges om ledamot eller suppleant har utsetts enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976 utom såvitt avser 15 § andra stycket, som träder i kraft den 1 januari 1977. Hänvisning som i lagen göres till aktiebolagslagen (1975: 1385) skall till utgången av år 1976 avse motsvarande lagrum i lagen (1944: 705) om aktiebolag.

Har beslut om inrättande av styrelserepresentation fattats enligt lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar och har ej undantag medgivits enligt 14 § samma lag, gäller beslutet alltjämt. Arbetstagarrepresentant som har utsetts enligt äldre lag får behålla sitt uppdrag till och med den ordinarie stämman med styrelseval som äger rum närmast efter det att tre hela räkenskapsår förflutit, om ej organisationerna bestämmer annat. I övrigt gäller i fråga om styrelserepresentation som nu har sagts den nya lagen.

Har beslut fattats om undantag som avses i andra stycket eller om tillstånd enligt 10 § andra stycket äldre lagen, gäller det alltjämt.

Bestämmelserna i 7 § 8 och 20 § fjärde stycket första meningen lagen (1911: 55 s. 1) om ekonomiska föreningar samt 5 § 6 och 26 § första stycket andra meningen första ledet lagen (1948: 218) om sambruksföreningar gäller ej arbetstagarledamot eller suppleant för sådan ledamot. I övrigt äger bestämmelserna om styrelseledamot och styrelsesuppleant i dessa lagar motsvarande tillämpning på arbetstagarledamot och suppleant för sådan ledamot, om ej annat följer av denna lag. I fråga om anmälan enligt 20 § nämnda lag om ekonomiska föreningar eller 32 § sagda lag om sambruksföreningar äger 23 § motsvarande tillämpning.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

Härigenom föreskrives att 20 a § lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 a §²

Handling innefattande uppgifter vilka inforrats från näringsidkare enligt lagen (1972: 826) om upp-

Handling innefattande uppgifter vilka inforrats från näringsidkare enligt lagen (1976: 000) om upp-

¹ Lagen omtryckt 1971: 203

² Senaste lydelse 1972: 828

Nuvarande lydelse

giftsskyldighet i vissa planeringsfrågor må, i den mån handlingen innehåller upplysningar om näringsidkarens affärs- eller driftförhållanden, vilkas offentliggörande kan lända honom till men, icke utan hans samtycke utlämnas förrän tjugo år förflutit från handlingens datum.

Föreslagen lydelse

giftsskyldighet i planeringsfrågor må, i den mån handlingen innehåller upplysningar om näringsidkarens affärs- eller driftförhållanden, vilkas offentliggörande kan lända honom till men, icke utan hans samtycke utlämnas förrän tjugo år förflutit från handlingens datum. *Även utan sådant samtycke skall dock handling som nu sagts utlämnas, om, med hänsyn till det ändamål för vilket utlämnandet begäres och omständigheterna i övrigt, trygghet kan anses vara för handen, att det ej kommer att missbrukas till skada för näringsidkaren. Vid utlämnande skola behövliga förbehåll göras.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976. I fråga om handling innefattande uppgift som har infordrats enligt lagen (1972: 826) om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor äger lagen motsvarande tillämpning.

5 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar

dels att 25 och 26 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 111 a §, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

25 §

Inom styrelsen skall en ledamot vara ordförande.

Det åligger ordföranden att tillse att sammanträden hållas då så erfordras.

Det åligger ordföranden att tillse att sammanträden hålles då så erfordras. *Om styrelseledamot fordrar att styrelsen sammankallas, skall en sådan begäran efterkommas.*

Vid styrelsens sammanträden skola föras protokoll, vilka skola till riktheten bestyrkas av ordföranden. Ledamot av styrelsen är berättigad att på begäran få särskild från styrelsens beslut avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skola föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §

Styrelsen är beslutför, där de vid sammanträde tillstädesvarandes antal överstiger hälften av hela antalet styrelseledamöter, såframt ej för beslutförhet högre antal föreskrivits i stadgarna. Ärende må dock icke företagas, med mindre såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter eller, vid förfall för någon av dem, suppleant för honom *erhållit* tillfälle att deltaga i ärendets behandling.

Styrelsen är beslutför, där de vid sammanträde tillstädesvarandes antal överstiger hälften av hela antalet styrelseledamöter, såframt ej för beslutförhet högre antal föreskrivits i stadgarna. Ärende må dock icke företagas, med mindre såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter eller, vid förfall för någon av dem, suppleant för honom *dels fått* tillfälle att deltaga i ärendets behandling, *dels erhållit tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet.*

Såsom styrelsens beslut gälle, där föreskrift om särskild röstpluralitet ej givits i stadgarna, den mening, om vilken de flesta röstande förena sig, och vid lika röstetal den mening som biträdes av ordföranden.

111 a §

*Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 25 § andra stycket andra mening-
en eller 26 § första stycket.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

6 Förslag till

Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

Häri genom föreskrives i fråga om aktiebolagslagen (1975: 1385)

dels att i 8 kap. 2 § orden "lagen (1972: 827) om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser" skall bytas ut mot "lagen (1976: 000) om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser" samt att uttrycket "(1972: 829)" skall bytas ut mot "(1976: 000)",

dels att 8 kap. 9 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

9 §

Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal

Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal

Nuvarande lydelse

som föreskrives i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ärende får dock icke fattas, om ej såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter *erhållit* tillfälle att delta i ärendets behandling. Har styrelseledamot förfall och finnes suppleant, som skall inträda i hans ställe, skall denne beredas tillfälle därtill.

Som styrelsens beslut gäller, om bolagsordningen ej föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid sammanträde mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som biträdes av ordföranden. Är styrelsen icke fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om ej annat föreskrives i bolagsordningen.

Handling som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall underskrivas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter

Föreslagen lydelse

som föreskrives i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ärende får dock icke fattas, om ej såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter *dels fått* tillfälle att delta i ärendets behandling, *dels erhållit tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet*. Har styrelseledamot förfall och finnes suppleant, som skall inträda i hans ställe, skall denne beredas tillfälle därtill.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1976-03-18

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Feldt, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson

Föredragande: statsrådet Johansson

Proposition med förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

1 Inledning

Enligt beslut av statsmakterna år 1972 (prop. 1972: 116, NU 1972: 62, rskr 1972: 340) inleddes den 1 april 1973 en försöksverksamhet som syftar till att dels förbättra samarbetet och informationsutbytet mellan samhället och företagen, dels bereda de anställda insyn och inflytande i företagen. Till grund för denna försöksverksamhet ligger i huvudsak tre olika lagar, nämligen lagen (1972: 826) om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor (uppgiftsskyldighetslagen), lagen (1972: 827) om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser (lagen om offentlig styrelserepresentation) samt lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar (lagen om anställdas styrelserepresentation).

De nämnda lagarna gäller till utgången av juni 1976.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades vintern 1973 en delegation (I 1973: 01) med uppgift att leda och utvärdera försöksverksamheten enligt uppgiftsskyldighetslagen. Delegationen har avlämnat rapporten (Ds I 1975: 5) Företag — samhälle¹.

Vid rapporten har fogats förslag till lag om uppgiftsskyldighet i planeringsfrågor och förslag till lag om ändring i lagen (1937: 249) om in-

¹ Rapporten har avgetts av kanslirådet Gunnar Ribrant, ordförande, byråchefen Sven Rune Frid, departementssekreteraren Åke Holmqvist, riksdagsledamoten Kurt Hugosson, kanslirådet Bengt Olof Karlsson, avdelningschefen Åke Lönnqvist och departementssekreteraren Gösta Oscarsson.

skränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. Lagförslagen bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över rapporten avgetts av justitiekanslern (JK), Svea hovrätt, datainspektionen, statens vägverk, statskontoret, statistiska centralbyrån (SCB), riksrevisionsverket, konjunkturinstitutet, nämnden för samhällsinformation, statens naturvårdsverk, kommerskollegium, statens pris- och kartellnämnd, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens planverk, statens industriverk, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands och Västerbottens län efter hörande av länens länsarbetsnämnder och företagareföreningar, datasamordningskommittén (Fi 1971: 03), Stockholms, Eskilstuna, Strängnäs, Jönköpings, Kalmar, Vimmerby, Karlskrona, Sölvesborgs, Malmö, Lomma, Göteborgs, Skövde, Karlsborgs, Sundsvalls och Umeå kommuner, Stockholms läns landsting, Malmöhus läns landsting, Göteborgs och Bohus läns landsting, Västernorrlands läns landsting, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Centralorganisationen SACO/SR, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) gemensamt med Sveriges industriförbund och Svenska handelskammareförbundet, Svenska företagares riskförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund samt Svensk industriförening. Flera remissinstanser har bifogat yttranden från underinstanser. Detta gäller t. ex. kommerskollegium som hört landets handelskamrar i ärendet, länsstyrelserna som hört åtskilliga kommuner och organisationer inom länet samt LO som hört Svenska fabriksarbetareförbundet, Svenska kommunalarbetsareförbundet och Svenska metallindustriarbetareförbundet. Dessutom har yttranden inkommit från Norrtälje kommun och länsstyrelsen i Älvsborgs län.

Verksamheten med offentlig styrelserepresentation har utvärderats av en särskild arbetsgrupp med företrädare för justitie-, arbetsmarknads-, industri- och kommundepartementen. Arbetsgruppen har avgett promemorian (Ds I 1975: 6) Styrelserepresentation för samhället.

Vid promemorian har fogats förslag till lag om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser. Förslaget bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av kommerskollegium, patent- och registreringsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, statens industriverk, ordföranden i dispensnämnden för arbetstagarrepresentation, länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Kronobergs, Gotlands, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands, Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län, utredningen (Fi 1970: 69) om företagens informationsplikt, sysselsättningsutredningen (A 1975: 02), decentraliseringsutredningen (Kn 1975: 01), Gotlands, Gävle, Göteborgs,

Halmstads, Karlstads, Kristianstads, Kungsbacka, Lessebo, Ljungby, Luleå, Malmö, Norrköpings, Piteå, Sandvikens, Stockholms, Storfors, Strömsunds, Surahammars, Tierps, Trollhättans, Uppsala, Atvidabergs och Östersunds kommuner, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, LO, Centralorganisationen SACO/SR, TCO, SAF, Svenska företagens riksförbund, SHIO, Sveriges industriförbund, Svensk industriförening, Sveriges köpmannaförbund, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), KF samt Kooperationens förhandlingsorganisation (KFO).

Flera remissinstanser har bifogat yttranden från underinstanser. Detta gäller t. ex. kommerskollegium som hört landets handelskamrar i ärendet, länsstyrelserna som hört åtskilliga kommuner och organisationer inom länet, LO som hört Svenska fabriksarbetareförbundet, Svenska kommunalarbetareförbundet och Svenska metallindustriarbetareförbundet. SAF och industriförbundet har tillsammans med Sveriges grossistförbund avgett ett gemensamt yttrande.

Kungl. Maj:t gav i april 1974 statens industriverk i uppdrag att utvärdera försöksverksamheten med styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Industriverket avlämnade i februari 1975 rapporten (SIND PM 1975: 1) Styrelserepresentation för anställda — lägesrapport från en utvärdering. I september 1975 avlämnade industriverket sin slutliga utredning (SIND 1975: 4) Styrelserepresentation för anställda — erfarenheter från försöksperioden.

Utredningsarbetet har genomförts med biträde av en rådgivande referensgrupp med företrädare för bl. a. arbetsmarknadens partsorganisationer.

Efter remiss har yttranden över statens industriverks slutliga utredning avgetts av arbetsdomstolens ordförande, arbetarskyddsstyrelsen, ordföranden i dispensnämnden för arbetstagarrepresentation, statens avtalsverk, patent- och registreringsverket, Statsföretagens förhandlingsorganisation (SFO), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, LO, Centralorganisationen SACO/SR, TCO, SAF, Skogs- och lantarbetsgivareföreningen, Sveriges redareförening, A-pressens samorganisation, Kooperationens förhandlingsorganisation (KFO), LRF, SHIO, Sveriges industriförbund, Statsföretag AB, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO) och Sveriges kooperativa och allmännyttiga bostadsföretags förhandlingsorganisation (KAB). Dessutom har virkesmättningsrådet kommit in med yttrande.

SAF och Sveriges industriförbund har avgett gemensamt yttrande. I detta har Familjeföretagens förening, Tidningarnas arbetsgivareförening, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund och Svenska företagares riksförbund instämt. KF har instämt i det yttrande som har avgetts av Kooperationens förhandlingsorganisation. LO har bifogat yttrande från Beklädnadsarbetarnas förbund, Svenska fabriksarbetareförbundet, Fastighetsanställdas förbund, Svenska gruvindustriarbetareförbundet, Svenska kommunalarbetareförbundet, Svenska lantarbetareför-

bundet, Svenska metallindustriarbetareförbundet och Svenska skogsarbetareförbundet.

Riksdagen har i skrivelse den 12 december 1975 (rskr 1975/76: 114) som sin mening gett regeringen till känna vad lagutskottet anfört i betänkande (LU 1975/76: 4) med anledning av prop. 1975: 103 med förslag till ny aktiebolagslag, m. m. beträffande användande av främmande språk i styrelsearbetet.

2 Lagstiftning om uppgiftsskyldighet m. m.

2.1 Lagen om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor

Försöksverksamheten med ett organiserat informationsutbyte mellan vissa företag och samhällsorgan enligt statsmakernas beslut år 1972 är reglerad av uppgiftsskyldighetslagen.

Enligt 1 § är näringsidkare skyldig att efter anmodan av myndighet som regeringen bestämmer lämna uppgift om den väntade ekonomiska utvecklingen av verksamheten och om förändringar i produktionen, sysselsättningen eller driften. Uppgifterna får infordras högst två gånger om året och skall lämnas till länsstyrelsen. De skall avse arbetsställe inom länet och förhållanden under de närmaste fem åren.

I 2 § finns bestämmelser som avser att i näringsidkarens intresse begränsa spridningen av lämnade uppgifter. Enligt paragrafens första stycke får länsstyrelsen lämna inkommen uppgift till SCB och styrelsen i den aktuella kommunen samt till annan statlig eller kommunal myndighet för vars verksamhet uppgiften är av väsentlig betydelse. I andra stycket finns en bestämmelse av innebörd att vid vidarebefordran av en uppgift det alltid skall göras en avvägning mellan behovet av uppgiften och näringsidkarens intresse av att uppgiften inte lämnas till en vidare krets än vad som är absolut nödvändigt.

Bestämmelserna i 2 § gäller sekretess mellan myndigheter. Detta sekretesskydd kompletteras av en bestämmelse i 8 § om tystnadsplikt för den som på grund av uppgiftsskyldighetslagen fått kännedom om näringsidkarens affärs- och driftförhållanden och av en bestämmelse om handlingssekretess i 20 a § lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, vanligen kallad sekretesslagen (se avsnittet 2.2).

I lagen föreskrivs (3 §) också att länsstyrelsen minst en gång per år skall lämna uppgift till näringsidkare, som är uppgiftsskyldig enligt 1 § eller som vid arbetsställe inom länet sysselsätter fler än 50 arbetstagare, om sådan statlig verksamhet och planering inom länet som kan vara av betydelse för näringsidkaren. Samma gäller för kommun i fråga om kommunal verksamhet och planering.

Fullgör inte näringsidkaren uppgiftsskyldigheten, får länsstyrelsen vid vite kalla honom till överläggning (4 §). Även annars får länsstyrelsen vid vite kalla näringsidkare till överläggning om frågor av väsentlig betydelse för länet (5 §). Kommunstyrelse har motsvarande rätt till överläggning beträffande arbetsställe i kommunen. Företrädare för de anställda vid berört arbetsställe skall i dessa fall ges tillfälle att närvara vid överläggningen, om inte särskilda skäl föranleder annat.

2.2 Lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen)

Inom den statliga och kommunala förvaltningen gäller den s. k. offentlighetsprincipen, som innebär att i princip vem som helst har rätt att få ta del av handling som inkommit till eller upprättats hos myndighet. Endast med uttryckligt stöd av sekretesslagen kan denna rätt inskränkas. I samband med tillkomsten av uppgiftsskyldighetslagen infördes i sekretesslagen en ny paragraf, 20 a §, som gör det möjligt att hemlighålla handlingar med uppgifter som infordrats enligt uppgiftsskyldighetslagen och vars offentliggörande kan skada näringsidkaren. Skyddet gäller oberoende av hos vilken myndighet handlingen finns. Utlämnande kan ske om näringsidkaren samtycker till detta. Annars är sekretesstiden tjugo år.

Sekretesslagen tar endast sikte på sekretesskyddet gentemot allmänheten och reglerar inte förhållandet myndigheter emellan. Generella regler om sekretess mellan myndigheter saknas f. n. Det kan nämnas att offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén i betänkandet (SOU 1975: 22) Lag om allmänna handlingar har föreslagit att i en ny sekretesslag även utlämnande av handlingar myndigheter emellan skall regleras. Förslaget, som har remissbehandlats, övervägs f. n. inom justitiedepartementet.

3 Departementspromemorian Företag — samhälle

Enligt prop. 1972: 116 bör informationssystemet bestå av följande komponenter:

- information från företagen till samhället
- information från samhället till företagen
- information mellan samhällsorganen

Delegationen för informationssystemet företag — samhälle har arbetat med utgångspunkt från denna indelning. Den följande framställningen ansluter härtill.

3.1 Information från företagen till samhället

3.1.1 Informationsinsamlingens uppbyggnad och försöksverksamhetens omfattning

Enligt riktlinjerna för uppbyggnaden av informationssystemet skall detaljerad information från företagen begränsas till i första hand vad som är nödvändigt för att urskilja de fall som kan tänkas ha betydelse för samhällsorganens planering eller påkalla någon form av åtgärder från samhällets sida. I andra hand skall informationen även tjäna som underlag för sammanställning över den väntade utvecklingen i skilda avseenden för olika branscher och regioner.

Uppgifter från företagen har inhämtats genom ett rapportsystem som består av både enkäter och muntliga kontakter. Genom enkäterna inhämtas uppgifter om enskilda arbetsställen beträffande dessas verksamhet och planering. Enkäter har utsänts till stora och medelstora företag inom industrin under hösten 1973, våren 1974, hösten 1974 och våren 1975 samt till motsvarande företag inom partihandeln under våren 1975. Den senare enkäten föregicks av en provundersökning under senhösten 1974. En partihandelsenkät har även utsänts under hösten 1975. SCB har på delegationens uppdrag verkställt maskinella bearbetningar av svaren från varje enkätomgång. Dessa tabellredovisningar har överlämnats till länsstyrelser och andra myndigheter.

Delegationen har inför varje omgång utarbetat anvisningar och instruktioner för länsstyrelsernas hantering av enkätmaterial och för uppföljningen av enkätsvaren. Delegationen har vid några tillfällen arrangerat konferenser och utbildningsdagar med berörda länsstyrelsetjänstemän. Delegationen har informerat andra myndigheter, främst kommuner, länsarbetsnämnder och företagareföreningar, skriftligt eller vid särskilda överläggningar. Information om systemet har vidare lämnats till berörda organisationer. En utvärdering av försöksverksamheten har skett genom fortlöpande kontakter med länsstyrelserna och genom rapportering från dem efter varje enkätomgång, genom enkäter och andra förfrågningar till länsarbetsnämnder, företagareföreningar och kommuner samt vid kontakter med företag, näringslivsorganisationer och organ som arbetsmarknadsdepartementet, statens industriverk, SCB m. fl.

3.1.2 Samhällsorganens planering och informationsbehov

Delegationen framhåller att begreppet *samhällsplanering* är mycket vidsträckt och att informationsbehoven för planeringen som en följd därav är mycket mångsidiga och sinsemellan olikartade. Delegationens behandling av detta område inskränks till samhällsorganens övergripande planering på medellång sikt och till de informationsbehov som därvid uppstår.

Delegationen redovisar i rapporten en genomgång av planeringen på central, regional och lokal nivå. Kraven på en mer utbyggd planering finns på alla nivåer. På *central nivå* fordrar den ekonomiska politiken och näringspolitiken ett omfattande underlag i form av data, prognoser och planer. Kraven sammanhänger bl. a. med utbyggnaden av de centrala samordningsuppgifterna som finns på olika områden, exempelvis inom industripolitiken, regionalpolitiken, sysselsättningspolitiken, på transportområdet och inom andra sektorer. När det gäller industrin aktualiseras från olika håll behovet av branschutredningar. I vissa fall pågår en uppbyggnad av särskilda branschvisa informationssystem. Statens industriverk avser vidare att fr. o. m. år 1976 redovisa en årlig översikt över utvecklingen inom industrin historiskt och på fem års sikt.

Samhällsplaneringen på *regional nivå* bedrivs av statliga och landstingskommunala organ. En planering av såväl sektoriellt som sektorsövergripande slag bedrivs även av vissa kommunalförbund och liknande interkommunala organ.

Landstingens planeringsuppgifter avser i första hand sjukvården. De statliga länsnämndernas planering behandlar utvecklingen inom respektive nämnds kompetensområde. Länsstyrelsen bedriver s. k. sektoriell planering, t. ex. inom natur- och miljövårdens område. Länsstyrelsens viktigaste planeringsuppgifter är emellertid av regionalt övergripande slag och gäller såväl fysisk som regionalpolitisk planering.

På *lokal nivå* har kommunerna ansvaret för den fysiska planeringen samt för planering och genomförande av bostadsproduktionen. Planeringen av kommunal service påverkas i hög grad av bebyggelseutvecklingen och sker till stor del som sektoriell planering för kommunens olika verksamhetsområden. Samordningen av den sektoriella planeringen sker under kommunstyrelsens ledning i den kommunalekonomiska långtidsplaneringen, vad gäller ekonomiska frågor, samt i översiktliga markanvändningsplaner. Arbete pågår för att skapa en modell för samordning mellan verksamhets-, fysisk, ekonomisk, bostadsförsörjnings- och trafikförsörjningsplanering m. m.

När det gäller *informationsbehoven* konstaterar delegationen att informationssystemet företag — samhälle är avsett att täcka endast en del av samhällets behov av uppgifter från företagen.

Sysselsättningsuppgifterna är, anför delegationen, särskilt viktiga i den planering som bedrivs av samhällsorgan på olika nivåer. För de regionala och lokala organen är det angeläget att få aktuell information om nuvarande situation och förväntad utveckling vid de befintliga arbetsställena samt om möjligt även om det sysselsättningstillskott som kan uppstå till följd av nyetableringar. I dessa sammanhang är det även av stort intresse att få information om produktionsutveckling och investeringar i anläggningar och maskiner. För att få möjlighet till

samråd behöver samhällsorganen tidigt ha kännedom om större investeringar, eftersom dessa dels kan medföra krav på samhällseliga följdinvesteringar, dels kan påverka företagens framtida sysselsättning eller produktionsinriktning.

Även om informationssystemet i första hand är avsett för de lokala och regionala samhällsorganens behov, kan enligt delegationen de insamlade uppgifterna många gånger fylla ett informationsbehov vid planering på central nivå.

Förutom behovet av ett allmänt planeringsunderlag har önskemålet att kunna identifiera s. k. intressanta fall spelat en central roll vid uppbyggnaden av rapportsystemet. Enkäterna skall i detta sammanhang utgöra ett radar- och alarmsystem för att urskilja de arbetsställen som kan tänkas ha särskild betydelse för samhällsplaneringen eller påkalla någon form av uppföljning från samhällets sida. De uppgifter som inhämtas via enkäterna behöver inte vara alltför detaljerade utan kan, utöver de grundläggande planeringsvariablerna sysselsättning, produktion och investeringar, begränsas till vad som är nödvändigt för att urskilja de intressanta fallen. För dessa fall måste kontaktvägar stå öppna för kompletterande information och för nyansering av enkätsvaren.

Kontakten mellan samhällsorganen och företagen initieras ofta genom ansökningar om stöd eller tillstånd av olika slag. Samhällsorganens behov av detaljerat beslutsunderlag tillgodoses i dessa fall genom ansökningshandlingarna och vid de överläggningar som förs. Delegationen anser emellertid att informationen om samtliga företags samlade bedömningar beträffande nuläge och framtidsutsikter kan utgöra ett värdefullt bakgrundsmaterial vid behandlingen av inkomna ansökningar. Dessutom kan rapportsystemets uppgifter från det enskilda företaget utnyttjas i samhällsorganens uppsökande verksamhet. Den utformning som föreslås för rapportsystemets enkäter täcker enligt delegationens uppfattning det informationsbehov som behövs vid den uppsökande verksamheten.

Frågevariablerna har valts med hänsyn till rapportsystemets syfte. Enkätfrågor om nuvarande och förväntad sysselsättning, produktion och investeringsverksamhet (i byggnader och maskiner samt i forskning och utvecklingsarbete) har återkommit vid varje undersökningstillfälle men med något varierad frågeteknik. Andra frågor som upprepats i samtliga enkäter gäller större förändringar i verksamheten (nyetableringar och nedläggningar), insatser för marknadsföring, kapacitetsutnyttjande och utvecklingsmöjligheter på lokaliseringssorten samt ett avsnitt om företagets information till de anställda om de lämnade enkätsvaren. Vid vårenkäten 1975 kompletterades frågebatteriet med en fråga om lönsamheten.

Uppsättningen av frågor är inte fastställd en gång för alla utan kan

enligt delegationen varieras efter behov. Eventuella samordningskrav väger alltid tungt i detta sammanhang. Rent tekniskt föreligger inga svårigheter att vid olika tillfällen komplettera blanketterna med frågor av speciellt intresse på det lokala eller regionala planet. Även arbetsställen tillhörande en viss bransch och/eller storleksgrupp kan tillställas speciella frågor. Till partihandeln riktas exempelvis branschspecifika frågor om deltidssysselsättning och om försäljningens geografiska inriktning.

Enligt delegationens mening bör variabelinnehållet i enkäterna vid varje undersökningstillfälle anpassas efter de informationsbehov som finns hos samhällsorganen. Delegationen framhåller dock att det samtidigt är angeläget att bevara en viss kontinuitet i uppgiftsinsamlingen för att möjliggöra tidsserieanalyser.

3.1.3 Rapportsystemets omfattning

Informationssystemet bör enligt direktiven för verksamheten dels ge en bred och översiktlig bild av utvecklingen i branscher och regioner, dels ge en tidig information angående förväntade förändringar vid enskilda företag. För den första typen av information kan inhämtandet av uppgifter med fördel göras med hjälp av enkäter. För den andra typen av information måste enkätssystemet kompletteras med ett utvidgat informationsutbyte i form av muntliga kontakter.

För att de uppgifter som infordras inom rapportsystemets ram skall kunna utnyttjas effektivt fordras att användarna har tillgång till en bred *basinformation* rörande företagsverksamheten. Ett minimibehov är tillgång till uppgifter om namn, adress, branschtillhörighet samt antal sysselsatta. Delegationen anser att SCB bör förse kommuner och länsstyrelser med aktuell basinformation om de arbetsställen som ligger inom respektive kommun och län.

Enligt departementschefsuttalande i prop. 1972: 116 bör rapportsystemet i princip omfatta bara företag med minst 50 anställda. Delegationen finner *avgränsningen* välavvägd och anser att man även i fortsättningen bör tillämpa denna storleksgräns. Företag med mindre än 50 anställda bedöms inte kunna tillföra systemet särskilt mycket ny information i planeringsfrågor. Delegationen anser dock att möjlighet till tillfälliga kompletteringar med mindre företag eller höjningar av den nedre storleksgränsen bör föreligga även i framtiden.

Enligt delegationens direktiv skall informationssystemet på sikt omfatta samtliga näringsgrenar.

Vid de tre första undersökningstillfällena ingick endast industriföretagen i rapportsystemet. Samtidigt med den tredje undersökningssomgången prövades och utvecklades ett enkätssystem för näringsområdet partihandel. Vid den fjärde undersökningssomgången genomfördes ett fullskaleprov avseende partihandeln.

Delegationen har prövat frågan om en utvidgning av rapportsystemet. Med utgångspunkt från behovet av ytterligare information och på vilket sätt detta bäst kan tillgodoses anser delegationen att en viss utvidgning till nya branscher eller företagsgrupper bör övervägas. De områden det gäller är delar av skogsbruket och samfärdselområdet samt viss privat och offentlig serviceverksamhet.

Beträffande *periodiciteten* för rapportsystemets enkäter har avvägningar gjorts mellan å ena sidan önskemålen om tät information om förändringar och å andra sidan den belastning detta innebär för uppgiftslämnarna. Delegationen bedömer att som underlag för den översiktliga planeringsverksamheten det i normala fall synes vara tillräckligt med en enkät per år. Den bör med hänsyn till bl. a. företagets planeringsrutiner förläggas till våren.

3.1.4 Rapportsystemets tekniska uppbyggnad

Många parter är inblandade i den administrativa organisationen för rapportsystemet. Länsstyrelsen är uppgiftsinsamlande myndighet och detaljgranskar och utsorterar de ärenden som skall beredas vidare. SCB biträder med registerunderlag och med att insamla uppgifter från företag som har arbetsställen i flera län. Dessutom svarar SCB för stansning och bearbetning av samtliga uppgifter. Delegationen finner att organisationen fungerat i stort sett bra.

Rapportsystemet skall tillgodose ett informationsbehov på medellång sikt. Denna har i uppgiftsskyldighetslagen fastslagits till högst fem år. Delegationen har därför haft den utgångspunkten att frågebatteriet skall byggas upp för en planperiod på fem år.

Vid det första undersökningstillfället hösten 1973 tillämpades för nästan samtliga frågor en rent kvalitativ *frågeteknik*. Det utmärkande för denna är att uppgiftslämnarens bedömningar om framtida förändringar efterfrågas i termer av typ "större", "ungefär oförändrad" och "mindre".

Från användarhåll har emellertid önskemålen om kvantitativ frågeteknik varit starka. Detta önskemål tillgodosågs delvis vid vår- och höst-enkäterna 1974, då en sådan teknik tillämpades för variablerna produktion respektive investeringar. De senare har därefter efterfrågats i absoluta tal.

Frågan om produktionsutveckling fick samma kvantitativa form som sysselsättningsvariabeln haft redan från första undersökningstillfället. Detta innebär att företagen skall ange den förväntade utvecklingen inom givna, relativt breda procentintervall.

Delegationen anser att frågetekniken behöver utvecklas ytterligare för att en så hög tillförlitlighet som möjligt skall uppnås. Därvid bör bl. a. möjligheterna att vidareutveckla användningen av kvalitativa uppgifter särskilt prövas.

När det gäller *redovisningen* av de insamlade uppgifterna har särskilda ansträngningar gjorts för att materialet skall bli så lätthanterligt som möjligt för användarna. Genom vissa bearbetningar och begränsningar i distributionen av data bedömer delegationen att det nuvarande systemet för redovisningen fungerar relativt tillfredsställande.

3.1.5 Kvaliteten på insamlade uppgifter

Delegationen bedömer att tillförlitligheten i rapportsystemet är god och jämförbar med den i andra liknande undersökningar vad gäller uppgifter summerade för hela industrin.

Delegationen pekar på några olika sätt att ytterligare höja tillförlitligheten i uppgifterna. Den på kort sikt mest angelägna åtgärden är att få till stånd en systematisk uppföljning av de företag som dels lämnat missvisande eller inaktuell information, dels inte alls besvarat enkäterna. På längre sikt är den väsentligaste uppgiften att utveckla metoder för utvärdering av planuppgifterna.

3.1.6 Utnyttjande av insamlade uppgifter

Rapportsystemets uppgifter som underlag vid samhällsorganens *prognosverksamhet* har framför allt kommit till användning vid arbetet med länsplanering 1974. Flertalet länsstyrelser skulle enligt vad delegationen inhämtat ha skickat ut egna enkäter om de inte haft tillgång till dessa uppgifter.

Kommunernas behov av underlag för sin planering har undersökts i en enkät som Svenska kommunförbundet utsänt till landets samtliga kommuner. Enligt denna anser många kommuner att rapportsystemets uppgifter i vissa delar skulle kunna tillgodose deras behov, framför allt om de får möjlighet att komplettera rapportsystemets enkätformulär med egna frågor. Hittills har några kommuner sänt ut egna enkäter parallellt med rapportsystemet med motiveringen att materialet inte varit tillgängligt för dem, att de mindre företagen inte tillfrågats eller att frågebatteriet inte fullt ut tillgodosett deras behov.

På central nivå har statens industriverk och arbetsmarknadsdepartementet utnyttjat rapportsystemets uppgifter i form av sammanställningar som delegationen framställt över den förväntade utvecklingen.

Utsorteringen av de *intressanta fallen* har skett i samband med länsstyrelsernas granskning av enkätsvaren. Hur denna utsortering skall ske har som regel bestämts i samråd med länsarbetsnämnd och företagareförening. I några län har även kommunerna deltagit i detta samråd.

Samhällsorganen har sedan kontaktat arbetsställen som indikerat sådana förändringar att samhällets utveckling kan komma att påverkas i positiv eller negativ riktning. Dessa arbetsställen, som betecknas som åtgärdsärenden, har i en del fall varit föremål för närmare utredningar

inom samhällsorganen. I andra fall har överläggningar tagits upp med det aktuella arbetsstället. Dessa kontakter har nästan genomgående ansetts vara av positivt värde och har i några fall givit konkreta resultat i form av statligt stöd eller kontakter med andra företag för produktionssamverkan. Den korta försöksperioden har emellertid inte givit möjlighet till en mer fullständig bedömning av de resultat som åstadkommits eller kan väntas.

Delegationen anser att mycket talar för att arbetet med uppföljningsverksamheten bör fortsätta. Inte minst den systematiska genomgången av företagen i varje län och det samspel som följer därav mellan olika myndigheter och mellan dem och företagen ger en god grund för fortsatt arbete på dessa områden. Delegationen anser därför att kommunernas roll i samband med uppföljningsarbetet bör vidareutvecklas. Detsamma gäller företagsnämndernas roll. Dessa har hittills inte i nämnvärd utsträckning medverkat vid de muntliga överläggningarna mellan företagen och samhällsorganen. Delegationen anser att företagsnämndernas medverkan på sikt bör kunna tillföra rapportsystemet väsentlig information och höja dess kvalitet.

3.1.7 Systematiska muntliga kontakter

För att kunna utföra sina planeringsuppgifter behöver enligt delegationen både länsorgan och kommuner tillgång till information om näringslivets utveckling utöver vad rapportsystemets enkäter ger. Det finns därför i vissa fall behov av direktkontakter mellan samhällsorganen och företagen, t. ex. för att fördjupa och komplettera den information som lämnats i enkäterna.

Informationsutbyte genom informella kontakter finns redan på många orter och fungerar enligt delegationen smidigt och effektivt. De behöver dock utvidgas till andra orter och regioner och systematiseras och göras regelbundna så att de resultat som kommer fram vid överläggningarna kan utnyttjas i planeringen. Delegationen anser att sådana systematiserade muntliga företagskontakter utgör en del av rapportsystemet som bör utvecklas ytterligare.

3.1.8 Andra frågor

Delegationen framhåller att ovanan vid ett nytt informationssystem och utvecklingen av alla de möjligheter ett sådant erbjuder har skapat behov av utbildning för berörda handläggare. Under den hittillsvarande försöksverksamheten har konferenser och utbildningsdagar ordnats för handläggare och annan berörd personal vid länsstyrelserna. Information om systemet till andra länsorgan har lämnats vid särskilda konferenser. Kommunernas handläggare har informerats i samband med kommunförbundets kurser i näringslivskontakter.

Behovet av vidareutbildning i olika sakfrågor, liksom av konferenser

mellan olika myndigheter för att underlätta samverkan är dock, anför delegationen, långt ifrån tillgodosett och bör därför beaktas i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Inom många företag har en *samverkan skett mellan företagsledningen och de anställda* i samband med uppgiftslämnandet. Enkätsvaren skall avse företagsledningens bedömningar, men det förutsätts, i enlighet med propositionens riktlinjer, att de anställda skall informeras om de lämnade svaren och därvid ha möjlighet att diskutera dem med företagsledningen. Enligt delegationen bör samrådet byggas ut så att de anställda deltar i besvarandet av frågorna och i förekommande fall meddelar avvikande mening. På samma sätt skall de anställda självfallet även delges den information som samhällsorganen lämnar till företagen om sin planering. En öppenhet inom företagen i dessa frågor kan positivt påverka samarbetet såväl inom företagen som mellan företagen och samhällsorganen.

3.1.9 Förslag

Då det gäller informationen från företagen till samhället redovisar delegationen sammanfattningsvis följande erfarenheter och därpå baserade förslag.

Den *nedre storleksgränsen* för ingående arbetsställen bör i princip vara 50 anställda. Möjligheter bör finnas till tillfälliga avvikelser från denna gräns inom vissa branscher eller geografiska områden.

Samtliga kommuner och länsstyrelser bör ha tillgång till aktuell *basinformation* (t. ex. uppgifter om namn, bransch, ägarkategori, antal sysselsatta) för alla arbetsställen inom sina resp. geografiska områden. Denna basinformation bör inte inhämtas via rapportsystemet utan erhållas från befintliga register, i första hand SCB:s centrala företagsregister.

Informationsinhämtande direkt från enskilda företag bör inte ske i de *branscher* där utvecklingen kan prognosticeras bättre eller enklare med hjälp av uppgifter från andra källor.

Enkätundersökningarna bör inskränkas till *normalt en gång per år*. Möjlighet bör dock finnas att vid särskilda behov utöka antalet enkäter till högst två gånger per år.

Frågetekniken behöver utvecklas ytterligare. Härvid bör bl. a. provas möjligheterna att vidareutveckla användandet av kvalitativa uppgifter.

Redovisningstekniken behöver vidareutvecklas med särskilt beaktande av utvecklingen på datateknikens område.

Särskilda resultatredovisningar bör lämnas till de medverkande arbetsställena efter varje enkätomgång.

Uppföljningen av *åtgärdsärendena* har givit vissa konkreta resultat men hämmats av bristande resurser hos länsorganen, eftersom uppföljningsverksamheten kräver förhållandevis stora arbetsinsatser.

Systematiska *muntliga företagskontakter* för informationsutbyte med de mest strategiska arbetsställena i en ort bör fortsättningsvis ingå i samhällsorganens planeringsarbete.

De *anställdas medverkan* i rapportsystemet bör utvecklas. Detta bör vara en naturligt del av strävandena mot ett vidgat inflytande för de anställda inom företagen.

3.2 Information från samhället till företagen

3.2.1 Verksamhetens omfattning och former

Tillämpningsanvisningar och rekommendationer om informationen har av delegationen sänts ut till samtliga länsstyrelser och kommuner för att en viss enhetlighet i informationsgivningen skall uppnås i enlighet med propositionens rekommendation.

Länsstyrelserna har svarat för informationen från samtliga statliga länsorgan och i de flesta fall även från landstingen. En skriftlig information har utsänts till arbetsställena under såväl 1974 som 1975. Vidare har länsstyrelserna i viss utsträckning deltagit vid muntliga informationsträffar som anordnats av kommuner och av företagsorganisationer. Praktiskt taget alla länsstyrelser har även informerat företag med mindre än 50 anställda.

Kommunerna har kunnat välja mellan skriftlig och muntlig information allt efter förutsättningar och önskemål i resp. kommun. De större kommunerna har i regel gett skriftlig och de mindre muntlig information. Många kommuner har emellertid utnyttjat båda informationsvägarna.

3.2.2 Erfarenheter

Informationsmottagarnas synpunkter har av delegationen kartlagts med hjälp av intervjuer vid ett 50-tal företag samt via en förfrågan till samtliga handelskammare. Svaren från de senare understryker nästan genomgående behovet av skriftlig information. Handelskamrarna framhåller vikten av att informationen är koncentrerad men ändå lättläst och att den ges på ett så tidigt stadium att planeringen ännu kan påverkas. Vidare önskar man hänvisningar till var ytterligare upplysningar kan inhämtas som komplement till den skriftliga informationen.

Intervjuundersökningen visar enligt delegationen att flertalet av dem som kommit i beröring med den skriftliga informationen har en allmänt positiv attityd till att myndigheterna lämnar information. Informationen har dock ofta lästs flyktigt eller inte alls. Det viktigaste skälet för detta anges vara att den normalt inte har anknytning till dagsaktuella problem inom företaget. Muntliga kontakter fyller en större funktion, framhålls det i många svar.

3.2.3 Förslag

Delegationen konstaterar att utformningen av och innehållet i samhällsorganens information till näringslivet inte har fått någon slutgiltig lösning under försöksperioden. Informationsbehovens mångskiftande karaktär torde överhuvudtaget göra det omöjligt att i detalj skapa en enhetlig och definitiv form som passar landets olika delar och näringslivets olika sektorer.

Delegationen sammanfattar sina erfarenheter och förslag i följande punkter.

Den *skriftliga informationen* till företagen har ett berättigande på grund av att den kan nå många mottagare. Den bör emellertid förenklas och koncentreras.

Muntlig information till enskilda arbetsställen vid personliga besök av representanter för berörda samhällsorgan är klart överlägsen skriftlig information och bör därför ges ökat utrymme. Detta bör vägas mot att kostnaderna per kontakt är avsevärt högre än vid skriftlig information.

Informationsträffar för företagen bör arrangeras i samverkan mellan kommuner och olika länsorgan.

3.3 Information mellan samhällsorganen m. m.

3.3.1 Utgångspunkter

En omfattande samhällsplanering av övergripande slag har utvecklats under senare tid. Behovet av aktuellt planeringsunderlag har därmed ökat hos samhällsorgan på alla nivåer. Det är därför enligt delegationen angeläget att den från företagen insamlade informationen genom ett utbyte av material mellan myndigheterna kommer till så stor användning som möjligt. Detta fordrar insatser för samordning av de olika samhällliga organens verksamhet när det gäller utnyttjandet av insamlade uppgifter. En del av detta samordningsarbete förutsätter enligt delegationen vissa utbildningsinsatser.

Ökad användning av insamlade uppgifter innebär emellertid, anför delegationen, att sekretessfrågorna måste ägnas extra uppmärksamhet.

När det gäller möjligheterna till utbyte av information på regional nivå har delegationen rekommenderat ett samarbete inom rapportsystemets ram mellan länsstyrelse, länsarbetsnämnder, företagareföreningar och berörda kommuner. Genom den beredningsgrupp, som består av representanter för de tre förstnämnda organen och som verkat i flertalet län, kanaliseras den information om arbetsställena som av gruppen bedömts som väsentlig till berörda länsorgan och kommuner.

Kommunerna har hittills i regel endast delgetts information om de intressanta fallen. Detta samarbete upplevs av många kommuner som otillräckligt. Att kommunernas lokalkännedom om näringslivet inte ut-

nyttjas vid genomgången och bedömningen av den insamlade informationen anses vara en stor brist som påverkar kvaliteten i den fortsatta handläggningen. Delegationen delar uppfattningen att varje kommun skall ha tillgång till all den information som insamlas om den egna kommunens arbetsställen. I praktiken är det främst den skriftliga informationen som kommunerna saknar, dvs. den information som insamlas via enkäterna och sedan finns hos länsstyrelserna. Vid de muntliga kontakter som tas inom rapportsystemets ram bör kommunerna delta och på så sätt få tillgång till den önskade informationen.

Även för planeringen på central nivå finns enligt delegationen ett påtagligt behov att få snabb och tillförlitlig information om näringslivets framtidsbedömningar. Detta behov avser främst olika statistiska sammanställningar från rapportsystemets enkäter men gäller ibland även uppgifter för enskilda företag. Speciella problem är förknippade med överföringen av uppgifter om ändrade framtidsbedömningar som kommer fram vid de muntliga överläggningarna på regional och lokal nivå. Om denna information över huvud taget kan formaliseras och föras vidare får utredas i den fortsatta verksamheten.

3.3.2 Utbildning

Enligt delegationen behövs utbildningsinsatser främst för berörd länsstyrelsepersonal men också för viss kommunal personal. Delegationen har under den hittillsvarande försöksverksamheten ordnat konferenser och utbildningsdagar samt även lämnat information till representanter för företagen och andra organ som kommit i kontakt med informationssystemet.

I den fortsatta utvecklingen av informationssystemet bör enligt delegationen utbildningen bedrivas efter olika linjer, främst i form av konferenser och kurser. De förra bör vara av mer allmänt informativ karaktär och syfta till att sprida kännedom om systemet och dess möjligheter samt att underlätta samverkan. Kurserna däremot bör vara sakanknutna och läggas upp som vidareutbildning för tjänstemän med praktiska lednings- och handläggningsuppgifter.

Delegationen bör i egen regi eller i samverkan med andra myndigheter arrangera kortare kurser och konferenser som berör specifika problem inom informationssystemet. Delegationen bör även i den mån sådan utbildning har anknytning till informationssystemets behov samverka med andra organ för att utbildning av mer generell slag kommer till stånd, t. ex. i prognos- och informationsteknik.

3.3.3 Samordning mellan rapportsystemet och andra informationssystem

Delegationen skall enligt sina direktiv uppmärksamma redan befintligt informationsutbyte på såväl central som lokal och regional nivå

samt organisera sitt informationsinhämtande så att onödigt dubbelarbete undviks för såväl företagen som de uppgiftsbearbetande organen. Vidare skall delegationen vidta sådana åtgärder som främjar samordning mellan uppgiftsinsamlande enligt den nya lagen och övrigt uppgiftsinsamlande.

En samordning av uppgiftsinsamlingen kan enligt delegationen ske efter olika linjer och i olika avseenden. Delegationen har diskuterat och prövat olika möjligheter till samordning. En del av samordningsförsöken har närmast effekt på användarsidan, medan andra syftar till att i någon mån minska uppgiftslämnarbördan.

Delegationen har i sitt hittillsvarande arbete under försöksperioden inriktat sig på vissa konkreta fall av samordning mellan rapportsystemet och enkäter med ett närliggande syfte, dvs. sådana som insamlar planuppgifter på medellång sikt från företag/arbetsställen på regional och lokal nivå. Delegationen har emellertid endast kunnat påbörja samordningsarbetet, eftersom det är en utdragen process som kräver kontinuerliga överläggningar med berörda organ.

Delegationen har i enlighet med sina direktiv samrått med olika organ som samlar in uppgifter från företagen samt med olika utredningar inom detta område.

De överväganden delegationen gör beträffande samordningen leder fram till slutsatsen att praktiska samordningsmöjligheter finns både när det gäller vissa definitioner och basregister och i fråga om vissa enkäter med likartat innehåll.

3.3.4 Sekretessfrågor

En förutsättning för att värdefull planinformation i vissa fall skall lämnas är att företagen känner förtroende för sekretesskyddet. Delegationen anser att sekretessfrågorna är mycket viktiga och de har därför ägnats stor uppmärksamhet. Under hittillsvarande försöksperiod har stor restriktivitet iakttagits när det gäller överlämnande av primärmaterial till andra myndigheter. Endast länsarbetsnämnder, företagareföreningar och kommuner har fått uppgifter i någon större omfattning. Endast i undantagsfall har ett komplett primärmaterial överlämnats. Några primäruppgifter har inte överlämnats till enskilda personer eller organisationer.

Det har såvitt delegationen känner till inte i något fall förekommit missbruk av de insamlade uppgifterna.

Det grundläggande problemet gäller enligt delegationen avvägningen mellan olika samhällsorgans behov av uppgifter och uppgiftslämnarnas krav att lämnade uppgifter inte vidarebefordras till en vidare krets än vad som oundgängligen behövs. Detta krav kan komma i konflikt med angelägenheten av att undvika dubbelarbete för såväl uppgiftslämnarna som samhällsorganen. Delegationen anser att endast myndigheter med ett legitimt och dokumenterat behov av rapportsystemets

uppgifter för planerings- och prognosändamål bör få tillgång till dessa. Ett eventuellt utlämnande skall prövas i varje enskilt fall. Om sekretessproblematiken anförs i huvudsak följande.

Några större sekretessproblem föreligger inte då det gäller att skydda känsliga uppgifter gentemot allmänheten. Bestämmelsen i 20 a § sekretesslagen, som tolkats mycket restriktivt, har fungerat väl. Delegationen påpekar dock att det f. n. saknas möjlighet för myndighet att vid utlämnande av rapportsystemets primärmaterial utfärda särskilda förbehåll på samma sätt som kan ske t. ex. då vissa för statistik lämnade uppgifter utlämnas enligt 16 § sekretesslagen. Delegationen föreslår att 20 a § kompletteras med en bestämmelse av innebörd att förbehåll skall kunna göras vid eventuellt utlämnande.

Då det gäller sekretess gentemot andra myndigheter slår delegationen fast att det alltid måste föreligga ett väsentligt intresse för den sökande myndighetens verksamhet för att utlämnande skall ske. Delegationen anser att också länsarbetsnämnd skall tas upp bland de i lagen nämnda organen till vilka utlämnande får ske, eftersom dessa nämnder rutinemässigt bör få vissa uppgifter. Beslut om utlämnande till myndighet skall enligt förslaget kunna fattas endast av länsstyrelse och den centrala myndighet regeringen utser att ansvara för informationssystemets verksamhet. Detta förutsätter att den centrala myndigheten förfogar över hela materialet. Vad gäller länsstyrelserna har de f. n. tillgång endast till uppgifter från det egna länet. För att utnyttja analysmöjligheterna bör de enligt delegationen i fortsättningen ha tillgång till material från hela riket. Deras rätt att besluta om utlämnande föreslås dock avse endast uppgifter från arbetsställen inom det egna länet. Om länsstyrelsen finner fråga om utlämnande tveksam får enligt förslaget avgörandet hänskjutas till den centrala myndigheten.

Enligt promemorian bör i lagen tas in en bestämmelse att behövliga förbehåll skall göras då uppgifter utlämnas till annan myndighet. Sådant förbehåll kan avse t. ex. förvaring, användning och förbud mot publicering samt att ansvarig mottagare av materialet skall förordnas. Där emot kan förbehåll inte avse förbud mot vidare spridning till enskild, eftersom det enligt tryckfrihetsförordningen åligger den myndighet som innehar handlingen att pröva om stöd i sekretesslagen finns för hemlighållande.

Delegationen tar också upp de sekretessproblem som finns då det gäller att inom en myndighet begränsa spridningen av känsliga uppgifter. Svårigheten ligger i att begränsa den personkrets inom en myndighet som får ta del av materialet utan att möjligheterna till ett avsett och rationellt utnyttjande av uppgifterna begränsas onödigt. Delegationen konstaterar att detta särskilt gäller vid myndigheter med förtroendevalda styrelseledamöter, som kan representera konkurrerande företag eller ha sådan anknytning till dessa att de inte bör få ta del av primär-

material från vissa arbetsställen. Delegationen har övervägt bl. a. en jävsregel, men funnit detta vara en oframkomlig väg med hänsyn till bl. a. att jäv tar sikte på en beslutssituation och inte i och för sig utgör hinder att ta del av material.

Delegationen föreslår ingen annan regel i denna del än vad som följer av lagens bestämmelse att vid utlämnande skall beaktas bl. a. att materialet inte utlämnas till en vidare krets än vad som oundgängligen behövs. I promemorian pekas dock på möjligheten att t. ex. en kommunstyrelse inom sig frivilligt beslutar att till viss tjänsteman eller styrelseledamot helt överlämna granskningen av underlagsmaterialet, när det gäller statistiska bearbetningar av primäruppgifterna. Därmed skulle övriga ledamöter avstå från att begära tillgång till primäruppgifterna.

När det gäller uppföljningen av intressanta fall föreligger enligt promemorian en speciell situation. Det förutsätts att uppgifter av väsentligt intresse för viss myndighets verksamhet skall kunna överlämnas till denna. Detta bör leda till relevanta åtgärder i någon form, varvid inledningen bör vara att myndigheten tar direkt kontakt med företaget för kompletterande information. I den mån kontakten leder till ett konkret ärende kan detta sedan handläggas enligt normal rutin. Delegationen understryker att enkätsvaren i sig inte skall utgöra underlag för direkta åtgärder mot enskilda arbetsställen. Däremot kan uppgifterna ge indikationer på sådana arbetsställen som olika myndigheter kan behöva ha överläggningar med i konkreta frågor eller om deras allmänna eller förväntade utveckling.

För att ytterligare markera syftet med uppgiftslämnandet föreslår delegationen att i lagen intas en särskild bestämmelse, vari anges att inhämtad uppgift får användas endast som underlag vid statlig och kommunal planering och prognosverksamhet eller för statistiska sammanställningar.

3.3.5 Förslag

I fråga om informationen mellan samhällsorganen och de därvid behandlade sekretessfrågorna redovisar delegationen sammanfattningsvis följande bedömningar och förslag.

Fortsatt *vidareutbildning* av den personal som arbetar med informationssystemet bör ske i form av kurser och konferenser.

De myndigheter som kan uppvisa ett legitimt och dokumenterat behov av rapportsystemets uppgifter för planerings- och prognosändamål bör få del av dessa. Detta kan bidra till att *eliminera dubbelarbete*.

En *prövning om utlämnande* av primäruppgifter skall ske i varje enskilt fall. Länsstyrelserna skall pröva utlämnande av uppgifter från arbetsställen inom det egna länet men skall i tveksamma fall kunna hänskjuta frågan till central myndighet för avgörande. Den centrala myndigheten skall pröva utlämnande av material avseende hela riket.

De myndigheter som *rutinmässigt* får del av primäruppgifterna anges i lagen och är SCB, länsarbetsnämnd och kommunstyrelse.

Överenskommelser bör träffas mellan utlämnande och mottagande myndighet, varvid möjligheter bör finnas att därvid utfärda *förbehåll*. Även vid utlämnande till enskild skall förbehåll kunna göras.

Primäruppgifter får *endast användas* som underlag vid statlig och kommunal planering och prognosverksamhet, vari inkluderas sådan uppsökande verksamhet som gäller inhämtande av kompletterande information vid muntliga överläggningar, eller för statistiska sammanställningar.

3.4 Delegationens sammanfattande slutsatser

Enligt delegationens uppfattning visar erfarenheterna av försöksverksamheten att informationssystemet kan fås att fungera tillfredsställande. För detta behövs dock en ytterligare utveckling och utvärdering.

Delegationen framhåller att erfarenheterna av informationssystemet är begränsade varför viss försiktighet måste iakttas vid tolkningen. Detta talar för att en vidareutveckling av systemet är önskvärd. Denna utveckling kräver stor flexibilitet för att medge anpassning till uppkomna behov. Därvid måste strävandena att samordna uppgiftsinsamlingen för regionala och lokala behov ges högre prioritet än som hittills skett. En delegation föreslås leda den fortsatta verksamheten med att vidareutveckla systemet.

3.5 Särskilt yttrande

Ledamöterna i delegationens rådgivande nämnd Karl-Olof Faxén och Bo Sillén har avgett ett särskilt yttrande. I detta hänvisas till att endast ett fåtal intressanta fall har identifierats genom de skriftliga enkäterna. Detta visar enligt Faxén/Sillén att länsstyrelser och kommuner redan utan enkäterna har tillräcklig information. Vidare finner man det omöjligt att förena ett utnyttjande av enkätuppgifterna för planeringsändamål med ett tillräckligt sekretesskydd. Därför anser Faxén/Sillén att de skriftliga enkäterna bör utgå ur rapportsystemet.

4 Remissyttranden över departementspromemorian Företag—samhälle

4.1 Allmänna synpunkter

Remissinstanserna delar allmänt den i delegationens rapport uttryckta uppfattningen att ökat samarbete behövs mellan näringslivet och samhällsorganen. Flertalet remissinstanser delar också delegationens upp-

fattning att verksamheten i fortsättningen bör regleras av en permanent lag och att en kontinuerlig vidareutveckling skall ske inom ramen för en sådan lag. Till dessa hör bl. a. *SCB, riksrevisionsverket, konjunkturinstitutet, statens industriverk, flertalet länsstyrelser och kommuner, Kommun- och Landstingsförbundet* samt *LO, TCO* och *SACO/SR*.

Några remissinstanser, bl. a. *JK, statskontoret, kommerskollegium, länsstyrelsen i Jönköpings län, grossistförbundet, köpmannaförbundet* och *SHIO* förordar ännu en försöksperiod under vilken bl. a. sekretessfrågorna, analysmetoderna och möjligheterna till utökade muntliga företagskontakter ytterligare bör utredas. Bl. a. *SAF/industriförbundet/handelskammareförbundet* anser att tyngdpunkten i den fortsatta verksamheten bör ligga på muntliga kontakter med företagen.

Endast en remissinstans, *länsstyrelsen i Västerbottens län*, anser att verksamheten bör upphöra med utgången av försöksperioden.

Vad som i rapporten anförs om det begränsade utbytet av försöksverksamheten då det gäller arbetet med de intressanta fallen tas upp i många remissvar. *Flertalet länsstyrelser*, liksom *konjunkturinstitutet, nämnden för samhällsinformation* och *överstyrelsen för ekonomiskt försvar* anser att detta förhållande måste ses mot bakgrund av att länsstyrelserna till stor del saknat resurser att på ett önskvärt sätt bearbeta och analysera materialet och följa upp de intressanta fallen. Även *Svenska metallindustriarbetareförbundet* påpekar att uppföljningsarbetet har varit helt omöjligt att genomföra med de personella resurser som länsstyrelserna förfogat över. *Länsarbetsnämnderna* och *företagareföreningarna* framhåller dock för sin del som positivt det ökade regionala samarbete i näringslivsfrågor som blivit en följd av dessa organs medverkan i berednings- och uppföljningsarbetet.

Beträffande ledningen av ett fortsatt informationssystem tillstyrker bl. a. *länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län* samt *Landstingsförbundet* att en särskild delegation får i uppdrag att leda den fortsatta verksamheten och vidareutvecklingen av systemet. *Landstingsförbundet* föreslår att delegationen utökas med primär- och landstingskommunala representanter för att bättre representera samhällsorganen i sin helhet. *SCB* förutsätter att verket även i fortsättningen får samma möjligheter som hittills att påverka arbetets inriktning och omfattning. Även *SAF/industriförbundet/handelskammareförbundet* tillstyrker att en delegation får till uppdrag att leda den fortsatta verksamheten och hemställer att näringslivets organisationer ges representation i densamma. Dessutom understryker organisationerna vikten av att handelskamrarna ges möjligheter att löpande följa och på lämpligt sätt medverka i främst länsstyrelsernas fortsatta arbete med informationssystemet.

4.2 Informationen från företagen till samhället

4.2.1 Samhällsorganens planerings- och informationsbehov

Att behovet av information i planeringsfrågor är mycket stort hos samhällsorgan på alla nivåer vitsordas av samtliga remissinstanser. *Riksrevisionsverket* framhåller att en väl utvecklad kontakt- och informationsverksamhet mellan näringsliv och samhälle är en förutsättning för att samhället skall kunna förverkliga sina regionalpolitiska och systerpolitiska intentioner. *Statskontoret* och *konjunkturinstitutet* anser att detta kräver ett informationsutbyte av ungefär den typ som prövats av delegationen.

Aktuell information om planerade och förutsedda förändringar inom näringslivet behövs enligt *statens industriverk* som underlag för verkets årliga rapporter om utvecklingen inom olika industribranscher. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* framhåller i likhet med övriga länsstyrelser behovet av underlag för länsplaneringen och *bostadsstyrelsen* behovet för länsorganens och kommunernas dimensionering av bostadsbyggandet. *Länsstyrelsen i Örebro län* anför behovet för den regionala trafikplaneringen och för det ekonomiska försvarets planering av försörjningsberedskapen. Det senare understryks även av *överstyrelsen för ekonomiskt försvar*. Den fysiska planeringens krav måste, enligt *planverket* och *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, ofta beaktas vid genomförandet av de regionalpolitiska målen. Alla lokaliseringsöverväganden av betydelse måste ske mot bakgrund av förankrade fysiska planer, varför företagens behov av mark och lokaler måste kunna bedömas i ett tidigt skede av planeringsprocessen.

Landstingen har successivt kommit att spela en ökad roll i den regionala planeringen och i planeringen av kollektivtrafiken, främst i Stockholms län, vilket påpekas av *Landstingsförbundet* och av *landstinget i Stockholms län*.

Umeå, Karlskrona och Jönköpings kommuner m. fl. tar upp den kommunala planeringens allt större betydelse genom den kommunala sektorns snabba tillväxt. De framhåller därvid att kommunerna måste få en så god information som möjligt beträffande näringslivets förhållanden och framtidsbedömningar.

Formerna för informationsinhämtandet är föremål för viss diskussion. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* uppehåller sig vid informationssystemets dubbla syfte att dels ge underlag för samhällsplaneringen, dels avisera om händelser i företagen som kan påkalla åtgärder från samhällets sida.

Enligt länsstyrelsen bör frågebatteriet kunna begränsas om systemet skall användas enbart i den översiktliga planeringen. Ett enkätssystem med syfte att urskilja intressanta fall är otillräckligt, även om enkäterna utsänds med täta intervall. Systemet blir effektivt först då de skriftliga

enkäterna kompletteras med uppföljande av muntliga kontakter. Liknande synpunkter anförs av *länsstyrelsen i Kalmar län* och av *Karlsborgs kommun*.

Konjunkturinstitutet anser att de skriftliga enkäterna trots sina brister kan utgöra en god plattform för fortsatta muntliga kontakter. De bör då inriktas på att spegla nuläget och i det hänseendet göras något mer omfattande än hittills. *Kommerskollegium* framhåller att om syftet med informationssystemet inskränks till att endast ge underlag för utsortering av intressanta fall så bör antalet frågor i enkäterna kunna reduceras väsentligt.

SAF/industriförbundet/handelskammareförbundet anför olika skäl mot användningen av planenkäter och förordar muntliga kontakter. Organisationerna vill dock inte utesluta att skriftliga enkäter i vissa fall kan visa sig erforderliga för att komplettera underlaget för samhällsorganens urval av företagskontakter. Sådana enkäter bör dock vara väsentligt enklare och mera översiktliga än de hittills prövade och bättre anpassade till skilda regionala förutsättningar och behov.

Det i ett särskilt yttrande till delegationens rapport (se avsnitt 3.5) framförda förslaget att skriftliga enkäter helt skall utgå ur systemet stöds av *grossistförbundet* och *Svensk industriförening*. Liknande synpunkter anförs av *länsstyrelsen i Södermanlands län*.

SCB finner det utomordentligt viktigt att den flexibilitet som f. n. finns kan bibehållas i framtiden. Utöver vissa återkommande grundläggande planeringsvariabler bör enkäternas innehåll alltid anpassas till aktuella behov. Denna flexibilitet underlättar försöken att samordna rapportsystemet med andra liknande undersökningar. Möjligheterna till flexibilitet understryks även av *planverket* och *Stockholms läns lands-ting*.

4.2.2 Rapportsystemets omfattning

Delegationens förslag om en generell nedre gräns vid 50 anställda för de i enkätssystemet ingående företagen med möjlighet till tillfälliga kompletteringar, tillstyrks av flertalet remissorgan. *SCB* framhåller att det är väl motiverat att i princip hålla fast vid 50 anställda som nedre gräns, då verkets erfarenheter entydigt visar att de mindre företagens möjligheter att rapportera planuppgifter är utomordentligt små. *Svenska företagares riksförbund*, *konjunkturinstitutet* och *Strängnäs kommun* anser att mindre företag enbart bör kontaktas muntligt.

I frågan om vilka undantag från huvudregeln som bör medges framförs synpunkter från flera håll. Enligt *Malmö m. fl. kommuner* bör avvikelser tillåtas bl. a. i branscher med många småföretag. Om så inte sker kan en stor del av den totala sysselsättningen falla utanför systemet.

Vissa remissinstanser är kritiska mot huvudregeln att endast företag

med minst 50 anställda skall omfattas av uppgiftsskyldigheten och anser att den generella gränsen bör sänkas. För att kommunerna skall ha nytta av rapportsystemets enkäter måste enligt *kommunförbundet* även arbetsställen med mindre än 50 anställda tas med. Behovet härav accentueras om systemet utvidgas till andra branscher. *Stockholms, Sölvesborgs, Eskilstuna, Norrtälje* och *Karlskrona kommuner* ifrågasätter om inte storleksnivån bör sänkas till 20, och ibland ned till 10 anställda. Enkäterna till de mindre företagen kan göras enklare och endast innehålla uppgifter på kortare sikt. Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* föreslår enkäter som varierar i innehåll efter företagets storlek.

Svea hovrätt anser att storleksgränsen bör preciseras i lagen.

I frågan om rapportsystemet bör utvidgas till nya branscher anför *länsstyrelsen i Västernorrlands län* att det är önskvärt att systemet omfattar så stor del av näringslivet som möjligt om förslagna årliga revideringar av länsplaneringen kommer till stånd. *Länsstyrelserna i Malmöhus* och *Örebro län* trycker på behovet av att planeringsinformationen från den offentliga sektorn på ett enkelt, samlat och överskådligt sätt snabbt blir tillgänglig för de regionala planeringsmyndigheterna. *Eskilstuna kommun* understryker behovet av att information utbyts även med statliga företag.

Beträffande periodiciteten är samtliga remissorgan som uttalar sig ense om att det som regel är tillräckligt med en enkät per år. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser att enkäter till partihandel och vissa delar av privat service ej behöver ha samma regularitet som industrienkäterna. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har skisserat ett system med regelbundet återkommande mer omfattande enkäter med relativt långa tidsintervaller. Dessa skulle årligen följas upp av enklare enkäter. Tidsintervallen mellan de mer omfattande enkäterna kan förslagsvis vara fem år.

4.2.3 Rapportsystemets tekniska uppbyggnad

Ett fåtal remissinstanser berör de administrativa rutinerna i rapportsystemet. Vissa remissinstanser, bl. a. *länsstyrelsen i Jönköpings län* anser att den centrala bearbetningen av materialet bör ske snabbare. *Stockholms läns landsting* har uppfattningen att statistikproduktionen från rapportsystemet bör omhändertas av SCB och publiceras i serien Sveriges officiella statistik under de sekretessrestriktioner som härvid tillämpas.

SCB pekar på att arbetet med enkäterna är mycket tidskrävande, beroende på att en samordning mellan alla länsstyrelser och SCB måste göras vad gäller undersökningspopulation, insamling och granskning. En annan orsak är att systemet är helt nytt och har justerats efter hand. *SCB* nämner också möjligheter att genom ökat ADB-utnyttjande för-

bättra systemets olika rutiner och på så sätt minska undersökningarnas omloppstider. På kort sikt är möjligheterna att mer märkbart nedbringa omloppstiden trots allt relativt begränsade. SCB utgår vidare från att verket liksom hittills får ansvaret för systemets statistikproduktion. Den nu tillämpade redovisningstekniken bör utvecklas för att bättre tillgodose användarnas behov. Den teknik och erfarenhet som verket utvecklat i samband med uppbyggnadsarbetet med den regionalstatistiska databasen (RSDB) bör utnyttjas i detta sammanhang. Även *statskontoret* anser att arbetet bör anknytas till SCB:s utvecklingsarbete med regionalstatistiska databaser. Informationen bör dock bearbetas vid berörda regionala och lokala organ med tyngdpunkt på de intressanta fallen.

Konjunkturinstitutet ställer sig tveksamt till delegationens planer på att vidareutveckla den kvalitativa frågetekniken. Institutet anför att denna teknik har givna begränsningar så till vida att det inte är styrkan av en variabels förändring som mäts utan endast de andelar som ökar eller minskar. Denna begränsning har visat sig vara av mindre betydelse då det gäller korttidsstatistik (för kvartal) men kan förmodas bli mycket besvärande om man vill mäta förändringar för längre perioder.

SCB anser däremot att för uppgifter på upp till fem års sikt är den kvalitativa frågetekniken att föredra, eftersom företagen inte kan ge precisa kvantitativa svar. Utskiljandet av intressanta fall torde i allt väsentligt kunna uppnås genom kvalitativ frågeteknik. Vid planeringen i övrigt krävs ibland en nedbrytning av underlagsmaterialet till ett fåtal enheter. Därvid blir den kvalitativa frågetekniken mindre användbar. Förslaget att låta företagen ange den förväntade utvecklingen inom relativt bred procentintervall synes vara ett lovande försök att komma ur dilemmat med frågeteknikens utformning.

4.2.4 Kvaliteten på insamlade uppgifter

Några remissinstanser tar upp problemet med osäkerheten i de framtidsbedömningar som företagen lämnar i sina enkätsvar. *SAF/industriförbundet/handelskammareförbundet* anser, liksom *Svenska företagens riksförbund*, att precisionen i de ofta nödvändigtvis grovt skattade svaren övervärderas i olika stadier av samhällsplaneringen. Mätproblemen torde inte heller kunna lösas genom att frågetekniken utvecklas, eftersom företagens möjligheter att lämna relevant information kan vara otillräckliga eller helt och hållet saknas. Vidare kan man inte addera planer som tillkommit under helt skilda omständigheter och som dessutom vid enkättillfället nått en varierande grad av konkretisering. Man kan inte heller bortse från att medvetet felaktig rapportering kan förekomma. I några uppmärksammade fall av planerade företagsnedläggningar har företag — sannolikt av sekretesskäl — svarat "neutralt" på enkätfrågorna, samtidigt som informationen förs fram till samhällsorganen på andra vägar.

Enligt *Göteborgs kommun* kan man inte räkna med att genom förhandsförfrågningar kunna fånga in sådana plötsliga och kraftiga samsättningsförändringar som ofta sammanhänger med t. ex. företagsfusioner. *SACO/SR* anser att felkällorna i rapportsystemet kan minska men aldrig helt elimineras. Detta innebär dock inte att samhället bör avstå från att hämta de upplysningar till stöd för planeringsverksamheten som står till buds.

Metallindustriarbetareförbundet anser att företagens enkätsvar mera har gett uttryck för den bild av företagen som företagsledningarna velat att samhällsorganen skall få, än redovisat den faktiska planeringssituationen i företagen. Ett sätt att förbättra kvaliteten på företagens uppgifter hade varit att garantera de fackliga organisationerna den inblick i företagens informationslämnande som förutsattes i propositionen till den nu gällande lagen. I likhet med metallindustriarbetareförbundet anser *LO* att uppföljningen och kontrollen av kvaliteten bör inriktas på planutfallsanalyser. *Riksrevisionsverket*, *SCB* och *Malmö kommun* framhåller att utvärderingen av rapportsystemets tillförlitlighet bör ges hög prioritet i det fortsatta arbetet.

4.2.5 Utnyttjandet av insamlade uppgifter

Många remissyttranden tar upp det begränsade utbytet av rapportsystemet då det gäller att få fram tidigare okända intressanta fall. *Länsstyrelserna i Södermanlands, Västernorrlands och Västerbottens län* framhåller således att myndigheternas kännedom om företagen är god, även utan de uppgifter som framkommer via informationssystemet. Enligt några länsstyrelser kan emellertid rapportsystemet komma att spela en stor roll om företag inom andra näringsgrenar än industrin och partihandeln inkluderas. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att sakinnehållet i enkäterna inte kan ge underlag för en utsortering av intressanta fall. Länsstyrelsen vill dock poängtera den betydelse rapportsystemet har för bl. a. kommunerna vid urskiljande av intressanta fall i positiv bemärkelse.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anför att positiva resultat uppnåtts i de fall resurser kunnat avsättas för ett uppföljningsarbete avseende de utsorterade intressanta fallen. Även *länsstyrelsen i Skaraborgs län* har funnit att det inhämtade skriftliga enkätmaterial utgjort en ändamålsenlig bas som, kompletterad med information från beredningsgruppens medlemmar, gjort det möjligt att finna åtgärdsärenden.

SCB anser att möjligheterna att urskilja intressanta fall skulle förbättras om mer information om företagens finansiella förhållanden utnyttjades. Som nulägesbeskrivningar och avstampspunkter för bedömningar om den sannolika framtida utvecklingen kan den information som finns i företagens offentliga årsredovisningar utgöra ett värdefullt stöd.

Vad beträffar rapportssystemets användbarhet som underlag för prognosarbetet på regional nivå har remissinstanserna i allmänhet ansett att rapportssystemets uppgifter utgjort en värdefull informationskälla. *AMS* anser att viss begränsad ny information erhållits, medan *länsstyrelsen i Jönköpings län* har uppfattningen att vissa värdefulla samband mellan ekonomiska data och sysselsättningsdata kommit fram. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* anser att rapportssystemets betydelse både som prognosunderlag och för urskiljande av intressanta fall kommer att öka på sikt genom förbättrade möjligheter till tidsserieanalyser.

Vad gäller rapportssystemets användbarhet på lokal nivå framhåller *länsstyrelserna i Blekinge och Skaraborgs län* de insamlade uppgifternas betydelse för den kommunala planeringen. *Riksrevisionsverket* m. fl. remissinstanser pekar på kommunernas behov av att få uppgifter även från de mindre företagen. *Överstyrelsen för ekonomiskt försvar* och flera kommuner ifrågasätter om inte kommunerna borde delta i utsorteringen av intressanta fall. *Kommunförbundet* konstaterar att väsentliga ändringar i fråga om både rapportssystemets täckning och kommunernas möjlighet att få tillgång till primäruppgifterna måste vidtas för att systemet skall vara användbart för kommunerna.

4.2.6 Systematiska muntliga kontakter

Många remissinstanser såsom *planverket*, *riksrevisionsverket*, *SCB*, *nämnden för samhällsinformation*, de flesta *länsstyrelser* och *kommuner* uttalar sin positiva inställning till utvidgade muntliga företagskontakter. *Kommunförbundet* samt *Kalmar* och *Sölvesborgs kommuner* framhåller att smidigt fungerande informella kontakter finns redan idag men att de bör göras mer regelbundna så att resultaten kan utnyttjas i planeringen. *Konjunkturinstitutet* anser att vissa skäl talar för att de muntliga kontakterna utvidgas till att omfatta såvitt möjligt alla företag av en viss storlek.

SAF/industriförbundet/handelskammareförbundet anser som tidigare nämnts att muntliga kontakter bör utgöra det väsentliga i rapportssystemet. Endast därigenom kan man få så konkret och förtrolig information från företagen att den kan användas som underlag för planering och åtgärder av samhällets organ. Endast vid muntliga kontakter kan företagen redovisa olika planeringsalternativ, sannolikheten för alternativa utvecklingsvägar, nyanserade bedömningar av externa faktorer som kan påverka planeringen.

Enligt *kommerskollegium* är muntligt informationsutbyte meningsfullt och berättigat. Det ökade värdet av erhållen information måste emellertid vägas mot de avsevärt högre kostnaderna för muntlig information jämfört med skriftlig.

Flera länsstyrelser, kommunförbundet, Karlsborgs kommun m. fl. anser att kommunerna bör delta vid de föreslagna muntliga kontakterna

inom rapportsystemets ram. Kommunförbundet understryker att man därvid inte genom något rikssystem får slå sönder de nu fungerande kontaktvägarna.

Erfarenheter från muntliga kontakter i *Göteborgs kommun* visar dels att de fackliga organisationerna besitter en kunskap om det lokala näringslivet som är av stort värde för prognosarbetet, dels att ett förtroende har börjat byggas upp mellan kommun och näringsliv och de anställdas organisationer. *LO* och *länsstyrelsen i Örebro län* anser att representanter för de anställda bör få delta i de muntliga överläggningarna. *LO* finner det dessutom anmärkningsvärt att enligt lagförslaget företrädare för de anställda, om särskilda skäl finns, inte behöver beredas tillfälle att närvara vid överläggningar mellan företag och samhälle. Så länge som inte dessa särskilda skäl redovisas kan *LO* inte acceptera en sådan lydelse.

Landstingsförbundet understryker betydelsen av att företrädare för landstingen ges möjlighet att delta i muntliga överläggningar med de företag som har en nyckelställning i regionen.

4.2.7 Andra frågor

Frågan om samverkan mellan företagsledning och anställda i samband med uppgiftslämnandet tas upp i vissa remissyttranden. Enligt *TCO* bör formerna för en förstärkt medverkan från de anställdas sida i informationsutbytet utvecklas och beslutas samtidigt som försöksverksamheten permanentas. I den nya lagen bör därför intas bestämmelser om att företagen obligatoriskt åläggs att samråda med de lokala fackliga organisationerna när det gäller den skriftliga informationen. Det är även angeläget att arbetstagarna ges full inblick i de muntliga kontakterna, vilka utgör ett viktigt komplement till de skriftliga enkäterna.

LO och *metallindustriarbetareförbundet* anser att de fackliga organisationerna inte garanterats den inblick i företagets informationslämnande som förutsattes i propositionen till den hittills gällande lagen. För att detta skall ske, föreslår organisationerna att ett utrymme lämnas på blanketten för fackföreningarnas underskrift och eventuella kommentarer till företagets uppgifter.

Önskemål om arbetstagarnas medverkan i informationsutbytet framförs även av flera länsstyrelser. *Länsstyrelsen* och *företagareföreningen i Göteborgs och Bohus län* anser att detta kan ske genom ett särskilt enkätssystem till fackförbundens lokalavdelningar. *TCO* anför att allt fler för löntagarna centrala frågor kommer att handläggas av olika regionala organ, bl. a. genom utvecklandet av den regionala samhällsplaneringen. Med hänsyn härtill finner *TCO* det naturligt att man till informationssystemet även på den regionala nivån knyter någon form av rådgivande organ med facklig representation.

I den fortsatta verksamheten med informationssystemet bör enligt

överstyrelsen för ekonomiskt försvar kostnaderna beräknas för systemet och sättas i relation till materialets värde för samhällsplaneringen på olika nivåer. Riksrevisionsverket framhåller att en avvägning bör ske mellan de resurser som krävs för ett framtida informationssystem och de som krävs för andra former av kontaktverksamhet. Liknande synpunkter anförs av *SAF/industriförbundet/handelskammareförbundet*.

Nästan samtliga hörda länsstyrelser framhåller att de inte kunnat leva upp till intentionerna med informationssystemet på grund av bristande personella resurser. Detta har främst drabbat analys- och uppföljningsarbetet samt de muntliga kontakterna med företagen. För att systemet skall bli ett effektivt fungerande instrument för samhällets närings- och arbetsmarknadspolitik krävs därför personalförstärkning vid länsstyrelserna.

Konjunkturinstitutet understryker att tillgången till personella resurser är helt avgörande för vad man kan få ut av ett informationssystem av ifrågasatt slag och tillägger att om den ambitiösa målsättningen skall kunna förverkligas krävs tillgång till kvalificerad personal på framför allt länsnivå. Man skulle med personal för sådana uppgifter på länsnivå i någon mån få en styrning från länen av statistikproduktionen, vilket kunde vara värdefullt som komplettering till den starka centrala styrning som finns nu. En personell satsning av detta slag på länsnivå skulle sannolikt också leda till en aktivering av hela den länsadministrerade verksamheten inom regionerna.

4.3 Informationen från samhället till företagen

4.3.1 Verksamhetens omfattning och former

Flera remissinstanser vill ifrågasätta om inte den nedre storleksgränsen 50 anställda för företag som skall erhålla information från samhällsorganen är alltför högt satt. *Konjunkturinstitutet* och *överstyrelsen för ekonomiskt försvar* anser att åtminstone den skriftliga informationen bör rikta sig till alla arbetsställen inom industrin oavsett storlek. *Göteborgs kommun* antar att de mindre företagen har större svårigheter än de större att orientera sig om de olika samhällsorganen och dessas planer och föreslår därför en nedre gräns på 20 anställda.

SACO/SR är medvetet om att det av administrativa skäl kan vara önskvärt att begränsa kretsen av mottagare av direktinformationen men ifrågasätter om inte den föreslagna gränsen bör sänkas. Även *Västernorrlands läns landsting* och *riksrevisionsverket* framför liknande synpunkter. Riksrevisionsverket påpekar också att hänsyn bör tas till de anställdas önskemål om information även i företag som ligger utanför informationssystemet.

Flertalet länsstyrelser och kommuner omtalar att de sänd sin skriftliga information även till mindre företag än de i lagen föreskrivna. *Göteborgs kommun* påpekar att adressproblem är svårösta.

4.3.2 Erfarenheter och förslag

Den skriftliga informationen har i många fall kompletterats med muntliga informationsträffar, ofta i kommunal regi och med deltagande av representanter för de olika länsorganen. Erfarenheterna från dessa träffar anses genomgående vara positiva. *Strängnäs kommun* anger t. ex. att kommunens goda erfarenheter från sådana träffar grundar sig på bl. a. högt deltagarantal och hög frågeaktivitet. *Kalmar kommun* däremot redovisar mindre gott utbyte av större informationsträffar. *Kommunförbundet* framhåller att muntliga träffar många gånger kan vara lämpliga men varnar samtidigt för att alltför omfattande sammankomster ofta inte ger utrymme för frågor och diskussioner med anknytning till lokala problem.

Länsstyrelserna understryker genomgående delegationens uppfattning att de muntliga kontakterna bör utvecklas. *Riksrevisionsverket* delar delegationens uppfattning att möjligheter till muntliga kontakter bör tas till vara t. ex. genom att representanter för samhällsorganen deltar i informationsmöten med företrädare för företagen och de anställda. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* påpekar att mer informella informationsträffar med företagsledning och de anställda i samverkan mellan länsstyrelse, övriga länsorgan och respektive kommun även bättre skulle kunna anpassas till det i hög grad varierade informationsbehovet hos företagen. Även *SHIO* anser att muntliga informationsträffar bör utvecklas varvid *SHIO:s* länsorganisationer och de lokala hantverks- och industriorganisationerna kan utgöra lämpliga kontaktkanaler.

Flera länsstyrelser och kommunförbundet är positiva till delegationens förslag om en förbättrad årspublikation. *Nämnden för samhällsinformation* anser att denna skrift bör inriktas på att ge mer varaktig information och ha karaktär av uppslagskatalog. Den aktuella och situationsanpassade informationen däremot bör utges mera frekvent.

Flera länsstyrelser samt nämnden för samhällsinformation behandlar särskilt resursbehovet för muntliga kontakter. Ambitionsnivån, som genomgående har varit hög, kan inte upprätthållas i fortsättningen utan att andra uppgifter måste åsidosättas, eftersom provisoriska lösningar hittills tillämpats. Nämnden framhåller som sin bedömning att om informationssystemet skall fylla avsedd funktion krävs bl. a. en särskild informationsutbildad kontaktman på varje länsstyrelse och i de större kommunerna.

4.4 Informationen mellan samhällsorganen m. m.

4.4.1 Utgångspunkter

Behovet av samordning av de statliga organens uppgiftsinhämtande från företagen liksom bristerna i informationsspridningen mellan olika samhällsorgan framhålls i flera remissvar. *Riksrevisionsverket* anser det

väsentligt att uppgifter som kommit fram vid överläggningar mellan större företag och centrala myndigheter förs vidare till de regionala och lokala organ för vilka uppgifterna kan vara av stor betydelse. *Länsstyrelsen i Örebro län* menar att mycket informationsmaterial redan finns insamlat, men att detta inte är känt bland andra myndigheter. För att detta material skall kunna utnyttjas måste emellertid sekretessbestämmelserna mjukas upp, vilket bör kunna ske utan att inkräkta på skyddet för företagens uppgifter eller på förtroendet för informationssystemet.

Den i delegationens rapport uttryckta uppfattningen att de kommuner som så önskar skall ha tillgång till primärmaterialet från rapportsystemets enkäter tas upp i många remissyttranden. Man är genomgående positiv till förslaget och många understryker förslagets betydelse.

Enligt *kommunförbundet* önskar ungefär hälften av kommunerna tillgång till samtliga primäruppgifter i rapportsystemets enkäter. Skälen är dels att länsstyrelserna inte kan bedöma vad som är intressant för kommunerna, dels att materialet önskas för egna värderingar vid diskussioner om länsplaneringen och för prognoser och planering inom ramen för kommunens egen planering. Större kommuner vill i högre utsträckning än de mindre ha tillgång till primärmaterialet. En majoritet av kommunerna anser att en komplettering med egna frågor på rapportsystemets blanketter skulle kunna utgöra ett alternativ till enkäter i egen regi under förutsättning att primärmaterialet tillställs kommunerna utan dröjsmål.

Många remissinstanser tar även i övrigt upp kommunernas roll i rapportsystemet. Enligt *Malmö, Jönköpings* och *Skövde kommuner* samt *länsstyrelsen i Malmöhus län* bör kommunerna beredas tillfälle att delta i uppläggningsen av rapportsystemets enkäter, både vad gäller urvalet av företag och frågor.

Kommunerna bör enligt *Göteborgs kommun* få delta i utsorteringen av intressanta fall, eftersom kommunerna har en ofta viktig och unik bakgrundsinformation om företag inom kommunen. Genom att kombinera denna med information från rapportsystemet kan man på ett mera nyanserat sätt urskilja de verkligt intressanta fallen.

4.2.2 Utbildning

SCB pekar på det angelägna i att det föreslagna utbildningspaketet kommer till stånd och framhåller att detta är en absolut nödvändighet för att rapportsystemets uppgifter skall kunna tolkas och utnyttjas i enlighet med delegationens intentioner. Om inte så sker är risken stor att användningen av systemet för exempelvis intressanta fall eller systematiska muntliga företagskontakter kommer att minska i stället för att öka, samtidigt som statistiktablerna får en oproportionerligt stor betydelse.

Liknande synpunkter anförs av flera remissinstanser. *Länsstyrelsen i*

Skaraborgs län framhåller därutöver att det bör ske en utbildning i hur sekretessbelagt material bör och får utnyttjas. *Kommunförbundet* anser att det är viktigt för kommunerna och andra samhällsorgan att känna till under vilka förutsättningar företagen planerar sin verksamhet samt att kunna bedöma osäker information. Förbundet är positivt till ett ökat samarbete med delegationen i utbildningsfrågor som rör informations-systemet.

4.4.3 Samordning mellan rapportsystemet och andra informations-system

En stark regional organisation med översikt över informationsutbud och informationsbehov kan enligt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* ge både centrala organ och kommuner betydande service och i hög grad bidra till en samordning av informationsinhämtandet från företagen. Även *länsstyrelsen* och *landstinget i Göteborg och Bohus län* framhåller de samordningsvinster och den arbetsbesparing som kan åstadkommas genom regionala databaser och regional hantering av företagsuppgifter.

Enligt *Eskilstuna kommun* bör SCB få i uppdrag att samordna och redovisa näringslivsstatistiken så att kommunerna i ett sammanhang kan få en överblick över "sitt" näringsliv. *Statskontoret* och *SCB* hänvisar till de planer som finns på att vid SCB skapa en kontakt-, informations- och samordningsfunktion för den regionalstatistiska verksamheten.

Till förslaget att samtliga länsstyrelser och kommuner skall ha tillgång till centrala företagsregistrets uppgifter ansluter sig *SHIO, Sveriges Köpmannaförbund* och de flesta regionala och lokala remissinstanser. *Länsstyrelsen i Blekinge län* anser emellertid att dessa uppgifter skall vara kvar i rapportsystemets enkäter tills centrala företagsregistret fått samma aktualitet som rapportsystemet. *SCB* hänvisar i sitt yttrande till att en försöksverksamhet med samarbete i företagsregisterfrågor mellan *SCB*, länsstyrelserna och några kommuner just skall påbörjas.

Vad gäller möjligheterna att samordna kommunala enkäter med rapportsystemet anför *kommunförbundet* att det kan finnas starka skäl för en kommun att gå ut med egna enkäter i speciella frågor även vid andra tidpunkter än samtidigt med rapportsystemets enkäter. Rapportsystemet kan dock inte ens efter komplettering helt ersätta förekommande kommunala enkäter. Viss restriktivitet med sådana enkäter bör dock iakttagas enligt förbundet.

Statskontoret påpekar att rapportsystemet, insamlingen av företagsdata i samband med långtidsutredningen samt *SCB:s* industristatistik utgör exempel på förekommande dubbelarbete. *Statens industriverk* anför att en integration mellan de två förstnämnda enkäterna är angelägen och att möjligheterna till en samordning därför bör övervägas. Verket anser vidare att rapportsystemet kan ge en viss översiktlig information av värde för de branschutredningar som verket genomför.

AMS framhåller att informationssystemet inte kan ersätta det kort-siktiga informationsinhämtande som sker genom informella kontakter mellan arbetsförmedling och länsarbetsnämnd och näringslivet. Det är emellertid angeläget att insamling av information om företagens planering på medellång sikt sker regelbundet och så långt möjligt samordnas. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *SHIO* tillstyrker att rapportsystemet och länsarbetsnämndernas investeringsenkäter samordnas. *Kommerskollegium* anser att den basinformation som behövs för urskiljningen av intressanta fall inte nödvändigtvis behöver insamlas genom ett särskilt informationssystem. Möjligheterna att utnyttja redan befintligt uppgiftsinhämtande, t. ex. i samband med länsarbetsnämndernas investeringsenkäter, borde utretts mer ingående.

Länsstyrelsen i Södermanlands län är kritisk till utformningen av rapportsystemets enkäter och anser att erforderliga uppgifter mycket väl kan inhämtas genom en samordning med andra redan förekommande enkäter. Att exempelvis länsarbetsnämndernas sysselsättningsprognoser endast arbetar på kort sikt utgör inte något reellt hinder för en samordning med informationsinhämtande om mera långsiktiga planer. *Stockholms kommun* anser att ansvaret för informationssystemet bör överföras till de organ som har ansvar för arbetsmarknadsfrågorna. Länsarbetsnämnderna bör därför svara för inhämtandet av informationen från företagen.

En samordnad utsändning av olika enkäter bör enligt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* kunna vara till fördel för företagen genom att underlätta för dem att planera sitt uppgiftslämnande. Liknande synpunkter anförs av bl. a. *Svensk industriförening* och *nämnden för samhällsinformation*. *Handelskammaren i Östergötlands och Södermanlands län* föreslår att företagens uppgiftslämnande skall koncentreras till en gång per år och ske i form av en företagsdeklaration.

Datainspektionen erinrar om att det enligt datalagen erfordras tillstånd om de till rapportsystemet insamlade personuppgifterna skall samköras med andra uppgifter eller personregister.

4.4.4 Sekretessfrågor

De remissinstanser som behandlar sekretessproblematiken understryker den stora betydelse sekretessreglerna har för insamlade uppgifters kvalitet och informationssystemets användbarhet och utnyttjande. *Samtliga handelskamrar*, *Svenska företagares riksförbund* och *SAF/industriförbundet/handelskammareförbundet* anser att varken den hittillsvarande eller den föreslagna lagen ger ett tillfredsställande sekretessskydd för de insamlade uppgifterna. De sistnämnda organisationerna finner att det framlagda lagförslaget visserligen innebär förbättringar, men att problemen ändå har lämnats i huvudsak olösta. *Länsstyrelsen i Kalmar län* finner inte heller att någon lösning av sekretessfrågan ännu lagts fram.

Kommunförbundet liksom *flertalet kommuner* menar att enhetliga regler måste skapas så att samtliga kommuner behandlas lika vid sina ansökningar om tillgång till primärmaterialet. Förbundet anser att erforderliga garantier föreligger för att kommunerna inte kommer att handha det sekretessbelagda materialet så att det medför skada för enskilda företag. Förbundet hänvisar till att kommunerna i andra sammanhang handhar sekretesskyddade uppgifter.

Planverket påpekar att sekretessreglerna sätter så snäva ramar för ett rationellt utnyttjande att dubbelarbete måste utföras. Planverket vill därför kraftigt understryka betydelsen av att sekretessproblematiken löses och att kommunerna på lika villkor som statliga organ får tillgång till sådana sekretessbelagda uppgifter som är av betydelse för den kommunala planeringen. Planverket finner delegationens förslag vara ett steg i rätt riktning. *Malmö, Kalmar* och *Vimmerby kommuner* liksom *kommunförbundet* framhåller vikten av att sekretessreglerna utformas så att de medger kommunerna tillgång till primärmaterialet för samtliga arbetsställen i den egna kommunen.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar framhåller vikten av att uppgiftslämnarna ges garantier för att uppgifterna inte används till andra syften än för vilka de samlats. *JK* anför liknande synpunkter och menar att den i lagförslagets 2 § angivna begränsningen av vad infordrad uppgift får användas till är värdefull och synes väl avvägd. Konsekvensen av detta blir att endast myndigheter med planeringsansvar bör ha möjlighet att ta del av uppgifter om enskilda arbetsställen. *Svea hovrätt* anser sig inte ha någon erinran mot varken förslagets föreskrifter om användningen (2 §) eller om skyldighet att göra erforderliga förbehåll vid ett utlämnande (3 §).

Datainspektionen framhåller att uppgiftsplikten ytterligare bör preciseras i lagen om uppgiftsplikt, bl. a. därför att statistikproducent och statistikkonsument annars tillsammans kan besluta om vilka uppgifter som skall infordras.

JK, Svea hovrätt och *statskontoret* framhåller att den nya lagen bör samordnas med kommande ny lag om allmänna handlingar och tystnadsplikt.

SCB anser att den föreslagna preciseringen i lagtexten av uppgifternas användningsområde kommer att underlätta den prövning som alltid måste föregå ett utlämnande av primärmaterial. Denna uppfattning delas av flera länsstyrelser. *Länsstyrelsen i Blekinge län* finner det emellertid synnerligen angeläget att det skapas fullständig garanti mot att uppgifterna inte ytterligare sprids vidare sedan de överlämnats till annan myndighet.

SAF/industrieförbundet/handelskammareförbundet framhåller att den insamlade myndigheten formellt sett inte kan kontrollera eller ens följa en eventuell fortsatt spridning i följande led, eftersom varje myn-

dighet själv kan fatta beslut om vidare spridning. Detta medför en risk för otillbörligt utnyttjande av uppgifterna som är utomordentligt allvarlig, även om risken är liten. Särskilt anser organisationerna att detta gäller ett system med rutinemässig insamling och spridning av primäruppgifter om företagens planering.

Organisationerna konstaterar vidare att styrelseledamöter och tjänstemän vid verk och myndigheter som förfogar över primärmaterialet kan beredas tillgång till dessa uppgifter inom ramen för gällande sekretessbestämmelser. Som exempel anges att enheter inom industridepartementet, som har till uppgift att utveckla den statliga företagsamheten, skulle kunna skaffa sig en överblick och använda uppgifter om konkurrerande företag. Med en omfattande spridning anser organisationerna att det även finns risk för att informationen på ett otillbörligt sätt bildar utgångspunkt för åtgärder riktade "mot företaget" från tjänstemän i offentliga organ, politiker, fackliga förtroendemän m. fl.

Kommunförbundet framhåller möjligheten för kommunstyrelsen att uppdra till viss ledamot eller tjänsteman att handha granskning, bearbetning och förvaring av sekretesskyddade primäruppgifter. *SCB, länsstyrelsen i Skaraborgs län, kommunförbundet* m. fl. understryker att möjligheten att vid utlämnandet av uppgifter göra förbehåll förstärker sekretesskyddet för uppgiftslämnarna.

5 Lagstiftning om offentlig styrelserepresentation m. m.

5.1 Lagen om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser

Försöksverksamheten enligt 1972 års beslut sker på olika nivåer. För samarbete på central nivå tillkom lagen om offentlig styrelserepresentation. Enligt denna lag får regeringen tillsätta styrelseledamöter i samtidigt högst trettio aktiebolag och stiftelser av viss beskaffenhet. Försöksverksamheten omfattar uteslutande aktiebolag som kan utöva ägarinflytande över grupper av andra företag, dvs. större förvaltnings- och investmentbolag, samt stiftelser vilkas förmögenhet huvudsakligen består av aktier i svenska bolag. Lagen om offentlig styrelserepresentation, som trädde i kraft den 1 april 1973 och gäller till utgången av juni 1976, innehåller i huvudsak följande.

Enligt 1 § har regeringen rätt att förordna en ledamot (offentlig styrelseledamot) och en suppleant för denne i styrelsen för aktiebolag, vars verksamhet huvudsakligen är inriktad på att äga eller förvalta fast eller lös egendom, eller sådan allmännyttig stiftelse som har tillgångar överstigande fem milj. kronor. Samtidigt får dock högst trettio aktiebolag och stiftelser omfattas av offentlig styrelserepresentation.

Enligt 2 § åligger det offentlig styrelseledamot att särskilt verka för

att samhällets intressen beaktas i bolagets eller stiftelsens verksamhet. Den offentliga styrelseledamoten avses tillföra styrelsen samhällliga synpunkter på de ärenden som tas upp. I stiftelser tillkommer den viktiga uppgiften att iakttaga att verksamheten bedrivs på sådant sätt att de syften som utgjort grunden för stiftelsens gynnade ställning i skattehänseende tillgodoses. I princip har emellertid offentlig styrelseledamot och suppleant för sådan ledamot samma ställning, samma uppgifter och samma ansvar som övriga styrelseledamöter och suppleanter. Den överordnade uppgiften är således att efter bästa förmåga främja företagets fortbestånd och utveckling. Detta kommer till uttryck i 5 §, enligt vilken bestämmelserna i aktiebolagslagen (1944: 705) om styrelseledamöter och suppleanter skall äga motsvarande tillämpning, om ej annat följer av lagen om offentlig styrelserrepresentation.

Enligt 4 § utses offentlig styrelseledamot för tid som regeringen bestämmer. Det har förutsatts att mandattiderna i möjligaste mån anpassas till dem som gäller för övriga styrelseledamöter. Enligt 6 § har offentlig styrelseledamot och suppleant rätt till ersättning för uppdraget av företaget med belopp som regeringen bestämmer.

Det har inte ansetts behövt att i lagen ta in bestämmelse om att offentlig styrelseledamot skall ha rätt att medverka i arbetsutskott e. d. som inrättats inom styrelsen. Ej heller har det ansetts behövt att reglera frågan på vad sätt de offentliga styrelseledamöterna skall informeras om de samhällliga intentionerna eller i vilka former dessa ledamöter skall underrätta regeringen om företagets intentioner.

I fråga om stiftelser saknas civilrättsliga regler om vem som utser ledamöter i styrelser, om antalet ledamöter i styrelsen, styrelseledamöternas mandattid, styrelsens uppgifter etc. Sådana frågor regleras i första hand genom stiftelseurkunder, stadgar m. m. Regeringen har därför genom en särskild bestämmelse i 3 § lagen om offentlig styrelserrepresentation givits rätt att från stiftelse i vilken styrelserrepresentation kan komma i fråga infordra stiftelseurkund, stadgar och andra handlingar som bestämmer stiftelsens verksamhet eller visar dess tillgångar. En sådan begäran kan förenas med vite.

5.2 Lagen (1955: 183) om bankrörelse

Sedan år 1970 (jfr prop. 1970: 141, BaU 1970: 141, rskr 1970: 395) finns i lagen (1955: 183) om bankrörelse (banklagen) bestämmelser om offentlig styrelserrepresentation i affärsbankernas styrelse. Enligt 71 § banklagen har sålunda regeringen rätt att utse högst fem offentliga ledamöter i styrelserna för dessa banker. De offentliga styrelseledamöterna har till uppgift att särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i bankens verksamhet. Enligt 74 § har en av de offentliga styrelserrepresentanterna rätt att närvara och ta del i överläggningarna när ärende,

som senare skall avgöras av styrelsen, förbereds av därtill särskilt utsedda styrelseledamöter eller befattningshavare i banken. För det fall att styrelsen med stöd av 74 § andra stycket har uppdragit åt andra än verkställande direktör att avgöra ärenden av beskaffenhet att eljest ankomma på styrelsens prövning, kan regeringen förordna att uppdraget skall omfatta också offentlig styrelseledamot. Offentlig styrelseledamot är underkastad de kvalifikationskrav och bestämmelser i övrigt som gäller styrelseledamöter utsedda av banks bolagsstämma. Detta innebär bl. a. att den offentliga styrelseledamoten är underställd inte bara banklagens skadestånds- och straffbestämmelser utan också sekretessbestämmelsen i 192 § samma lag. Offentlig styrelseledamot i bank har enligt 159 § andra stycket rätt till arvode av bankbolaget med belopp som regeringen bestämmer.

Regeringen har nyligen i prop. 1975/76: 53 föreslagit att systemet med offentlig representation i affärsbankerna byggs ut. Enligt förslaget skall regeringen få rätt att tillsätta en offentlig ledamot i de styrelser som inom de större bankerna leder verksamheten för en viss region. Vidare skall kommunfullmäktige i kommunen, där affärsbank har lokalkontor, tillsätta två ledamöter i styrelse som är knuten till kontoret. Det föreslås också att offentlig styrelseledamot i affärsbanks huvudstyrelse liksom offentlig ledamot i regionstyrelse skall ha rätt att närvara och delta i överläggningarna inom direktion eller annat organ under styrelsen.

5.3 Kommunal styrelserepresentation

I prop. 1972: 116 med förslag till bl. a. lagen om offentlig styrelserepresentation togs också upp frågor om kommunal styrelserepresentation i vissa företag. Departementschefen anförde i detta sammanhang bl. a. följande (s. 117 f).

Systemet med offentlig styrelserepresentation i styrelserna för vissa aktiebolag och stiftelser tar, som tidigare nämnts, främst sikte på att pröva en ny väg för information och samarbete mellan dessa institutioner och centrala samhällsorgan. Den ekonomiska strukturen i vårt land är emellertid sådan att näringsverksamheten inom många kommuner kraftigt domineras av ett eller ett par större företag. Utvecklingen av sysselsättningen, bostadsbyggandet och andra samhällsinvesteringar liksom skatteunderlaget påverkas här i avgörande grad av förändringar i dessa företags verksamhet och framtidsplaner. Jag anser att det vore väl motiverat att kommunen i dessa fall bereddes tillfälle utse en representant i det dominerande företags styrelse. Det är därför enligt min mening av intresse att även få till stånd en försöksverksamhet med kommunal styrelserepresentation som ett komplement till det tidigare föreslagna nya informationssystemet. Jag utgår från att det inom flera företag, som intar en sådan ställning i kommunens ekonomiska liv som här avses, finns ett motsvarande intresse för att pröva denna form för vidgat samarbete i syfte att eråna en förbättrad samordning mellan samhällets och företagets framtidsplanering. En försöksverksamhet bör således här

t. v. baseras på frivilliga överenskommelser mellan berörda kommuner och företag. Jag förutsätter dock att riktlinjerna för denna verksamhet tas upp till överläggning mellan kommunförbundet och andra berörda organisationer.

Under försöksperioden har frivillig försöksverksamhet kommit till stånd endast i mycket begränsad utsträckning. Frågan har tagits upp av utredningen (C 1970: 29) om den kommunala demokratin i dess huvudbetänkande (SOU 1975: 41) Kommunal demokrati. Utredningen pekar där på att planeringen i vissa kommuner, som kraftigt domineras av ett eller ett par företag är i hög grad beroende av dessa företags utveckling. Enligt utredningen (s. 312) kan en kommunal styrelserepresentation i dessa företag vara ett lämpligt komplement till andra informationssystem. Utredningen föreslår därför att en försöksverksamhet inleds med kommunal styrelserepresentation i företag som är dominerande i kommunerna. Utredningens förslag har remissbehandlats. Därvid har framkommit att det bland remissinstanserna råder delade meningar i denna fråga.

Som framgår av avsnittet 5.2 innebär det i prop. 1975/76: 53 framlagda förslaget rörande offentlig representation i affärsbankerna att en kommunal styrelserepresentation skall införas på detta område.

5.4 Stiftelseutredningen (Ju 1975: 01)

Med stöd av regeringens bemyndigande den 20 februari 1975 har statsrådet Lidbom tillkallat sakkunniga för att se över lagstiftningen rörande stiftelser. Enligt direktiven till de sakkunniga, som har antagit namnet stiftelseutredningen, bör utgångspunkten för en ny lagstiftning vara den att alla stiftelser skall anmälas för registrering. En viktig fråga som utredningen skall ta ställning till är om stiftelse i framtiden skall tillåtas för varjehanda ändamål. Starka skäl talar enligt direktiven för att stiftelseinstitutet skall förbehållas ändamål som främjar ett allmänt intresse. Bl. a. bör närmare övervägas i vilken utsträckning stiftelse lämpligen bör tillåtas driva näring. Därvid bör de sakkunniga uppmärksamma att en stiftelse också kan utöva näringsverksamhet i den formen att stiftelsen äger del i majoriteten i ett rörelsedrivande bolag. I direktiven framhålls vidare nödvändigheten av att samhället tar på sig ansvaret för att förvaltningen anordnas så, att stiftelsens ändamål tas tillvara. För att en kontroll härvidlag skall bli effektiv bör krävas att företrädare för det allmänna har möjlighet att löpande följa hur stiftelsen sköts. De allmännyttiga stiftelsernas privilegierade ställning i skattehänseende är också ett starkt argument för att företrädare för det allmänna ges god insyn i och möjlighet att påverka förvaltningen. De anförda skälen sägs tala för att samhället bör tillerkännas rätt att genom en av statlig myn-

dighet utsedd representant delta i stiftelsens förvaltning när det är fråga om självständiga stiftelser med mer betydande tillgångar.

I direktiven erinras vidare om den försöksverksamhet med offentliga styrelseledamöter i vissa stiftelser som pågår enligt lagen om offentlig styrelserepresentation. Det är för dagen, anför det i direktiven, inte möjligt att säga om denna lagstiftning kommer att förlängas såvitt den gäller stiftelser. Vid utformningen av en mera permanent lagstiftning om rätt för samhället att ta del i stiftelsers förvaltning bör de sakkunniga emellertid söka ledning i de erfarenheter som vunnits under försöksverksamheten.

Det förmodas att ett statligt deltagande i stiftelsers förvaltning också kräver en närmare reglering av hur förvaltningen skall vara ordnad och vilka förvaltningsorgan som skall finnas. I fråga om stadgarnas innehåll bör övervägas om nuvarande regler är tillfredsställande.

I direktiven sägs vidare att det särskilt i fråga om stiftelser med mera betydande tillgångar framstår som angeläget att utforma regler om bokföringsplikt och revision.

Bland övriga frågor som tas upp i direktiven kan nämnas frågan om det — kanske främst beträffande större, självständiga stiftelser — finns behov av regler angående likvidation eller fusion av stiftelse.

5.5 1974 års bolagskommitté (Ju 1974: 21)

Med stöd av bemyndigande den 11 oktober 1974 har statsrådet Lidbom tillkallat sakkunniga för att utreda frågor om handelsbolag m. m. De sakkunniga har antagit namnet 1974 års bolagskommitté. I kommitténs uppdrag ingår bl. a. att undersöka om det finns anledning att beträffande de större handelsbolagen föreskriva att styrelse och verkställande direktör skall utses. De sakkunniga bör försöka utforma sina förslag så att de underlättar införandet av styrelserepresentation och annan löntagarmakt i främst de större handelsbolagen.

6 Departementspromemorian Styrelserepresentation för samhället

6.1 Erfarenheter av försöksverksamheten med offentlig styrelserepresentation

Under försöksperioden har med stöd av lagen om offentlig styrelserepresentation utsetts sammanlagt 52 personer som offentliga styrelseledamöter eller suppleanter i 22 förvaltningsbolag och åtta stiftelser. De flesta av dem är riksdagsmän, statstjänstemän, fackliga funktionärer eller kommunala förtroendemän.

I promemorian redovisas resultatet av en intervjuundersökning som genomförts i syfte att vinna närmare kännedom om försöksverksamhe-

ten. I undersökningen, som utförts av personal från industridepartementet, har ingått intervjuer med sju styrelseordförande och 20 offentliga styrelseledamöter eller suppleanter. Av undersökningen framgår bl. a. följande.

Flertalet av de intervjuade ledamöterna och suppleanterna upplevde uppdraget som meningsfullt. De ansåg sig emellertid ha suttit alltför kort tid i resp. styrelse för att kunna aktivt medverka i styrelsearbetet. Bland de intervjuade styrelseordförandena var meningarna delade om värdet av den offentliga styrelserepresentationen. Delvis synes detta ha berott på att en del av de offentliga representanterna ännu inte hunnit växa in i sina roller. De tillfrågade styrelseordförandena har dock inte framfört någon kritik mot reformen som sådan. Deras intresse har främst varit inriktat mot frågan vilken kompetens eller sakkunskap som kan tillföras styrelsen genom den offentliga styrelserepresentationen.

I de flesta bolagen och stiftelserna har man visat stor öppenhet mot de offentliga styrelseledamöterna och en positiv vilja att underlätta deras arbete.

6.2 Allmänna synpunkter

I promemorian konstateras att erfarenheterna av den offentliga styrelserepresentationen i stort sett har varit positiva. Av den genomförda intervjuundersökningen framgår att flertalet av de tillfrågade ledamöterna och suppleanterna har upplevt sitt uppdrag som meningsfullt och att de i huvudsak har fått ett positivt bemötande från företagens sida. Tanken på offentlig styrelserepresentation som en lämplig form för samarbete och informationsutbyte mellan samhället och företagen synes ha blivit godtagen.

Enligt promemorian synes de positiva erfarenheterna från försöksverksamheten bestyrka att den form för samarbete och informationsutbyte som lagen om offentlig styrelserepresentation anvisar är ändamålsenlig. Det finns därför skäl att gå vidare på den inslagna vägen. Enligt promemorian bör den offentliga styrelserepresentationen således få en utökad omfattning. Promemoriaförslaget innebär emellertid också att den offentliga styrelserepresentationen, bl. a. genom att även kommunerna inordnas i systemet, får ett väsentligt annorlunda innehåll än tidigare. På grund härav föreslås en ny verksamhet av försökskaraktär i tre år. I huvudsak innebär förslaget att den statliga representationen i första hand skall inriktas på företag vilkas verksamhet är av betydelse för flera kommuner eller för landets totala utveckling, dvs. är av riksintresse. Detta innebär bl. a. att även de renodlade produktionsbolagen i fortsättningen skall omfattas av systemet. Enligt förslaget skall under den nya försöksperioden staten få rätt att utse offentliga styrelseledamöter enligt angivna riktlinjer i högst 60 aktiebolag eller ekonomiska föreningar och

tio stiftelser. I fråga om den kommunala styrelserepresentationen innebär förslaget att kommunerna ges rätt till sådan representation i företag som är ortsdominerande eller som eljest är av stor betydelse för kommunen.

I fråga om kommunernas roll i systemet med offentlig styrelserepresentation anförts i promemorian följande. Lagen om styrelserepresentation syftar till att tillgodose samhällets behov av samarbete och informationsutbyte med företagen på framför allt central nivå. I enlighet härmed har det hittills ankommit på regeringen att utse offentliga styrelseledamöter. Emellertid finns det också på lokal nivå ett betydande behov av nya och mera direkta former för ett samarbete och informationsutbyte mellan samhället och företagen. Kommunernas ökade ansvar för utveckling och samhällsservice på lokal nivå har fört med sig att sysselsättnings- och näringslivsfrågorna fått en alltmer framträdande plats i kommunalpolitiken.

En angelägen uppgift för kommunen är att verka för att dess invånare bereds goda utkomstmöjligheter. I många kommuner domineras näringsverksamheten av ett eller ett par större företag. Utvecklingen av sysselsättningen, bostadsbyggandet och andra samhällsinvesteringar påverkas här i avgörande grad av förändringar i dessa företags verksamhet och framtidsplaner. Mot denna bakgrund har krav ställts på att kommunerna skall få representanter i företagens styrelser.

I promemorian erinras om departementschefens överväganden i frågan i samband med 1972 års lagstiftningsärende angående offentlig styrelserepresentation (jfr avsnittet 5.3) och att den då förutsatta frivilliga försöksverksamheten endast i mycket begränsad utsträckning kommit till stånd. I promemorian nämns också att utredningen om den kommunala demokratin i sitt huvudbetänkande Kommunal demokrati rekommenderat att en försöksverksamhet inleds med kommunal styrelserepresentation i företag som är dominerande i kommunerna (jfr avsnittet 5.3).

Enligt promemorian föreligger det nu skäl att lagstiftningsvägen ge också kommunerna rätt till styrelserepresentation.

I fråga om inriktningen av den statliga representationen föreslås som nämnts att denna fortsättningsvis bör i första hand syfta till att skapa ett forum för bättre samarbete mellan staten och företag av riksintresse. Med företag av detta slag sker visserligen redan nu ett betydande informationsutbyte som genom enkäter, varselsystem och inte minst genom direkta kontakter i särskilda frågor. Dessa former för informationsutbyte har dock enligt promemorian allvarliga brister framför allt på det sättet att samhällets organ ofta får information på ett så sent stadium att informationen inte kan beaktas i samhällets planering.

I promemorian tas upp till närmare diskussion frågan vilka företag som skall anses vara av riksintresse. Det finns, anförts det, otvivelaktigt

goda skäl för uppfattningen att kretsen av företag som kan sägas vara av riksintresse är tämligen stor. Regeringens rätt att utse ledamöter föreslås dock bli tillämplad främst i fråga om företag som har ett alldeles speciellt samhällsintresse, vilket inte lämpligen kan eller bör tillgodoses på lokal nivå. Det är framför allt tre synpunkter som härvid träder i förgrunden. Den första gäller sysselsättningsaspekten. De företag eller grupper av företag som har det största antalet anställda är sålunda av stor betydelse inte bara för sysselsättningen totalt sett i landet utan även för näringslivets utveckling i stort. En annan grupp av företag som kan sägas vara av riksintresse är de företag som har anläggningar inom flera kommuner i landet. Riksintresset förklaras i detta fall av de vittgående konsekvenser som dessa företags beslut i struktur- och lokaliseringsfrågor har. Ett starkt intresse från här berörda utgångspunkter tilldrar sig också de multinationella företagen. Detta beror framför allt på de möjligheter som dessa företag har att fördela sin produktion mellan Sverige och utlandet och att genomföra interna finanstransaktioner. Det förhållandet att de multinationella företagen har verksamhet i flera länder innebär att samhällets möjlighet att få insyn är mer begränsad i fråga om dessa företag än beträffande andra företag. Enligt promemorian bör dock offentlig styrelserepresentation — som har störst värde när representationen kan äga rum i den multinationella koncernens moderbolag — främst komma i fråga i de svenska multinationella företagen. Mot bakgrund av att problemen i samband med utlandsägda företag f. n. övervägs av utredningen (Ju 1973: 17) om utländska övertaganden av svenska företag finns enligt promemorian inte anledning att nu föreslå särskilda åtgärder på detta område.

De företag som f. n. omfattas av lagen om offentlig styrelserepresentation har enligt promemorian sin plats också i ett utbyggt system för samarbete och informationsutbyte på central nivå. En viss justering bör dock göras vad gäller avgränsningen av förvaltningsbolagen. Till denna grupp bör sålunda hänföras också vissa större aktiebolag som driver rörelse genom dotterbolag. För berörda stiftelsers del torde nya överväganden kunna aktualiseras när stiftelseutredningen i sinom tid lägger fram förslag till ny lagstiftning om stiftelser.

6.3 Offentlig styrelseledamots uppgifter och ansvar

Även om den offentliga styrelserepresentationen nu får en annan riktning och omfattning än tidigare finns enligt promemorian inte anledning att rucka på grundsatsen att offentlig styrelseledamot i princip skall ha samma ställning, samma uppgifter och samma ansvar som övriga styrelseledamöter. Den överordnade uppgiften för offentlig styrelseledamot liksom för övriga styrelseledamöter bör således enligt promemorian vara att främja företagets fortbestånd och utveckling. Inom denna ram bör

det liksom f. n. åligga offentlig styrelseledamot att särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i företags verksamhet. Detta innebär att den offentlige styrelseledamoten mot bakgrund av sin egen erfarenhet och sin ställning som representant för stat eller kommun skall särskilt beakta och belysa det allmänna intresset i frågor som behandlas i styrelsen.

Över lag bör, anför det i promemorian, offentlig styrelseledamot särskilt uppmärksamma de möjligheter som kan finnas att vidga och fördjupa samarbetet och informationsutbytet mellan samhället och företagen på central resp. lokal nivå. En angelägen uppgift är att söka finna effektiva former för detta samarbete och informationsutbyte.

I promemorian påpekas att styrelsen normalt beslutar endast i frågor som faller utanför den löpande förvaltningen. Styrelsen skall alltid sammankallas, om styrelseledamot eller verkställande direktör begär det. Denna rätt att få styrelsen sammankallad föreslås gälla också offentlig styrelseledamot.

För att offentlig styrelseledamot skall få tillfälle att närmare sätta sig in i frågor som skall behandlas av styrelsen bör enligt promemorian ledamoten ges rätt att delta även i sådant förberedande arbete som sker inom ett arbetsutskott. Detta kräver emellertid en uttrycklig lagregel. Lagen om offentlig styrelserepresentation föreslås kompletteras med en sådan bestämmelse, varvid 74 a § banklagen kan tjäna som förebild.

6.4 Den aktuella reformens omfattning

6.4.1 Företagsformer

I fråga om vilka företagsformer som skall omfattas av lagen anför i huvudsak följande. I den pågående försöksverksamheten enligt lagen om styrelserepresentation ingår vissa aktiebolag och stiftelser. Med tanke på att aktiebolaget är den mest betydelsefulla företagsformen är det enligt vad som anför i promemorian tämligen självklart att *aktiebolag* bör omfattas av den lagstiftning om offentlig styrelserepresentation som nu förordas. Undantag bör dock göras för vissa kategorier av aktiebolag. En sådan kategori är bank- och försäkringsaktiebolagen. För dessa aktiebolags verksamhet har nämligen uppställts särskilda regler som syftar till att tillgodose intresset av insyn och inflytande från insättares, försäkringstagares och det allmännas sida.

Ekonomiska föreningar omfattas av försöksverksamheten med styrelserepresentation för de anställda men inte av motsvarande försöksverksamhet med offentlig styrelserepresentation. Även de ekonomiska föreningarna har emellertid enligt promemorian stor ekonomisk betydelse, särskilt inom jordbruks- och konsumentkooperationen där de utgör den ekonomiska basen för verksamheten. Ekonomisk förening torde vid sidan av aktiebolag vara den vanligaste associationsformen bland företag

med ett större antal anställda. Föreningarna bör därför enligt förslaget i princip ingå i den aktuella lagstiftningen.

Enligt vad som anförs i promemorian är den verksamhet som *ideella föreningar* normalt bedriver inte av sådant slag att det finns anledning att nu inordna dem i systemet med offentliga styrelseledamöter.

Den nuvarande försöksverksamheten omfattar sådana allmännyttiga *stiftelser* som har tillgångar överstigande 5 milj. kr. Lagstiftningen om stiftelser är f. n. föremål för en genomgripande översyn. I utredningsuppdraget ligger bl. a. att överväga formerna för den samhällliga kontrollen av framför allt självständiga stiftelser med mera betydande tillgångar. Frågan om stiftelserna i framtiden bör omfattas av det nu aktuella systemet med offentliga styrelseledamöter är således i viss mån beroende av resultatet av det pågående utredningsarbetet. T. v. bör enligt förslaget endast ett begränsat antal stiftelser ingå i detta system.

I fråga om *handelsbolag* krävs f. n. inte styrelse, varför det enligt promemorian inte är lämpligt att inordna dessa i systemet med offentlig styrelserepresentation. I promemorian påpekas att frågan om det finns anledning att beträffande de större handelsbolagen föreskriva att styrelse skall utses f. n. utreds (jfr avsnittet 5.5).

6.4.2 Koncerner

I promemorian diskuteras också de problem som uppstår i samband med att företag ingår i en koncern eller står i ett koncernliknande förhållande till andra företag.

För det fall att samhällsrepresentationen görs beroende av att berörda företag har en viss storlek, mätt t. ex. i antal sysselsatta, kan detta ifråga om koncernföretag, påpekas det i promemorian, få till följd att representationen inte kommer till stånd i det företag som faktiskt utövar det bestämmande inflytandet över den ifrågavarande verksamheten. Den nuvarande försöksverksamheten med statliga styrelseledamöter enligt lagen om offentlig styrelserepresentation är inte beroende av att berörda företag uppfyller vissa krav i fråga om storlek. Med den uppläggning som föreslagits beträffande den statliga representationen anses det i fråga om denna representation inte heller i den nu aktuella lagstiftningen behövas någon särregel för koncernförhållanden.

Annorlunda förhåller det sig enligt vad som anförs i promemorian med den kommunala representationen. Denna bör inriktas mot företag som är ortsdominerande eller eljest av stor betydelse för kommunen. En sålunda avgränsad rätt till styrelserepresentation för kommunen kan innebära att kommunen får representationsrätt i ett dotterföretag men inte i moderföretaget. Det lokala samhällliga intresset av insyn i och inflytande över här berörda typer av moderföretag bör i många fall kunna tillgodoses genom den statliga styrelserepresentationen. Det är oklart i vad mån det därutöver kan finnas behov av en särskild koncernregel för

kommunernas del. Enligt promemorian bör en sådan regel kunna und-
varas i varje fall under försöksperioden. Under denna bör emellertid frå-
gan belysas ytterligare.

6.4.3 *Näringsgrenar*

Den aktuella lagstiftningen bör enligt promemorian inte omfatta
bankaktiebolag, sparbanker eller försäkringsaktiebolag.

Ytterligare undantag kan, sägs det i promemorian, övervägas beträf-
fande sådana företag vilkas verksamhet går ut på opinionsbildning av
politisk, religiös eller liknande art.

Vad gäller frågan om införande av samhällsrepresentation i företag
av här berört slag ter sig, anför det, situationen principiellt sett annor-
lunda. En av hörnstenarna i ett fritt och demokratiskt samhälle är rätten
att utan i förväg lagda hinder få uttrycka åsikter. Den nu förordade re-
formen innebär visserligen endast en minoritetsrepresentation för sam-
hället och äventyrar således inte ägarintressets bestämmande inflytande
över den opinionsbildande verksamheten. Till detta kan i fråga om tid-
ningsföretag också läggas att risken för en åsiktsinblandning inte heller i
praktiken torde vara särskilt stor med tanke på den självständiga ställ-
ning som redaktionsledningen av hävd intar inom dessa företag. Mot
detta kan anföras att yttrande- och åsiktsfriheten är av så grundlägg-
gande vikt att det inte ens bör få förekomma misstankar om att den inte
hålls i helgd. En samhällsrepresentation i t. ex. de största dagstidningsfö-
retagen kan i varje fall komma att uppfattas som ett försök från samhäl-
lets sida att göra intrång på åsikts- och yttrandefrihetens område.
Därför föreslås undantag inte bara för tidningsföretag utan även för
andra företag vars verksamhet väsentligen går ut på opinionsbildning av
politisk, religiös eller liknande art.

6.4.4 *Omfattningen av den statliga resp. kommunala styrelserepresenta- tionen*

Kommunernas rätt till styrelserepresentation föreslås i promemorian
bli knuten till sådana företag som är ortsdominerande eller som eljest är
av stor betydelse för kommunen. Då det gäller att mäta ett företags be-
tydelse för en kommun är det enligt promemorian lämpligt att utgå från
företagets andel av det totala antalet anställda inom kommunen.

Om inte andelskravet sätts mycket lågt, medför ett andelskriterium att
de största kommunerna endast i ringa utsträckning ges tillfälle till styrel-
serepresentation. Det är därför enligt promemorian nödvändigt att vid
sidan av ett andelskrav införa också en regel som tillgodoser de största
kommunernas intresse av representation. En sådan regel kan, anför
det, lämpligen ges den innebörden att kommunen under alla förhållan-
den skall ha rätt till styrelserepresentation i företag som inom kommu-
nen har mer än ett bestämt antal personer anställda. I promemorian

föreslås att kommun under försöksperioden ges rätt till styrelserepresentation i företag som antingen har mer än 500 personer anställda inom kommunen eller där svarar för mer än en tiondel av det totala antalet anställda. Om man bortser från företag som är av sådant riksintresse att representationsrätten bör utövas på central nivå, kommer försöksverksamheten med kommunal styrelserepresentation enligt detta förslag att beröra sammanlagt omkring 160 kommuner och ca 260 företag.

Den utvidgade, statliga styrelserepresentationen bör enligt promemorian under den nya försöksperioden omfatta endast företag av ett alldeles särskilt samhällsintresse. Detta innebär som nämnts att företaget antingen skall ha ett mycket betydande antal anställda eller ha anläggningar i flera kommuner eller vara ett i första hand svenskt multinationellt företag. Bland de sysselsättningsmässigt största företagen i landet återfinns också de som är av intresse från de sistnämnda två synpunkterna. Urvalet synes därför enligt vad som anförs i promemorian kunna ske med utgångspunkt i ett sysselsättningskriterium. I enlighet härmed skulle kunna övervägas att låta försöksverksamheten i fråga om nu berörda företagsgrupp omfatta t. ex. de 30 största företagen, mätt i antal anställda. Det är emellertid angeläget att urvalet av företag kan göras så representativt som möjligt. Detta innebär bl. a. att företag med spridd verksamhet och multinationella företag skall kunna tas med i försöksverksamheten, även om de i några fall inte skulle återfinnas bland de sysselsättningsmässigt allra största företagen.

Som promemoriaförslaget utformats finns ingen fast gräns mellan statens och kommunens rätt till styrelserepresentation. Enligt promemorian får emellertid förutsättas att regeringen i samband med ikraftträdandet av en ny lag om offentlig styrelserepresentation utser offentliga styrelseledamöter i de företag som då bedöms böra bli föremål för statlig styrelserepresentation. Dessa bör därefter vara undantagna från kommunal styrelserepresentation så länge staten önskar bibehålla sin representation. Har å andra sidan kommunen utsett offentlig styrelseledamot i visst företag, uppkommer frågan om det bör vara möjligt för regeringen att ersätta den kommunala styrelserepresentanten i företaget med en statlig. Uppenbarligen kan omständigheter inträffa som gör en statlig representation önskvärd. Staten bör emellertid inte under löpande mandatperiod få rubba den kommunala representationen.

Även om representationsrätten i fråga om de allra största företagen sålunda enligt förslaget skall utövas av staten kan en tillämpning av sysselsättningskriterier i ett fåtal fall leda till att mer än en kommun får rätt till styrelserepresentation i ett och samma företag. Också i sådant fall bör representationsrätten begränsas till en ledamot och en suppleant i varje företag som utgör en juridisk person. Därför föreslås att en särskild regel tas in i den nya lagen om att den offentliga ledamoten i detta fall får utses av den kommun som representerar det största antalet an-

ställda och att suppleanten utses av den kommun som representerar det näst största antalet. Denna regel bör dock tillämpas endast om kommunerna inte kommer överens om annat.

6.5 Införande av samhällsrepresentation

6.5.1 Inrättande av samhällsrepresentation

Samhällsrepresentationen bör enligt promemorian liksom f. n. vara en rättighet, som samhället, dvs. staten eller kommunen, efter eget gottfinnande kan använda sig av eller avstå från. Initiativet till samhällsrepresentation måste därför tas av samhället. Teoretiskt sett består införandet av samhällsrepresentation av två skilda led. Det första ledet, som kan kallas inrättande av samhällsrepresentation, består i att staten eller kommunen beslutar sig för att utnyttja sin lagstadgade rättighet. Det andra ledet innebär att staten eller kommunen utser en person till offentlig ledamot och denne inträder i företagets styrelse.

Inrättandet av styrelserepresentation och utseendet av offentlig styrelseledamot med stöd av lagen om offentlig styrelserepresentation har regelmässigt skett genom ett och samma beslut. Det bör, anföras det i promemorian, även i fortsättningen vara möjligt att utan lagreglering finna lämpliga former för införandet av statlig styrelserepresentation.

Behovet av formalisering ter sig enligt vad som sägs i promemorian däremot annorlunda när det gäller införandet av kommunal representation. Promemorieförslaget innebär (se avsnitt 6.12) att kommunerna inte får en absolut rätt till styrelserepresentation. Förctagen skall sålunda under vissa speciella förutsättningar kunna beviljas undantag från lagen i vad den avser rätt till styrelserepresentation för kommunerna, i sista hand genom beslut av en särskild nämnd. Införande av kommunal styrelserepresentation bör därför, anföras det, i likhet med införandet av arbetstagarrepresentation ske i två etapper. Till att börja med har kommunen att fatta ett principbeslut om utnyttjande av sin representationsrätt och att underrätta företaget om sitt beslut. Härigenom öppnas en möjlighet för företaget att ta upp diskussioner med kommunen om de problem och frågeställningar som kan föranledas av kommunens beslut. Ytterst kan det bli fråga om undantag och dispensprövning inför nämnden. Med hänsyn till den särskilda betydelse underrättelsen har i detta fall, bör enligt förslaget kommunal styrelseledamot inte få tillträda sitt uppdrag förrän en viss tid förflutit efter det att företaget erhållit underrättelsen.

Det bör enligt promemorian som hittills ankomma på regeringen att besluta om inrättandet av statlig styrelserepresentation. Med tanke på den direkta och påtagliga betydelse som frågan om kommunal styrelserepresentation oftast har för kommunens invånare bör denna fråga behandlas av kommunfullmäktige.

Representationsrätten bör enligt promemorian i varje juridisk person begränsas till att avse en ledamot och en suppleant. I sådant fall då ett företag uppfyller kraven för kommunal representationsrätt i mer än en kommun, kan tvekan uppstå rörande vilken kommun som har att besluta om inrättande av sådan representation. Enligt förslaget bör kommunerna var för sig ha rätt att fatta ett sådant beslut. Tvister mellan kommunerna får lösas av den nämnd för styrelserepresentationsfrågor som föreslås inrättad.

6.5.2 Utseende av offentlig styrelseledamot

Inte heller utseendet av offentliga styrelseledamöter är enligt promemorian förknippat med problem motsvarande dem som uppkommer vid utseende av arbetstagarledamöter. Förslaget innebär att regeringen resp. kommunfullmäktige utser offentlig styrelseledamot. I fall då statlig styrelserepresentation inrättats i ett företag där kommunen annars skulle ha haft rätt till representation bör regeringen vid utseende av offentlig styrelseledamot söka tillgodose också lokala samhällsintressen. På samma sätt bör den kommun som ges företräde framför annan berörd kommun vid utseende av styrelseledamot om möjligt beakta de önskemål som den andra kommunen kan ha. Vid utövandet av representationsrätten bör det enligt vad som anförs i promemorian vara möjligt att få kunskap om den andra kommunens intressen t. ex. genom fortlöpande kontakter mellan den offentlige ledamoten och företrädare för denna kommun.

6.6 Entledigande av offentlig styrelseledamot

Offentlig styrelseledamot föreslås liksom f. n. inta en förtroendeställning i förhållande till den som utsett honom. Av detta följer att den offentlige styrelseledamoten, oberoende av mandattidens längd, bör kunna kvarstå i styrelsen endast så länge han åtnjuter sin uppdragsgivares förtroende. För entledigande av offentlig styrelseledamot liksom annan styrelseledamot behöver sålunda enligt promemorian inte åberopas några särskilda omständigheter. Det räcker med att den som utsett ledamoten inte längre önskar att han skall kvarstå i styrelsen. Det bör således ankomma på regeringen resp. kommunfullmäktige att i förekommande fall avgöra frågan om entledigande av den offentlige styrelseledamoten.

6.7 Suppleant för offentlig styrelseledamot

I promemorian förutsätts att samhällsrepresentationen i varje berört företag liksom f. n. skall omfatta en ledamot och en suppleant för honom. Behovet av en suppleant understryks ytterligare genom att

också kommunerna föreslås få rätt till styrelserepresentation. Det påpekas att rätten att utse suppleant har ett särskilt stort värde i fall då flera kommuner berörs.

6.8 Valbarhet och mandattid

I lagen om offentlig styrelserepresentation uppställs i fråga om offentlig styrelseledamot inte några särskilda villkor för valbarhet utöver dem som gäller för övriga styrelseledamöter. För offentlig styrelseledamot och suppleant för sådan ledamot i aktiebolag gäller således i detta hänseende bestämmelserna i aktiebolagslagen.

Enligt förslaget skall även ekonomiska föreningar principiellt omfattas av samhällsrepresentation. Bestämmelser om valbarhetsvillkor för styrelseledamot och suppleant i sådan förening finns i 22 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar. Dessa bestämmelser, som är avfattade i saklig överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen, föreslås gälla även beträffande samhällets representationer.

Regeringen bör enligt förslaget vid bestämmandet av mandattiden för offentlig ledamot inte heller i fortsättningen vara bunden av en formell hänvisning till nämnda bestämmelser i aktiebolagslagen eller motsvarande regler i 21 § tredje stycket lagen om ekonomiska föreningar. Det kan emellertid vara naturligt att en anpassning av den offentlige ledamotens mandattid sker i förhållande till övriga styrelseledamöters mandattider.

I fråga om mandattiden för offentlig styrelseledamot som utses av kommunen bör enligt promemorian inte heller uppställas några regler som binder kommunen vid de bestämmelser som gäller för övriga styrelseledamöter. Det bör stå kommunen fritt t. ex. att anpassa mandattiden för sin offentlige styrelseledamot till de kommunala valperioderna.

6.9 Jäv

I 8 kap. 10 § aktiebolagslagen resp. 27 § lagen om ekonomiska föreningar finns bestämmelser som förbjuder styrelseledamot att delta i styrelsens behandling av vissa frågor. Styrelseledamot får sålunda t. ex. inte handlägga fråga som rör avtal mellan honom och företaget. Inte heller får han handlägga fråga om avtal mellan företaget och tredje man, om han i frågan äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot företagets. Dessa regler är uttryck för tanken att styrelseledamot inte skall delta i styrelsearbetet när han har ett väsentligt individuellt intresse som kan vara stridande mot företagets. Denna

princip bör enligt promemorian självfallet gälla också för offentlig styrelseledamot.

Enligt promemorian kan denna typ av fråga aktualiseras också i styrelser där staten är företrädd genom offentlig styrelseledamot. Man föreslår därför att en särskild jävsregel införs av innebörd att offentlig styrelseledamot inte får handlägga fråga om avtal, om den som utsett ledamoten har ett väsentligt intresse som ej är av allmän natur och intresset kan vara stridande mot företagets.

6.10 Tystnadsplikt för offentlig styrelseledamot

Det finns inte i vare sig aktiebolagslagen eller lagen om ekonomiska föreningar några bestämmelser om tystnadsplikt för styrelseledamot. Inte heller i fråga om styrelseledamot i stiftelse förekommer det några sådana bestämmelser.

Den vårdnadsplikt som åvilar styrelseledamot på grund av hans sysslomannaställning i förhållande till företaget anses emellertid innefatta bl. a. skyldighet att iakttaga tystlåtenhet rörande sådant vars offentlighöörande kan skada företaget.

För offentlig styrelseledamot gäller f. n. samma tystnadsplikt som för övriga styrelseledamöter. Denna princip föreslås ligga till grund också för den nu aktuella lagstiftningen.

6.11 Ersättning till offentlig styrelseledamot och suppleant

F. n. har offentlig styrelseledamot och suppleant för sådan ledamot enligt 5 § lagen om offentlig styrelserepresentation rätt till ersättning av bolaget eller stiftelsen med belopp som regeringen bestämmer. I beslut den 29 juni 1973 har föreskrivits bl. a. följande. För det fall att arvode utgår till ledamot resp. suppleant som utsetts i den för bolaget eller stiftelsen gällande ordningen har offentlig styrelseledamot resp. suppleant rätt till samma arvode. I annat fall bestämmer bolaget eller stiftelsen arvodet särskilt. Arvodet för år får inte i något fall överstiga eller understiga 15 000 kr. resp. 5 000 kr. när det gäller ordinarie ledamot och 10 000 kr. resp. 3 000 kr. i fråga om suppleant. Utöver arvode är offentlig styrelseledamot och suppleant berättigad till reseersättning och traktamente.

I promemorian föreslås att offentlig styrelseledamot och suppleant också i fortsättningen skall ha rätt till ersättning av företaget. Av konstitutionella skäl kan det dock inte överlämnas till regeringen att ge generella föreskrifter om denna ersättning. I den nya lagen bör därför tas in en bestämmelse i ämnet. En sådan bestämmelse kan, om man bortser från beloppsgränserna, ges samma sakliga innehåll som det nu gällande

beslutet har. Nämnda beloppsgränser bör sättas till i fråga om ledamot 20 000 kr. resp. 5 000 kr. och beträffande suppleant 15 000 kr. resp. 3 000 kr.

6.12 Undantag från lagens tillämpning m. m.

Enligt promemorian kan samhällsrepresentation otvivelaktigt under vissa förhållanden medföra komplikationer för ägarna av berörda företag. Detta kan framför allt inträffa i fråga om aktiebolag med olika aktieägargrupper som i fråga om makt och inflytande balanserar varandra. I sådana fall skulle samhällsrepresentationen kunna innebära att "maktbalansen" rubbas, vilket i sin tur kunde få negativa återverkningar på bolagets förhållanden. Som exempel på sådana fall nämns bolag som är grundade på s. k. konsortialavtal mellan ett fåtal intressenter samt bolag i vilka visst slag av aktier medför rätt att utse en eller flera styrelseledamöter. En likartad situation föreligger i det fall att en aktieägare eller en grupp av aktieägare, som har majoritet på stämman, tillmötesgått en minoritets intressen genom att låta denna bli representerad i styrelsen. I en sådan styrelse skulle den offentlige ledamoten kunna påverka majoritetens ställning. En komplikation kan vidare uppkomma i fall då bolagsordningen innehåller bestämmelser om särskild röstmajoritet. I sådana fall kan man inte bortse från att samhällsrepresentation kan innebära hinder i styrelsearbetet därigenom att den föreskrivna röstmajoriteten för beslut i viss fråga inte uppnås.

Med tanke på komplikationer av här berört slag har i lagen om de anställdas styrelserepresentation öppnats en möjlighet till undantag från lagens tillämpning. Sådant undantag kan medges, om arbetstagarrepresentation på grund av omständigheter som nu har berörts skulle medföra väsentliga olägenheter för företaget och dessa olägenheter inte kan undanröjas på annat sätt. Ett medgivande av undantag skall dock alltid förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarintresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

För att pröva frågor framför allt om undantag i särskilda fall från lagen om styrelserepresentation för de anställda har inrättats en särskild nämnd, dispensnämnden för arbetstagarrepresentation. Dispensnämnden består av ordförande och sju andra ledamöter. Samtliga ledamöter utses av regeringen. Fyra ledamöter utses på förslag av arbetsmarknadens organisationer. Tre ledamöter utses efter förslag av kommunförbundet, landstingsförbundet och kooperationens förhandlingsorganisation. Nämndens ordförande skall vara person som inte kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen.

Med tanke på den väsentliga utvidgning av samhällsrepresentationen som förslaget innebär synes enligt promemorian frågan om undantag i

särskilda fall inte kunna lämnas oreglerad, i varje fall inte vad gäller den kommunala representationsrätten. Därför föreslås att den nya lagen får innehålla en uttrycklig bestämmelse om att företaget kan medgivas undantag från den föreslagna lagens tillämpning i vad den avser rätt för kommunen att utse offentliga styrelseledamöter. Bestämmelsen föreslås i tillämpliga delar utformas efter mönster av motsvarande bestämmelse i lagen om styrelserepresentation för de anställda. I fråga om den statliga styrelserepresentationen anses däremot en uttrycklig undantagsregel kunna undvaras också i fortsättningen.

Förslaget innebär att dispensnämnden för arbetstagarrepresentation får pröva också frågor om undantag från lagstiftningen angående samhällsrepresentation. I anledning härav föreslås vissa jämkningar i bestämmelserna om nämndens sammansättning. Nämnden anförtros också uppgiften att pröva vissa frågor rörande den nya lagens tillämpning. Med hänsyn till att nämnden tillförs dessa nya uppgifter föreslås den i fortsättningen heta nämnden för styrelserepresentationsfrågor.

6.13 Utbildning m. m.

Värdet av den föreslagna reformen blir enligt promemorian i inte obetydlig utsträckning beroende av det personliga kunnande och den förmåga att framföra åsikter som de offentliga ledamöterna har. Även om det finns anledning räkna med att samhället kommer att låta sig företrädas av kompetenta och representativa personer, kommer uppgiften som offentlig styrelseledamot sannolikt att ställa krav på nya kunskaper. En viss utbildningsverksamhet blir således nödvändig. Det föreslås att utbildningsbehov som uppstår tillgodoses och bekostas av resp. huvudmän.

7 Remissyttranden över departementspromemorian Styrelserepresentation för samhället

7.1 Erfarenheter av försöksverksamheten med offentlig styrelserepresentation

Endast ett begränsat antal remissinstanser tar direkt upp bedömningen i promemorian att erfarenheterna av offentlig styrelserepresentation har varit i huvudsak positiva. Ingen av dem gör gällande att negativa följder skulle ha visat sig. Däremot förekommer viss kritik av innebörd att erfarenhetsredovisningen har skett alltför kortfattat eller att bakgrundsmaterialet inte tillåter några bestämda slutsatser om nyttan av samhällsrepresentation i styrelsearbetet. Synpunkter av detta slag förs fram av *kommerskollegium*, *länsstyrelsen i Östergötlands län* och *KF*.

LO framhåller att organisationen redan i sitt remissyttrande över sam-

arbetsutredningens förslag, som låg till grund för 1972 års beslut om försöksverksamhet på området, framhöll behovet av någon form av basorganisation för ledamöterna. Erfarenheterna visar nu enligt LO att en fast organisation (sekretariat) bör byggas upp för de offentliga styrelseledamöterna. Samma krav på en basorganisation förs också fram av TCO.

Enligt *SAF/industriförbundet/grossistförbundet* är dessa organisationers erfarenhet av försöksverksamheten att de offentliga styrelseledamöterna har spelat en passiv roll. De har i stor utsträckning suttit tysta under sammanträdena och har i vissa fall också uteblivit. Erfarenheterna har emellertid varit positiva så till vida att inga problem med sekretessen har uppkommit. Det finns inte heller inom näringslivet något intryck av att de offentliga ledamöterna skulle vara styrda av sina uppdragsgivare eller att enskilda ärenden skulle ha diskuterats mellan den offentliga ledamoten och uppdragsgivaren. Å andra sidan framgår av promemorian att flera ledamöter efterlyst klarare riktlinjer och en direkt service från industridepartementets sida. Det sägs uttryckligen att en sådan service borde avse inte bara statsmakternas allmänna intentioner utan också innefatta hjälp med att ta fram sådan samhällsrelaterad information som är av betydelse för beslutsfattande i visst fall. Enligt organisationerna kan därmed dras slutsatser om risk för framtida centralstyrning av offentliga styrelseledamöter.

7.2 Allmänna synpunkter

Förslaget att under en ny försöksperiod ge staten och kommunerna rätt att utse styrelserepresentanter i vissa företag får ett blandat mottagande bland remissinstanserna. Även inom många remissinstanser råder delade meningar. Sålunda har i ett stort antal fall fogats reservationer till remissyttrandena. Detta gäller *patent- och registreringsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs, Gotlands, Kristianstads, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands, Gävleborgs och Jämtlands län samt kommunförbundet.*

Kommunerna yttrar sig så gott som genomgående endast om förslaget såvitt avser rätten till kommunal styrelserepresentation. Även bland dem förekommer i ett stort antal fall reservationer till kommunstyrelsens yttrande.

Ett betydande antal remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran att en försöksverksamhet enligt riktlinjerna i promemorian kommer till stånd även om invändningar i detaljfrågor förekommer. Bland dessa återfinns *patent- och registreringsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelserna i Uppsala, Kristianstads, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands, Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län, utredningen om företagens informationsplikt, decentraliseringsutredningen, Landstingsför-*

bundet, LO och TCO. De nu nämnda remissinstanserna motiverar i allmänhet inte sitt ställningstagande närmare. Några allmänna omdömen görs dock. *Arbetsmarknadsstyrelsen* finner förslaget väl avvägt. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser att förslaget har förtjänster ur regionalpolitisk synpunkt och *länsstyrelsen i Kristianstads län* menar att de i promemorian anförda skälen är tungt vägande. *Länsstyrelsen i Värmlands län* är övertygad om att ett verkligt engagemang i försöksverksamheten kommer att skapa ett sådant förtroende och erfarenhetsutbyte att ömsesidiga fördelar uppnås och *länsstyrelsen i Jämtlands län* finner det föreslagna systemet väl värt att prövas. *LO* erinrar om sin tidigare i samband med 1972 års reform redovisade positiva inställning.

Några remissinstanser ansluter sig till förslaget i stort men föreslår vissa modifieringar i fråga om riktlinjerna för den fortsatta försöksverksamheten. *Industriverket* menar att den statliga representationen bör omfatta något fler företag än som föreslagits medan den kommunala representationen bör begränsas till de mest angelägna fallen. De statliga representanterna bör enligt verket i största möjliga utsträckning hämtas från lokal nivå. Verket anser också att om samhällsrepresentationen utslutande syftar till att tillgodose ett informationsbehov den kan ske i form av adjungering av den offentliga ledamoten. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser att den kommunala styrelserepresentationen under försöksperioden bör prövas endast i ett urval kommuner och att vid valet av dessa man bör se till att olika kommuntyper blir representerade. Då det gäller den statliga representationen understryker länsstyrelsen vikten av att styrelseledamöterna åläggs att vidarebefordra information som är av betydelse för lokala och regionala samhällsorgans åtgärder och inriktning. *Kommunförbundet*, som i huvudsak begränsar sig till den kommunala sidan, tillstyrker att försöksverksamheten utvidgas till att avse kommunal styrelserepresentation. Enligt förbundets mening bör dock inte företagets storlek i sig vara avgörande för kommunernas engagemang i styrelsearbetet. Detta bör i stället knytas till företag som har betydelse för strukturen på arbetsmarknaden eller som i annat avseende kommer att ställa anspråk på kommunen.

Bland kommunerna ställer sig huvuddelen positiva till förslaget om kommunal styrelserepresentation. Till denna grupp hör *Gävle, Karlstads, Kristianstads, Kungsbacka, Lessebo, Luleå, Malmö, Norrköpings, Piteå, Sandvikens, Stockholms, Storfors, Strömsunds, Surahammars, Trollhättans, Ätvidabergs* och *Östersunds kommuner*. Avstyrker gör däremot *Gotlands, Göteborgs, Halmstads, Ljungby* och *Uppsala kommuner*.

En grupp bland remissinstanserna förklarar sig kunna godta fortsatt försöksverksamhet med statlig styrelserepresentation men avstyrker kommunal styrelserepresentation. Dit hör *länsstyrelserna i Gotlands, Kronobergs* och *Hallands län* samt *KF*.

KF menar också att försöksverksamheten med statlig representation inte bör utvidgas. Enligt KF:s mening torde visserligen en utvidgning av den statliga styrelserepresentationen kunna ske utan större olägenheter men det är viktigare att en förnyad utredning kommer till stånd där också alternativa former för samverkan och informationsutbyte prövas. KF erinrar om att förbundet i sitt remissyttrande över samarbetsutredningens förslag föreslog att man som alternativ till styrelserepresentation skulle utreda och pröva samrådsgrupper med representation från företag och samhälle.

I fråga om kommunal styrelserepresentation menar KF att en sådan är förenad med praktiska problem bl. a. för företag med verksamhet i flera kommuner. I promemorian har det inte på något sätt gjorts försök att studera hur det föreslagna systemet skulle fungera i något av landets större företag eller bedöma hur det skulle te sig ur kommunernas synpunkt med hänsyn till de uppställda samverkans- och informationsmålen. Enligt KF:s mening bör inte ens en försöksverksamhet startas på så lösa grunder som presenteras i promemorian.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anser att förslaget om kommunal styrelserepresentation kan vara ett sätt att förbättra informationsutbytet mellan företag och kommuner. Länsstyrelsen anser dock att sådana principiella och praktiska invändningar kan göras mot förslaget att länsstyrelsen inte vill tillstyrka detta. Länsstyrelsen anför bl. a. följande. Avgränsningen av vilka företag, som skall beröras av offentlig styrelserepresentation, är svårare att göra på kommunal nivå än på riksnivå. Den föreslagna konstruktionen är främst tillämplig för kommuner, där det finns ett eller några helt dominerande företag. Är däremot företagen tämligen jämnstora med några företag strax över den föreslagna gränsen och några strax under kan vissa problem uppstå. Att låta kommunen bli representerad i vissa av företagen kan ge intryck av att dessa företag blir favoriserade av kommunen.

Länsstyrelsen pekar vidare på att den kommunala styrelserepresentanten kan komma i en besvärlig mellanställning, när det gäller att i kommunen behandla anspråk för företaget på mark eller andra förmåner. Den dubbla lojaliteten — dels mot företaget, dels mot kommunen — kan i vissa situationer bli påfrestande. Den föreslagna jävsregeln hindrar inte att den kommunala representanten kan komma i en besvärlig situation i vissa frågor. Länsstyrelsen menar också att de problem som sammanhänger med att ett företag har verksamhet i flera kommuner inte fått någon tillfredsställande lösning.

Länsstyrelsen i Hallands län bestrider inte att ett kommunalt deltagande i ett företags styrelse kan innebära möjligheter till både snabbare och bättre information än vad nuvarande informationsmönster ger men känner en viss osäkerhet i denna fråga. Enligt länsstyrelsen har de stora och ortsdominerande företagen och kommunerna redan nu ett

väl fungerande samarbete. Informationsproblemet är en fråga som främst rör mindre och medelstora företag. Utvecklingen av informationssystemet företag—samhälle bör kunna ge förbättringar i detta avseende.

Enligt länsstyrelsen är inte fördelarna med direkt styrelserepresentation så stora att de överväger nackdelarna, där länsstyrelsen främst pekar på problemet med de kommunala styrelseledamöternas dubbla lojaliteter.

Länsstyrelsen i Gotlands län tillstyrker fortsatt försöksverksamhet med statlig representation i aktiebolag och stiftelser. Länsstyrelsen anser däremot inte att ekonomiska föreningar bör omfattas av verksamheten och hänvisar härvid till att samhällets intressen kan tillgodoses genom den s. k. öppenhetsprincipen i fråga om medlemskapet och till föreningarnas demokratiska uppbyggnad samt obundenhet mot finansvärlden och de politiska partierna. Länsstyrelsen avstyrker också kommunal styrelserepresentation. I stället förordar länsstyrelsen ett vidgat obligatoriskt samrådsförfarande för att garantera att kommunen på ett tidigt stadium får information om sådana förändringar i företagen som kräver samhällsinsatser.

Slutligen finns en grupp remissinstanser som ställer sig negativ till såväl statlig som kommunal styrelserepresentation. En genomgående linje är att man inte i och för sig ifrågasätter behovet av information mellan företag och samhälle, men anser att styrelserepresentation för samhället inte är någon lämplig form för detta. I åtskilliga fall hänvisas till den förstärkning av informationsmöjligheterna som informationssystemet företag—samhälle innebär. I fråga om det principiellt lämpliga med samhällelig styrelserepresentation återkommer många argument som framfördes i samband med remissbehandlingen av det förslag från samarbetsutredningen som låg till grund för 1972 års försöksverksamhet och en del remissinstanser hänvisar uttryckligen till sitt remissyttrande i detta sammanhang.

Till den grupp som avstyrker offentlig styrelserepresentation över huvud hör *kommerskollegium*, *SAF/industriförbundet/grossistförbundet*, *Svenska företagens riksförbund*, *SHIO*, *Svensk industriförening*, *Sveriges köpmannaförbund* och *LRF*.

Kommerskollegium anför att man hört landets handelskamrar i ärendet och bifogar inkomna yttranden, som samtliga är negativa till promemorieförslaget. Kollegiet ifrågasätter om förslaget kan medföra några väsentliga fördelar för samhället eller näringslivet. Enligt kollegiet kan det föreslagna systemet leda till att de överväganden om kompromisser som måste göras vid intressemötsättningar endast tas upp inom en begränsad krets av styrelseledamöter och att det reella beslutsfattandet förskjuts från styrelsen till olika slag av utskott. I fråga om den kommunala representationen är enligt kollegiet den allvarligaste invändningen

att eftersom kommunens representant omfattas av samma sekretessregler som övriga ledamöter, kommunens möjligheter att erhålla icke offentliga uppgifter på detta sätt är begränsade.

SAF/industriförbundet/grossistförbundet tar i sitt gemensamma yttrande upp en rad invändningar mot förslaget. Enligt yttrandet strider det i promemorian framlagda förslaget ända i grunden mot organisationernas uppfattning om hur samarbetet mellan stat, kommun och företag bör äga rum. Sammanfattningsvis anges följande.

Organisationerna står fast vid sin uppfattning att statlig styrelse-representation utgör statlig maktutövning utan demokratisk kontroll. Motsvarande gäller för kommunal styrelse-representation. Det finns en risk att den offentlige styrelseledamotens särställning kan komma att utnyttjas av ledamotens uppdragsgivare till att föra näringspolitik direkt i storföretagen vid sidan av den ordinarie förvaltningen. Lagar, författningar och myndighetspraxis vars innehåll alla kan ta del av kommer då att ersättas med underhandsinstruktioner som inte är omedelbart tillgängliga ens för de företag i vilka den offentlige ledamoten skall fullgöra sin uppgift. Organisationerna ser också en risk att denna indirekta styrning påverkar verk och andra myndigheter genom att de i enskilda ärenden inte uteslutande tar hänsyn till ansökans objektiva innehåll utan till den offentlige ledamotens uppfattning. Även om så inte sker kan hos företagen och hos allmänheten uppfattningen skapas att sådana hänsyn tas. Detta är, sett ur allmänt demokratisk synvinkel, tillräckligt för att på ett betänkligt sätt rubba tilltron till myndigheternas integritet.

Organisationerna är positiva till ett breddat, fördjupat samarbete med statliga och kommunala organ. Det måste vara mest rationellt för samhällsorganen att i samarbetet möta dem som har den bästa kunskapen om de olika företagen och dessutom har befogenhet att företräda företagen utåt, dvs. dem till vilka styrelsen uppdragit att ha samhällskontakterna, vanligen då styrelsens ordförande och verkställande direktören. Detta måste vara så mycket mer ändamålsenligt som av företagen icke auktoriserade samarbets- och informationskanaler är oacceptabla för dem. Offentlig styrelse-representation framstår som effektivitetshämmande för företagen. Styrelserna blir för stora och särskilt i koncerner med många styrelser blir arbetet tungrovt. Systemet innebär risker för låsningar, gruppbildningar och omgång. Även från företagens utgångspunkt är det mest rationellt att kontakten med statliga och kommunala organ sker i beredningen och uppföljningen av styrelsens befattning med ärendena och inte i styrelsen.

En styrelses huvuduppgift är att fatta beslut. I sin beslutsfunktion måste styrelsen utgöra en enhet. Styrelsens ledamöter är sysslomän i företaget och skall under såväl gynnsamma som ogynnsamma förhållanden fullgöra sin förvaltningsuppgift med företagets bästa för ögo-

nen. Styrelserna får inte utvecklas till förhandlingsorgan där skilda styrelseledamöter har skilda uppgifter och särintressen att bevaka. Offentlig styrelseledamot har ett uttryckligt särintresse. Detta kan leda till dubbla lojaliteter. Beträffande kommunal styrelserepresentation framstår det för organisationerna som osunt att genom lagstiftning i ett företags styrelse ta in ett intresse som i så hög grad är part i förhållande till företaget och som dessutom ofta står i ett konkurrens- och konfliktförhållande till andra intressenter av samma slag.

Liknande synpunkter framförs av *Svenska företagares riksförbund*, *köpmannaförbundet* och delvis också av *LRF*. I *LRF*:s yttrande anför bl. a. att förbundet vill göra allvarliga principiella invändningar mot en utveckling i förslagets riktning som innebär ett accelererande politiskt direktinflytande på företagets interna arbete. De internationella erfarenheterna av en sådan utveckling manar knappast till efterföljd. Förslaget om statliga och kommunala styrelserepresentanter i vissa aktiebolag och ekonomiska föreningar innebär ett avsteg från den svenska modellen av blandekonomi. Ett genomförande av förslaget skulle leda till en integration av politisk beslutsprocess, offentlig förvaltning och näringsliv. På sikt medför detta allvarlig risk för en uttradering av de självständiga och varandra balanserande intressen som vi hittills haft i Sverige och som varit ett av blandekonomins positiva kännetecken.

LRF menar att de anförda synpunkterna framstår med speciell styrka när det gäller de kooperativa företagen. Lantbrukskooperationen har utvecklats i samverkan med och med stöd av statsmakterna. Den är till sin karaktär nationell och helt svenskägd. Under tider med stark reglering av livsmedelsförsörjningen har också lantbrukskooperationen anförtrots uppgifter närmast av myndighetskaraktär. Detta samarbete har dock skett utan uppgivande av den kooperativa integriteten. Ett deltagande av offentliga styrelserepresentanter är helt artfrämmande för den kooperativa idén och saknar internationell motsvarighet utanför de stats-socialistiska länderna och första uppbyggnadsfasen i vissa utvecklingsländer. Det förtjänar starkt understrykas att ett av kooperationens särmerken alltid varit att den skall stå obunden gentemot staten, finansvärlden och de politiska partierna. Enligt *LRF* är förslaget i grunden oförenligt med denna princip.

SHIO liksom *Svensk industriförening* motiverar sin negativa inställning till förslaget främst med att lämpligare former finns för samråd och informationsutbyte än styrelserepresentation.

I anslutning till de av *LRF* anförda synpunkterna kan nämnas att *Kooperationens förhandlingsorganisation*, som i övrigt företrädesvis yttrar sig över frågor av teknisk natur, menar att kooperativa företag bör ställas utanför lagstiftningens tillämpningsområde. Detta motiveras bl.a. med att i styrelserna för konsumentföreningar som regel sitter personer, som är politiskt engagerade såväl inom kommuner och lands- ting som på statlig nivå.

En fråga som tas upp av några remissinstanser är syftet med styrelserepresentationen. Patent- och registreringsverket menar att det finns anledning att skilja på företag, där stat eller kommun önskar ett reellt inflytande och även syftar till att överta en del av ansvaret för företagets skötsel samt sådana företag där samhällets intresse är begränsat till informationsutbyte och möjlighet till förhandlingar. I det senare fallet menar verket att det kan ifrågasättas om styrelserepresentation är den lämpligaste formen att nå resultat. Informationsutbyte bör rimligen inte påverkas av att ett bolags aktier är fördelade mellan vissa ägrargrupper. Inte heller finns någon anledning att i detta avseende behandla ett tidningsföretag annorlunda och det är svårt att motivera varför jävsfrågor skall behöva störa en ordning som syftar främst till att stärka informationsutbytet. För *industriverket* framstår informationsaspekten som den centrala. Som nämnts finner verket att denna kan tillgodoses genom att de offentliga ledamöterna adjungeras till styrelsen.

Slutligen kan nämnas att *länsstyrelsen i Uppsala län* ifrågasätter om inte frågan om kommunal styrelserepresentation bör samordnas med den pågående översynen av kommunallagarna.

7.3 Offentlig styrelseledamots uppgifter och ansvar

Att de offentliga styrelseledamöterna — liksom tidigare — skall ha i princip samma ställning, samma uppgifter och samma ansvar som övriga styrelseledamöter och att uppgifter att främja allmänna intressen begränsas av denna ram möter i allmänhet inga invändningar från dem som godtar förslaget. Endast *Sandvikens kommun* uttrycker uppfattningen att den "överordnade" uppgiften för de offentliga ledamöterna bör vara att främja samhällets intressen. Man påpekar dock från flera håll att den dubbla lojaliteten kan innebära problem. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anför i sådant sammanhang att integritetsproblemet måste anses ingående belyst i praktisk verksamhet och har av allt att döma visat sig kunna lösas. *Industriverket* anför problemet med ansvarsförhållandena som en omständighet som talar för den av verket väckta tanken att adjungera offentliga ledamöter utan rösträtt.

Bland de remissinstanser som ställer sig kritiska till förslaget skjuts problemet med dubbla lojaliteter i förgrunden. Särskilt gäller detta vid diskussioner av den kommunala representationen. Synpunkter av nu nämnt slag framförs som tidigare framgått av *kommerskollegium*, *länsstyrelserna i Kronobergs och Hallands län* liksom av *SAF/industriförbundet/grossistförbundet* och kommuner som avstyrker förslaget.

I fråga om uppgiften för offentlig ledamot att främja samhällets intressen anför *kommerskollegium* att det torde vara en nästan omöjlig uppgift för en ledamot att kunna beakta alla de aspekter som kan in-

rymmas i detta begrepp och att det därför synes mest rationellt att ett företag direkt tar kontakt med den myndighet som har kompetens i en viss fråga.

Förslaget att ge offentlig styrelseledamot rätt att delta även i sådant förberedande arbete som sker inom ett arbetsutskott berörs så gott som endast av *SAF/industriförbundet/grossistförbundet*, som finner att detta på ett särskilt sätt skulle vara effektivitetshämmande. Organisationerna anför, att de godtagit att arbetstagarrepresentanter i styrelsen får en sådan rätt men att en ytterligare utvidgning skulle medföra att arbetsutskott inte skulle kunna utgöra den smidiga arbetsform det är tänkt att vara.

Några remissinstanser anser att garantier måste skapas för att information som de statliga styrelseledamöterna får återförs till statliga länsorgan och kommuner. Dit hör *länsstyrelserna i Östergötlands och Västmanlands län*. *Åtvidabergs kommun* anser att det i lagen bör åläggas statlig ledamot att i sin verksamhet samråda med berörda kommuner.

7.4 Den aktuella reformens omfattning

7.4.1 Företagsformer

Endast ett fåtal remissinstanser tar upp frågan om vilka företagsformer som skall omfattas av den nya försöksverksamheten. Som nämnts anser *Kooperationens förhandlingsorganisation* att kooperativa företag bör undantas och *LRF* att förslaget är särskilt olämpligt då det gäller sådana företag. Även *länsstyrelsen i Gotlands län* avstyrker som nämnts att ekonomiska föreningar omfattas av verksamheten.

KF:s inställning är som nämnts att ingen utvidgning av den nuvarande försöksverksamheten, som är inriktad på förvaltningsföretag, skall ske.

Kommerskollegium framhåller i fråga om stiftelser att resultatet av stiftelseutredningens arbete bör avvaktas innan definitivt beslut fattas om de lämpligaste medlen för att få insyn i och möjlighet till påverkan av stiftelsernas verksamhet.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anför att det inte är klart om några särskilda undantag avses gälla för kommunal representation i hel- eller halvstatliga aktieföretag. Samma länsstyrelse anmärker att inte heller den företagsform som representeras av Försvarets fabriksverk behandlas i promemorian.

7.4.2 Koncerner

Frågor som sammanhänger med att företag ingår i en koncern eller står i ett koncernliknande förhållande till andra företag eller med den närbesläktade situationen att ett och samma företag har verksamhet i olika kommuner tas upp av åtskilliga remissinstanser.

Industriverket menar att det föreslagna systemet får till följd att då ett och samma företag har anläggningar i flera kommuner det finns risk att vissa kommuner inte kommer att kunna hävda sina speciella synpunkter även om de tillsammans representerar ett högre antal anställda än den kommun som har representationen. Verket pekar vidare på att i samband med koncerner med formellt fristående dotterbolag det kommer att uppstå situationer, där olika kommuner endast får representation i de olika dotterbolagens styrelser och ingen offentlig representation blir aktuell i moderbolaget (om detta är litet) eller en enskild kommun blir representerad i moderbolaget (om detta är stort). Visserligen, menar verket, blir frågan löst i fråga om de största företagen genom statlig representation men en sådan är enligt promemoriaförslaget begränsad till 60 företag. Enligt verket är det uppenbart att antalet koncerner är väsentligt större än så. Verket anser att i samtliga nu angivna fall statlig representation bör förekomma och att således begränsningen till 60 företag bör tas bort. I fråga om koncerner bör enligt verket statlig styrelserepresentation komma till stånd i moderbolagets styrelse om något av dotterbolagen uppfyller kvalifikationskraven på offentlig representation. Endast på detta sätt menar verket att syftena med den offentliga representationen kan förverkligas och hänsynstagande till samtliga kommuners intressen ske. Verket pekar också på att denna lösning innebär att också "kranskommunernas" intressen kan tillvaratas i högre grad än enligt förslaget. Många kommuner är starkt beroende av ett företag eller en anläggning i en intilliggande kommun, som svarar för en avsevärd del av kommunens sysselsättning. Ytterligare en omständighet som enligt verket talar för statlig representation i företag som berör flera kommuner är risken för att man på kommunnivå kommer att motverka strukturomvandlingsprocessen i sig, i stället för att rikta intresset och krafterna mot de negativa effekterna av denna process.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anför delvis likartade synpunkter som industriverket. Enligt länsstyrelsen är det naturligt att staten svarar för representationen i de fall avvägningar mellan kommunala intressen kan väntas bli nödvändiga. Länsstyrelsen anser därför att det föreslagna antalet fall för statlig representation bör utökas med de fall som behövs för att göra detta möjligt.

Länsstyrelsen i Värmlands län konstaterar att då det gäller koncerner och företag med produktionsställen i flera kommuner det finns betydande svårigheter att finna former för styrelserepresentation som ger likartade förutsättningar i olika kommuner. Länsstyrelsen delar uppfattningen att de "multikommunala" företagens betydelse ofta är sådan att representationsrätten bör utövas på central nivå. Systemet innebär dock att t. ex. flertalet av de värmländska brukskommunerna, som utmärks av en betydande företagsensidighet, blir utan möjlighet att utse kommunal

styrelserepresentant. Det är enligt länsstyrelsen nödvändigt att lösa detta problem innan systemet med kommunal styrelserepresentation permanentas. Olika möjligheter bör utredas under försöksperioden. Det kan t. ex. övervägas att låta representanter för kommuner få möjlighet att delta i sådana ärenden där den egna kommunen direkt berörs eller när frågor som kan tänkas få återverkningar i kommunen avgörs.

Patent- och registreringsverket menar att åtskilliga svårigheter uppstår när ett företags verksamhet berör flera kommuner. Dessa konsekvenser kan enligt verkets mening vara värda att ta, när det som eftersträvas är ett väsentligt samhälleligt delansvar i företagets skötsel, medan det är tveksamt om så är fallet när statens eller kommunens intresse begränsar sig till en förbättring av information och samordning.

7.4.3 Näringsgrenar

Vad som anförs i promemorian i denna del berörs knappast alls i remissyttrandena. *Patent- och registreringsverket* framhåller dock att om syftet med styrelserepresentationen enbart är informationsutbyte det inte finns någon anledning att behandla tidningsföretag annorlunda än andra företag. Verket vill dock understryka vikten av att inte göra intrång på åsikts- och yttrandefrihetens område. Enligt verket bör 4 § i lagförslaget utformas så att även tidningsföretag som huvudsakligen sysslar med nyhetsförmedling omfattas.

Strömsunds kommun anser att de religiösa företagen inte bör undantas från försöksverksamheten.

7.4.4 Omfattningen av den statliga resp. kommunala styrelserepresentationen

Som nämnts (se avsnittet 7.4.2) anser *industriverket* och *länsstyrelsen i Jämtlands län* att då det gäller företag med anknytning till flera kommuner statlig representation bör komma till stånd. Detta innebär i förhållande till promemoriaförslaget att den statliga representationen bör utvidgas i förhållande till den kommunala.

Då det gäller omfattningen av statlig representation kan i övrigt nämnas att *länsstyrelsen i Kronobergs län* anser att vid permanentning, denna bör knytas till antalet sysselsatta i företaget i stället för till ett bestämt antal företag. *Kristianstads kommun* framhåller att det är angeläget att man beaktar behovet av insyn i de utlandsägda företagen även om de med hänsyn till antalet sysselsatta inte finns bland de 60 största. *Strömsunds kommun* anser att det inte bör vara något hinder att ge staten rätt att utse offentliga styrelseledamöter i exempelvis alla aktieföretag som sysselsätter minst 20 personer.

I fråga om den kommunala representationens omfattning har ganska många remissinstanser synpunkter.

Länsstyrelsen i Norrbottens län konstaterar att enligt förslaget en-

dast sex företag i länet skulle beröras. Enligt länsstyrelsen bör övervägas om inte företag som svarar för mer än fem procent av den totala sysselsättningen (inkluderat t. ex. jordbrukare och andra fria företagare) eller har 500 anställda borde omfattas. För länets del skulle då tio företag beröras.

Även länsstyrelsen i Uppsala län finner förslaget något för snävt. Enligt länsstyrelsen bör för undantagsfall övervägas möjligheten att utse ledamöter även i mindre företag, som är av påtaglig betydelse för utvecklingen på en ort. Sådana frågor synes lämpligen kunna avgöras av länsstyrelsen.

Till dem som bedömer den kommunala representationsrätten enligt förslaget som alltför snäv hör också *Kristianstads, Luleå, Sandvikens* och *Östersunds kommuner* samt *kommunalarbetsförbundet*. *Kristianstads kommun* finner det lämpligare om företagets anställda sätts i relation till antalet anställda inom näringsgrenen "Tillverkningsindustri". Kommunen anser dock att en utvidgning kan anstå tills erfarenheter vunnits under försöksperioden. *Sandvikens kommun*, liksom *kommunalarbetsförbundet*, menar att även andra företag än de som omfattas av förslaget kan vara ortsdominerande. Även denna kommun anser dock att frågan kan anstå till försöksperiodens slut. *Östersunds kommun* ifrågasätter om inte den i promemorian övervägda femprocentgränsen vore lämpligare. *Luleå kommun* vill vidga den kommunala representationen till att omfatta företag med 50 anställda inom kommunen. Enligt förslaget skall dock kommunen samtidigt få utöva sin rätt i högst det antal företag som motsvarar folkmängden i kommunen delad med 10 000 och med en yttersta begränsning av 20 företag samtidigt. *Stockholms kommun* anser att kommunerna själva bör få välja ut ett antal företag (för Stockholms del tio) för att få erfarenheter av styrelserepresentation.

Kommunförbundet anser som nämnts att företagets storlek inte i och för sig bör vara avgörande utan i stället dess betydelse för strukturen på arbetsmarknaden.

En reservant i styrelsen för arbetsmarknadsstyrelsen anser att kommun alltid skall få rätt till styrelserepresentation i företag som fått lokaliseringsstöd.

Åtvidabergs kommun efterlyser klarare gränser mellan statens och kommunernas rätt.

Vissa remissinstanser anser att kommunernas rätt till styrelserepresentation bör kvarstå även om statlig ledamot utses. Dit hör *patent- och registreringsverket* samt *Sandvikens* och *Uppsala kommuner*.

Samordningen mellan statlig och kommunal representation berörs i vissa remissyttranden. Som nämnts krävs av *länsstyrelserna i Östergötlands* och *Västmanlands län* liksom av *Åtvidabergs kommun* att statlig ledamot skall vidarebefordra information till statliga länsorgan och kommuner. Ett liknande krav framförs av *kommunalarbetsförbundet*.

7.5 Införande av samhällsrepresentation

Vad som anförs i promemorian i fråga om införande av samhällsrepresentation föranleder endast sparsamma kommentarer av remissinstanserna. Det kan nämnas att bl. a. *länsstyrelsen i Västmanlands län* förutsätter att till statliga ledamöter utses personer med stark kommunal anknytning. Samma länsstyrelse anför att det i 10 § lagförslaget bör klargöras vad som händer om den kommun som enligt bestämmelserna har rätt till ordinarie styrelseplats inte utnyttjar sin rätt.

Landstingsförbundet menar att landstingens behov av informationsutbyte skulle kunna tillgodoseas om dessa ges tillfälle att anmäla önskemål om styrelserepresentation innan de statliga ledamöterna utses. I samband därmed kan nämnas att *länsstyrelsen i Kristianstads län* menar att det i vissa kommuner kan vara motiverat att landstinget får styrelserepresentation med hänsyn till sitt ansvar för sjukvårdsplaneringen. Slutligen kan i detta sammanhang nämnas att *LO* tar upp ett förslag från *metallindustriarbetareförbundet* och *fabrikarbetareförbundet* om att de kommunala representanterna skall utses av länsarbetsnämnderna efter förslag från kommunerna. Enligt *LO* finns skäl att pröva såväl de båda förbundens förslag som promemorians.

7.6 Entledigande av offentlig styrelseledamot

Denna fråga berörs inte av remissinstanserna.

7.7 Suppleant för offentlig styrelseledamot

Kommunförbundet framhåller att en suppleants funktion normalt är att tjänstgöra vid den ordinarie ledamotens frånvaro och att häri ligger att båda vanligen utses av samma organ. Varken den ordinarie ledamoten eller suppleanten kan normalt anses företräda mer än sin egen kommun. Enligt förbundets mening bör, om kommunrepresentanten och dennes suppleant utses av skilda kommuner närmare preciseras vilken närvaro- och yttranderätt m. m. den senare har vid styrelsesammanträdena. Vidare bör det klarläggas om suppleanter har rätt att delta i det förberedande arbete som sker inom särskilt arbetsutskott.

7.8 Valbarhet och mandattid

Kooperationens förhandlingsorganisation föreslår att i lagförslaget införs bestämmelse om att mandattiden för statens styrelserepresentant skall anpassas till övriga styrelseledamöters mandattid och inte understiga ett år. En sådan regel är motiverad i första hand av kontinuitets- och effektivitetsskäl men förhindrar samtidigt den teoretiska möjlighe-

ten att staten genom ytterst korta mandattider kringgår den i lagen angivna begränsningen till 60 företag samtidigt.

Karlstads kommun anser att lagregeln om mandattid bör utformas så att denna tid överensstämmer med den kommunala valperioden.

7.9 Jäv

Vad som i promemorian anförs om jäv föranleder i allmänhet inga kommentarer och vissa remissinstanser tillstyrker uttryckligen den föreslagna utformningen. Några remissinstanser, bl. a. *Sandvikens kommun*, anser att frågan om vad som skall anses vara "allmän natur" behöver klargöras.

7.10 Tystnadsplikt för offentlig styrelseledamot

Sekretessfrågorna föranleder viss diskussion bland remissinstanserna. Principen att samma tystnadsplikt skall gälla som för övriga ledamöter godtas i allmänhet. *Landstingsförbundet* befarar dock att utrymmet för ett förtroligt informationsutbyte kan komma att bli alltför begränsat. Förbundet anser att det bör övervägas om icke möjligheterna till erfarenhetsöverföring behöver göras mera omfattande än nuvarande lagstiftning medger.

Enligt *kommerskollegium* torde genom sekretessreglerna kommunernas möjligheter att erhålla icke offentliga uppgifter vara begränsade. Som nämnts anser kollegiet detta vara den allvarligaste invändningen mot kommunal styrelserepresentation.

Göteborgs kommun framhåller att några uttryckliga generella bestämmelser inte finns om kommunala förtroendemäns tystnadsplikt. Många av de frågor som behandlas är dock av sådan natur att strikt sekretess måste iakttas. De närmare förutsättningarna för informationsutbyte genom kommunal styrelserepresentant behöver därför preciseras innan en försöksverksamhet inleds.

Vissa remissinstanser förutsätter som nämnts att den information som offentliga styrelseledamöter får skall föras vidare. Någon utförligare diskussion om sekretessproblematiken förekommer inte i detta sammanhang. Frågan tas dock upp av *länsstyrelsen i Jämtlands län* som menar att denna problematik borde ha diskuterats utförligare i promemorian.

Slutligen kan nämnas att *Östersunds kommun* menar att sekretessfrågorna kanske i praktiken inte kommer att medföra större problem men att en fortsatt diskussion blir nödvändig både under och efter den föreslagna försöksperioden.

7.11 Ersättning till offentlig styrelseledamot och suppleant

Den föreslagna ersättningsregeln kommenteras av vissa remissinstanser. I några fall ifrågasätts lämpligheten av att i lagen anges någon högsta och lägsta beloppsgräns. Detta gäller *patent- och registreringsverket, kommunförbundet* samt *Luleå och Norrköpings kommuner. Karlstads och Sandvikens kommuner* föreslår smärre modifieringar av förslaget på denna punkt.

7.12 Undantag från lagens tillämpning m. m.

Principerna om undantag från lagens tillämpning möter i allmänhet ingen erinran från remissinstanserna. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser dock att det knappast kan vara skäl att avstå från representation därför att samhällets representant kan få ett avgörande inflytande mellan två jämnstarka block. Enligt länsstyrelsen kan det ibland vara just i sådana situationer som samhälleliga bedömningar bör tillmätas ett avgörande inflytande. Dispensrätt bör därför utnyttjas med stor restriktivitet.

Länsstyrelsen i Kronobergs län tar upp den föreslagna bestämmelsen i 15 § att undantag skall förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser kommunens intressen. Länsstyrelsen efterlyser besked om vilka åtgärder som i sådant sammanhang kan bli aktuella.

Vad gäller de föreslagna uppgifterna för den nuvarande dispensnämnden för arbetstagarrepresentation framförs vissa synpunkter. *Ordföranden i dispensnämnden* ansluter sig till promemorieförslaget i denna del. I yttrandet anförs vidare att vissa situationer som inte berörs i promemorian bör uppmärksammas under det fortsatta lagstiftningsarbetet. Här åsyftas situationer då det samtidigt kan bli fråga om styrelserepresentation för de anställda och för samhället och viss balans skall etableras i styrelsen. I yttrandet påpekas också att nämndens sammansättning måste ändras i samband med de nya arbetsuppgifterna. Ytterligare tre ledamöter skulle behöva utses, varav en bör utses av kommunförbundet och två av staten.

Kommunförbundet har inget att invända mot att nämnden får ändrade arbetsuppgifter enligt förslaget. Enligt förbundets mening bör dock en precisering av nämndens uppgifter göras i lagen och inte enbart, som föreslagits, i instruktionen för nämnden.

LO har inga invändningar mot att nämndens uppgifter utvidgas till att avse även undantag från lagstiftningen angående samhällsrepresentation.

Kooperationens förhandlingsorganisation anför att det med hänsyn till arbetsdomstolens utökade arbetsbörda är motiverat att alla tvistefrågor rörande styrelserepresentation för såväl anställda som samhället avgörs av en permanent skiljenämnd, vars beslut inte kan överklagas.

7.13. Utbildning m. m.

Bl. a. *länsstyrelsen i Jämtlands län* framhåller att stora krav måste ställas på de samhällsutsedda ledamöternas personliga kunskaper och förmåga. Frågan om utbildning bedöms därför vara viktig. Länsstyrelsen förutsätter att staten gör behövliga insatser på området och att dessa insatser sker så att de kommunala huvudmännen i förekommande fall har nytta av dem.

8 Lagstiftning om styrelserepresentation för de anställda m. m.

8.1 Lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar

Enligt 1 § lagen om anställdas styrelserepresentation har de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, som under det senaste räkenskapsåret i landet sysselsatt i genomsnitt minst 100 arbetstagare, rätt att utse två ledamöter i styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot. Om arbetstagarledamot utsetts kvarstår rätten till styrelserepresentation även om antalet anställda därefter skulle underskrida 100 personer.

Lagen omfattar inte bank- eller försäkringsaktiebolag. De anställda i sådana bolag har i stället rätt till styrelserepresentation enligt lagen (1973: 1093) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Ekonomiska föreningar som ingår i jordbrukskassörrelsen eller föreningar enligt lagen om sambruksföreningar berörs heller inte av lagen (2 §). Därutöver undantas aktiebolag vars styrelser vid lagens införande bestod av mindre än tre ledamöter under förutsättning att samma förhållande gällde den 1 januari 1972.

Bolagsstämma eller föreningsstämma kan utan ändring av bolagsordningen eller föreningsstadgarna besluta att lagen skall tillämpas på bolaget eller föreningen även om antalet anställda inte uppgår till 100 (4 §). Beslut kan också fattas om att fler än två arbetstagarledamöter skall få utses.

Arbetstagarledamot har i princip samma ställning och ansvar som andra ledamöter i styrelsen (5 §).

Beslut om att arbetstagarrepresentation skall inrättas får fattas av lokal facklig organisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget och som omfattar mer än hälften av arbetstagarna inom företaget. Tillhör de anställda olika sådana organisationer kan organisationer som tillsammans företräder en majoritet av arbetstagarna gemensamt besluta om inrättande av arbetstagarrepresentation (7 §). Arbetstagarledamöter utses av de lokala fackliga organisationerna (8 §). Om dessa därvid inte kan enas gäller en särskild hjälpregel (9 §). Denna innebär att organisation som omfattar mer än fyra femtedelar av de kol-

lektivavtalsbundna arbetstagararna får utse båda arbetstagarledamöterna. I andra hand får de båda lokala organisationer som har störst antal sådana arbetstagare utse vardera en ledamot.

Arbetstagarledamot bör utses bland de anställda (10 §). Den som är arbetstagarledamot i ett företags styrelse får inte utan särskilt tillstånd utses till sådan ledamot i annat företags styrelse. Fråga om tillstånd prövas av en särskild nämnd som anges i det följande. Arbetstagarledamots mandatid bestäms av den som utser honom (11 §).

Vissa jävsregler gäller för arbetstagarledamot (12 §). Han får sålunda inte delta vid styrelsens behandling av frågor som rör stridsåtgärd, förhandlingar om slutande av kollektivavtal eller uppsägning av sådant avtal.

Bolag eller förening kan medges undantag från lagens tillämpning om arbetstagarrepresentation skulle medföra väsentliga olägenheter för bolaget eller föreningen (14 §). Som sådana olägenheter anges att styrelsens sammansättning är beroende av politiska styrkeförhållanden eller av förhållande mellan olika aktieägare eller aktieägargrupper eller att bolagsordningen eller stadgar innehåller föreskrift om särskild röstpluralitet vid fattande av styrelsens beslut. Undantag skall förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarernas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet. Fråga om undantag prövas av en särskild nämnd på åtta personer vilken utses av regeringen, som också förordnar en av dem till ordförande (15 §). Övriga sju ledamöter utses efter förslag av olika organisationer som företräder arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. I prövningen av ärende deltar ordföranden och fyra andra ledamöter enligt en närmare angiven ordning (16 §).

8.2 Lagen om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag

Genom lagen om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag har också de som är anställda i affärsbank, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit eller försäkringsbolag fått rätt till styrelserepresentation. De anställda får sålunda, under förutsättning dock att banken eller bolaget har minst 50 anställda, utse två ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter) och en suppleant för varje sådan ledamot. Ledamöterna utses av de fackliga organisationerna. Lagen har även i övrigt utformats i nära anslutning till lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. En skillnad i förhållande till denna lag är att fråga om undantag prövas av regeringen.

Lagen gäller till utgången av juni 1976.

9 Statens industriverks utredning

9.1. Sammanfattande analys

9.1.1 Inledning

Industriverket framhåller att den genomförda utredningen framför allt har syftat till en kartläggning och analys av hur styrelserepresentationen genomförts i företagen och de problem som uppkommit i samband med genomförandet under verksamhetens första tid. Utredningen gör inte anspråk på att fullständigt belysa reformens betydelse när det gäller målsättningen. Tyngdpunkten i utredningen ligger enligt industriverket på kvantitativa uppgifter, medan reformens kvalitativa effekter i mindre utsträckning kunnat belysas.

Industriverket betonar att styrelserepresentationsreformen endast utgör en del av en pågående förändringsprocess på arbetslivets område. Under senare år har tillkommit flera lagar och avtal av betydelse för arbetstagarnas position i företagen. Som exempel nämns lagen (1974: 358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen samt överenskomsten om ekonomikommitté och arbetstagarkonsult. Vidare framhålls att proposition med anledning av arbetsrättskommitténs betänkande (SOU 1975: 1) Demokrati på arbetsplatsen förbereds. Samtidigt pågår överväganden rörande såväl offentliga som kommunala styrelseledamöter i företagen. Mot denna bakgrund är det enligt industriverket uppenbart att en separat utvärdering av försöksverksamheten med styrelserepresentation erbjuder problem.

Industriverket påpekar med hänvisning till vissa departementschefsuttalanden i prop. 1972: 116 samt LO:s och TCO:s företagsdemokratiska program att det finns två huvudaspekter att beakta i samband med en utvärdering av lagen om anställdas styrelserepresentation, nämligen insyn och inflytande. Inflytande är det vidare begreppet och *en* förutsättning härför är insyn. Det är uppenbart att en utvärdering av försöksverksamheten efter ett insynskriterium kan leda till ett annat resultat än om ett inflytandekriterium tillämpas. Ambitionsnivån är av avgörande betydelse för behovet av förändringar i och kompletteringar av lagstiftningen.

I uppdraget till industriverket formulerades ett antal konkreta frågeställningar som utredningen hade att belysa. Den sammanfattande analysen verket gjort har byggts upp kring dessa frågeställningar.

9.1.2 Reformens genomslagskraft

En av de frågeställningar som berörs i uppdraget gäller i vilken omfattning de anställda utnyttjat sin lagenliga rätt att tillsätta styrelseledamöter. För att kunna besvara denna fråga har verket genomfört en kartlägningsstudie som omfattat samtliga aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda.

Det finns totalt 2 056 företag som har 100 anställda eller mer. Av utredningen framgår att 495 av nämnda företag (24 %) är undantagna från lagstiftningen. I drygt hälften av dessa fall beror det på förändringar i företagsbeståndet sedan år 1972, medan anledningen i övriga fall är de undantagsbestämmelser som har tagits in i lagstiftningen. Av de 2 056 företagen var således 10 % undantagna från lagstiftningen antingen därför att företagets styrelse har färre än tre ägarvalda styrelseledamöter eller därför att den fackliga organisationsgraden vid företagen understiger 50 % (i flera fall var båda dessa undantagsbestämmelser uppfyllda).

För 82 % av de 1 556 företagsenheter som lagstiftningen faktiskt omfattar gäller enligt utredningsmaterialet att styrelsen innehåller representanter för de anställda. De anställda inom 3 % av företagen uppgav dessutom att representanter kommer att utses, medan de anställda inom 6 % av företagen är indirekt representerade i en moderbolagsstyrelse. Endast i 9 % av de av lagstiftningen omfattade företagen har de anställda avstått från rätten till styrelserepresentation.

De "avståendeansledningar" som de fackliga organisationerna redovisar gör det enligt utredningen möjligt att särskilja i princip tre motiv. För en relativt stor grupp företag gäller att de anställda avvaktar försöksperiodens utgång eller att de f. n. saknar lämpliga styrelsekandidater. Fackklubbarna inom en andra grupp av företag finner reformen meningslös av det skälet att den inte ger de anställda en tillräckligt stark position i styrelsen. Ett tredje avståendemotiv är att samarbetet mellan de anställda och företagsledningen fungerar bra ändå.

9.1.3 *Dispensmöjligheterna*

Företag kan som förut nämnts i vissa fall medges undantag från tillämpningen av lagen om anställdas styrelserepresentation. Fråga om undantag prövas av dispensnämnden för arbetstagarrepresentation. Till nämnden inkom under år 1973 elva ansökningar och under 1974 två. Beslut har fattats i sju fall medan övriga ansökningar återkallats. Det faktum att dispensnämnden haft relativt få ansökningar att ta ställning till torde enligt industriverket förklaras av dels att dispensmöjligheterna är få, dels att de ärenden som avgjorts har uppfattats som prejudicerande. Flera företag torde tillämpa samma "lösningar" utan att nämnden anlitas.

9.1.4 *Arbetstagarledamöternas organisationstillhörighet*

Utredningens material visar att tillgängliga styrelseplatser som regel fördelats på ett sådant sätt att LO-medlemmar erhållit en ordinarie plats medan den andra tillfallit en till Privattjänstemannakartellen (PTK) ansluten arbetstigare. Det förekommer dock såväl att LO-med-

lemmar besätter båda de ordinarie platserna som att PTK-medlemmar gör det. Fördelningen har i flertalet företag inte bjudit några problem.

Industriverket noterar att suppleantplatserna ofta används för att bredda representationen. I de fall en till Svenska industritjänstemannaförbundet (SIF) ansluten arbetstagarledamot besätter den ordinarie platsen för PTK är hans suppleant ofta ansluten till Sveriges Arbetsledareförbund (SALF) eller Sveriges Civilingenjöröförbund (CF). Det förekommer också att PTK-medlemmar fungerar som suppleanter för ordinarie ledamöter som är LO-anslutna och vice versa.

9.1.5 Styrelsens roll

En förutsättning för att styrelserepresentation skall bidra till att öka de anställdas inflytande är enligt industriverket att beslut rörande företagets utveckling verkligen fattas av styrelsen. Tillgången på empiriskt grundad kunskap rörande styrelsearbetet och styrelsens roll i företagen är dock begränsad. Verket har försökt att med hjälp av en relativt omfattande materialinsamling bidra till en förbättrad kunskapsnivå. Den förhärskande föreställningen kan sägas vara att den reella makten i företagen inte ligger hos styrelsen utan hos företagsledningen: i första hand hos verkställande direktören och hans medarbetare.

Det insamlade utredningsmaterialet tyder enligt industriverket på att styrelsen i många fall är en passiv institution. Endast hälften av de intervjuade arbetstagarledamöterna anser att de viktiga besluten i företaget fattas i styrelsen. Andelen företag med en aktiv styrelse är dock enligt industriverket högre bland konsument- och producentföreningarna samt bland de börsnoterade företagen än för dotterbolag till utländsk ägare, dotterbolag till börsnoterade resp. icke-börsnoterade företag och för familjeföretag.

Enligt verket har förhandsinformationen i vissa fall utsänts kort tid före sammanträdena och det förekommer att materialet är ofullständigt. Detta kan, anför det, vara ett tecken på att den styrelsebehandling som frågorna ges är summarisk. Även flera av de arbetstagarledamöter och företagsledare som intervjuats i samband med särskilda koncern- och familjeföretagsstudier betecknar styrelsens sammanträden som relativt "formella tillställningar". Bilden är enligt industriverket inte densamma för alla företag. Det finns exempel på styrelser som tar en mycket aktiv del i företagets förvaltning. I den utsträckning styrelserepresentationsreformen hittills påverkat styrelsearbetets former och innehåll så anser industriverket detta i flertalet fall ha varit i en för de anställdas insyns- och inflytandemöjligheter positiv riktning.

9.1.6 Styrelsens arbetsformer

Den kartläggning av styrelsens arbetsformer som industriverket har genomfört visar på en mycket betydande variation mellan enskilda företag. I vissa delar kan man spåra ett samband med företagets storlek.

(t. ex. för antal styrelsesammanträden per år, antal styrelseledamöter, förekomsten av arbetsutskott etc.), men variationen inom resp. storleksgrupp är också stor.

Enligt verket tyder uppgifterna på att en majoritet av företagens styrelser arbetar på ett sådant sätt att förutsättningar borde finnas för ett meningsfullt samarbete mellan ledningen och de anställda. Vad beträffar förhållanden som kan antas begränsa arbetstagarledamöternas möjligheter till insyn och inflytande nämns t. ex. att vissa — om än ett fåtal — styrelser endast sammanträder 1—2 gånger per år, att knappt 20 % av styrelserna arbetar med arbetsutskott där i flertalet fall arbetstagarledamöterna inte deltar och att det finns exempel på styrelser där sammanträdena uteslutande förs på ett främmande språk.

Industriverket finner anledning att speciellt peka på två betydelsefulla problem i detta sammanhang, nämligen dels arbetstagarledamöternas tillgång till information, dels sekretessfrågan. Dessa problem hänger dessutom samman. Insamlade uppgifter tyder på att arbetstagarledamöterna som regel erhåller samma skriftliga underlagsmaterial inför ett styrelsesammanträde som de bolagsstämmovalda ledamöterna, men att materialet som tidigare nämnts i vissa fall utskickas mycket sent och ibland är ofullständigt. Detta minskar arbetstagarledamöternas möjligheter att ta del av materialet och att rådgöra med sina kontakt- och referensgrupper.

Upplevda eller faktiska sekretessbestämmelser utgör enligt utredningen en annan försvårande faktor för vissa arbetstagarledamöter. Ca 1/5 av styrelserna tillämpar enligt det insamlade materialet från arbetsgivarna *fullständig* sekretess beträffande all förhandsinformation, medan andelen endast är något lägre när det gäller sekretessen för material som rör frågor som behandlats av styrelsen.

Ett problem i sammanhanget utgör de många gånger bristfälliga kontakterna mellan arbetstagarledamöterna och deras uppdragsgivare. Enligt utredningen klagar flertalet arbetstagarledamöter på bristande intresse och en låg aktivitet från de anställdas sida. En anledning till detta anses vara de svårigheter som är förknippade med att nå ut med information rörande styrelsearbetet och de frågor som där behandlas till samtliga anställda. Uttalade eller upplevda sekretessbestämmelser erbjuder därvidlag speciella problem, problem som dock förefaller vara i avtagande.

9.2 Överväganden och förslag

9.2.1 *Permanentning av lagstiftningen*

Industriverket påpekar att försöksperioden varit kort och att skilda demokratireformer är inbördes beroende. Detta medför att det erbjuder vissa problem att formulera åtgärdsförslag baserade på dessa erfarenhe-

ter. Industriverket anser sig dock ha stöd för konstaterandet att försöksperioden i stort utfallit positivt. Lagstiftningen om styrelserepresentation har uppfattats som ett värdefullt komplement till övriga åtgärder med syfte att förbättra demokratin i företagen. Det kan visserligen ifrågasättas om den, som separat företeelse, givit de anställda något markant ökat inflytande ännu, men den har otvivelaktigt förbättrat insynsmöjligheterna. På sikt bör den också kunna bidra till att förbättra de anställdas inflytande. Industriverket *föreslår* att lagstiftningen med vissa jämförelser permanentas.

9.2.2 Storleksgräns samt begränsning till företagsstyrelser av viss storlek

Försöksverksamheten avser aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda. I sitt remissvar på den departementspromemoria som ligger till grund för den pågående försöksverksamheten förordade SAF att företag med färre än 200 anställda skulle undantas från lagens tillämpningsområde. LO och TCO talade för en betydligt lägre storleksgräns och fann gränsen 100 vara acceptabel enbart om försöksperioden begränsades till tre år.

Under utredningsarbetets gång har dessa önskemål om en sänkning av storleksgränsen upprepat och det har även framkommit önskemål om borttagande av gränsen. Det föreliggande utredningsmaterialet är enligt industriverket föga lämpat att belysa konsekvenserna av en sänkt storleksgräns då det i huvudsak enbart berör företag med minst 100 anställda. Materialet ger dock inget direkt stöd för tanken att mindre företag är mer "demokratiska" än större. Det är snarare så att när det gäller de mer "formella" demokratiarrangemangen i företagen så erhålls för den lägsta storleksgruppen (100—200 anställda) klart sämre "värden" än för de större företagen. I vilken mån detta uppvägs av kortare, mer informella kontaktvägar och en i övrigt bättre social miljö har verket endast i mycket begränsad utsträckning haft möjlighet att närmare studera.

Vid en bedömning av frågan rörande en eventuell storleksgräns bör enligt industriverket även beaktas den nuvarande undantagsregeln för företag med färre än tre ledamöter i styrelsen.

Inom industriverkets referensgrupp har man diskuterat flera alternativa förslag när det gäller frågan om lagens tillämpningsområde. Det mest långtgående förslaget syftar till ett borttagande av såväl storleksgräns som nämnda undantagsregel. Det främsta argumentet för detta alternativ är att de anställda bör ges samma rätt till insyn och inflytande oberoende av företagets storlek och styrelsens arbetsformer. Verket noterar också beträffande detta alternativ att alla aktiebolag och ekonomiska föreningar har en styrelse och att en allomfattande lagstiftning om rätten till styrelserepresentation inte betyder att något nytt bolagsorgan behöver inrättas.

Industriverket finner det önskvärt att lagstiftningen om styrelserepresentation omfattar även företag med färre än 100 anställda. Samtidigt finner verket det motiverat att även för den permanenta lagstiftningen bibehålla regeln om undantag för företag som har färre än tre ledamöter i styrelsen. Som motiv för denna undantagsregel anförs riskerna för en byråkratisering av företagen. I de fall en styrelse består av en eller möjligen två ledamöter utgör denna sällan någon betydelsefull beslutsinstans inom företaget. I de flesta fall torde ägarna av företaget samtidigt utgöra dess ledning. I de fall det bestämmande ägarinflytandet inte finns representerat inom företagens ledning torde intresset för företagets förvaltning vara mycket begränsat hos dess ägare. Under sådana omständigheter förefaller en påtvingad formalisering av beslutsfattandet — i form av ett styrelsearbete — vara av begränsat värde för kontakterna mellan företagets ledning och de anställda; informella kontakter och diskussioner mellan företagsledning och anställda bör kunna ge de sistnämnda en tillfredsställande grad av insyn och inflytande. Den lagstiftning som blir resultatet av arbetsrättskommitténs arbete bör enligt industriverket vara av värde också i detta sammanhang.

Industriverket gör bedömningen att det i företag med 50 anställda eller fler kan vara angeläget att informationsutbytet mellan de anställda och ägarna formaliseras, dvs. de anställda i företag av denna storleksordning bör ges lagstadgad rätt att framföra sina synpunkter till ägarna i reglerade former. Ett argument för valet av just denna gräns är att arbetsmarknadens parter funnit den vara väl anpassad i samband med avtalet om företagsnämnd (inom några förbund har dock en lägre storleksgräns valts) och att senare även arbetarskyddslagen och överenskommelsen om ekonomiskommitté och arbetstagarkonsulter knutits till denna storleksgräns. Detta gör det motiverat att anställda i företag som berörs av dessa avtal också bereds rätt till styrelserepresentation och detta oberoende av styrelsens nuvarande storlek.

Industriverket föreslår att den permanenta lagstiftningen om styrelserepresentation skall omfatta samtliga aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 50 anställda. För företag med färre än 50 anställda föreslås lagen äga tillämpning för de fall företagets styrelse har minst tre bolagsstämmovalda ledamöter (eller har haft detta efter den 30 juni 1975). Den sistnämnda bestämmelsen innebär att samtliga ekonomiska föreningar kommer att omfattas av lagstiftningen. En ekonomisk förening skall nämligen enligt lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar ha minst tre ledamöter i styrelsen.

Bristen på statistik gör det enligt industriverket svårt att beskriva de antalsmässiga konsekvenserna av den föreslagna tillämpningsregeln. Vid ett borttagande av såväl storleksgräns som den nyss diskuterade undantagsregeln skulle knappt 80 000 aktiebolag och drygt 10 000 ekonomiska föreningar beröras av lagstiftningen.

Följande tabell utvisar antalet berörda företag vid skilda storleksgränser. (Källa: Bastabeller ur Centrala företagsregistret framtagna 1974-11-07, beräknad aktualitet årsskiftet 1973/74.)

Juridisk form	Antal anställda						
	Storleksgräns						Utan storleksgräns
	100—	50—	20—	10—	5—	2—	
Aktiebolag	1 976	3 959	10 042	19 091	35 108	62 547	79 614
Ekonomisk förening	140	213	425	799	1 410	3 040	10 728
Totalt	2 016	4 172	10 467	19 890	36 518	65 587	90 342

9.2.3 Koncernstyrelserepresentation

I lagen om anställdas styrelserepresentation regleras arbetstagarrepresentation inom koncerner och vid koncernliknande förhållanden av samma regler som i företaget utan koncernförhållanden.

Utredningsmaterialet visar enligt industriverket att de anställda inom många koncernföretag upplever avsaknaden av en generell rätt till representation i koncernens moderbolag — i koncernstyrelsen — som en mycket allvarlig begränsning.

En konsekvens av den utvidgning av lagens tillämpningsområde som industriverket förordar är att de anställda i moderbolaget alltid ges rätt till styrelserepresentation, eftersom vid koncernförhållande moderbolagets styrelse alltid torde ha minst tre ledamöter. Frågeställningen blir då om det finns anledning att med lagstiftning påverka tillsättandet av koncernstyrelseledamöter eller om detta (på det sätt som föreslogs i förarbetena till lagen) bör överlåtas till de lokala fackliga organisationerna inom koncernen. Avsaknaden av speciella koncernregler skulle i extremfallet innebära att lagstiftningen ger en mindre grupp tjänstemän inom ett förvaltningsbolag, utan egen industriell verksamhet, rätt till två styrelseplatser, medan de anställda inom koncernen som helhet inte lagstiftningens vägen garanteras rätt till vare sig insyn i eller inflytande på styrelsearbetet på koncernnivå.

Industriverket finner det angeläget att lagstiftningen garanterar de anställda inom koncernen *som helhet* rätten till koncernstyrelserepresentation. Detta kan åstadkommas med hjälp av en bestämmelse som i princip säger att rätten till styrelserepresentation i moderbolaget i en koncern eller vid koncernliknande förhållanden tillkommer *samtliga* anställda inom koncernen. Industriverket finner i och för sig vissa nackdelar med detta men anser att argumenten för en speciell koncernregel är starkare än de som talar emot.

Industriverket förutsätter att de fackliga organisationerna inom en koncern i samråd kan ombesörja tillsättandet av koncernstyrelseledamö-

ter utan speciella regler. Kravet på minst 50 %-ig organisationsgrad skall i koncernfallet tillämpas på samtliga anställda inom en koncern. Detsamma avses gälla den bestämmelse som säger att i de fall en lokal facklig organisation organiserar mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna har denna, om ej organisationerna enas om annat, rätt att utse båda arbetstagarledamöterna.

I samband med koncernstudien i industriverkets utvärdering berörs ett specialförhållande, nämligen att dotterbolag i vissa fall drivs i kommission för moderbolaget. Arbetstagarna hyrs av dotterbolaget på årsbasis och de är således formellt anställda i moderbolaget men verkar i dotterbolaget. Under sådana omständigheter ger den nyss behandlade koncernregeln inte de som arbetar i dotterbolaget rätt till dotterbolagsrepresentation. Det förhållandet att styrelsearbetet i ett sådant dotterbolag i flertalet fall torde vara mycket begränsat samt att en koncernregel som täcker in detta specialproblem måste bli relativt komplicerad, föranleder industriverket att avstå från att föreslå en lagbestämmelse som skulle reglera detta kommissionsfall. Verket förutsätter att problemet i förekommande fall kan lösas genom överenskommelser inom de berörda koncernerna.

Ett annat problem med specialbestämmelser som gäller för koncerner samt vid koncernliknande förhållanden är svårigheten att identifiera dessa förhållanden. Vissa koncerner har andra företag än aktiebolag som moderbolag, vilket innebär att lagstiftningen om koncerner formellt inte gäller. Det kan vara fråga om en ekonomisk förening eller ett handelsbolag. Industriverket föreslår att en koncernregel bör omfatta såväl koncerner i aktiebolagslagens mening som koncernliknande förhållanden i övrigt. I de fall tolkningstvister uppkommer om regelns tillämplighet skall dessa kunna hänskjutas till den särskilda nämnd, som enligt vad industriverket föreslår, skall kallas "nämnden för styrelserepresentationensfrågor".

9.2.4 Beräkning av antalet anställda

Sättet att beräkna antalet anställda kommer, med det föreslagna tillämpningsområdet, att ha betydelse för företag med ca 50 anställda och ett aktiekapital understigande 1 milj. kr. Detta bör enligt industriverket inte hindra att beräkningssättet preciseras. Verket föreslår att beräkningen i första hand baseras på begreppet "tillsvidareanställning" enligt lagen (1974: 12) om anställningsskydd. I de fall förbundsförhandlingar medfört att detta begrepp inte tillämpas (t. ex. byggnadsindustrin) bör som beräkningsgrund i stället utnyttjas anställda med en minsta veckoarbetstid motsvarande gränsen för de sociala förmånerna (f. n. 16 arbetstimmar/vecka). Antalet anställda skall beräknas på basis av antalet genomsnittligt sysselsatta under det senast förflutna räkenskapsåret.

Industriverket föreslår att nämnda anställningsbegrepp skall användas även vid bestämning av den fackliga organisationsgraden vid ett företag.

9.2.5 Undantag från lagens tillämpning

Industriverket föreslår att nuvarande dispensregler bibehålls. Undantag skall enligt förslaget kunna medges också för det fall att antalet anställda eller antalet styrelseledamöter nedgår under det lägst föreskrivna.

9.2.6 Företagsformernas betydelse

Industriverket har inte närmare studerat de företagsformer som undantagits från lagstiftningen. Uppgifter från statistiska centralbyrån visar att antalet handelsbolag med fler än 50 anställda är relativt stort, närmare bestämt 112 (varav 32 med fler än 100 anställda). Industriverket vill ifrågasätta om det inte finns anledning att handelsbolag (och kommanditbolag) med minst 50 anställda ges skyldighet att inrätta en styrelse och att man på så sätt öppnar möjligheter för de anställda att erhålla styrelsrepresentation.

Denna fråga behandlas emellertid av 1974 års bolagskommitté, som har till uppgift att se över nuvarande handelsbolagslagstiftning och föreslå åtgärder för att tillgodose samhällets och de anställdas krav på insyn i främst de större handelsbolagen. Industriverket finner att resultaten från denna utredning bör avvaktas, innan frågan om de större handelsbolagens ställning i styrelsrepresentationshänseende slutgiltigt avgörs.

Industriverket konstaterar att verksamhetens art vad avser stiftelser och ideella föreningar i flertalet fall gör frågan om arbetstagarrepresentation i styrelsen mindre angelägen. För ideella föreningar gäller dessutom att situationen i detta hänseende är likartad med den som gäller för statlig och kommunal förvaltning. Mot denna bakgrund finner verket det naturligt att frågan om representation för de anställda i dessa senare organisationer övervägs i anslutning till motsvarande bestämmelser avseende offentlig förvaltning.

9.2.7 Inrättande av arbetstagarrepresentation

Den 80/20-regel som gäller vid fördelning av styrelseplatserna mellan de lokala fackliga organisationerna, i de fall organisationerna inte överenskommit om annat, har enligt industriverket erbjudit problem i några enstaka fall. Industriverket anser dock att en ny regel i vissa fall kan leda till en alltför "sned" representation. I företag med ett mycket begränsat antal medlemmar från antingen PTK- eller LO-förbund förefaller det mindre lämpligt att lagstiftningsvägen ge den mindre organisationen en med den större organisationen antalsmässigt likvärdig representation. Industriverket anser att organisationerna under sådana omständigheter bör utnyttja suppleantplatserna för att få till stånd en breddning av representationen. Verket förutsätter att detta kan lösas i samförstånd mellan de lokala parterna.

Industriverkets utredning visar att de lokala fackliga organisationerna i mycket begränsad utsträckning utnyttjat möjligheterna att utse externa

styrelseledamöter. Det kan dock finnas tillfällen, t. ex. under en övergångsperiod eller i geografiskt mycket utspridda företag, när det kan vara svårt att finna en lämplig styrelseledamot internt. Lokala konflikter mellan facket och företagsledningen kan också i vissa fall temporärt motivera användandet av en extern styrelseledamot. Mot denna bakgrund finner industriverket inte anledning föreslå att nuvarande bestämmelse ändras.

I koncerner och vid koncernliknande förhållanden bör enligt verkets mening en arbetstagarledamot, utan särskilt tillstånd, kunna ingå såväl i en dotterbolagsstyrelse som i koncernstyrelsen. I koncerner och vid koncernliknande förhållanden kan behovet av kontakter mellan dotterbolagen och moderbolaget vara så stort att det i vissa fall kan anses motiverat att en arbetstagarledamot eller -suppleant i en dotterbolagsenhet även ingår som ordinarie ledamot eller som suppleant i koncernstyrelsen. Industriverket föreslår att den nuvarande bestämmelsen bibehålls men att undantag görs för koncerner och koncernliknande förhållanden, där styrelserna i moderbolag och dotterbolag betraktas som olika organ i ett och samma företag.

I den nya aktiebolagslagen utgör den tillåtna mandattiden för de bolagsstämmovalda ledamöterna fyra år. Industriverket anser att den bör gälla även arbetstagarledamöter. Industriverket föreslår således att samma maximala mandattid skall tillämpas för alla styrelseledamöter men att de fackliga organisationerna inom denna maximitid ges rätt att fastställa arbetstagarledamöternas mandattid.

9.2.8 Suppleanter för arbetstagarledamöter

Utredningsmaterialet visar att suppleanternas deltagande i dag är mycket begränsat. Detta gäller även de ägarvalda representanternas suppleanter och som motiv till den nuvarande ordningen anges ofta just önskemålet om en likformig behandling av ägarvalda och arbetstagarvalda suppleanter. Suppleanterna utestängs vanligtvis även informationsmässigt.

Industriverkets referensgrupp har diskuterat frågan om en utbyggd suppleantroll. I dessa diskussioner har betonats att arbetstagarledamöternas suppleanter av speciella skäl bör beredas möjlighet att delta i styrelsearbetet och att det därför är fel att utgå ifrån en "likabehandlingsprincip". De anställdas suppleanter utnyttjas (eller borde utnyttjas) för att bredda representationen mellan de fackliga organisationerna samt, i förekommande fall, mellan skilda geografiska enheter inom samma företag. Behovet av kontinuitet i styrelserepresentationsfunktionen för de anställda är också stort.

Argumentet mot en lagregel som ger de anställdas suppleanter närvaro- och yttranderätt är enligt industriverket att det kan komma att medföra en betydande utökning av vissa styrelser eller i övrigt mer kom-

plicerade arbetsförhållanden. Styrelsen kan komma att utvecklas till ett förhandlingsorgan; ett kontrollorgan snarare än ett operativt organ. Tendensen till att bilda arbetsutskott kan komma att förstärkas.

Industriverket understryker dock starkt värdet av att de anställdas suppleanter bereds tillfälle att delta i styrelsearbetet. Med hänvisning till att redan den proposition som föregick nuvarande lagstiftning innefattade en rekommendation i denna riktning — som uppenbarligen följts mycket dåligt — och att ett utbyggt suppleantdeltagande inte betyder någon reell inflytandeförskjutning, vill industriverket förordna en sådan lagstiftning. Industriverket *föreslår* att arbetstagarledamöternas suppleanter via en lagbestämmelse ges närvarorätt och yttranderätt vid styrelsens sammanträden. Industriverket förutsätter att detta i praktiken även kommer att innebära att de likställs med de ordinarie ledamöterna vad gäller tillgången till såväl muntlig som skriftlig information.

9.2.9 Representationens storlek

Industriverkets referensgrupp har diskuterat frågan om en ökning av de ordinarie arbetstagarrepresentanternas antal som ett alternativ till en utbyggd rätt för representanternas suppleanter att delta i styrelsearbetet. Industriverket anser att den föreslagna regeln om närvaro- och yttranderätt för suppleanterna är bäst ägnad att tillfredsställa de önskemål som framkommit under försöksperioden. Av denna anledning vill industriverket *förordna* att antalet ordinarie arbetstagarledamöter i berörda företagsstyrelser även fortsättningsvis skall uppgå till två.

9.2.10 Styrelsearbetets former

Nuvarande styrelserepresentationslag innefattar inga regler om styrelsearbetets former.

Industriverkets utredningsarbete har aktualiserat tanken på att i lagstiftningen ta in bestämmelser angående vilka ärenden som skall behandlas i styrelsen, ett visst minimiantal sammanträden per år, regler när det gäller förhandsinformation inför ett sammanträde, förbud mot främmande språk i styrelsearbetet etc. Anledningen är att utredningen visat på sådana brister i en del styrelsers funktion att man ifrågsatt i vilken mån styrelserepresentation ger de anställda i dessa företag de möjligheter till insyn och inflytande som lagstiftaren avsett.

Det är enligt industriverket uppenbart att aktiebolagslagen ger styrelsen rollen som det överordnade organet inom företaget. Lagstiftningen ger styrelsen rätt att besluta om riktlinjer och anvisningar för den verkställande direktören. Styrelsen avses också kunna ge verkställande direktören bindande anvisningar om hur löpande förvaltningsåtgärder skall handläggas och beslutas. Verkställande direktörens befogenhet att handha den löpande förvaltningen upphör således om styrelsen tar hela sin bestämmanderätt i anspråk.

Det faktum att aktiebolagslagen ger styrelsen rätt att i hög grad bestämman verkställande direktörens befogenheter är dock enligt industriverkets mening av begränsat intresse i detta sammanhang. Aktiebolagslagen ger denna rätt till *styrelsens majoritet*. Arbetstagarledamöterna befinner sig i minoritetsställning.

Mot bakgrund av det nämnda redovisar industriverket två handlingsalternativ:

1. de anställda ges rätt till representation i de organ där besluten i realiteten fattas,
2. styrelsearbetet regleras på ett sådant sätt att för företagets utveckling viktiga beslut alltid skall fattas inom styrelsens ram.

Industriverket har valt att inte ta ställning till värdet av åtgärder som skulle ge de anställda rätt till representation i ledningsgrupper, direktorier etc., dvs. rätt till representation i företagsledningsorgan som inte är direkt knutna till styrelsen. Verket finner att denna problemställning närmast faller inom ramen för de frågor som arbetsrättskommittén haft att överväga.

Industriverket finner det angeläget att inte i onödan försvåra en anpassning av styrelsearbetet som kan anses motiverad med hänsyn till omständigheterna. Med beaktande just av svårigheterna att utforma enhetliga lagregler som skall omfatta såväl stora koncernföretag som relativt små aktiebolag och ekonomiska föreningar och med hänsyn till att flertalet företag uppenbarligen försöker att leva upp till lagens anda och mening, har industriverket i flertalet fall avstått från förslag till författningsreglering.

A n t a l s t y r e l s e s a m m a n t r ä d e n

Under utredningsarbetets gång har diskuterats värdet av dispositiva bestämmelser avseende ett minsta antal styrelsesammanträden per år. Syftet skulle vara att på detta sätt stödja de arbetstagarledamöter som hittills bevisligen har haft svårt att få till stånd sammanträden. I aktiebolagslagen finns inga bestämmelser om antalet styrelsesammanträden per år — dock krävs ett i samband med undertecknandet av årsberättelsen.

Aktiebolagslagen ger såväl arbetstagarledamöter som övriga styrelseledamöter rätt att begära styrelsens sammankallande. Industriverket *föreslår* att lagen om ekonomiska föreningar kompletteras med en liknande bestämmelse. Regeln bör kunna införas i 25 § och ha samma lydelse som motsvarande regel i aktiebolagslagen.

Industriverket finner däremot inte anledning föreslå någon reglering i lagen om styrelserepresentation angående ett minsta antal sammanträden årligen. Verket anser att det bör vara tillfyllest med en hänvisning till aktiebolagslagen och till den föreslagna bestämmelsen i lagen om ekonomiska föreningar.

Representation i arbetsutskott eller motsvarande

Industriverket *föreslår* att det i den permanenta lagen om styrelserepresentation för de anställda tas in en bestämmelse som ger arbetstagarledamöterna rätt till representation i beslutsförberedande arbetsutskott (eller motsvarande) inom styrelsen.

Underlagsmaterial inför styrelsesammanträde

Utredningsmaterialet tyder enligt industriverket på att det förekommer att betydelsefullt underlagsmaterial för de ärenden som behandlas på styrelsens sammanträden utdelas under själva sammanträdet eller utsänds mycket kort tid före sammanträdet. Ett sådant förfaringsätt försvårar givetvis arbetstagarledamöternas, liksom även de bolagsstämmodvalda styrelseledamöternas, möjligheter att delta i verksamheten.

En förutsättning för att styrelseledamöterna skall kunna utöva något inflytande är att de erhåller en tillfredsställande förhandsinformation i så god tid före ett sammanträde att de hinner sätta sig in i de ärenden som skall avhandlas. Detta i kombination med det faktum att lagen syftar till att ge de anställda i gemen ökad insyn och ett ökat inflytande medför att det i fråga om arbetstagarledamöterna måste ställas speciellt höga krav på förhandsinformation.

Industriverket vill dock inte föreslå att bestämmelser om förhandsmaterialet införs i lagen om styrelserepresentation men anser att frågan om styrelsens krav på information bör tas upp till diskussion i varje enskild styrelse och att man där skall försöka enas om en arbetsordning. Det förefaller rimligt att en sådan innefattar regler om att förslag till dagordning skall utsändas före sammanträdet, att protokoll snarast möjligt utsänds efter sammanträdet, att genomförda utredningar så långt möjligt skall utsändas före sammanträdet, i den mån de skall tjäna som underlag för beslut vid sammanträdet etc. I den mån utvecklingen inte leder till förbättringar i informationshänseende vill industriverket *föreslå* att en mer detaljerad lagstiftning på detta område övervägs i samband med en mer genomgripande omarbetning av aktiebolagslagen resp. lagen om ekonomiska föreningar.

Främmande språk i styrelsearbetet

En fråga som har samband med den som ovan behandlats rör användandet av främmande språk i samband med styrelsens sammanträden och i förhandsmaterialet. Detta har i sin tur medfört krav på att styrelsespråket i ett svenskt företag skall vara svenska. Industriverket delar i princip denna uppfattning men anser att det i vissa fall kan finnas fog för att främmande språk används i samband med styrelsearbetet, t. ex. i de fall ett företag lyckats engagera en framstående utländsk expert eller

om representanter för det utländska moderbolaget ingår i styrelsen. Industriverket *anser* att styrelseledamöterna i sådana undantagsfall bör beredas fullgoda tolkningsmöjligheter (t. ex. simultantolkning) i samband med styrelsemötena samt översättningshjälp när det gäller förhandsmateriale. Vidare bör alla berörda arbetstagarledamöter enligt industriverket beredas tillfälle till språkutbildning.

9.2.11 Styrelsearbetets innehåll

De enkätundersökningar som industriverket har genomfört visar att en majoritet av arbetstagarledamöterna "saknar några frågor/ärenden i styrelsearbetet". I flertalet fall är det personal- och arbetsmiljöfrågor som efterlyses men även t. ex. ärenden rörande långsiktspänning och investeringsfrågor. Även andra enkätfrågor liksom koncern- och familjeföretagsstudien visar att styrelsearbetet kan vara mycket formellt och innehållslöst.

Industriverket *föreslår* att den permanenta lagen om styrelserepresentation innefattar en paragraf som innebär att arbetstagarrepresentant äger rätt att påfordra att styrelsearbetet bedrivs på ett sådant sätt att de anställda ges möjlighet till insyn och inflytande på beslut av väsentlig betydelse för företagets utveckling. I motivskrivningen för denna paragraf bör en utförlig diskussion föras rörande krav som bör kunna ställas på styrelsearbetets innehåll. Tvister rörande lagstiftningen, bör kunna hänskjutas till den föreslagna nämnden för styrelserepresentationsfrågor.

9.2.12 Arbetstagarledamöternas ställning i styrelsen

Nu gällande lagstiftning om styrelserepresentation bygger på att arbetstagarledamöterna skall ha i princip samma ställning och ansvar som övriga ledamöter i styrelsen. Aktiebolagslagens regler gäller såväl arbetstagarledamot som bolagsstämموald ledamot. Under utredningsarbetets gång har synpunkter framkommit som går ut på att arbetstagarledamöterna bör ges extra stöd i olika avscenden. Industriverket finner det dock inte vara motiverat att i en styrelserepresentationslag ta in bestämmelser som i detta avseende ger de anställda en särställning i styrelsen. Förutom de negativa psykologiska effekter detta kan ha vill verket också peka på att man med regler med denna innebörd på ett olämpligt sätt kan störa arbetsrytmen i ett företag. Verket *anser* att de anställdas representanter, i förekommande fall, bör aktualisera frågan i den egna styrelsen för att på så sätt få fram ett ställningstagande från styrelsens majoritet.

Individuell rätt till information

Under industriverkets utredningsarbete har krav på att arbetstagarledamöterna skall ha rätt till fullständig information aktualiserats dels som följd av att arbetstagarledamöterna är i minoritet i styrelsen, dels som

följd av att de är att betrakta som "insiders". Information nekas ibland arbetstagarledamöterna med hänvisning till att övriga styrelseledamöter inte erhåller motsvarande information.

Industriverket framhåller att avtalet om ekonomikommitté och arbetstagararkonsulter är av betydelse i detta sammanhang. Avtalet föreskriver att ekonomikommittén och arbetstagararkonsulten har rätt till skriftlig och muntlig information som rör företagets ekonomiska förhållanden. Denna rätt gäller utan inskränkningar. Rätten att avgöra vilken information styrelserepresentanterna skall få tillgång till läggs här på representanter för de anställda (i ekonomikommittén eller i en särskild delegation för sekretessfrågor utsedd inom företagsnämnden), men avtalet ger inte automatiskt styrelserepresentanterna rätt till fullständig information.

Industriverket finner det dock inte motiverat att i en styrelserepresentationslag ta in bestämmelser som i detta avseende ger de anställda en särställning.

Arbetstagarledamots skyldighet att iakttaga sekretess

Industriverket påpekar att i gällande aktiebolags- och föreningslagstiftning ingår inga uttryckliga föreskrifter om styrelseledamots tystnadsplikt. Från fackligt håll har man betonat vikten av att arbetstagarledamöterna ges möjlighet att informera de anställda om styrelsens arbete och företagets förhållanden. Arbetstagarledamöterna kan behöva samråda med och informera de förtroendevalda inom sina organisationer (t. ex. ledamöter i företagsnämnden) även rörande frågor som i princip bör vara sekretessbelagda.

Industriverkets utredningsmaterial tyder på att sekretessfrågan utgör ett problem i vissa företag. Enligt industriverket finns det trots detta anledning konstatera att sekretessfrågan för flertalet företag inte förefaller att utgöra något problem. Det finns således knappast anledning att i nuläget införa några "sekretessregler" i lagstiftningen. En rimlig åtgärd finner däremot industriverket vara att i en kommande proposition på nytt ta upp denna fråga och betona att syftet med lagstiftningen är att ge de anställda, och inte enbart arbetstagarledamöterna, ökad insyn och ett ökat inflytande.

Utredningsmaterialet visar att kontakterna mellan arbetstagarledamöterna och de anställda erbjuder problem. Från arbetstagarhåll hävdas bestämt att detta inte uteslutande är ett fackligt problem utan att det ingår i ledningens uppgifter att inom företaget sprida information kring styrelsens verksamhet.

Industriverket finner detta vara ett angeläget problem och förordar att de fackliga organisationerna ges mesta möjliga stöd när det gäller vidareinformations- och aktiveringsproblemen.

Koncernföretagen och över huvud taget företag med geografiskt spridd verksamhet erbjuder speciella problem i vidareinformationshänseende. Från arbetstagarhåll är man angelägen om att möjligheterna till kontakter mellan skilda enheter förbättras och att resurser ställs till förfogande för denna kontaktverksamhet. Detta gäller t. ex. möjligheterna att dra samman referens- och kontaktgrupper till regelbundna träffar. Industriverket anser att stöd från företaget bör utgå för denna typ av kontaktverksamhet.

Frågor om jäv

Under utredningsarbetets gång har ingenting framkommit som tyder på att lagens nuvarande bestämmelser erbjudit några speciella problem. Industriverket vill peka på de "komplikationer" som en utbyggnad av förhandlingsrätten, i enlighet med arbetsrättskommitténs förslag, kan skapa. Under nuvarande omständigheter kan industriverket inte se något hinder mot ett bibehållande av nu gällande jävsregler även i den permanenta lagstiftningen, men utformandet av jävsreglerna bör övervägas i anslutning till övrig arbetsrättslig lagstiftning.

9.2.13 Nämnden för styrelserepresentationsfrågor

Frågor om undantag i särskilda fall från lagen om styrelserepresentation prövas som nämnts av dispensnämnden för arbetstagarrepresentation. Nämnden har haft ett mycket begränsat antal ansökningar att ta ställning till under den pågående försöksperioden. Industriverket föreslår, att nämndens arbetsområde utökas i samband med att lagstiftningen permanentas och att nämnden görs om till en "nämnd för styrelserepresentationsfrågor".

Den av industriverket genomförda utredningen tyder på att flertalet företagsstyrelser arbetar på ett sådant sätt att de anställda genom minoritetsrepresentation i styrelsen uppnår den insyn och det inflytande som avsetts med styrelserepresentationsreformen. De problem som industriverket har påvisat anser man i flertalet fall vara av övergående natur och verket finner därför anledning anta att såväl de nya lagregler som nu föreslås som de påpekanden som verket vill se införda i motivskrivningen till lagtexten, kommer att följas lojalt inom företagen.

Under utredningsarbetets gång har emellertid exempel framkommit på uppenbara avsteg från försökslagen och dess anda. Mot denna bakgrund finner industriverket att det kan finnas behov av en instans vartill tvister med anledning av lagstiftningen skall kunna hänskjutas. Tvisterna kan avse tolkningen och tillämpningen av såväl lagreglerna som motivskrivningen. Det bör vara fråga om ett organ som har den erforderliga erfarenheten från berörda områden av arbetslivet. Den nuvarande dispensnämnden har karaktären av en självständig myndighet och består av ledamöter som utses av regeringen efter förslag från arbets-

marknadens organisationer. Industriverket anser det vara en lämplig ordning även för den föreslagna "nämnden för styrelserepresentationsfrågor".

Industriverkets referensgrupp har diskuterat vilken status nämnden och dess beslut bör ges och den härmed sammanhängande frågan om nämnden skall kunna utdöma någon form av sanktion. Verket redovisar här enbart två alternativ. Ett alternativ är att se nämnden i första hand som en rådgivande instans; ett stöd för parterna i de fall tvister uppkommer. Om enighet mellan parterna ej kan uppnås, skall frågan kunna hänskjutas till arbetsdomstolen, som skall kunna utdöma sanktioner. Ett annat alternativ är att ge nämnden status av dömande instans.

9.2.14 Utbildning

Industriverket lägger inte fram något förslag beträffande utbildningsfrågorna men understryker behovet av att arbetstagarnas möjligheter till utbildning för sitt uppdrag i möjligaste mån underlättas.

10 Remissyttranden över statens industriverks utredning

10.1 Allmänna synpunkter

I det närmaste samtliga remissinstanser instämmer i verkets slutsats att försöksperioden i stort utfallit positivt. *Statsföretagens förhandlingsorganisation (SFO)*, *Statsföretag AB*, *SAF/industriförbundet*, *SACO/SR*, *kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *A-pressens samorganisation*, *Sveriges kooperativa och allmännyttiga bostadsföretags förhandlingsorganisation (KAB)* och *Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO)* uttalar sig alla i denna riktning.

LO anför att de allmänna omdömen om styrelsemedverkan som avgivits av fackliga representanter i företagsstyrelserna oftast är övervägande positiva. Erfarenheterna som naturligtvis skiftar från företag till företag, ger enligt *LO* vid handen att insynen i företagets skötsel ofta har förbättrats. De fackliga styrelseledamöterna har fått tillgång till ekonomiska rapporter och planer på ett sätt som förut inte varit vanligt. De får på ett tidigare stadium vetskap om organisatoriska förändringar, händelser på marknaden, planerade investeringar, köp och försäljning av företag och driftsenheter eller andra beslut med betydande konsekvenser för de anställda i företaget.

SAF/industriförbundet finner att industriverkets utredning ger vid handen att lagen om styrelserepresentation för de anställda i huvudsak fungerat tillfredsställande. Arbetstagarledamöterna synes i många fall ha gjort en god insats och bidragit på ett positivt sätt till styrelsens arbete.

SFO och *Statsföretag AB* anför att reformen haft en mycket stor ge-

nomslagskraft vad gäller offentligt ägda företag. De understryker att erfarenheterna av styrelserepresentation från medlems- och dotterföretagen har varit positiva.

10.2 Permanentning av lagstiftningen

Remissinstanserna har tillstyrkt förslaget att lagen görs permanent eller lämnat det utan erinran. *Statens avtalsverk* ifrågasätter dock om inte beslut att permanenta lagen bör anstå tills den aviscrade nya lagstiftningen på arbetsrättens område har kommit fram.

TCO anser att styrelserepresentation utgör ett viktigt komplement till andra inflytandeformer för de anställda i företagen. Därigenom får de anställda möjlighet att följa beslutsprocessen i angelägna frågor — från behandling i företagsnämnden till avgörande beslut i styrelsen. Vidare anser *TCO* att lagen bidragit till ökad facklig aktivitet och förbättrat kontakterna mellan företagsledningen och de fackliga företrädarna. Styrelsemedverkan har också givit direktkontakter med de reellt sett betydelsefullaste beslutsfattarna, främst ägarrepresentanterna i styrelserna. Redan av dessa skäl är det *TCO:s* bestämda uppfattning att styrelserepresentation för de anställda såsom institution i enlighet med industriverkets förslag bör permanentas.

SFO och *Statsföretag AB* framhåller att det med hänsyn till försöksperiodens längd är tveksamt om man på det här stadiet bör dra några mer bestämda slutsatser när det gäller lagens detaljutformning. *SFO* anser dock att helhetsintrycket är positivt och stöder därför förslaget om en permanentning av lagstiftningen.

Lagen har enligt *Kooperationens förhandlingsorganisation (KFO)* erfarenhet berett de anställda värdefulla möjligheter att vinna insyn och medbestämmande i företagets styrelser. Försöksverksamheten ger enligt *KFO* vid handen att lagstiftningen bör permanentas, men att viss omarbeting bör ske i samband därmed.

10.3 Storleksgräns samt begränsning till företagsstyrelser av viss storlek

Beträffande industriverkets förslag om att samtliga aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 50 anställda oberoende av styrelsens storlek skall omfattas av lagen samt att lagen också skall äga tillämpning vid företag med färre än 50 anställda för de fall styrelsen har minst tre bolagsstämmovalda ledamöter är meningarna delade bland remissinstanserna, *SFO* och *Statsföretag AB*, *TCO* liksom bl. a. *kommunförbundet* och *Landstingsförbundet* uttalar sig positivt till förslaget.

SAF/industriförbundet liksom bl. a. *Skogs- och lantarbetsgivareföreningen*, *Sveriges redareförening* och *virkesmätningsrådet* motsätter sig däremot bestämt förslaget om sänkt storleksgräns. *SAF/industriför-*

bundet framhåller att det faktum att tre eller flera personer råkar sitta i ett småföretags styrelse inte på något vis innebär att de anställdas intresse för denna form av inflytande blir större. Den ofta förekommande anknytningen till ägarnas privata ekonomi i företag av denna storlek gör enligt organisationerna att styrelserepresentation för de anställda är direkt olämplig. Verkets förslag att samtliga aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 50 anställda skall omfattas av lagen finner organisationerna inte motiverad. Att gränsen 50 anställda anses lämplig i samband med avtalen om företagsnämnder innebär inte enligt organisationerna att arbetsformerna i de mindre företagens styrelser i regel är av den karaktären att en utvidgad representation blir meningsfull.

Sveriges redareförening anför att en sänkning av storleksgränsen kommer att medföra icke oväsentliga konsekvenser på sjöfartens område. De avlösningsystem som har etablerats i de olika redarierna medför att i det övervägande antalet fartyg finns minst 50 personer anställda, varför rederier med endast ett fartyg kan komma att omfattas efter en eventuell ändring i kravet på antalet anställda för rätt till styrelserepresentation i den permanenta lagstiftningen. Enligt Sveriges redareförening har arbetstagarrepresentanternas närvaro vid styrelsesammanträden varit förenad med avsevärda kostnader, vilka särskilt kännbart kommit att drabba de mindre redarierna. Beräkningar har gjorts som visar på kostnader i storleksordningen 20 000 kr. för varje arbetstagarrepresentant och styrelsesammanträde.

KFO delar industriverkets uppfattning att möjligheter till styrelserepresentation bör erbjudas de anställda även i företag med färre än 100 anställda. De av industriverket angivna skälen för gränsen 50 anställda kan dock icke anses godtagbara, dels därför att den aktuella regeln icke avses bli tillämplig i de fall företagets styrelse har minst tre bolagsstämmovalda ledamöter, dels också därför att vissa företagsnämndsavtal på handelsområde har en lägre gräns för antalet anställda.

Den sekundära regeln, innebärande att de anställda har rätt till styrelserepresentation då företagets styrelse har minst tre bolagsstämmovalda ledamöter oavsett antalet anställda, kommer enligt *KFO:s* åsikt att upplevas som orättvis av såväl arbetsgivare som arbetstagarar. På *KFO:s* verksamhetsfält finns många små ekonomiska föreningar med färre än fem arbetstagarar inom såväl konsumentkooperationen som oljekooperationen. Vidare har även *HSB* och *Riksbyggen* ett stort antal bostadsrättsföreningar, som vanligen endast har en deltidsanställd fastighetsskötare eller liknande. Den föreslagna lagstiftningen torde få till följd att de anställda i sådana små föreningar har rätt att bli representerade i styrelsen medan de anställda i många aktiebolag med betydligt större verksamhet och upp till 50 anställda inte har sådan rätt. *KFO* upplever det som ett jämlikhetskrav och som följd därav utomordentligt väsentligt att lagstiftningen ger lika möjligheter för arbetstagarar som arbetar under likar-

tade förhållanden att utöva denna rätt. De anställdas möjlighet till styrelserepresentation bör därför inte bestämmas efter två helt skilda principer. KFO är därför av den bestämda uppfattningen att enbart en gräns bör utsättas för rätten till styrelserepresentation och att denna bör bestämmas till 25 anställda.

KAB och *SABO* anser i likhet med KFO att sekundärregeln om tre styrelseledamöter speciellt drabbar mindre ekonomiska föreningar. De föreslår därför att regeln utgår eller att undantag från lagens tillämpningsområde göres för bostadsrättsföreningar, bostadsföreningar samt allmännyttiga bostadsföretag.

LO anför att eftersom lagen hittills har gällt en treårig försöksverksamhet, har det varit naturligt att begränsa försöket till vissa företag bl. a. med tanke på utvärdering. Vid en permanent lagstiftning vore det däremot inkonsekvent att överhuvudtaget bibehålla storleksgränser för företag som skall omfattas av lagen. *LO* finner att behovet av löntagarinflytande är lika stort om inte större i de mindre företagen. De anställda i dessa företag är missgynnade i fråga om företagsdemokratiska rättigheter. I många av småföretagen finns styrelsen ofta bara på pappret. Man bör dock överlåta till de anställda att avgöra om de vill utnyttja möjligheten till styrelsemedverkan eller inte. Om den lokala fackliga organisationen finner att styrelserepresentationen saknar värde för de anställda, bör man enligt *LO* ha rätt till någon annan form av motsvarande inflytande.

TCO ansluter sig till industriverkets förslag men anser att om företag med mindre än 50 anställda erhållit lokaliseringstöd som är minst lika stort som aktiekapitalet bör detta grunda en rätt för de anställda att delta i företagets styrelse oavsett företagets storlek. I arbetsmarknadsstyrelsens remissyttrande gällande styrelserepresentation för samhället har likartade synpunkter och förslag redovisats.

10.4 Koncernstyrelserepresentation

Endast ett mindre antal remissinstanser har kommenterat industriverkets förslag om koncernstyrelserepresentation. *SFO*, *Statsföretag AB*, *SAF/industriförbundet*, *A-pressens samorganisation*, *KFO*, *LO*, *TCO* och *SACO/SR* är positiva till förslaget i stort.

SFO och *Statsföretag AB* har inga principiella erinringar. Däremot anser man det ofrånkomligt att tillsättningsförfarandet kan bli ytterligt komplicerat i fall där dotterbolagen är många, kanske även geografiskt mycket spridda och representerande ett flertal olika branscher. *SFO* förutsätter dock att de lokala fackliga organisationerna i samråd skall kunna lösa valproceduren på ett smidigt sätt.

Enligt *SAF/industriförbundets* mening saknas för närvarande underlag för att i den nu aktuella lagen inta en bestämmelse om "koncernval"

som berör alla bolagsformer. Organisationerna hänvisar till att i lagstiftningen om handelsbolag m. m. uppställs ej krav på särskild styrelse men att frågan övervägs av 1974 års bolagskommitté. Beträffande de särskilda problem som är förknippade med ekonomiska föreningar framhåller organisationerna att de är föremål för överväganden inom justitiedepartementet i samband med en kommande revision av lagen om ekonomiska föreningar. I avvaktan på ny lagstiftning inom dessa områden bör koncernbestämmelser angående styrelserepresentation för anställda enligt organisationernas mening begränsas till koncerner i aktiebolagsrättslig mening.

KFO anser att förslaget torde undanröja en av den nuvarande lagens brister. Inom vissa koncerner har den speciella organisationen nödvändiggjort särskilda konstruktioner för arbetstagarrepresentation. Så är fallet beträffande KF och dess dotterbolag, vars styrelser utgöres av KF:s direktion. Genom överenskommelse har samtliga anställda inom koncernen tillförsäkrats representation i KF:s förbundsstyrelse med fyra ledamöter.

LO framhåller att i koncernbildningar kan inflytandet över besluten kompliceras genom att beslutsfattandet kan hänskjutas till annan juridisk enhet inom koncernen. Det kan t. ex. gälla ett förvaltningsbolag. Med tanke på de viktiga beslut som kan fattas i ett sådant förvaltningsbolag och på de konsekvenser besluten kan få för samtliga anställda inom koncernen, är det från facklig synpunkt synnerligen angeläget att koncernens samtliga anställda genom sina fackliga organisationer bereds tillfälle till styrelsemedverkan i sådana förvaltningsbolag. *LO* anser vidare att då möjlighet finns att beslut flyttas till sidoordnade eller underordnade juridiska enheter där löntagarrepresentation i styrelserna saknas bör de anställda även ges rätt till styrelsemedverkan i sådana organ inom en koncern.

För övrigt anser *LO* att reglerna som definierar koncerner är oklara och bör ses över så att alla koncernliknande företagsbildningar omfattas. Visserligen innebär den nya aktiebolagslagens regler om koncernräkenskaper och koncernrevision att koncerner måste definieras, men det är enligt *LO* även angeläget att andra företagsformer än aktiebolag omfattas av koncernreglerna t. ex. handelsbolag och ekonomiska föreningar.

Också *TCO* anser att reglerna, som definierar koncerner idag är oklara och bör ses över, så att samtliga koncernliknande företagsbildningar omfattas. Vidare anser *TCO* det angeläget att också andra företagsformer än aktiebolag omfattas av koncernreglerna, t. ex. handelsbolag och ekonomiska föreningar. Även företag, som drivs i kommission måste enligt *TCO* uppmärksammas och innefattas av en översyn, varvid lagen bör reglera möjligheten för företaget och de anställda att komma överens om annan lösning.

Samtliga remissinstanser som yttrar sig över industriverkets förslag att

samtliga anställda inom en koncern skall ges rätten att välja koncernrepresentant tillstyrker förslaget. Bland dessa kan nämnas *SFO*, *Statsföretag AB*, *LO*, *TCO* liksom *SAF/industrieförbundet*, *KFO* och *A-presen samorganisation*.

10.5 Beräkning av antalet anställda

Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över förslaget att man vid beräkning av antalet anställda vid val av styrelseledamot skall utgå från tillsvidareanställning eller 16 timmars arbetsvecka samt att beräkningen skall ske på genomsnittet under närmast föregående år.

SAF/industrieförbundet, *SHIO* liksom *KFO* begränsar sig till att tillstyrka industriverkets förslag.

Patent- och registreringsverket anser att ett enhetligt beräkningssätt kan vara värdefullt. Patentverket anser dock att industriverkets förslag bör föranleda en komplettering av aktiebolagslagen som ger uttryck för de nya principerna för beräkning av antalet anställda. Det bör enligt patentverket vid valet av beräkningsgrund observeras att antalet anställda kan ha betydelse vid tillämpning av annan lagstiftning än lagen om styrelserepresentation för de anställda.

LO framhåller att vid beräkning av organisationsgraden har vissa tvistigheter med oförmånlig utgång registrerats av vissa fackliga organisationer. En del företag har en stor mängd extraanställda som inte är fackligt organiserade. Detta har i vissa fall förhindrat de fackligt organiserade heltids- och deltidsanställda att utöva rättmätigt inflytande på styrelsearbetet, eftersom de inte lyckats uppnå den 50 %-iga organisationsgraden. Genom att tillämpa begreppet "tillsvidareanställd" enligt lagen om anställningsskydd kan enligt *LO* klarhet nås vid tillämpning av både organisationsgrad och 80 %-regel. I de fall begreppet "tillsvidareanställd" inte gäller, t. ex. beträffande objektsanställda, kan i stället gränsen för de sociala förmånerna (16 arbetstimmar per vecka) användas. *LO* tillstyrker således industriverkets förslag i detta hänseende.

10.6 Undantag från lagens tillämpning

Industriverket föreslår att nuvarande regler vad gäller dispens i enskilda fall bibehålls men att undantag från lagen skall kunna beviljas även för det fall att antalet anställda eller antalet styrelseledamöter nedgår under det lägst föreskrivna om särskilda skäl föreligger.

Flera remissinstanser bl. a. *ordföranden i dispensnämnden för arbetstagarrepresentation*, *Landstingsförbundet*, *kommunförbundet*, *LO*, *TCO*, *SACO/SR* liksom *SAF/industrieförbundet*, *KFO*, *KAB* samt *SABO* ansluter sig till industriverkets förslag.

10.7 Företagsformernas betydelse

Av de remissinstanser som yttrat sig i denna fråga hänvisar flertalet i likhet med industriverket till pågående utredningsarbete. LO framhåller emellertid att många löntagare saknar möjlighet till styrelserepresentation då det finns ett stort antal företag som driver rörelse under andra juridiska former än som aktiebolag eller ekonomisk förening. Då det vid ett borttagande av storleksgräns för styrelserepresentation sannolikt skulle bli ännu mera markerat anser LO att företagsformer där det finns anställda utreds med avsikt att möjliggöra löntagarrepresentation i styrelserna.

Virkesmätningrådet föreslår att virkesmätningföreningarna undantas från lagens tillämpningsområde. Föreningarnas styrelser har en sammansättning som är balanserad på så sätt att de består av lika antal representanter för virkessäljare och virkesköpare samt opartisk ordförande. Rådet finner det uppenbart att representation för de anställda i virkesmätningföreningarnas styrelser skulle påverka denna balans. Arbetstagarnas intresse av insyn och inflytande bör enligt rådets mening tillgodoses genom att arbetstagarledamöterna får närvara vid styrelsens sammanträden med rätt att yttra sig men inte att delta i besluten.

10.8 Inrättande av arbetstagarrepresentation

Ett flertal remissinstanser har lämnat synpunkter på frågorna om 80/20-regeln vid fördelning av styrelseplatser, arbetstagarledamots utseende bland de anställda hos företaget, särskilt tillstånd för att tillhöra annat företags styrelse samt tiden för arbetstagarledamots uppdrag.

Landstingsförbundet, kommunförbundet, Statsföretag AB, SFO, LO, TCO liksom *SACO/SR, KFO, KAB* samt *SABO* ansluter sig till industriverkets synpunkter och förslag.

LO anser att om man skall representera samtliga anställda i styrelsen så bör åtminstone majoriteten av de anställda vara fackligt anslutna. Problem kan visserligen uppkomma om en facklig organisation inte vill delta i styrelsearbetet och därmed hindrar de andra fackliga organisationernas styrelserepresentation, men sådana problem är enligt LO av ytterligt liten omfattning. De fackliga organisationerna bör kunna komma överens om hur representationen skall utnyttjas. Den fackliga organisation eller de fackliga organisationer med samma huvudorganisation som omfattar mer än 80 % av de organiserade löntagarna har idag rätt att besätta samtliga styrelseplatser såvida organisationerna inte enats om annan fördelning. Denna regel bör enligt LO bibehållas med tanke på de få problem som framkommit samt det berättigade i regelns innebörd.

TCO framhåller att, om den 80/20-regel som gäller vid fördelning av styrelseplatserna mellan de lokala fackliga organisationerna behålls,

den bör med hänsyn till att suppleanterna enligt förslaget får närvaro- och yttranderätt kompletteras med bestämmelser, som i de fall båda ordinarie representanterna utses av det ena huvudkollektivet det andra huvudkollektivet får möjligheter att utse åtminstone den ena av de två suppleantplatserna.

Enligt TCO:s uppfattning bör arbetstagarledamöters mandattid även fortsättningsvis fastställas av den som utser honom. TCO ansluter sig dock till verkets förslag, att samma maximala mandattid skall tillämpas för alla styrelseledamöter, under förutsättning att de fackliga organisationerna inom denna maximitid ges rätt fastställa arbetstagarledamöternas mandattid.

SAF/industriförbundet framhåller att de finner det principiellt felaktigt att inte samtliga anställda, oberoende av organisationsförhållanden ges möjlighet att delta i valet av arbetstagarledamöter i styrelsen. Vad gäller regeln att arbetstagarledamöten bör utses bland de anställda anser organisationerna att det finns motiv för en skärpning. Innebörden av regeln bör enligt organisationerna vara att ledamöterna *skall* utses bland de anställda såframt inte särskilda skäl talar häremot. *SHIO* anför liknande synpunkter.

SAF/industriförbundet tillstyrker förslaget om att samma maximala mandattid skall tillämpas för alla styrelseledamöter och att de fackliga organisationerna inom denna maximitid ges rätt fastställa arbetstagarledamöternas mandattid. Enligt *SHIO*:s uppfattning bör samma mandattid tillämpas för alla styrelseledamöter.

10.9 Suppleanter för arbetstagarledamöter

Av de remissinstanser som behandlar frågan tillstyrker *LO*, *TCO*, *SACO/SR*, *SFO* och *Statsföretag AB* samt *A-prensens samorganisation* förslaget att suppleanterna ges närvaro- och yttranderätt.

LO framhåller att man, om suppleanterna bereds möjlighet att närvara på styrelsemötena får en bättre kontinuitet vid byte av representanter. Vidare får de ordinarie representanterna ett direktare stöd för sitt arbete samtidigt som informationsspridningen skulle underlättas. Gruppen direkt engagerade i styrelsearbetet blir större, vilket enligt *LO* måste resultera i bättre kollektiv kompetens hos de fackliga representanterna. Ett annat skäl till att ge suppleanterna möjlighet att närvara på styrelsemötena är att det betyder en utvidgad löntagarrepresentation i styrelserna. *LO* har tidigare krävt att en tredjedel av styrelsen skall tillsättas av de anställda. Med undantag för de allra största företagen är kravet redan uppfyllt med nuvarande lagregler. Genom att låta suppleanterna närvara tillgodoses de fackliga önskemålen samtidigt som reglerna angående val och fördelning av styrelseplatser inte behöver ändras.

TCO hälsar industriverkets förslag med tillfredsställelse. Organisatio-

nen vill kraftigt trycka på att i praktiken innebär förslaget att suppleanterna likställs med de ordinarie ledamöterna vad gäller såväl utbildning som tillgången till muntlig och skriftlig information.

SFO och *Statsföretag AB* finner förslaget betänkligt med hänsyn till att antalet vid mötena närvarande styrelseledamöter kan bli besvärande stort. Organisationen anser dock att industriverkets argument för en lagbestämmelse med denna innebörd är starka. De anser att man bör överväga om man inte bör begränsa tillämpningen av den föreslagna regeln om närvaro- och yttranderätt för suppleanter till bolag med minst 100 anställda. För mindre företag gäller knappast argumentet om en bredad representation.

KFO anför att industriverkets motiv också kan återopas för bolagsstämmovalda suppleanters närvaro- och yttranderätt. Motiveringen kan även medföra att ägargrupper, som befinner sig i minoritet får ökat intresse för representation i styrelsen. Det är uppenbart att — såsom industriverket har påpekat — någon reell inflytandeförskjutning inte kommer till stånd genom förslaget. Dock kommer de ägarvalda suppleanterna att uppfatta sig vara i underläge gentemot de arbetstagarvalda genom att inte kontinuerligt få följa styrelsearbetet. Krav på närvaro- och yttranderätt kan därför förväntas från de ägarvalda suppleanterna. Detta skulle exempelvis för KF:s del innebära att styrelsesammanträdena skulle beviljas av 108 personer med yttranderätt. *KFO* ställer sig därför avvisande till förslaget i nu aktuellt hänseende. Däremot delar *KFO* industriverkets uppfattning att suppleanterna bör erhålla den utbildning som de ordinarie arbetstagarledamöterna får och allt material, som är nödvändigt för att de ska kunna hålla sig à jour med styrelsearbetet.

SAF/Industriförbundet, *Sveriges redareförening* samt *SHIO* ställer sig helt avvisande till förslaget. *SAF/Industriförbundet* anser således att nuvarande valfrihet för styrelsen att finna sin lämpligaste form bör bibehållas. En fördubbling av antalet närvarande företrädare för arbetstagarerna skulle antingen kunna innebära att balansen i styrelsen rubbades eller — om samtliga bolagsstämmovalda suppleanter närvarar — att styrelsen blir ohanterligt stor.

Sveriges redareförening framhåller att ett genomförande av förslaget skulle medföra en ytterligare utökning av de redan tidigare påpekade höga resekostnaderna i samband med styrelsesammanträden. Det är föreningens uppfattning att spörsmålet bör lösas mellan föreningen och de ombordanställdas organisationer, varvid för näringen anpassade lösningar skulle uppnås.

10.10 Representationens storlek

Samtliga remissinstanser har inte haft något att erinra vad gäller representationens storlek. *LO*, *TCO* och *SACO/SR* anser att förslaget om suppleanternas rätt att delta och yttra sig vid styrelsesammanträde t. v. tillgodoser löntagarnas krav (jfr avsnittet 10.9).

10.11 Styrelsearbetets former

SAF/industriförbundet ansluter sig till uppfattningen att styrelsens arbetsformer inte bör detaljregleras, eftersom en styrelse måste vara fri att själv avgöra under vilka praktiska former arbetet bäst kan bedrivas. Organisationerna framhåller att speciellt i småföretag och familjeföretag finns ofta skäl att leda företaget på andra sätt än vad en detaljreglering i lag sannolikt skulle ange.

En detaljreglering skulle enligt organisationerna strida mot den grundläggande samarbetstanken. Vidare anför de att det självfallet är önskvärt att arbetsformerna noggrant diskuteras i styrelsen. Är meningarna delade avgör styrelsens majoritet. Tanken på individuell bordläggningsrätt är därmed fundamentalt felaktig. En rätt för en enskild styrelseledamot att åstadkomma bordläggning skulle enligt *SAF/industriförbundet* skapa en osäkerhet i arbetet som praktiskt taget skulle omöjliggöra för styrelsen att fungera på avsett sätt.

SFO och *Statsföretag AB* noterar med tillfredsställelse att industriverket valt att inte föreslå en detaljreglering av styrelsens arbetsformer. Även *KFO* och *SHIO* intar ståndpunkten att styrelsearbetet inte bör detaljregleras.

LO påpekar att det i industriverkets utredning framhålls att det under utredningsarbetets gång har framkommit exempel på uppenbara avsteg från försökslagen och dess anda och som exempel på sådana anges bl. a. avvisade önskemål om styrelsesammanträden, total avsaknad av underlagsmaterial inför sammanträden, krav på generell sekretess. Det är mot bakgrund av likartade erfarenheter som *LO*:s mer långtgående krav på reglering av styrelsearbetet måste ses. Problem av nyss exemplifierade natur är enbart problem för löntagarnas representanter. Det grundläggande för *LO* är därför att skapa *likartade* faktiska arbetsförhållanden i styrelserna för löntagarnas representanter även om det formellt innebär att dessa får en särställning i lagstiftningen. De mer långtgående kraven på och preciseringarna i lagstiftningen betyder, enligt *LO*:s mening, inget för de företag som lojalt följer lagens anda, medan de däremot blir verksamma medel mot de företag som medvetet bryter mot den. Industriverkets farhågor om att sådana regleringar medför risker för byråkratisering och hämmar styrelsernas handlingskraft, finner *LO* överdrivna.

TCO gör inte något allmänt uttalande i frågan om styrelsearbetets former men framställer som framgår i det följande flera krav på uttryckliga regler i vissa hänseenden.

Antal styrelsesammanträden

LO framhåller att löntagarrepresentanterna i ett mindre antal företag har haft problem med att få ordning på styrelsearbetet. Endast några få eller inga möten har ägt rum, trots att löntagarledamöterna skriftligen har begärt att styrelsen skall sammanträda. Därför bör det enligt LO stadgas i lagen att löntagarrepresentanterna skall ha rätt till ett visst antal styrelsemöten per år eller när löntagarrepresentanterna så begär. Till detta måste enligt LO kopplas sanktionsbestämmelser i någon form.

TCO finner det angeläget att styrelsen sammanträder tillräckligt ofta och behandlar för alla intressenter angelägna frågor. Vidare anser TCO att rätten att kalla till sammanträden tillförs sanktionsmöjligheter.

KFO har inget att erinra mot industriverkets förslag att styrelseledamot i ekonomisk förening genom komplettering av lagen om ekonomiska föreningar i likhet med styrelseledamot i aktiebolag erhåller rätt att begära styrelsens sammankallande.

Representation i arbetsutskott eller motsvarande

Industriverkets förslag om representation i styrelsernas arbetsutskott tillstyrks av flertalet remissinstanser. SAF/industriförbundet finner inte skäl att motsätta sig förslaget men anser att en rekommendation i motivtexten till lagen är tillfyllest. SAF/industriförbundet framhåller vidare att det uppenbart endast kan röra sig om *en* arbetstagarledamot med tanke på att arbetsutskott — i den mån sådana förekommer — i regel blott omfattar två eller tre personer. En eventuell bestämmelse av detta slag bör heller inte enligt organisationerna ge arbetstagarledamöterna rätt att begära inrättande av formella arbetsutskott i det övervägande antal fall sådana inte redan finns.

Sveriges redareförening avstyrker främst med motiveringen att rederierna skulle åsamkas utökade resekostnader.

LO tillstyrker förslaget och förutsätter att representationen skall omfatta den största lokala organisationen, om inget annat överenskomms mellan parterna.

Underlagsmaterial inför styrelsesammanträde

TCO framhåller bl. a. att förutsättningarna för ett resultatgivande styrelsearbete är att styrelseledamöterna erhåller handlingar och annan information i god tid före sammanträdet. TCO föreslår att arbetstagarledamot skall ha rätt till bordläggning av fråga, om ledamot bedömer un-

derlaget som bristfälligt eller underlaget inte sänts ut i tillräckligt god tid före sammanträdet.

LO anser att om löntagarrepresentanterna i företagsstyrelserna skall kunna fullgöra sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt, måste de ha fullständig tillgång till all nödvändig information. *LO* anser därför att lagen måste ändras så att löntagarrepresentanterna ges denna rätt. För att den lagstadgade rätten till information skall bli verkkningsfull föreslår *LO* sanktionsmedel gentemot företagsledningen. En annan metod för att erhålla ordentliga beslutsunderlag i god tid före sammanträdena är enligt *LO* att ge varje löntagarrepresentant i styrelsen rätt att bordlägga ärenden. Beträffande bordläggningsrätten framhåller *LO* de likartade regler som finns för bolagsstämman med syfte att skydda aktieägarna mot överrumpling.

Främmande språk i styrelsearbetet

LO anser att förekomsten av främmande språk vid styrelsesammanträdena försvårar för löntagarrepresentanterna att följa styrelsearbetet. Enligt *LO* bör i styrelserna för svenskregistrerade företag, tal och skrift ske på svenska. Accepterar de fackliga representanterna vid vissa tillfällen utländska språk i styrelsen, bör de ges rätt att få uppgifterna översatta till svenska.

TCO anser att arbetstagarledamöterna bör ges rätt att avgöra huvuvida svenska eller annat språk skall användas.

SAF/industrieförbundet finner det orimligt att inte låta styrelsen avgöra språkfrågan. Styrelsen bör dock på olika vägar — såsom översättningar, viss kompletterande utbildning m. m. — hjälpa till att komma tillrätta med problemet.

10.12 Styrelsearbetets innehåll

Av de remissinstanser som yttrat sig över styrelsearbetets innehåll framhåller *SAF/industrieförbundet* som sin mening att industriverkets förslag faller vid sidan av vad som bör behandlas i styrelserepresentationslagen. En reglering av bolagsorganens funktionsområden och arbetssätt hör enligt organisationerna hemma i bolagsrätten.

Med hänsyn till detta avstyrker organisationerna förslaget att i styrelserepresentationslagen införa en särskild paragraf i ämnet. Detta hindrar inte att man i motiven till lagen närmare utvecklar olika aspekter på styrelsearbetets innehåll som föranleds av arbetstagarledamöternas deltagande.

KAB och *SABO* framhåller att i de av kommunen ägda företagen beslutsprocessen inte alltid fungerar på samma sätt som i de privatägda. Många för företagets utveckling viktiga beslut fattas i kommunfullmäktige och i de kommunala nämnderna. De beslut, som sedermera fattas i

företagets styrelse, blir då ofta mera av formell natur och något egentligt utrymme för diskussioner och alternativa lösningar föreligger ej i dessa fall.

KFO framhåller att det beträffande styrelsearbetet är av väsentlig betydelse att detta sker under sådana former att de anställda ges möjlighet till den information, insyn och det inflytande som lagen avser att erbjuda. Den av industriverket föreslagna allmänna regeln om styrelsearbetets bedrivande kan under förutsättning av en utförlig motivskrivning motverka kringgående av lagens syften.

LO anser att många viktiga beslut fattas i organ som är underställda styrelsen, och som ofta givits stora beslutsbefogenheter. Styrelsen har därmed bara att bekräfta de beslut som i realiteten redan har fattats. En lagtext som kombinerar en önskvärd detaljutformning med en tillräckligt generell räckvidd är emellertid enligt *LO* mycket svårskriven.

10.13 Arbetstagarledamöternas ställning i styrelsen

De flesta remissinstanserna ansluter sig till industriverkets förslag. *SAF/industriförbundet* betonar starkt vikten av att alla styrelsens ledamöter ges en så långt möjligt lika ställning i olika hänseenden.

LO anser att de lokala fackliga organisationerna skall ha rätt att genom sina representanter i styrelserna avgöra vilka frågor som skall behandlas i styrelsen utöver vad företagsledningen tar upp samt att företaget skall kunna ådömas skadestånd om det vägrar behandla frågor i styrelsen som löntagarna definierat som styrelsefrågor.

TCO anser att arbetstagarledamot skall ha rätt att till behandling ta upp varje fråga som ledamot finner av intresse.

Individuell rätt till information

Av remissinstanserna stödjer bl. a. *SAF/industriförbundet* på denna punkt industriverkets förslag. Liksom verket pekar man på den väsentligt ökade information i centrala ekonomiska frågor som arbetstagarledamöterna numera kan få som följd av den mellan *SAF*, *LO* och Privat-tjänstemannakartellen (*PTK*) ingångna överenskommelsen om ekonomiskommitté och arbetstagarkonsulter.

LO anser att om löntagarrepresentanterna i företagsstyrelserna skall kunna fullgöra sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt, måste de ha fullständig tillgång till all nödvändig information. Alltför ofta får löntagarrepresentanterna enligt *LO* dagordning, rapporter och beslutsunderlag utdelade först på själva styrelsesammanträdet eller mycket kort tid innan.

Arbetstagarledamots skyldighet att iakttaga sekretess

Enligt LO har en mycket omskriven negativ sida hos reformen varit de sekretesskrav som ställts på de fackliga styrelseledamöterna. Många av löntagarrepresentanterna har stött på dessa problem, och i vissa fall har skriftliga sekretessregler utfärdats i styrelserna. Nuvarande lag lägger dock inga hinder i vägen för löntagarrepresentanterna att tillbakavisa krav på sådan sekretess som man inte accepterar. TCO framhåller att industriverkets utredningsmaterial visat att nära 20 % av företagen uppges tillämpa generell sekretess. TCO finner detta otillfredsställande och anser att man i kommande propositionstext med skärpa slår fast, att generell sekretess över huvud taget inte kan tillämpas, utan bör i stället självfallet styrelsen från fall till fall behandla sekretessfrågan.

I propositionstexten bör också enligt TCO betonas, att syftet med lagstiftningen är att ge de anställda och inte enbart arbetstagarledamöterna ökad insyn och ett ökat inflytande. Arbetstagarrepresentanterna i styrelsen måste ges möjligheter att samråda med sina kontaktgrupper även rörande frågor, som styrelsens majoritet vill ha sekretessbelagda. En möjlighet enligt TCO är att i likhet med de sekretessbestämmelser som ingår i överenskommelsen om ekonomikommittéer och arbetstagar-konsulter mellan SAF, LO och PTK, inrätta en särskild delegation, som bedömer sekretessen.

SAF/industriförbundet delar industriverkets uppfattning. Organisationerna stödjer synpunkten att största möjliga vikt bör ägnas vidareinformati- och aktiveringsproblemen. De ansluter sig i princip också till industriverkets förordnande av att företagen stödjer kontaktverksamheten på så vis att referens- och kontaktgrupper ges möjlighet till regelbundna träffar. Organisationerna instämmer i att detta kan vara av värde, främst i ett introduktionsskede, men vill erinra om att en sådan verksamhet riskerar att bli både tids- och kostnadskrävande.

Frågor om jäv

Frågor om jäv kommenteras av ett fåtal remissinstanser som alla avsluter sig till industriverkets uppfattning.

10.14 Nämnden för styrelserepresentationsfrågor

Industriverkets förslag om utvidgning av dispensnämndens arbetsområde kommenteras av ett flertal remissinstanser. *Ordföranden i dispensnämnden för arbetstagarrepresentation, SFO, Statsföretag AB, Lands- tingsförbundet, kommunförbundet, SAF/industriförbundet* liksom bl. a. *KFO* instämmer i princip i industriverkets förslag.

Ordföranden i dispensnämnden framhåller att endast frågor rörande den särreglering, som lagen om styrelserepresentation för de anställda

utgör, bör kunna komma under nämndens prövning. Utanför nämndens prövning bör däremot falla frågor som är hänförliga till den grundläggande lagstiftningen om aktiebolag och ekonomiska föreningar. Utanför nämndens behörighet bör vidare falla frågor som rör de fackliga organisationerna och som det tillkommer dessa att själva besluta om. Nämndens utvidgade behörighet, bör således omfatta frågor som rör storleksgräns och begränsning till företagsstyrelser av viss storlek, förekomsten av koncernförhållande eller koncernliknande förhållanden, organisationsgrad, suppleants närvaro- och yttranderätt, representation i beslutsförberedande utskott och jäv enligt lagen om styrelserepresentation. Utanför nämndens behörighet bör däremot falla frågor som angår facklig organisations rätt att utse båda arbetstagarledamöterna, utseende av arbetstagarledamot utanför de anställdas krcts, mandattid samt sekretess och jäv enligt aktiebolagslagen eller lagen om ekonomiska föreningar.

SAF/Industriförbundet anser dock att nämnden bör vara ett rådgivande organ, vars beslut liksom för närvarande inte får överklagas. För detta talar de positiva erfarenheter som uppnåtts under de år dispensnämnden hittills verkat. Nämndens beslut har till alla delar följts av parterna och det finns enligt organisationerna inget som tyder på att så icke skulle ske vid en utvidgning av nämndens behörighet. Nämnden som dömande instans vore däremot främmande för styrelserepresentationens förutsättning om ett företroendefullt samarbete mellan parterna.

LO avvisar skapandet av olika specialorgan i syfte att lösa tvister mellan parterna och anser att i de fall parterna inte kan lösa tvister med anledning av lagstiftningen bör frågorna slutgiltigt hänskjutas till arbetsdomstolen. Den s. k. dispensnämnden bör enligt *LO* fortsätta som tidigare.

TCO ansluter sig till industriverkets förslag men framhåller att nämnden bör få en rådgivande status med arbetsdomstolen som sista och dömande instans. De tvistefrågor som kan bli aktuella är i stor utsträckning av samma karaktär som berörs i arbetsrättskommitténs förslag och därav följande proposition. Det synes därför enligt *TCO* angeläget att sådana bedöms i samma slutliga instans så att en enhetlig praxis utbildas.

Arbetsdomstolens ordförande framhåller att om man endast vill ge nämnden rådgivande uppgifter i tvister rörande lagstiftningen om styrelserepresentation uppkommer frågan i vilken instans tvisterna skall avgöras. Eftersom tvisterna är av rent rättslig natur bör prövningen förläggas i domstol. Mot att för detta ändamål anlita arbetsdomstolen talar i någon mån att tvisterna inte är direkt jämförbara med arbetstvister och alltså faller utanför ramen för domstolens nuvarande verksamhetsområde. Arbetsdomstolens sammansättning och dess arbetsformer passar dock väl för de typer av mål som kan komma ifråga. Den kommande arbetsrättsliga lagstiftningen synes dessutom enligt arbetsdomstolens

ordförande föra med sig tvister som starkt påminner om de tvister som kan väntas rörande tolkning och tillämpning av lagstiftningen om styrelserrepresentation.

10.15 Utbildning m. m.

Av de remissinstanser som yttrat sig rörande utbildningsfrågorna förutsätter TCO att det kraftigt ökade utbildningsbehovet, med anledning av förslaget om sänkt storleksgräns kommer att innebära att staten även fortsättningsvis anvisar medel i sådan omfattning att såväl det utökade antalet ordinarie ledamöter som suppleanter kan ges en identiskt lika utbildning. Det torde därvid bli nödvändigt att organisationerna får utbildningskostnaderna täckta till 100 % och inte som hittills till formellt 75 %. Med hänvisning till det delade ansvaret finner TCO det naturligt att kostnaderna får bäras av produktionen.

LO utgår från att utbildningen av kommande styrelserepresentanter och vidareutbildningen av redan befintliga efter försöksperioden helt kommer att finansieras genom produktionen, dvs. höjs från nuvarande 75 % till 100 %.

SAF/industriförbundet finner att det i motivskrivningen klart bör anges, att utbildningen för arbetstagarledamöterna — oavsett vem som står för denna — så långt möjligt skall genomföras på ett sätt som kan accepteras av såväl företagen som de anställda.

11 Riksdagsuttalande om användande av främmande språk i styrelsearbetet

Frågan om främmande språk i styrelsearbetet (jfr avsnittet 9.2.10) togs upp vid riksdagsbehandlingen av prop. 1975: 103 med förslag till ny aktiebolagslag m. m. I motion 1975: 2161 yrkades att i den nya aktiebolagslagen skulle tas in en bestämmelse i ämnet. Lagutskottet (LU 1975/76: 4) erinrade om att industriverket behandlat frågan i sin utvärdering av den pågående försöksverksamheten med styrelserrepresentation för de anställda. Utskottet hänvisade till att den i motionen upptagna frågan skulle bli föremål för övervägande i samband med att statsmakterna tog ställning till hur styrelserrepresentation för de anställda skall vara anordnad efter försöksperiodens slut den 30 juni 1976. Utskottet yttrade vidare:

De remissyttranden som f. n. inhämtas över industriverkets rapport kommer att ge ett bättre underlag än som f. n. står till buds för bedömningen av hur man skall lösa de problem som är förknippade med användandet av främmande språk i samband med styrelsearbetet. Det är också viktigt att arbetsmarknadens parter får tillfälle att påverka utformningen av en eventuell författningsreglering avseende styrelsearbe-

tets former och innehåll i här berörda avseenden. Utskottet kan därför inte tillstyrka motionärernas förslag till omedelbara lagändringar. Utskottet ställer sig emellertid mycket positivt till syftet med motionen. Såsom framhålls av motionärerna kan användandet av främmande språk i samband med styrelsearbetet innebära en sådan begränsning i arbetstagarledamöternas möjligheter att noggrant sätta sig in i ärendena att man över huvud kan ifrågasätta värdet av styrelserepresentationen från insyns- och inflytandesynpunkt. Utskottet vill också peka på att språkfrågan har en annan allvarlig konsekvens, nämligen att de anställdas val av arbetstagarledamöter till styrelsen kan komma att styras av språkproblemet. De anställda kan kanske inte fritt välja den ledamot som de från allmänna utgångspunkter finner lämpligast för uppdraget utan måste vid valet i första hand ta hänsyn till vederbörandes språkkunskaper. Utskottet vill därför understryka det angelägna i att de problem som är förknippade med användandet av främmande språk inom styrelsen tas upp till ingående överväganden under förberedelsearbetet med den permanentning av styrelserepresentationslagstiftningen som nu är omedelbart förestående. Utskottet vill emellertid samtidigt framhålla att det berörda problemet inte torde vara inskränkt till enbart de företag som omfattas av den nuvarande försökslagstiftningen med styrelserepresentation för de anställda. Även utanför denna krets av företag kan det finnas anledning att närmare studera vilka praktiska problem som användandet av främmande språk i styrelsearbetet kan ge upphov till med avseende på de anställdas och de berörda samhällsorganens möjligheter att skaffa sig information om företaget.

Riksdagen beslöt (rskr 1975/76: 114) att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

12 Föredraganden

12.1 Inledning

Enligt beslut av statsmakterna år 1972 (prop. 1972: 116, NU 1972: 62, rskr 1972: 340) inleddes den 1 april 1973 en försöksverksamhet som syftar till att dels förbättra samarbetet och informationsutbytet mellan företagen och samhället, dels bereda de anställda insyn och inflytande i företagen. Giltighetstiden för de lagar som ligger till grund för försöksverksamheten löper ut den 1 juli 1976.

Informationsutbytet mellan samhällsorganen och företagen sker under försökstiden främst enligt ett särskilt informationssystem. Detta omfattar tre komponenter, nämligen information från företagen till den offentliga sektorn, information från samhället till företagen samt information inom den offentliga sektorn.

Till grund för införandet av informationssystemet låg i korthet följande överväganden.

En fortsatt industriell utveckling, förbättrad materiell standard och ökad ekonomisk utjämning förutsätter ett dynamiskt och föränderligt näringsliv. Samhället måste betraktas som ett alltmer komplicerat sam-

arbetssystem, där bl. a. företag, stat och kommun ingår som integrerade delar. Kraven och ambitionerna beträffande samhälliga insatser växer. Behovet av sådana insatser kräver ett utbyggt samarbete mellan samhället och företagen. Grunden för ett effektivt sådant samarbete är en tillförlitlig information rörande företagens resp. samhällets verksamhet och avsikter. Informationsutbytet mellan företag och samhälle kunde konstateras vara behäftat med brister. Informationen rörande företagens verksamhet var i huvudsak anpassad till den generella ekonomiska politikens behov. Vidare var den i regel tillbakablickande eller utformad med ett kort tidsperspektiv. Även informationen till företagen rörande den offentliga sektorns planering hade brister liksom informationen mellan den offentliga sektorns olika delar.

Enligt lagen (1972: 826) om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor, vilken är grunden för informationssystemet, är näringsidkare efter anmaning skyldig att till länsstyrelsen översiktligt redovisa hur den ekonomiska verksamheten väntas bli och vilka förändringar av bl. a. samsällsättningen som planeras eller väntas. Länsstyrelsen liksom kommunstyrelsen kan kalla näringsidkare till överläggningar i fråga angående företaget som är av väsentlig betydelse för länet eller kommunen. Länsstyrelse och kommun är skyldiga att informera näringsidkare om statlig och kommunal planering. Lagen innehåller också vissa bestämmelser om vidareförmedling av information som samhällsorganen får från företagen.

För att pröva nya, direkta vägar för information och samarbete mellan samhällsorganen och enskilda företag innefattar 1972 års lagstiftning en begränsad försöksverksamhet med offentlig styrelsrepresentation i ett antal förvaltningsbolag och stiftelser. Sålunda har regeringen möjlighet att förordna en ledamot och en suppleant i styrelsen för förvaltningsbolag eller för sådan allmännyttig stiftelse som har tillgångar över 5 milj. kr. Sådana förordnanden får samtidigt gälla högst 30 aktiebolag och stiftelser. Offentlig styrelseledamot har till uppgift att tillföra styrelsen samhällliga synpunkter på frågor som tas upp i styrelsen och att verka för att dessa synpunkter beaktas men har i övrigt samma ställning, uppgifter och ansvar som övriga ledamöter.

Som ett tredje led i 1972 års reform ingick styrelsrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Ökat inflytande för de anställda är en central fråga för regeringen. En rad lagar med syfte att stärka inflytandet har tillkommit under senare år. Huvudtanken är att de anställda skall ges möjlighet till inflytande på alla nivåer i företagen. Det ökade inflytandet utgör också ett naturligt inslag i näringspolitiken. En smidig anpassning till ändrade förhållanden och en fortlöpande effektivisering av produktionen förutsätter att de anställda i ökad utsträckning kan engageras i företagens problem. Detta måste ske genom att arbetstagarna ges ökat inflytande över

men också större ansvar för fattandet och genomförandet av de beslut genom vilka företagens utveckling formas.

Enligt lagen om anställdas styrelserepresentation får de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 arbetstagare utse två ledamöter och lika många suppleanter i företagets styrelse. Ledamöterna utses av arbetstagarorganisationerna. I vissa fall kan företag undantas från tillämpning av bestämmelserna. I så fall måste emellertid företaget på annat sätt tillgodose de anställdas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

Inför försökstidens utgång har de olika avsnitten av försöksverksamheten utvärderats.

Delegationen för informationssystemet företag — samhälle, som har haft till uppgift att leda och utvärdera försöksverksamheten, såvitt avser informationssystemet, har avlämnat rapporten (Ds I 1975: 5) Företag — Samhälle. Enligt delegationen är erfarenheterna av informationssystemet övervägande positiva. I flera avseenden måste dock en ytterligare utveckling och utvärdering göras. Detta kan ske inom den ram som uppgiftsskyldighetslagen medger. Delegationen föreslår att den gällande lagen med vissa smärre justeringar permanentas.

Delegationens bedömningar och slutsatser har i huvudsak bestyrkts vid remissbehandlingen.

Den offentliga styrelserepresentationen har utvärderats av en arbetsgrupp inom regeringskansliet. Arbetsgruppen har avgett promemorian (Ds I 1975: 6) Styrelserepresentation för samhället. I promemorian anförs att erfarenheterna av den offentliga styrelserepresentationen i stort sett har varit positiva.

Den form av samarbete och informationsutbyte som lagen om offentlig styrelserepresentation anvisar bedöms vara ändamålsenlig. Det finns därför skäl att i utökad omfattning fortsätta försöksverksamheten. Vad gäller statlig representation föreslås att den inriktas på företag vilkas verksamhet är av betydelse för flera kommuner eller för landets totala utveckling, dvs. är av riksintresse. Enligt förslaget skall staten under den nya försöksperioden få rätt att utse offentliga styrelseledamöter i högst 60 aktiebolag eller ekonomiska föreningar och tio stiftelser. Vidare föreslås att kommun under försöksperioden ges rätt till styrelserepresentation i företag som antingen har mer än 500 personer anställda inom kommunen eller där svarar för mer än en tiondel av det totala antalet anställda.

Remissinstansernas synpunkter i fråga om den offentliga styrelserepresentationen och särskilt den kommunala är splittrade. De organisationer som företräder företagen avstyrker genomgående förslaget.

Försöksverksamheten med de anställdas styrelserepresentation har utvärderats av statens industriverk, som redovisat resultatet av sitt arbete i utredningen (SIND 1975: 4) Styrelserepresentation för anställda — erfarenheter från försöksperioden.

Enligt industriverkets mening har försöksperioden i stort utfallit positivt. Industriverket föreslår att lagstiftningen med vissa jämkningar permanentas. Ändringsförslagen innebär bl. a. att storleksgränsen sänks till 50 anställda.

Samtliga remissinstanser ställer sig bakom bedömningen att försöksverksamheten i stort har utfallit positivt. Flertalet av de förslag som industriverket lägger fram tillstyrks i allmänhet eller lämnas utan erinran.

För att återgå till frågan om informationsutbyte mellan företag och samhälle vill jag framhålla att utvecklingen sedan år 1972 ytterligare har understrukt behovet av ett bättre planeringsunderlag. Detta gäller för samhällsplaneringen såväl på lokal och regional nivå som mera översiktligt för landet i dess helhet. Ett bra faktaunderlag är en förutsättning för en planering av utvecklingen i enlighet med medborgarnas behov och önskemål. Näringslivets villkor och därmed även samhället i övrigt påverkas på ett alltmera avgörande sätt av internationella förhållanden och krafter som inte sällan ligger utanför våra möjligheter att förutse och väsentligt påverka. Detta ställer i sin tur anspråk på samhällseliga insatser för att möta den påverkan som vi utsätts för. Kraven och förhoppningarna är således stora när det exempelvis gäller industrins förmåga att inte bara upprätthålla en internationell konkurrenskraft utan också bidra till att tillgodose olika välfärds mål av t. ex. sysselsättnings- och regionalpolitisk karaktär. Det har i detta perspektiv blivit nödvändigt att förbättra den industripolitiska planeringen såväl den av mer översiktlig karaktär som den mer branschriktade.

Behovet av en väl fungerande planering finns inom alla delar av näringslivet och samhället. Inom energi- och kommunikationsområdena förbättras nu planeringen. Dessa förslag bereds f. n. inom regeringskansliet.

Behovet av planering i meningen av en kontinuerlig process som syftar till att skapa ett sådant beslutsunderlag att handlingsberedskapen och handlingsfriheten ökar inför framtiden är inte begränsad till någon viss sektor. Behovet finns inte heller uteslutande på central nivå i samhället utan är också påtagligt på lokal/regional nivå. Jag vill emellertid betona att syftet med en förbättrad planering inte är att skapa ett allomfattande centralt planeringssystem, som i detalj reglerar näringslivet och samhället. Syftet är tvärtom att inom ramen för det informationsutbyte som planeringen förutsätter skapa möjligheter för ett vidgat samarbete mellan företag och samhälle på alla nivåer.

Det är mot denna allmänna bakgrund jag nu går att bedöma de särskilda förslagen. Frågorna om informationssystemet och den offentliga styrelserepresentationen berör i huvudsak samhällets och medborgarnas information om och inflytande på den ekonomiska utvecklingen i stort. Frågan om arbetstagarnas inflytande i företagen är närbesläktad och inte mindre viktig. Kraven på en utveckling mot företagsdemo-

krati som innebär att de anställda garanteras insyn och inflytande på företagens verksamhet har under senare år fått allt större styrka. Vidgade möjligheter att påverka de egna arbetsvillkoren är nu för de flesta självklara krav. 1972 års lag om anställdas styrelserepresentation innebar ett viktigt steg. Jag noterar nu med tillfredsställelse att den i allt väsentligt har fungerat väl och att en fast grund för en permanentning av lagen och en utvidgning av dess tillämpningsområde har lagts.

12.2 Informationssystemet företag—samhälle

12.2.1 Allmänna synpunkter

Informationssystemet bygger på ett ömsesidigt informationsutbyte mellan samhälle och företag. Det består av följande komponenter

- information från företagen till samhället
- information från samhället till företagen
- information mellan samhällsorganen.

Verksamheten regleras av uppgiftsskyddslagen, som gäller till utgången av juni 1976. Lagen innebär i huvudsak följande.

För att säkerställa informationen från företagen till samhällsorganen föreskrivs uppgiftsskyddighet för näringsidkare i fråga om väntad ekonomisk utveckling av verksamheten och planerade eller väntade utvidgningar eller inskränkningar i produktionen, sysselsättningen eller driften. Endast en översiktlig redovisning fordras. Uppgiftsskyddighet får åläggas högst två gånger om året och avse förhållande under den närmaste femårsperioden. Uppgifterna skall lämnas till länsstyrelsen efter anmodan av myndighet som regeringen bestämmer, f. n. statistiska centralbyrån (SCB).

I lagen finns en särskild bestämmelse som slår fast att vid tillämpningen av lagen de uppgiftsskyddiga inte skall betungas onödigt.

Om uppgiftsskyddig inte fullgör sina åligganden enligt lagen kan länsstyrelsen vid vite kalla honom till överläggning. Tanken är att muntlig kontakt kan skapa förutsättningar för utbyte av information. Länsstyrelsen liksom kommunstyrelsen kan också i annat fall kalla företagare till överläggning. Förutsättningen är att den fråga som överläggningen skall omfatta är av väsentlig betydelse för länet resp. kommunen och att näringsidkaren har ålagts uppgiftsskyddighet enligt lagen. Vid sådan överläggning skall som regel företrädare för de anställda beredas tillfälle att närvara.

I fråga om informationen från samhällsorganen till företagen föreskrivs i lagen att länsstyrelse och kommun minst en gång om året skall lämna en översiktlig redogörelse för verksamhet och planering inom länet resp. kommunen till dem som har ålagts uppgiftsskyddighet enligt lagen eller som sysselsätter fler än 50 arbetstagare inom länet eller kommunen.

Då det gäller informationen mellan samhällsorganen förutsätter lagen att viss vidarebefordran sker av de insamlade uppgifterna (primärmaterialet) och att i övrigt materialet offentliggörs i form av sammanställningar. En viktig fråga som aktualiseras i detta sammanhang är avvägningen mellan uppgiftslämnarens intresse av sekretesskydd för lämnade uppgifter och det allmänna intresset att informationen verkligen kommer till nytta i samhällets planeringsarbete. En förutsättning för att lämnade uppgifter av känslig natur skall vara av god kvalitet är att företagen känner förtroende för sekretesskyddet. Väsentligt för systemet måste därför vara att primärmaterialet inte sprids till en vidare krets än som är absolut nödvändigt. I lagen finns en bestämmelse av sådant innehåll. Där föreskrivs också att det alltid skall göras en avvägning mellan näringsidkarens intresse av sekretess och samhällsorganens behov av uppgiften. I fråga om primärmaterialet föreskrivs att uppgift får överlämnas till SCB och kommunstyrelsen i den kommun där arbetsstället finns och i övrigt endast till myndighet för vars verksamhet uppgifterna är av väsentlig betydelse.

Till skydd för de uppgiftsskyldiga finns ytterligare sekretessbestämmelser. Uppgiftsskyldighetslagen föreskriver tystnadsplikt för den som på grund av lagen har fått kännedom om näringsidkarens affärs- och driftsförhållanden. Dessutom finns i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen) en paragraf, 20 a §, som gör det möjligt att skydda handlingar med uppgifter som fordrats in med stöd av uppgiftsskyldighetslagen.

Information från företagen har under försöksperioden inhämtats genom ett rapportsystem som består av både skriftliga enkäter och muntliga kontakter. Större enkäter har genomförts en à två gånger om året. Delegationen har rekommenderat länsstyrelserna att iaktta stor restriktivitet med vidarebefordran av primärmaterialet till andra myndigheter. Delegationen har vidare utfärdat vissa anvisningar om hanteringen av materialet. Lokala variationer har förekommit i fråga om utlämnandet.

När det gäller erfarenheterna av hittillsvarande försöksverksamhet konstaterar delegationen att enkäternas uppgifter har utgjort ett värdefullt underlag för i första hand den länsvisa planeringen men också har varit av visst värde på kommunal nivå. På central nivå har användningen varit begränsad men väntas få en större roll inom bl. a. det industripolitiska området. Urvalet av nya intressanta fall, dvs. de fall som är av särskild betydelse för samhällsorganens planering eller som kan påkalla någon form av åtgärder från samhällets sida, har hittills varit mycket begränsat. En viktig orsak härtill är att systemet är nytt och att dess möjligheter ännu inte har kunnat utnyttjas till fullo. Länsmyndigheterna i vissa län har redan genom andra informationskanaler god inblick i de potentiellt intressanta fallen.

Delegationen bedömer mot denna bakgrund att den genom rapport-

systemet insamlade informationen från näringslivet utgör ett värdefullt material för samhällsplaneringen på alla nivåer.

När det gäller informationen från samhället till företagen har delegationen genom tillämpningsanvisningar och rekommendationer sökt skapa viss enhetlighet i informationsgivningen. Informationen har haft både skriftlig och muntlig form. Delegationen konstaterar att man inte har nått fram till någon slutgiltig utformning under försöksperioden. Därför bör utvecklingsarbetet fortsätta både när det gäller den skriftliga och muntliga informationen.

I fråga om informationen mellan samhällsorganen har delegationen sökt samordna informationsinhämtandet främst när det gäller rapportsystemet och andra enkäter med närliggande syfte. Därvid har samordning skett både av vissa definitioner och med vissa basregister. Ytterligare samordningsmöjligheter finns i fråga om enkäter med likartat innehåll. När det gäller spridningen av uppgifter från rapportsystemets enkäter föreslår delegationen att i princip de myndigheter som kan uppvisa ett legitimt och dokumenterat behov av uppgifterna för planerings- och prognosändamål även skall få del av dessa. Delegationen tar i detta sammanhang upp sekretessfrågan och lägger fram förslag till ökat sekretesskydd i olika avscenden. Bl. a. föreslås att i en särskild paragraf slås fast att primärmaterialet får användas endast som underlag vid statlig och kommunal planering och prognosverksamhet eller för statistiska sammanställningar. Vidare föreslås att central myndighet eller länsstyrelsen i det län där arbetsstället finns vid varje särskilt tillfälle skall pröva om uppgift kan lämnas ut. Delegationen föreslår också att vid utlämnande förbehåll skall kunna göras.

Sammanfattningsvis anser delegationen att erfarenheterna under försöksperioden visar att informationssystemet kan fås att fungera tillfredsställande, även om ytterligare utveckling och förbättring behövs i flera avseenden. Delegationen föreslår att den nuvarande lagen permanentas efter vissa smärre justeringar. En delegation föreslås leda den fortsatta verksamheten med att vidareutveckla systemet.

Delegationens positiva bedömning av försöksverksamheten och förslaget att permanenta informationssystemet har vunnit starkt stöd vid remissbehandlingen. Några remissinstanser anser dock att försöksperioden bör förlängas. I fråga om behovet av utökat informationsutbyte råder enighet. Den kritik som förekommer gäller närmast detaljutformningen. På en principiellt viktig punkt förekommer dock kritik mot utformningen av förslaget. Med hänvisning till bl. a. brister i sekretessskyddet framför några remissinstanser, bland dem SAF/industriförbundet/handelskammareförbundet, kritik mot användningen av skriftliga enkäter.

För min egen del ansluter jag mig till delegationens och remissinstansernas uppfattning om behovet av ett organiserat informationsutbyte.

Det under försöksperioden utvecklade informationssystemet företag—samhälle synes i sina huvuddrag vara ändamålsenligt. I ett utvecklat skick bör systemet kunna fylla en väsentlig del av den behövliga informationen.

Jag vill i detta sammanhang ta upp frågan om informationssystemets roll för den näringspolitiska planeringen på central nivå. Med näringspolitisk planering avser jag då, som jag redan tidigare har sagt, en kontinuerlig process i syfte att förbättra beslutsunderlaget för samhällsorganen i sin tur syftande till ökad framförhållning och handlingsfrihet. Inom flera områden pågår en utbyggnad av planeringen i denna mening. Informationssystemet har hittills främst kommit till användning inom ramen för länsplaneringen. Regeringen avser att senare under våren lägga fram en proposition om samordnad regional- och sysselsättningspolitik där länsplaneringens framtida utformning redovisas.

När det gäller industrin har för vissa tunga industribranscher — skogsindustrin, järn- och stålindustrin, varvsindustrin och byggsektorn — särskilda branschråd bildats för samråd rörande branschens förhållanden och framtida utveckling. På läkemedelsområdet har en särskild delegation tillsatts med i princip samma bakgrund och syfte. Jag anser att informationssystemet företag—samhälle bör kunna spela en betydelsefull roll i dessa sammanhang. Jämsides med en fortsatt utveckling av systemets lokala och regionala användning bör det således i framtiden kunna spela en viktig roll för den industripolitiska planeringen såväl för sektorn i sin helhet som för olika industribranscher. Jag anser därför i likhet med de allra flesta remissinstanserna att tiden nu är mogen att permanenta informationssystemet. Detta innebär naturligtvis inte att systemet har fått sin slutliga utformning. Självfallet bör systemet ytterligare utvecklas och förbättras allt eftersom man vinner nya erfarenheter.

Jag är medveten om att skriftliga enkäter har brister både när det gäller att samla in planunderlag och ge ledning för urval av intressanta fall. Liksom flertalet remissinstanser anser jag dock att enkäterna utgör ett så värdefullt hjälpmedel att de bör användas även i fortsättningen. Av praktiska skäl och med hänsyn till behovet att hushålla med de tillgängliga resurserna är det helt ogörligt att genom muntliga kontakter erhålla motsvarande underlag för planeringen på lokal, regional och central nivå. En årlig enkätomgång är ett väsentligt underlag för en stor del av den samhällsplanering som bedrivs eller är under uppbyggnad samtidigt som den gör det möjligt att selektivt koncentrera den resurskrävande kontaktverksamheten till de områden och företag som ger det största utbytet för samhällets planering och övriga insatser.

Svårigheterna att skapa ett fungerande sekretesskydd får inte överdrivas. Något missbruk har såvitt känt inte förekommit under försöksperioden. Delegationen har emellertid i enlighet med direktiven över-

vägt sekretessfrågorna och lagt ned betydande ansträngningar på att få fram ett välavpassat sekretesskydd. Jag vill i detta sammanhang erinra om att utredningen om den kommunala demokratin i sitt betänkande (SOU 1975: 41) Kommunal demokrati rekommenderat en så öppen redovisning som möjligt när det gäller uppgifter från informationssystemet företag—samhälle. Även för egen del vill jag framhålla betydelsen från demokratisk synpunkt av att uppgifterna så långt möjligt kan användas offentligt i kommunala organ och allmän debatt. Mot detta önskemål måste dock vägas det behov av sekretess som finns när det gäller uppgifter rörande enskilda arbetsställen. I likhet med huvuddelen av remissinstanserna anser jag att delegationens förslag på denna punkt liksom i övrigt är väl ägnat att läggas till grund för en permanent lagstiftning om uppgiftsskyldighet m. m.

I fråga om vissa jämkningar och detaljer i det framlagda lagförslaget återkommer jag i specialmotiveringen. Här vill jag nämna endast en punkt där jag anser att lagförslaget bör kompletteras, nämligen i fråga om de anställdas medverkan i rapportsystemet. I samband med 1972 års reform förutsattes att samråd med de anställda skulle ske vid både företagets informationslämnande till samhället och samhällets information till företaget. Av delegationens rapport framgår att under försöksperioden samråd har skett endast i begränsad omfattning. Kritik på denna punkt har förts fram från LO och TCO. Jag anser i likhet med TCO att i lagen bör tas in en bestämmelse om samrådsskyldighet i samband med uppgiftslämnande. Frågan om formerna för samrådet bör ägnas särskild uppmärksamhet i det fortsatta utvecklingsarbetet.

12.2.2 Riktlinjer för den fortsatta verksamheten

Delegationen lägger på grundval av erfarenheterna från försöksperioden fram vissa förslag som avser det fortsatta utvecklingsarbetet på informationssystemet. Liksom tidigare bör det ankomma på regeringen att inom ramen för lagen närmare bestämma utformningen av verksamheten. Jag anser det dock lämpligt att i detta sammanhang ta upp vissa frågor som har diskuterats under remissbehandlingen.

Information från företagen till samhället

Delegationen redovisar i rapporten en genomgång av planeringen på central, regional och lokal nivå och konstaterar att kraven på en utbyggd planering finns på alla nivåer. Behovet av information rörande företagens planerade verksamhet är därför stort, det gäller t. ex. förändringar i sysselsättningen vid de enskilda arbetsställena. Därigenom är också de faktorer som ligger bakom sysselsättningsförändringar, dvs. etablering/ nedläggning, produktionsutveckling och investeringar av stort intresse.

Förutom behovet av ett allmänt planeringsunderlag har önskemålet att kunna urskilja s. k. intressanta fall spelat en central roll för upp-

byggnaden av rapporteringen om företagens verksamhet och planer. De skriftliga enkäterna skall alltså både ge underlag för den samhälleliga planeringen och vara ett system med vars hjälp lokala och regionala myndigheter kan urskilja de arbetsställen som kan ha särskild betydelse för planeringen eller för andra samhälleliga verksamheter. I dessa fall skall en uppföljning genom muntliga kontakter ske på regional och/eller lokal nivå.

Samtliga remissinstanser ansluter sig allmänt till delegationens uttalanden om behovet av information. Statens industriverk crinrar om att verket avser att årligen lägga fram en rapport om utvecklingen inom svensk industri med beskrivningar av produktions-, sysselsättnings- och investeringsutvecklingen inom ett antal branscher. Denna rapport skall vända sig till centrala och regionala organ med planerings- eller myndighetsuppgifter samt till enskilda företag, bransch- och arbetsmarknadsorganisationer. Den avses bygga på bl. a. planmaterial och uppgifter om nuläge som erhålls genom informationssystemet företag—samhälle. Flertalet länsstyrelser, landsting och kommuner framhåller de ökade kraven på regional och kommunal planering och det informationsbehov detta skapar. Landstingsförbundet och kommunförbundet betonar nödvändigheten av att landsting och kommuner får tillgång till primärmaterial för resp. landstingsområde och kommun.

Flertalet remissinstanser understryker enkätmaterialets värde som prognos- och planunderlag. Några länsstyrelser anser att enkäterna inte har fått den betydelse man har väntat för urvalet av intressanta fall, bl. a. beroende på bristande resurser.

För egen del ansluter jag mig till vad delegationen och flertalet remissinstanser uttalat om behovet av information lämplig som underlag för samhällsorganens planering på lokal, regional och central nivå. Jag finner det tillfredsställande att rapportsystemet, trots sin försökskaraktär, har visat sig vara ett värdefullt instrument för utvecklingen av den samhälleliga planeringen. Informationssystemet har, som jag tidigare framhållit, hittills haft sin största betydelse för planering på lokal och regional nivå. En vidareutveckling av systemet behövs för att ytterligare förbättra underlaget för denna planering. En viktig uppgift i det fortsatta arbetet med informationssystemet bör därutöver vara att få ett bättre underlag för den mer övergripande näringspolitiken med tonvikt på industrin.

Jag vill i detta sammanhang också peka på att överläggningar pågår mellan regeringen och Sveriges industriförbund om samråd i lokaliseringspolitiska frågor. Härvid kan det visa sig att vissa av de uppgifter som behövs för samrådet kan inhämtas genom informationssystemet företag—samhälle.

Vad gäller frågan om informationens roll för urvalet av intressanta fall i övrigt är det ännu för tidigt att bedöma materialets användbarhet

eller lämpliga utformning. Det är naturligt att där länsorganen redan har en utbyggd och kontinuerlig kontakt med företagen intressanta fall kan spåras utan det nya materialet. I övriga delar av landet torde dock en årlig genomgång av länets företag på grundval av rapportsystemets enkätmaterial kunna ge värdefull information. Särskilt gäller detta om företrädare för berörd kommun deltar i beredningen av det aktuella enkätmaterialiet. Rapportsystemet bör alltså även i fortsättningen kunna användas för uppställningen av intressanta fall.

I fråga om rapportsystemets omfattning uttalades i samband med 1972 års reform att systemet på sikt skulle omfatta hela näringslivet utan begränsning till viss näringsgren. Delegationen, som hittills tillämpat systemet på industrin och partihandeln, har undersökt behovet av att vidga det till övriga delar av näringslivet. Med utgångspunkt i behovet av ytterligare information och det sätt på vilket detta bäst kan tillgodoseas anser delegationen att det för närvarande finns anledning att överväga endast en relativt begränsad utvidgning. Informationsinhämtande direkt från enskilda företag bör inte ske i de branscher där utvecklingen kan bedömas bättre eller enklare med hjälp av uppgifter från andra källor.

Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över denna fråga. I regel finner man delegationens avvägningar välmotiverade.

Även enligt min mening bör uppbyggnaden av systemet begränsas till sektorer som inte lämpligen kan täckas på annat sätt. Jag anser det sålunda inte motiverat att informationssystemet generellt byggs ut till att omfatta hela näringslivet. Detta innebär att tyngdpunkten liksom hittills bör ligga på industrisektorn.

Enligt uppgiftsskyldighetslagen får näringsidkare åläggas uppgiftsskyldighet två gånger årligen. Enligt vad jag uttalade i prop. 1972: 116 bör bara arbetsställen med minst 50 anställda generellt ingå i systemet.

Enligt delegationens förslag bör enkätundersökningarna normalt äga rum en gång per år. Möjlighet bör dock finnas att vid särskilda behov utöka uppgiftsskyldigheten till högst två gånger per år. Som regel bör liksom för närvarande endast arbetsställen med 50 anställda omfattas. Möjligheter bör finnas till tillfälliga avvikelser inom vissa branscher eller geografiska områden.

Flertalet remissinstanser ansluter sig till delegationens bedömningar i dessa frågor. I fråga om storleksgränsen anser flera kommuner att den för vissa kommuner skall kunna sänkas till 20 à 25 anställda.

Också jag ansluter mig till de bedömningar som delegationen har redovisat. Enligt min mening bör storleksgränsen 50 anställda liksom hittills kunna underskridas endast om särskilda skäl finns. Eftersom det är önskvärt att omfattningen av uppgiftsskyldigheten preciseras i lagen föreslår jag att i den tas in en bestämmelse av innehåll att uppgiftsskyldighet får avse arbetsställe med färre än 50 anställda endast om det

är av särskild betydelse vid statlig eller kommunal planering att uppgift lämnas.

Systematiska muntliga kontakter ingår som en av huvudkomponenterna i rapportsystemet. Delegationen konstaterar att sådana kontakter är ett effektivt medel att fördjupa den information som erhålls genom enkäterna. Därför förordas en utbyggnad av denna verksamhet.

Remissinstanserna är eniga med delegationen på denna punkt. Samtidigt understryks dock att en systematisk muntlig kontaktverksamhet är mycket resurskrävande. Flera instanser anser att kontakterna i första hand bör inriktas på företag som har speciell betydelse för orten eller regionen eller på alla företag över viss storlek. Sådana synpunkter framför bl. a. flera länsstyrelser och kommuner. Kommunförbundet och flera kommuner understryker att *kommunerna* bör delta i den muntliga kontaktverksamheten.

När det gäller muntlig kontaktverksamhet är samtliga ense om att den behöver byggas ut. Samtidigt kan jag konstatera att denna verksamhet inte har funnit sin definitiva form. Behovet av direkta muntliga kontakter finns på alla nivåer, dvs. på lokal, regional och central nivå men också hos ett stort antal olika myndigheter på var och en av dessa nivåer. Det står klart att någon total samordning av all kontaktverksamhet är varken önskvärd eller möjlig. Jag är för egen del inte beredd att nu ge några riktlinjer för denna verksamhet. De synpunkter som har framförts bör beaktas i den fortsatta verksamheten som på denna punkt bör inriktas på en systematisering av de *muntliga kontakternas* roll inom rapportsystemet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att rapportsystemets uppgift är begränsad till att ta fram information om företagens planering på medellång sikt som underlag för samhällets egen planering och handlingsberedskap. Rapportsystemet berör däremot inte myndigheternas löpande verksamhet eller handläggningen av enskilda ärenden. Utifrån denna begränsning bör rapportsystemets muntliga kontakter inriktas på att komplettera och fördjupa den planinformation som infordras genom enkäterna.

Information från samhället till företagen

Delegationen framhåller att den skriftliga informationen till företagen har ett berättigande på grund av att den kan nå många mottagare. Den bör emellertid förenklas och koncentreras. Den muntliga informationen vid personliga besök på enskilda arbetsställen bedöms som klart överlägsen skriftlig information och bör därför ges ökat utrymme. Detta måste dock vägas mot att kostnaderna för varje kontakt är avsevärt högre än vid skriftlig information. Särskilda informationsträffar bör arrangeras i samverkan mellan kommuner och olika länsorgan.

De remissinstanser som tar upp delegationens förslag i denna del är i allmänhet positiva. Ett flertal länsstyrelser redovisar sålunda att den

skriftliga informationen fyller ett angeläget behov särskilt hos de mindre och medelstora företagen. Nämnden för samhällsinformation framhåller att ömsesidigheten i informationsverksamheten är av grundläggande betydelse. De undersökningar som har gjorts visar enligt nämnden att informationsskrifterna har mötts av en positiv attityd. En förbättring av materialet behövs dock i form av dels en skrift med mer varaktig information, dels en mer regelbundet utkommande publikation för de aktuella och kortlivade uppgifterna. Flera remissinstanser understryker behovet av en intensifierad muntlig kontaktverksamhet, bl. a. i form av särskilda informationsträffar eller konferenser.

För egen del anser jag att samhällets information till företagen rörande den statliga och kommunala verksamheten är av väsentlig betydelse och därför bör ingå i länsstyrelsens och kommunens permanenta verksamhet. De allmänna informationsfrågorna i kommuner och lands-ting kommer senare under våren att behandlas i proposition om kommunal demokrati m. m. I likhet med delegationen anser jag att informationen till företagen bör ha såväl skriftlig som muntlig form. Verksamheten måste anpassas till de lokala och regionala förhållandena varför en helt enhetlig och definitiv form inte bör eftersträvas. Formerna för denna information kan dock utvecklas ytterligare.

Information mellan samhällsorganen

Den vidgade samhällsplaneringen ställer stora krav på planeringsunderlag. Ofta är det behövliga underlaget av likartat slag för olika planeringsverksamheter. Uppgiftslämnarna bör emellertid inte betungas i onödan genom dubbleringar i informationsinhämtningen. Därför bör material som inhämtas av en myndighet även förmedlas till andra myndigheter som behöver det för sin planering. En fråga som har tilldragit sig särskilt intresse är kommunernas tillgång till rapportsystemet. Hittills har kommunerna i regel endast delgetts information om de intressanta fallen. Delegationen anser att varje kommun bör ha rätt att få tillgång till all den information som samlas in om den egna kommunens arbetsställen. Kommunförbundet och flera kommuner understryker det stora behov som kommunerna har av enkäternas primäruppgifter. Ställs inte uppgifterna till förfogande, måste kommunerna göra egna enkäter med ungefär samma innehåll som rapportsystemets. Från dessa håll förs också fram krav på att kommunerna bör få medverka vid urvalet av intressanta fall.

I fråga om rapportsystemets tillgänglighet för kommunerna kan jag ansluta mig till de nämnda synpunkterna. Jag delar också uppfattningen att företrädare för kommunen på lämpligt sätt bör få delta i urvalet av intressanta fall.

Vidarebefordrandet av uppgifter aktualiserar som tidigare nämnts sekretessfrågorna. Till dessa återkommer jag i specialmotiveringen.

Jag vill här avslutningsvis understryka det angelägna i att samordningsbehovet beaktas i det fortsatta utvecklingsarbetet. Det gäller inte endast rapportssystemet utan samtliga former av informationsinhämtning. Samordningen förutsätter en ömsesidig anpassning från olika intressenters sida. För rapportssystemet innebär detta att den flexibilitet som finns hos enkäterna bör bevaras och utnyttjas så att olika informationsbehov kan tillgodoses.

12.2.3 Informationssystemets vidareutveckling och administration

Delegationen framhåller att erfarenheterna av informationssystemet är begränsade. Därtill kommer att användarna på kommun- och länsnivå dels har varit ovana vid systemet, dels ännu inte haft möjligheter att helt fullfölja intentionerna med systemet. Delegationen föreslår därför en period av vidareutveckling inom ramen för en permanent lag på området. Som har nämnts föreslås att liksom hittills en delegation skall leda verksamheten.

Behovet av fortsatt utvecklingsverksamhet understryks i regel av remissinstanserna. Beträffande inriktningen av utredningsarbetet tar flera instanser upp önskvärdheten av att bygga ut informationsinhämtandet till nya branscher och behovet att förbättra den muntliga uppföljningen. Statens industriverk framhåller att informationssystemets material har ett mycket stort användningsområde i planerings- och utredningsverksamheten på såväl regional som central nivå. Detta förhållande måste enligt verket ses som ett starkt stöd för en fortsatt utveckling av systemet i en riktning som gör det möjligt att tjäna båda syftena. De remissinstanser som avstyrker fortsatt användning av skriftliga enkäter menar att fortsatt utvecklingsarbete bör inriktas på en systematisering av de muntliga kontakterna och på sättet att förmedla den information som därvid erhålles.

Flera remissinstanser framhåller att det även i fortsättningen finns behov av ett sammanhållande centralt servicceorgan. Organets arbete bör inriktas på att utarbeta metoder för värdering av den insamlade informationen, förmedla erfarenheter av det praktiska arbetet mellan skilda organ samt att söka former för att samordna rapportssystemet med andra statistikällor och enkätssystem.

Jag har i det föregående pekat på flera punkter, där informationssystemet behöver vidareutvecklas innan det kan anses ha fått en mer slutlig form. Utvecklingsarbetet bör inriktas på systemets funktion inom samhällsplaneringen på central, regional och lokal nivå samt på möjligheterna att förbättra samhällsorganens handlingsberedskap. I arbetet bör alltså ingå bl. a. att pröva i vilken omfattning den behövliga informationen lämpligen kan inforas genom rapportssystemet och vilket tekniskt förfarande som därvid är lämpligast. Även sådana frågor som utbyggnaden och systematiseringen av de muntliga kontakterna, kommunernas behov och användning av information, informationen till före-

tagen och samordningsmöjligheterna när det gäller informationsinhämtningen bör prövas.

Försöksverksamheten har letts av delegationen för informationssystemet företag—samhälle. Delegationen har haft ställning av kommitté. Kostnaderna för verksamheten har bestritts från trettonde huvudtitelns kommittéanslag. I och med att försöksperioden löper ut har delegationen slutfört sitt uppdrag.

Som jag redan framhållit behöver informationssystemet ytterligare utvecklas. Utvecklingsskedet bör omfatta två år. Verksamheten under detta skede bör ledas av en särskild delegation. Dennas uppgift bör allmänt vara att leda, samordna och utveckla informationssystemet. Den bör inte ha någon direktivrätt i förhållande till andra myndigheter. Däremot bör den kunna utfärda råd och anvisningar för hur verksamheten skall bedrivas. Uppkommer behov av bindande föreskrifter, får delegationen hänvända sig till regeringen. Delegationen bör vara den myndighet som har att besluta om anmodan till näringsidkare att fullgöra uppgiftsskyldighet. Den bör vidare ha vissa arbetsuppgifter i anslutning till överlämnandet av uppgifter mellan myndigheter. Jag återkommer till denna fråga i specialmotiveringen.

Delegationen bör bestå av högst tio ledamöter. I den bör ingå företrädare för bl. a. berörda fackdepartement, centrala, regionala och lokala myndigheter samt de anställdas och näringslivets organisationer.

Kostnaderna för delegationens verksamhet bör bestridas från trettonde huvudtitelns kommittéanslag. För nästa budgetår beräknar jag kostnaderna för delegationens verksamhet till 2 milj. kr.

Det ankommer på regeringen att meddela de föreskrifter som behövs för delegationens verksamhet och att förordna ledamöter i den.

Delegationens verksamhet får ses som ett provisorium i avbidan på en slutlig lösning. Med hänsyn till verksamhetens karaktär bör ansvaret för ledningen och samordningen av informationssystemet efter utvecklingsperiodens slut, dvs. fr. o. m. budgetåret 1978/79, övergå på statens industriverk.

12.3 Styrelserepresentation för samhället

Som jag redan har nämnt har med stöd av lagen om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser bedrivits en försöksverksamhet med statlig styrelserepresentation i vissa företag. I samband med 1972 års reform diskuterades också frågan om kommunal styrelserepresentation. 1972 års lag kom emellertid att avse endast statlig representationsrätt. I enlighet härmed ger lagen regeringen rätt förordna en ledamot och en suppleant för denne i styrelsen för dels aktiebolag vars verksamhet huvudsakligen är inriktad på att äga eller förvalta fast eller lös egendom, dels sådan allmännyttig stiftelse som har tillgångar över-

stigande 5 milj. kr. Samtidigt får sammanlagt högst 30 aktiebolag och stiftelser omfattas av offentlig styrelserepresentation. Lagen är inriktad på sådana ekonomiska enheter som kan utöva omfattande ägarinflytande över grupper av andra företag, dvs. större förvaltnings- och investmentbolag och vissa allmännyttiga stiftelser vars förmögenhet huvudsakligen består av aktier i svenska bolag. Däremot omfattar lagen inte t. ex. de renodlade produktionsföretagen. Lagen gäller till utgången av juni 1976.

I försöksverksamheten med statlig styrelserepresentation har ingått 22 förvaltningsbolag och åtta stiftelser. Sammanlagt 52 personer har utsetts att vara offentliga styrelseledamöter eller suppleanter. De flesta av dem är riksdagsledamöter, statstjänstemän, fackliga funktionärer eller kommunala förtroendemän.

Försöksverksamheten med offentlig styrelserepresentation har som jag anförde inledningsvis utvärderats av en särskild arbetsgrupp med företrädare för berörda departement. Förslag till ny lagstiftning har lagts fram i den förut omnämnda departementspromemorian.

Erfarenheterna av den offentliga styrelserepresentationen har enligt vad som anförs i promemorian i stort sett varit positiva. Inte någon av de tillfrågade styrelseordförandena har framfört någon kritik mot reformen som sådan. Flertalet av de offentliga ledamöter och suppleanter som har tillfrågats har upplevt sitt uppdrag som meningsfullt. De flesta bolagen och stiftelserna har också visat en positiv inställning till de offentliga representanterna.

Mot bakgrund av dessa erfarenheter anförs att tanken på offentlig styrelserepresentation som en lämplig form för samarbete och informationsutbyte mellan samhälle och företagen synes ha blivit godtagen. Försöksverksamheten anses, trots att den har haft en begränsad omfattning, bestyrka att den form för samarbete och informationsutbyte som lagen om offentliga styrelseledamöter anvisar är ändamålsenlig.

I promemorian föreslås att också de renodlade produktionsbolagen innefattas i systemet med offentlig styrelserepresentation och att detta skall omfatta, förutom nuvarande företagsformer, även ekonomiska föreningar.

Den nuvarande lagstiftningen om offentlig styrelserepresentation syftar till att tillgodose samhällets behov av samarbete och informationsutbyte med företagen på framför allt central nivå. I promemorian framhålls att det också på lokal nivå finns ett betydande behov av nya och mera direkta former för ett samarbete och informationsutbyte mellan samhället och företagen. Också kommunerna föreslås därför få rätt till styrelserepresentation. Enligt förslaget skall representationsrätten ävse företag som är ortsdominerande eller som eljest är av stor betydelse för kommunen. Som mått på företagets betydelse för kommunen har valts antalet anställda hos företaget resp. företagets andel av det totala

antalet anställda inom kommunen. I promemorian föreslås sålunda att kommunen ges rätt till styrelserepresentation i företag som antingen har mer än 500 personer anställda inom kommunen eller som där svarar för mer än en tiondel av det totala antalet anställda. Förslaget berör sammanlagt omkring 160 kommuner och ca 260 företag.

Den statliga representationsrätten föreslås fortsättningsvis i första hand syfta till att skapa ett forum för bättre samarbete mellan staten och sådana företag vilkas verksamhet är av väsentlig betydelse för flera kommuner och för landets totala utveckling, dvs. är av riksintresse. I den nya lagen bör enligt arbetsgruppen också ingå de förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser som f. n. omfattas av offentlig styrelserepresentation.

Till grund för bedömningen om ett företag skall anses vara av riksintresse eller inte läggs tre synpunkter. Den första gäller sysselsättningsaspekten. De företag eller grupper av företag som har det största antalet anställda är sålunda av stor betydelse inte bara för sysselsättningen totalt sett i landet utan även för näringslivets utveckling i stort. En annan grupp av företag som kan sägas vara av riksintresse är större företag som har anläggningar inom flera kommuner i landet. Riksintresset förklaras i detta fall av de vittgående konsekvenser som dessa företags beslut i struktur- och lokaliseringsfrågor har. Ett starkt intresse från här berörda synpunkter tilldrar sig också de multinationella företagen. Detta beror framför allt på de möjligheter som dessa företag har att fördela sin produktion mellan Sverige och utlandet och att genomföra interna transaktioner över gränserna. På grund av företagets internationella verksamhet är också samhällets möjlighet att få insyn i dessa företag mera begränsad än i fråga om andra företag. Representationen föreslås i denna del avse främst de multinationella företag som har ett svenskt moderföretag.

Förslaget innebär att staten i enlighet med de nu nämnda riktlinjerna får rätt att genom regeringen utse offentliga styrelseledamöter i högst 60 aktiebolag eller ekonomiska föreningar och tio stiftelser.

Också den nya lagen föreslås få försökskaraktär och gälla under en tid av tre år.

Förslaget att under en ny försöksperiod ge staten och kommunerna rätt att utse styrelserepresentanter i vissa företag har fått ett blandat mottagande bland remissinstanserna. Även inom remissinstanserna råder i många fall delade meningar, oftast efter politiska skiljelinjer. Reservationer förekommer inom bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen, de flesta länsstyrelserna, ett stort antal kommuner och kommunförbundet. Till dem som i huvudsak är positiva till förslaget hör arbetsmarknadsstyrelsen, nio länsstyrelser, landstingsförbundet, LO och TCO. Kommunförbundet och kommunerna yttrar sig i stort sett endast om den kommunala representationen. Förbundet och huvuddelen av kommunerna tillstyrker denna.

De remissinstanser som tillstyrker förslaget utvecklar i allmänhet inte skälen för sin ståndpunkt utan nöjer sig med att hänvisa till departementspromemorian.

Flera remissinstanser avstyrker offentlig styrelserepresentation över huvud. Till denna grupp hör näringslivets organisationer, kommerskollegium och Lantbrukarnas riksförbund. Några remissinstanser godtar statlig men avstyrker kommunal representation. Denna ståndpunkt intas av tre länsstyrelser och Kooperativa förbundet (KF). KF menar att försöksverksamheten med statlig representation inte bör utvidgas. I fråga om kommunal representation anser KF att underlaget inte är tillräckligt ens för beslut om försöksverksamhet. De remissinstanser som helt eller delvis avstyrker offentlig styrelserepresentation grundar ofta sitt ställningstagande på principiella skäl. Särskilt SAF/industriförbundet/grossistförbundet, Svenska företagares riksförbund och Lantbrukarnas riksförbund riktar principell kritik mot promemorieförslaget.

Det är framför allt i två avseenden som kritik riktas mot förslaget från principiell synpunkt. För det första anser man att förslaget om offentlig styrelserepresentation leder till en maktutövning utan demokratisk kontroll. Om förslaget genomförs skulle man få en sammanblandning av politisk beslutsprocess, offentlig förvaltning och näringsliv. Detta sägs på sikt medföra risk för en utträdning av de självständiga och varandra balanserande intressen som vi hittills har haft i Sverige och som sägs ha varit ett av blandekonomin positiva kännetecken. Det skulle alltså finnas en risk för att den offentliga styrelseledamoten av sin uppdragsgivare utnyttjas för att bedriva näringspolitik direkt i företagen och detta skulle ske på grundval av hemliga underhandsinstruktioner. I anslutning till denna synpunkt anförs också att det finns risk för att myndigheterna, då de behandlar ansökningar som har getts in av företaget, inte uteslutande tar hänsyn till ansökans innehåll utan till vad den offentliga ledamoten anser. I varje fall skulle utomstående lätt kunna bibringas denna uppfattning. Härigenom skulle tilltron till myndigheternas integritet på ett betänkligt sätt kunna rubbas.

Den andra huvudsynpunkten är att offentlig styrelserepresentation skulle hämma effektiviteten i styrelsearbetet. Styrelserna skulle bli för stora och särskilt i koncerner med många styrelser skulle arbetet bli tungrott. En styrelses huvuduppgift är, framhåller man, att fatta beslut. Styrelsen måste därför utgöra en enhet. Offentlig styrelserepresentation skulle kunna leda till att styrelsen utvecklas till ett förhandlingsorgan där olika styrelseledamöter har skilda särintressen. Detta kan leda till dubbla lojaliteter. Särskilt osunt anses det vara att genom kommunal representation införa ett intresse som i så hög grad är part i förhållande till företaget och som dessutom ofta står i ett konkurrens- och konfliktförhållande till andra kommuner.

Det bör påpekas att även de remissinstanser som är kritiska till för-

slaget om offentlig styrelserepresentation godtar den i promemorian framförda uppfattningen att ett förbättrat informationsutbyte mellan företagen och samhället behövs.

Vid sidan av de principiella skälen anförs mot förslaget också att det finns andra och mer ändamålsenliga former än styrelserepresentation för informationsutbyte. Sistnämnda synpunkt anförs som skäl för att inte godta förslaget av bl. a. Sveriges hantverks- och industriorganisation och Svensk industriförening. Även patent- och registreringsverket och industriverket tar upp frågan om styrelserepresentation är en lämplig form för informationsutbyte. Båda stannar dock för att godta förslaget i dess huvuddrag. Industriverket ifrågasätter om inte informationsbehovet kan tillgodoses genom att den offentliga ledamoten adjungeras.

För egen del vill jag anföra följande.

Flertalet av de argument som nu har anförts mot offentlig styrelserepresentation fördes fram redan i 1972 års lagstiftningsärende. Sålunda gjordes även då gällande att offentlig styrelserepresentation utgör en maktutövning utan demokratisk kontroll, att ledamöterna skulle få en markerad särställning med dubbla lojaliteter och att representationen skulle hämma effektiviteten i styrelsearbetet.

Jag anförde i frågan om maktutövning bl. a. att den offentliga styrelserepresentationen innebär att kretsen av beslutande personer i de ledande organen i för samhällets utveckling betydelsefulla företag och institutioner vidgas. En sådan utveckling ligger, anförde jag, väl i linje med den allmänna demokratiseringsprocessen i vårt land. De offentliga styrelserepresentanterna skall i första hand fungera som kontakt- och opinionsförmedlare mellan företagen och de allmänna samhällsintressena. Att ett sådant utbyte av information sker är av stor betydelse. Jag delade alltså inte uppfattningen att representationen skulle utgöra maktutövning utan demokratisk kontroll.

Vad som nu har förekommit har inte gett mig anledning att ändra uppfattning på denna punkt. Jag kan tillägga följande. Flera av de invändningar som riktas mot den offentliga styrelserepresentationen grundas enligt min mening på missuppfattningar om dess innebörd. Jag vill sålunda framhålla att uppdrag som offentlig styrelseledamot inte är förenat med någon som helst form av myndighetsutövning mot det företag i vars styrelse ledamoten sitter. Det ansvar som åvilar resp. förvaltningsmyndigheter går inte i något avseende över på den offentliga styrelseledamoten. Däremot kan denne givetvis utifrån allmänna utgångspunkter föra fram sin syn på vad samhällsintresset kan kräva i ett visst hänseende. Det förhåller sig vidare så, att en offentlig styrelseledamot inte är samhällets representant på det sättet att ledamoten skall överlägga med de offentliga organen rörande behandlingen av enskilda styrelseärenden. Inte heller kan något offentligt organ ge

direktiv om hur den offentlige styrelseledamoten skall rösta i vissa ärenden. Sådan styrning har hittills inte förekommit och det är inte heller avsikten att så skall ske framdeles.

Vad jag nu har sagt följer av att ledamoten i princip avses få samma ställning, uppgifter och ansvar som övriga styrelseledamöter. Häri ligger bl a. att ledamoten har att efter bästa förmåga främja företagets fortbestånd och utveckling. Jag skulle här vilja göra en jämförelse med det fallet att en funktionär i en intresseorganisation förordnas som ledamot i ett statligt verks styrelse på förslag av sin organisation. Denne har då att med sina särskilda kunskaper och erfarenheter berika diskussionen i styrelsen och är självfallet oförhindrad att yppa organisationens ståndpunkt i en viss sakfråga. Men ledamoten representerar inte organisationen på det sättet att den kan ge ledamoten bindande direktiv eller att ledamoten ensidigt kan inta ståndpunkter som främjar organisationens eller dess medlemmars intressen.

Talet om dubbel lojalitet synes mig betydligt överdrivet. Sedan lång tid tillbaka drar statsmakterna på olika områden upp ramar inom vilka de enskilda företagen har att verka. Som exempel på sådana ramar, om vilka det i dag råder en bred enighet i vårt land, kan nämnas anställningstrygghet, miljöhänsyn och vissa konkurrensförhållanden. Att företagen inom dessa ramar är så effektiva som möjligt enligt företagsekonomiska kriterier torde i sig i de flesta fall inte medföra någon motsättning mellan företagets och samhällets intressen. En också företagsekonomiskt effektiv svensk industri är tvärtom en förutsättning bl a. för att vi skall kunna möta den allt hårdare utländska konkurrensen, vilket i sin tur är avgörande inte minst för våra möjligheter att hålla en hög och jämn sysselsättningsnivå och en regional balans inom industri-sektorn.

Även om sålunda riskerna för lojalitetskonflikter är begränsade kan man dock inte bortse från att motsättningar i särskilda situationer kan föreligga mellan företagets och samhällets intressen. Den offentlige styrelseledamoten har då att i styrelsen klargöra vilka dessa senare är och verka för att de beaktas.

Jag anförde i prop. 1972: 116 bl a. att frågan om den dubbla lojaliteten inte var ny. Genom den koncentration av styrelseuppdrag som råder har problemet en relativt omfattande aktualitet inom näringslivet. De praktiska problemen har emellertid i regel kunnat lösas utan att de behövt drivas till sin spets. Jag bedömde att svårigheterna inte behövde bli större när det gällde offentliga styrelseledamöter. Det har under försöksperioden inte kommit fram något som tyder på att jag därvid tagit miste.

Farhågorna för att effektiviteten i styrelsearbetet skulle väsentligt sättas ned genom den offentliga styrelserepresentationen finner jag överdrivna.

Vad slutligen gäller invändningen att det finns andra och lämpligare former för informationsutbyte än styrelserepresentation, måste jag konstatera att det inte har varit möjligt att konstruera ett informationssystem som gör styrelserepresentation obehövlig. Styrelserepresentation är enligt min mening ett lämpligt komplement till det informationssystem som jag har förordat i det föregående. Styrelserepresentationen har fördelen att den ger snabba och smidiga kontakter samtidigt som det blir möjligt att bredda företagens beslutsunderlag och i viss mån också att påverka företaget i en för samhället önskvärd riktning.

Jag har mot bakgrunden av det anförda för min del kommit till uppfattningen att offentlig styrelserepresentation är en ändamålsenlig form för samarbete och informationsutbyte mellan samhälle och företag. I fråga om den kommunala representationen är emellertid remissutfallet sådant att det finns anledning att ytterligare överväga frågan om omfattningen av och formerna för representationen. Ett dröjsmål med avgörandet av frågan kan enligt min mening godtas med hänsyn till de ändringar i informationssystemet som jag föreslår. Dessa innebär bl. a. att kommunerna regelmässigt får ta del av rapportsystemets primäruppgifter och medverka i urvalet av intressanta fall. Jag fäster också vikt vid att företagen nu har att anpassa sin verksamhet inte bara till den utvidgade styrelserepresentationen för de anställda utan också till den lagstiftning om medbestämmande i arbetslivet om vilken regeringen tidigare denna dag har beslutat proposition. Jag är således inte nu beredd att förorda lagstiftning om kommunal styrelserepresentation i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

I fråga om den statliga representationen delar jag den i promemorian framförda uppfattningen att det finns skäl att nu gå vidare och utöka kretsen av företag som lagstiftningen gäller.

Som jag nyss har redovisat innebär promemorieförslaget i denna del att staten under en försöksperiod om tre år får rätt till styrelserepresentation i högst 60 aktiebolag eller ekonomiska föreningar och tio stiftelser. I de 60 företagen avses även rena produktionsföretag ingå.

Mot förslaget att också produktionsföretag skall omfattas av lagstiftningen har erinran i och för sig inte framställts. Jag ansluter mig för egen del till förslaget.

Inom Kooperationen motsätter man sig att kooperativa företag tas med i den nya försöksverksamheten. Lantbrukarnas riksförbund hävdar att de principiella skäl som förbundet riktat mot offentlig styrelserepresentation över huvud har särskild styrka när det gäller kooperativa företag. KF anser att beslutsunderlaget är för svagt för att man skall kunna utvidga den nuvarande lagstiftningen. Kooperationens förhandlingsorganisation finner heller inte behov av någon utvidgning av nuvarande insyn och samarbete. Länsstyrelsen i Gotlands län anser att ekonomiska föreningar över huvud inte bör omfattas av lagstiftningen.

För egen del vill jag framhålla att ekonomisk förening vid sidan av aktiebolag är den vanligaste associationsformen bland företag med ett större antal anställda. I fråga om de beslutande organen i ekonomisk förening, föreningsstämman och styrelsen, gäller vidare i stort sett liknande regler som i fråga om bolagsstämman och styrelsen i aktiebolag. De skäl som kan anföras till stöd för införandet av offentlig styrelse-representation i aktiebolag gäller i princip också sådan representation i ekonomiska föreningar. Det är givet att inom den angivna ramen 60 företag inte kan rymmas mer än några få ekonomiska föreningar. Jag ansluter mig emellertid till den i departementspromemorian framförda uppfattningen att även de ekonomiska föreningarna principellt bör omfattas av systemet med offentlig styrelse-representation.

Med tanke på att den offentliga styrelse-representationen föreslås utvidgad till rena produktionsföretag bör verksamheten ges försöks-karaktär. Försöksperioden kan som föreslagits i promemorian lämpligen bestämmas till tre år.

Förslaget att högst 60 aktiebolag eller ekonomiska föreningar och tio stiftelser skall omfattas av försöksverksamheten har — om jag bortser från de principiella invändningarna — i huvudsak lämnats utan erinran. Jag anser för egen del att förslaget är väl avvägt för den försöksverk-samhet som jag förordar. Jag ansluter mig också till principerna för ur-val av företag.

I promemorian föreslås att undantag skall gälla för tidningsföretag och andra företag vilkas verksamhet väsentligen går ut på opinionsbild-ning av politisk, religiös eller liknande art. Denna ståndpunkt kan jag i och för sig ansluta mig till. Frågan saknar emellertid aktualitet med hänsyn till vad jag förordar beträffande omfattningen och inrikt-ningen av den offentliga representationen. En uttrycklig regel behövs därför inte.

De skäl som jag nu har anfört för att inte göra något uttryckligt un-dantag för företag som huvudsakligen bedriver opinionsbildande verk-samhet gäller också bank- och försäkringsaktiebolag. I bankaktiebolag har staten f. ö rätt till styrelse-representation enligt lagen (1955: 183) om bankrörelse.

Jag övergår nu till att behandla vissa ytterligare frågor som har aktua-liserats under remissbehandlingen.

Vissa frågor som avser offentlig ledamots ställning har berörts av en del remissinstanser. Några hävdar att den sekretess som föreslås gälla medför att en betydelsefull del av den information som den offentliga styrelselcdamoten erhåller inte kan föras vidare och komma till an-vändning i samhällsarbetet. Flera remissinstanser förutsätter, utan att närmare beröra sekretessfrågorna, att den offentlige styrelselcdamoten skall föra information vidare. Vissa anser även att detta bör ske i syste-matiserade former.

En annan fråga som berör de offentliga styrelseledamöternas ställning är det krav som har förts fram från LO och TCO om någon form av fast basorganisation för dessa ledamöter.

Med anledning av de nu berörda frågorna vill jag till att börja med erinra om vad jag nyss har anfört om den grundläggande principen att offentlig ledamot skall ha samma ställning, uppgifter och ansvar som övriga styrelseledamöter. Som jag anförde avses det inte förekomma någon styrning av ledamotens handlande i enskilda ärenden. Däri ligger också att ledamoten inte heller kan åläggas att redovisa hur olika styrelseärenden har behandlats. Den föreslagna ordningen innebär vidare att den offentlige ledamoten i likhet med övriga ledamöter inte kan lämna ut information, om detta skulle skada företaget. Sekretessfrågan måste lösas genom en avvägning i varje särskilt fall. I tveksamma fall bör frågan tas upp till diskussion i styrelsen. På den vägen bör det vara möjligt att efter hand utveckla en praxis som tillgodoser såväl företagets som samhällets intressen. Jag är således inte beredd att förorda någon form av systematiserad informationsspridning.

Vad därefter angår behovet av en basorganisation för de offentliga ledamöterna följer av vad jag förut har anfört att en sådan organisation närmast skulle få till uppgift att lämna information och annan service till de offentliga ledamöterna. Enligt min mening bör behovet av information och service liksom hittills kunna tillgodoses utan att ett särskilt organ inrättas.

En annan fråga som jag tidigare inte har berört är förslaget att offentlig styrelseledamot skall få rätt att delta även i sådant förberedande arbete som sker inom ett arbetsutskott. Frågan berörs så gott som utslutande av SAF/industriförbundet/grossistförbundet. De avstyrker förslaget därför att det enligt deras mening hämmar effektiviteten i arbetet inom utskottet.

För egen del vill jag erinra om att jag i 1972 års lagstiftningsärende (prop. 1972: 116 s. 117) förutsatte att offentlig styrelseledamot skulle ges tillfälle att medverka också i det arbete som sker inom ett sådant beslutsförberedande organ. Jag vill f. ö. peka på att lagen om bankrörelse ger den som har förordnats att vara offentlig styrelseledamot i bank rätt att delta inte bara i arbetsutskott inom styrelsen utan också i andra typer av beredningsorgan. Vad som har framkommit under remissbehandlingen har inte föranlett mig att ändra uppfattning i sakfrågan. Jag tillstyrker alltså att rätten att delta i arbetsutskott lagfästs. Att offentlig styrelseledamot har denna rätt innebär naturligtvis inte att rätten alltid behöver utnyttjas. Lämpligheten av att så sker blir beroende bl. a. av hur stor del av styrelsearbetet som äger rum i arbetsutskott och den offentlige ledamotens praktiska möjligheter att delta i sådant arbete.

Till sist vill jag ta upp frågan om undantag från lagens tillämpning

och prövning av tvister om lagens tolkning och tillämpning. I promemorian har föreslagits att det skall få ankomma på dispensnämnden för arbetstagarrepresentation att bl. a. pröva tvist om lagens tillämpning. Någon regel av denna innebörd finns inte i gällande lag. Med den ståndpunkt som jag har intagit beträffande omfattningen av den offentliga representationen anser jag inte heller nu att en sådan regel behövs.

Vad gäller förslaget övriga delar har dessa som jag har nämnt i allt väsentligt godtagits eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. För egen del ansluter jag mig till förslaget i dessa delar. Detta innebär som sagt bl. a. att en ny försöksperiod om tre år inleds. Formerna för utvärderingen får prövas i ett senare sammanhang.

Till vissa detaljfrågor återkommer jag i specialmotiveringen.

12.4 Styrelserepresentation för de anställda

12.4.1 Allmänna synpunkter

Lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar ger de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, som sysselsätter i genomsnitt minst 100 arbetstagare, rätt att utse två ledamöter i styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot. Lagen gäller inte bank- eller försäkringsaktiebolag och inte heller vissa former av ekonomiska föreningar. Från lagens tillämpningsområde undantas vidare aktiebolag med mindre än tre styrelseledamöter om detta förhållande gällde den 1 januari 1972.

Beslut om inrättande och utseende av arbetstagarrepresentation fattas av lokal facklig organisation, som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget och som omfattar mer än hälften av företagets arbetstagare. Om arbetstagarrepresentation medför väsentliga olägenheter för ett företag kan undantag i vissa fall medges från lagen, om olägenheterna inte kan undanröjas på annat sätt. Medges undantag, skall arbetstagarnas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet tillgodoses på annat sätt.

Frågor om undantag från lagen prövas av dispensnämnden för arbetstagarrepresentation.

I industriverkets arbete har ingått en studie, som har syftat till att kartlägga i vilken omfattning de anställda har utnyttjat sin rätt att tillsätta styrelseledamöter. Studien har omfattat samtliga aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda. Den visar att ca 75 % av samtliga aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda faktiskt omfattas av lagstiftningen. Av utredningen framgår vidare att styrelserna för drygt 80 % av de företagsenheter som faktiskt omfattas av lagstiftningen har representanter för de anställda. Därtill kommer att de anställda vid 6 % av företagen är indirekt företrädade genom repre-

sensation i moderbolags styrelse. De företag där de anställda har avstått från rätten till styrelserepresentation omfattar knappt 10 % av de av lagen berörda företagen. En gruppering av det insamlade datamaterialet efter företagets storlek visar ett positivt samband mellan företagets storlek och graden av utnyttjande av rätten till styrelserepresentation.

I fråga om erfarenheterna av reformen konstaterar industriverket sammanfattningsvis att den har bidragit till att förbättra de lokala fackliga organisationernas insyn i företagets verksamhet. Den har också i många fall positivt påverkat relationerna mellan ledningen och de anställda samt bidragit till att underlätta det fackliga arbetet inom många företag. Reformen har enligt industriverket generellt sett fått ett positivt mottagande på företagen och bör på längre sikt kunna ge de anställda ett ökat inflytande på de beslut som fattas. Enligt industriverkets bedömning utgör det tillgängliga erfarenhetsmaterialet ett tillräckligt underlag för att utarbeta en permanent lagstiftning. Verket föreslår således att lagstiftningen om styrelserepresentation för de anställda permanentas.

Industriverket framhåller dock att det trots de i många avseenden positiva erfarenheterna från den pågående försöksverksamheten finns vissa brister i gällande lagstiftning och i den praxis som lagstiftningen har gett upphov till. För att få till stånd en förbättrad lagstiftning föreslås att gällande lag om anställdas styrelserepresentation arbetas om på vissa punkter. De föreslagna ändringarna avser bl. a. lagstiftningens tillämpningsområde, styrelsearbetets innehåll och former samt prövningen av tvister som kan uppkomma vid lagens tillämpning. Förslaget utgår från att det också fortsättningsvis skall vara fråga om minoritetsrepresentation för de anställda.

Så gott som samtliga remissinstanser instämmer i att försöksperioden med styrelserepresentation för de anställda i stort sett har utfallit positivt. Förslaget om att lagen om anställdas styrelserepresentation permanentas tillstyrks eller lämnas utan erinran. Statens avtalsverk sätter dock i fråga om inte beslutet härom bör anstå till dess att den nya lagstiftningen på arbetsrättens område har kommit fram.

För egen del vill jag anföra följande. Den utredning som industriverket har genomfört visar att de anställda i stor utsträckning har utnyttjat den rätt att tillsätta styrelseledamöter som lagen om anställdas styrelserepresentation ger. Genom lagen har de anställda beretts möjlighet att följa och delta i beslutsprocessen i för dem angelägna frågor. De anställda har också enligt vad utredningen visar i ökad omfattning och på ett tidigare stadium än förut fått information om förändringar som kan påverka deras egen situation. Utöver förbättrad insyn och ökat inflytande har lagen om styrelserepresentation bidragit till att skapa bättre kommunikationer mellan företagsledning och de anställda och gett de anställda direkta kontakter med ägarnas representanter i företagets styrelser. De anställdas representanter synes i många fall ha gjort en god

insats i styrelsearbetet. Reformen har otvivelaktigt medfört fördelar för såväl de anställda som företagens ledning. Några påtagliga negativa effekter har inte kunnat påvisas.

Redan i 1972 års lagstiftningsärende förelåg i allt väsentligt enighet om det berättigade i att de anställda genom styrelserepresentation får insyn i och inflytande över frågor som har betydelse för de anställda som kollektiv. Jag framhöll för egen del bl. a. att demokratin inte kan ges ett annat och mer begränsat innehåll i arbetslivet än på andra områden och att det i längden inte kan försvaras att de anställda är utestängda från de organ där beslut fattas som på ett genomgripande sätt kan förändra de anställdas egen situation. Det är nu med tillfredsställelse jag noterar den allmänna uppslutningen kring slutsatsen att försöksperioden har utfallit positivt. Försöksperioden har visserligen varit relativt kort men det råder enligt min mening inte något tvivel om att det nu finns tillräckligt underlag för ett positivt ställningstagande till en permanentning av lagstiftningen. En remissinstans har ifrågasatt om inte ett beslut bör anstå till dess lagstiftningen på arbetsrättens område har reformerats. Jag vill med anledning härav påpeka att regeringen tidigare denna dag har beslutat att för riksdagen lägga fram proposition med förslag till lag om medbestämmande i arbetslivet. Härmed torde även den nämnda synpunkten vara tillgodosedd. Jag förordar alltså att lagen om anställdas styrelserepresentation när giltighetstiden löper ut den 30 juni 1976 ersätts av en ny permanent lag.

Styrelserepresentation är otvivelaktigt ett viktigt inslag i utvecklingen mot en ökad företagsdemokrati. Den får emellertid betraktas bara som ett steg i en pågående utveckling. Den nämnda lagen om medbestämmande i arbetslivet är ett annat viktigt inslag på det företagsdemokratiska området. Mellan de olika lagarna finns självfallet ett samband. Det är dock inte möjligt att nu avgöra exempelvis hur styrelsearbetet påverkas av en lagstiftning enligt vilken i princip varje fråga som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare kan tas upp till förhandling och regleras i avtal. Jag vill härmed ha sagt att en permanentning av lagen om styrelserepresentation självfallet inte innebär att lagen har fått den slutgiltiga utformningen. Det kan om någon tid bli aktuellt att på nytt se över lagen i ljuset av bl. a. de erfarenheter som successivt vinnas av andra åtgärder, som syftar till att förbättra och fördjupa demokratin i företagen.

De av industriverket föreslagna ändringarna innebär i huvudsak följande. Lagen föreslås omfatta samtliga aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 50 anställda. För företag med mindre antal anställda föreslås lagstiftningen vara tillämplig under förutsättning att företagets styrelse har minst tre bolagsstämmovalda ledamöter. I koncerner och vid koncernliknande förhållanden föreslås rätten att utse arbetstagarledamöter i moderbolagets styrelse, koncernstyrelsen, tillkomma samt-

liga anställda inom koncernen: Beträffande styrelsearbetets former och innehåll föreslås att arbetstagarledamöterna får rätt till representation i beslutsförberedande utskott inom styrelsen och att suppleanterna får rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden. Styrelsesammanträdenas innehåll föreslås vidare bli reglerat genom en allmänt hållen föreskrift enligt vilken arbetstagarrepresentant skall ha rätt att fordra att styrelsearbetet bedrivs så att de anställda ges möjlighet till insyn och inflytande på beslut av väsentlig betydelse för företagets utveckling. Slutligen föreslås att den nuvarande dispensnämnden för arbetstagarrepresentation omvandlas till en nämnd för styrelserepresentationsfrågor till vilken tvister angående tolkningen och tillämpningen av lagstiftningen skall kunna hänskjutas.

Ändringsförslagen har inte konkretiserats i lagtext.

Industriverkets förslag har vid remissbehandlingen fått ett i stort positivt mottagande. Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar förslagen utan erinran. På några punkter bryter sig emellertid åsikterna. Särskilt vad gäller förslaget om att lagstiftningen skall omfatta samtliga aktiebolag och ekonomiska föreningar som har antingen minst 50 anställda eller minst tre bolagsstämموالدا styrelseledamöter är meningarna delade bland remissinstanserna. Bl. a. SAF/industriförbundet motsätter sig bestämt att nuvarande gräns om 100 anställda sänks medan LO förordar att storleksgränsen helt slopas. Även vad gäller förslaget om reglering av styrelsearbetets former och innehåll hävdas motsatta ståndpunkter, främst av arbetsgivarnas och arbetstagarorganisationer. Å ena sidan hävdas att lagstiftning bör ske för att bereda de anställdas representanter likartade faktiska arbetsförhållanden i styrelserna som de bolagsstämموالدا ledamöterna har, även om detta formellt innebär att de anställdas representanter får en särställning i styrelsen. Å andra sidan görs gällande att en styrelse måste vara fri att själv avgöra under vilka praktiska former arbetet bäst kan bedrivas och att detaljreglering av styrelsens arbetsformer därför är olämplig. Meningarna är i viss mån delade också vad gäller förslaget om prövning av tvister.

För egen del anser jag att förslaget i sina huvuddrag kan läggas till grund för en permanent lagstiftning om styrelserepresentation för de anställda. Lagstiftningen bör liksom hittills utgå från att de anställda skall ha minoritetsrepresentation och att det i det särskilda fallet skall tillkomma de anställdas lokala fackliga organisationer att besluta om styrelserepresentation skall inrättas eller inte. Detta gör det möjligt för de anställdas fackliga organisationer att med företagen träffa överenskommelser om andra former för insyn och inflytande när styrelserepresentation i det särskilda fallet är en mindre lämpad form för samarbete mellan företaget och de anställda.

Jag övergår härmed till att behandla vissa viktigare avsnitt i industriverkets förslag. Jag vill förutskicka att jag på ett par punkter förordar

andra lösningar än verket har föreslagit bl. a. i fråga om lagstiftningens tillämpningsområde.

12.4.2 Tillämpningsområde

Lagen om anställdas styrelserepresentation omfattar aktiebolag och ekonomiska föreningar. Stiftelser, ideella föreningar, enkla bolag och handelsbolag har lämnats utanför. Undantag har vidare gjorts för vissa speciella former av aktiebolag och ekonomiska föreningar såsom bank- och försäkringsaktiebolag, ekonomiska föreningar som ingår i jordbrukskasserörelsen, bostadsrättsföreningar och sambruksföreningar.

I likhet med industriverket och remissinstanserna anser jag att aktiebolag och ekonomiska föreningar i princip skall omfattas av lagen.

I fråga om de nyss nämnda associationsformerna stiftelser, ideella föreningar, enkla bolag och handelsbolag saknas lagbestämmelser om styrelse. Beträffande enkla bolag och handelsbolag förutsätts inte ens att styrelse finns.

Industriverket har satt i fråga om inte handelsbolag bör ges skyldighet att inrätta styrelse så att möjlighet öppnas för de anställda att erhålla styrelserepresentation i sådana bolag. Eftersom denna fråga behandlas av 1974 års bolagskommitté (Ju 1974: 21), anser industriverket att resultatet av kommitténs arbete bör avvaktas innan frågan om handelsbolagens ställning i styrelserepresentationshänseende slutligt avgörs. Industriverket konstaterar vidare att verksamhetens art vad avser stiftelser och ideella föreningar i flertalet fall gör frågan om anställdas representation i styrelsen mindre angelägen.

Av de remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga har flertalet i likhet med industriverket hänvisat till pågående utredningsarbete.

Också jag anser att resultaten av pågående utredningsarbete bör avvaktas innan ställning tas till frågan om de anställdas styrelserepresentation i andra företagsformer än aktiebolag och ekonomiska föreningar. F. n. pågår som har nämnts utredningsarbete avseende handelsbolag men också rörande stiftelser (Ju 1975: 01). I fråga om ideella föreningar finner jag liksom industriverket att frågan om representation för de anställda är mindre angelägen. I några fall har dock enligt vad jag har erfarit överenskommelser träffats om styrelserepresentation i stiftelser och ideella föreningar.

Vid sidan av aktiebolag och ekonomiska föreningar finns flera associationsformer som regleras i särskild lagstiftning. Det är fråga om ekonomiska föreningar närstående former med olikartat utformade bestämmelser om bl. a. styrelse och styrelsearbete. Som exempel på sådana sammanslutningar kan nämnas flottningsföreningar och vägsamfälligheter. Frågan i vad mån juridiska personer av detta slag skall omfattas av lagstiftningen kommer att övervägas i annat sammanhang.

De anställda i bank- och försäkringsaktiebolag har f. n. rätt till sty-

relserrepresentation enligt lagen (1973:1093) om styrelserrepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Lagen gäller till utgången av juni 1976. Regeringen har tidigare denna dag beslutat att genom proposition lägga fram förslag om en ny permanent lag. I likhet med den gällande lagen omfattar förslaget bankinstitut och försäkringsbolag. Frågan om att införa styrelserrepresentation för de anställda även i andra kredit- och försäkringsinrättningar, vilkas verksamhet regleras i särskild lagstiftning, t. ex. hypoteksföreningar och understödsföreningar, har därvid prövats av chefen för finansdepartementet efter samråd med mig. Nämnda inrättningar inom kredit- och försäkringsväsendet bör därför inte omfattas av den lagstiftning jag nu förordar.

Till ekonomiska föreningar hör bl. a. bostadsrättsföreningar och samlingsföreningar. Dessa föreningar omfattas inte av den nu gällande lagen. Jag föreslår att de anställda i dessa båda former av föreningar får rätt till styrelserrepresentation på samma sätt som föreslås gälla beträffande övriga ekonomiska föreningar.

Under remissbehandlingen har virkesmättningsrådet pekat på vissa särskilda problem som gäller i fråga om virkesmättningsföreningar och föreslagit att undantag görs för dessa föreningar. Som skäl för undantag åberopas att föreningarnas styrelser är sammansatta av lika antal representanter för virkes säljare och virkesköpare och att styrelserrepresentation för de anställda skulle påverka den balans som sålunda finns. Jag är inte beredd att förorda ett generellt undantag för virkesmättningsföreningar. Det av virkesmättningsrådet gjorda påpekandet bör dock föranleda en jämkning av dispensreglerna. Jag återkommer till denna fråga i specialmotiveringen.

Lagen om anställdas styrelserrepresentation omfattar aktiebolag och ekonomiska föreningar som har minst 100 anställda. En ytterligare förutsättning för lagens tillämplighet är att företagets styrelse består av minst tre ledamöter.

Industriverket föreslår att den nya lagen om anställdas styrelserrepresentation skall omfatta samtliga aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 50 anställda oberoende av styrelsens storlek. På företag med färre än 50 anställda föreslås lagen bli tillämplig om företagets styrelse har minst tre ledamöter. Det sist nämnda innebär bl. a. att så gott som alla ekonomiska föreningar kommer att omfattas av lagstiftningen, eftersom ekonomisk förening med vissa undantag av ringa praktisk betydelse skall ha minst tre ledamöter i styrelsen.

Vid remissbehandlingen har bl. a. näringslivets organisationer motsatt sig förslaget om sänkt storleksgräns. TCO ansluter sig till industriverkets förslag. Kooperationsförhandlingsorganisation har uttalat som sin bestämda uppfattning att enbart en gräns bör sättas ut för rätten till styrelserrepresentation och föreslagit att denna bestäms till 25 anställda. LO menar att det inte finns skäl att bibehålla någon storleks-

gräns. Behovet av löntagarinflytande är lika stort i de små som i de större företagen. Det bör överlåtas till de anställda att avgöra om de vill utnyttja möjligheten till styrelsemedverkan eller inte.

Förslaget om att de anställdas rätt till styrelserepresentation anknyts till antalet stämموvalda ledamöter har utsatts för kritik av främst kooperationens organisationer. Kooperationens förhandlingsorganisation påpekar att det inom kooperationen finns många ekonomiska föreningar med endast ett fåtal anställda och anser att det är ett jämlikhetskrav och som följd därav utomordentligt väsentligt att lagstiftningen ger lika möjligheter för arbetstagare som arbetar under likartade förhållanden att utöva rätten till styrelserepresentation. Sveriges kooperativa och allmännyttiga bostadsföretags förhandlingsorganisation anför liknande synpunkter och framhåller i övrigt, liksom Sveriges allmännyttiga bostadsföretag, att styrelserna i de allmännyttiga bostadsföretag, som drivs i bolagsform, regelmässigt har tre ledamöter. Även de bostadsföretag som har bara några få anställda skulle enligt förslaget komma att omfattas av lagen. SAF/industriförbundet framhåller att det faktum att tre eller flera personer råkar sitta i ett småföretags styrelse inte innebär att de anställdas intresse för denna form av inflytande blir större.

Det framgår av de statistiska uppgifter som redovisas av industriverket och som avser förhållandena vid årsskiftet 1973/1974 att antalet aktiebolag och ekonomiska föreningar med 100 eller fler anställda utgör ca 2 000, med 50 eller fler anställda ca 4 000 och med 20 eller fler anställda ca 10 500. Om storleksgränsen helt tas bort, kommer något färre än 80 000 aktiebolag och drygt 10 000 ekonomiska föreningar eller tillsammans ca 90 000 företag att omfattas av lagstiftningen.

För egen del vill jag först i fråga om antalet anställda som kriterium för arbetstagarrepresentation i styrelsen påpeka att tillämpningsområdet för den föreslagna lagen om medbestämmande i arbetslivet inte är begränsat till arbetsplatser med ett visst antal anställda. Enligt förslaget skall lagen äga tillämpning på "förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare". Dit räknas enligt motiven inte bara frågor som rör arbetsledning och fördelning eller i övrigt frågor om de förhållanden under vilka arbetet utförs utan också företagsledningsfrågor, såsom exempelvis frågor om verksamhetens omfattning, omlokalisering, investeringar, upptagande eller nedläggning av verksamhetsgrenar. Vidare skall medbestämmanderätten omfatta frågor om finansiering, inköp och försäljning, lagerhållning, reklam och liknande inom området för företagets affärsverksamhet. Det uttalas att lagen bygger på att även frågor som rör bedrivandet av arbetsgivarens verksamhet i stort, dvs. frågor som normalt behandlas i företagets styrelser, skall anses höra till förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet har i fråga om tillämpningsområdet anført att han inte kan godta av vissa arbetsgivarorganisationer framfört förslag inne-

bärande att de mindre arbetsplatserna skulle undantas från lagens tillämpning. Den arbetsrättsliga lagstiftningen får inte utformas så att den inte skulle omfatta alla arbetsgivare och arbetstagare. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet menar att det även sett från de mindre företagens synpunkt framstår som en omöjlighet att inte erbjuda de anställda samma villkor som andra arbetstagare.

Jag har i princip samma inställning som den som kommit till uttryck i vad chefen för arbetsmarknadsdepartementet har anfört. De anställdas rätt till insyn och inflytande i det företag där de arbetar bör enligt min mening inte vara beroende av deras antal. Man kan dock inte bortse från att särskilda problem är förbundna med styrelserepresentation i mindre företag. I åtskilliga av dem är styrelsearbetet föga utvecklade, i andra finns styrelsen i praktiken bara på papperet. Detta hänger ofta samman med att dessa företag är anknutna till ägarens privata ekonomi. Styrelserepresentation i dessa företag kan lätt leda till en formalisering av beslutsprocessen som inte upplevs som naturlig vare sig av ägare eller anställda. De anställda är då bättre betjänta av andra former för insyn och inflytande än styrelserepresentation.

Erfarenheterna från försöksverksamheten gäller endast företag med minst 100 anställda. I sådana företag finns i allmänhet ett styrelsearbete som fungerar vid sidan av den löpande förvaltningen. I de minsta företagen är bilden betydligt mer splittrad. Det kan därför finnas skäl att skaffa större erfarenhetsunderlag innan frågan om rätten till styrelserepresentation skall vara generell avgörs. Jag anser sålunda att det alltjämt bör finnas en gräns som ansluter till antalet anställda i företaget. Ett uppskov med beslutet kan enligt min mening godtas med hänsyn främst till den föreslagna lagen om medbestämmande i arbetslivet. Genom denna kan de anställda få kraven på insyn och inflytande tillgodosedda i former som är anpassade till det enskilda företaget. Inom ramen för medbestämmandelagen finns f. ö. också möjlighet att träffa överenskommelser om styrelserepresentation. Det kan alltså även av detta skäl finnas anledning att avvakta erfarenheterna av arbetsrättsreformen innan man tar slutlig ställning till frågan om de minsta företagen skall omfattas av lagen om styrelserepresentation för de anställda.

Den av industriverket föreslagna gränsen 50 anställda anser jag vara högre än vad som är påkallat för att avgränsa de småföretag som t. v. bör undantas. Kooperationens förhandlingsorganisation har föreslagit att gränsen sätts vid 25 anställda. Denna gräns har använts i vissa företagsnämndsavtal för att skilja små företag från andra. Jag finner gränsen lämplig.

Vid remissbehandlingen har en särskild fråga avseende tillämpningsområdet tagits upp av Sveriges redareförening, som har pekat på de problem som från främst kostnadssynpunkt uppstår om storleksgränsen

100 anställda sänks. Dessa problem anser jag bäst kunna lösas i samråd mellan rederierna och de anställda genom deras fackliga organisationer. Arrangemang torde gå att träffa som tillgodoser båda sidors berättigade intressen. Härvid bör beaktas att rederierna också har landanställd personal och att — i särskilt fall som detta — hinder inte möter mot att man går utanför kretsen av de anställda när man utser arbetstagarledamot eller suppleant för denne.

Vad jag nu har sagt avser frågan om storleksgräns beträffande antalet anställda. Industriverket har föreslagit att oberoende av detta antal rätt till styrelserepresentation skall föreligga om minst tre stämмоvalda ledamöter finns i styrelsen. Förslaget har i denna del under remissbehandlingen kritiserats på framför allt två grunder. Först och främst, påpekas det, blir ekonomiska föreningar diskriminerade i förhållande till aktiebolag, eftersom i styrelsen för ekonomiska föreningar enligt lag skall finnas minst tre personer. Vidare anförs att antalet ledamöter i styrelsen inte är någon god mätare på behovet av insyn och inflytande, eftersom det i många fall finns tre personer i styrelsen för rena småföretag, medan i styrelsen för åtskilliga tämligen stora företag finns endast en eller två personer. Jag finner den nu nämnda kritiken befogad. Med hänsyn härtill och till min tidigare nämnda ståndpunkt att de minsta företagen t. v. bör undantas från lagens tillämpningsområde kan jag inte ansluta mig till industriverkets förslag i denna del.

Enligt vad jag förordar skall rätten till styrelserepresentation vara beroende av antalet anställda, medan antalet ledamöter i företagets styrelse saknar betydelse. Eftersom det alltså skall vara fråga om minoritetsrepresentation för de anställda, behövs en jämkning av de gällande reglerna på en punkt. Den gällande lagen undantar nämligen från tillämpningsområdet aktiebolag med mindre än tre ledamöter i styrelsen. Skälet härtill var att inrättande av arbetstagarrepresentation i ett bolag med mindre än tre ledamöter skulle kunna föranleda att antalet bolagsstämmovalda ledamöter ökades till tre med därav enligt aktiebolagslagen följande krav på att verkställande direktör måste utses. Undantaget torde med den valda storleksgränsen 100 anställda ha saknat större praktisk betydelse. Om man, som jag förordar, sänker storleksgränsen till 25 anställda blir följden att många företag omfattas som f. n. har endast en eller två ledamöter i styrelsen. Vidhåller man att de anställda alltid skall ha rätt att utse två styrelseledamöter måste i vissa fall antalet bolagsstämmovalda ledamöter ökas för att majoritetsförhållandet inte skall rubbas. Detta kan leda till att styrelsen blir större än som är sakligt motiverat. En sådan ordning bör undvikas. Lösningen ligger enligt min mening i att representationen för de anställda anpassas till det antal ledamöter som faktiskt ingår i styrelsen. En särskild regel behöver ställas upp endast för det fall att styrelsen består av bara en ledamot. I sådant fall måste en begränsning ske på så sätt att de

anställda får utse en ledamot och en suppleant. Vid lika röstetal i styrelsen gäller den mening som biträds av ordföranden. Denne får förut-sättas vara utsedd av företaget. Det är således möjligt att med bibehållande av principen om minoritetsrepresentation för de anställda låta dessa utse två styrelseledamöter, även när antalet övriga ledamöter uppgår till två.

I ekonomiska föreningar skall med vissa speciella undantag alltid finnas styrelse med minst tre ledamöter. Några problem av det slag jag har berört föreligger således i regel inte i fråga om de ekonomiska föreningarna.

Skulle företaget vidta åtgärder för att minska styrelsen, bör detta förhållande inte leda till ändring i de anställdas rätt till styrelserepresentation, om arbetstagarledamöter har utsetts. Jag förordar en lösning i enlighet med vad jag nu har sagt. Liksom hittills bör inte heller en nedgång av antalet anställda under den i lagen angivna storleksgränsen medföra att rätten till styrelserepresentation upphör.

Med den ståndpunkt jag har intagit till frågan om storleksgräns ökar antalet företag som omfattas av lagen från ca 2 000 till ca 8 000. Förslaget innebär således en betydande utvidgning av tillämpningsområdet. Den föreslagna gränsen får dock inte betraktas som slutgiltig. Erfarenheterna får visa om den inte kan sänkas ytterligare. Jag avser att ta upp frågan om storleksgräns till nytt övervägande mot bakgrund av de erfarenheter som görs under de närmaste tre åren.

12.4.3 Koncernfrågor

I nuvarande lag om anställdas styrelserepresentation saknas särskilda regler för koncerner. Detta innebär att styrelserepresentation endast kan komma i fråga i aktiebolag eller ekonomisk förening som uppfyller storlekskravet. Eftersom antalet anställda i många moderföretag understiger 100, innebär detta att de anställda i vissa fall saknar representanter i koncernstyrelsen trots att antalet anställda i koncernen överstiger 100.

Industriverket har funnit att det är angeläget att lagstiftningen garanterar de anställda inom en koncern som helhet rätt till koncernstyrelserepresentation. I en koncern eller vid koncernliknande förhållanden föreslås därför att rätt till styrelserepresentation i moderbolaget skall tillkomma samtliga anställda inom koncernen. En nackdel härvid är att de anställda i moderbolaget mister rätten att själva utse arbetstagarledamöter i den egna företagsenheten. De får dela denna rätt med övriga anställda inom koncernen. Skälen för en särskild koncernregel med denna innebörd är dock enligt industriverkets mening starkare än de som talar mot den. Regeln medför att de anställdas ställning stärks i dotter- och dotterdotterföretagen. De anställda i dessa företag får sålunda inte bara rätt till representation i styrelsen för det egna

företaget utan dessutom rätt att medverka vid utseendet av koncernstyrelseledamöter.

Förslaget om koncernstyrelserepresentation har fått ett positivt mottagande. De remissinstanser som yttrat sig i frågan har samtliga tillstyrkt förslaget. Hit hör såväl de fackliga organisationerna som SAF/industriförbundet, Kooperationens förhandlingsorganisation, Statsföretagens förhandlingsorganisation, Statsföretag AB och A-pressens samorganisation. Förslaget undanröjer enligt Kooperationens förhandlingsorganisation en brist i gällande lag om anställdas styrelserepresentation, eftersom den speciella organisationen inom vissa koncerner har nödvändiggjort särskilda konstruktioner för arbetstagarrepresentation. Detta är fallet beträffande KF och dess dotterbolag.

Beslut i moderföretagsstyrelse har ofta betydelse för koncernen som helhet. Jag delar därför industriverkets uppfattning att rätten till styrelserepresentation i moderföretaget bör tillkomma samtliga anställda inom koncernen. Man bör således vid tillämpningen av lagen se koncernen som en helhet. Därav följer att fråga om bl. a. storleksgräns bör bedömas med utgångspunkt från koncernens samtliga anställda. Med denna lösning saknar antalet anställda i moderföretaget betydelse, om sammanlagda antalet arbetstagare inom koncernen uppgår till 25.

En särskild fråga i sammanhanget är när en koncern eller ett koncernliknande förhållande skall anses föreligga. Industriverket har i sitt förslag utgått från den definition av koncernbegreppet som för aktiebolag finns i 221 § lagen (1944: 705) om aktiebolag. Enligt denna definition knyts moderbolagsbegreppet i ett koncernförhållande till aktieinnehavets storlek i ett annat aktiebolag eller, om aktier med olika röstvärde finns, till röstandelens storlek. En moder- och dotterbolags-situation kan också föreligga om ett aktiebolag annars på grund av aktieinnehav eller avtal eller av annan orsak har ett bestämmande inflytande över ett annat aktiebolag och inflytandet är förbundet med ett väsentligt intresse i det senare bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet. Den aktiebolagsrättsliga koncerndefinitionen förutsätter emellertid att moderbolaget alltid är aktiebolag. Andra likartade och i lag oregrerade koncernbildningar förekommer, där sålunda moderföretaget är annat än aktiebolag. Det kan vara fråga om en ekonomisk förening eller ett handelsbolag. Enligt industriverket bör de anställdas rätt till styrelserepresentation omfatta såväl koncerner i aktiebolagslagens mening som koncernliknande förhållanden i övrigt.

I fråga om vilka koncernliknande förhållanden som bör omfattas av lagstiftningen har olika uppfattningar gjorts gällande av remissinstanserna. Enligt SAF/industriförbundets mening saknas f. n. underlag för en regel som berör alla företagsformer. Regeln bör därför begränsas till koncerner i aktiebolagsrättslig mening. LO och TCO framhåller att de regler som definierar koncerner är oklara och bör ses över så att samt-

liga koncernliknande företagsbildningar omfattas. Det är enligt de fackliga organisationerna angeläget att också andra företagsformer än aktiebolag såsom moderföretag omfattas av koncernreglerna, t. ex. handelsbolag och ekonomiska föreningar.

I denna fråga vill jag anföra följande. Den 1 januari 1977 träder en ny aktiebolagslag i kraft. Den nya lagens bestämning av koncernbegreppet innebär i sak inte någon avvikelse från gällande rätt. Lagen utgår sålunda från att moderföretaget är ett svenskt aktiebolag. Det anges dock uttryckligen att ett dotterföretag inte behöver vara ett aktiebolag. Detta stämmer överens med den uppfattning om koncernbegreppet som gäller f. n. utan särskild lagregel. Om ett aktiebolag äger så många aktier eller andelar i svensk eller utländsk juridisk person att det har mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar är sålunda enligt den nya lagen det förra bolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag. Detsamma gäller om ett aktiebolag i annat fall på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal har ett bestämmande inflytande över juridisk person och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet.

Att en koncernregel bör omfatta koncerner i aktiebolagsrättslig mening är självklart och behöver inte närmare diskuteras. Med den ståndpunkt jag nyss har intagit i frågan om styrelserepresentation i handelsbolag och stiftelser bortfaller vidare regelsystemets tillämpning i koncerner som har handelsbolag eller stiftelse som moderföretag. Kvar står frågan i detta sammanhang huruvida koncern som har ekonomisk förening som moderföretag bör jämföras med koncern i aktiebolagsrättslig mening.

Lagen om ekonomiska föreningar saknar en koncerndefinition svarande mot den som finns i aktiebolagslagen. Hinder bör dock inte möta mot att i en lag om anställdas styrelserepresentation ta in en regel som jämför ekonomisk förening med aktiebolag som moderföretag i koncernförhållanden. Den huvudsakliga innebörden av en sådan regel blir att rätten till styrelserepresentation tillkommer de anställda i koncernen som helhet i stället för enbart de i moderföreningen anställda.

I sådana koncerner som har sin verksamhet såväl i Sverige som utomlands är principen den, att varje enhet inom en koncern i det avseende som här är i fråga är underkastad lagstiftningen i det land där verksamheten drivs. Detta innebär att endast i Sverige belägna företag inom en koncern med svenskt moderföretag kommer att omfattas av de föreslagna reglerna.

Den nu förordade koncernregeln innebär således att rätt till styrelserepresentation kan föreligga, även om moderföretaget skulle sakna anställda eller ha endast oorganiserade arbetstagare. Däremot förutsätter rätten till styrelserepresentation i de olika dotterföretagen att dessa uppfyller kraven i fråga om antal anställda och organisationsgrad.

I detta sammanhang vill jag peka på en särskild fråga. Enligt vad som har framkommit under försöksperioden finns det exempel på att dotterföretag drivs i kommission för moderföretaget. Arbetstagarna hyrs av dotterföretaget på årsbasis och de är således formellt anställda i moderföretaget men verkar i dotterföretaget. Under sådana omständigheter ger den nyss behandlade koncernregeln inte dem som arbetar i dotterföretaget någon rätt till representation i dotterföretagets styrelse. Det kunde övervägas att införa en särskild regel som i detta fall ger de anställda rätt till styrelserepresentation i dotterföretaget. För min del har jag valt att inte förorda någon särskild regel för detta fall. Jag förutsätter att frågan kan lösas genom överenskommelse mellan berörda parter. Därigenom blir det möjligt att finna en lösning som är avpassad efter behoven i varje särskilt fall.

12.4.4 Styrelsearbetets former och innehåll

Nuvarande lag om anställdas styrelserepresentation innehåller inga regler om styrelsearbetets former och innehåll. För arbetstagarledamöter liksom för övriga ledamöter i styrelsen gäller den reglering som finns i aktiebolagslagen resp. lagen om ekonomiska föreningar. I praktiken innebär detta att det överläts till resp. bolagsstyrelse eller föreningsstyrelse att avgöra de lämpligaste formerna för och innehållet i styrelsearbetet.

Industriverket konstaterar i sin utvärdering att det i fråga om styrelsearbetets former och innehåll finns en betydande variation mellan olika storleksgrupper av företag men också mellan enskilda företag. I de flesta fall sker visserligen styrelsearbetet på ett för arbetstagarledamöterna meningsfullt sätt. Emellertid finns en del styrelser där arbetet fungerar på sådant sätt att verket ifrågasätter om styrelserepresentationen i dessa företag ger de anställda de möjligheter till insyn och inflytande som lagstiftningen har avsett. Bland förhållanden som begränsar möjligheterna till insyn och inflytande nämns att det finns styrelser som sammanträder mycket sällan, att det i nära en femtedel av styrelserna finns arbetsutskott, där arbetstagarledamöterna i regel inte får delta, och att styrelser finns där sammanträdena uteslutande förs på ett främmande språk. Vidare förekommer att underlagsmaterial sänds ut mycket sent och ibland är ofullständigt, vilket begränsar möjligheterna för arbetstagarledamöterna att sätta sig in i ärendena och att rådgöra med sina kontakt- och referensgrupper.

Mot bakgrund av de brister som har kommit fram vid utvärderingen anser verket att en lagreglering behövs för att säkerställa att styrelsearbetet sker i sådana former att syftet med lagen tillgodoses. Verket stannar för en allmänt hållen bestämmelse av innebörd att styrelsearbetet skall bedrivas på ett sådant sätt att de anställda ges möjlighet till insyn och inflytande på beslut av väsentlig betydelse för före-

tagets utveckling. Den av verket föreslagna regeln syftar enligt verket närmast till att säkra att frågor som många av arbetstagarledamöterna har saknat i styrelsearbetet, t. ex. personal- och arbetsmiljöfrågor och vissa planeringsfrågor, tas upp i styrelsen. Det är dock tydligt att den föreslagna lagregeln skulle få betydelse även då det gäller formerna för styrelsearbetet. Verket avvisar emellertid en direkt reglering av sådana frågor som antal styrelsesammanträden, underlagsmaterial, språk o. d. I fråga om arbetsutskotten föreslås däremot en direkt lagbestämelse. Enligt verket bör lagen ge de anställda rätt till representation även i beslutsförberedande arbetsutskott inom styrelsen.

Frågan om främmande språk i styrelsearbetet tas upp till diskussion av industriverket. Verket delar i och för sig en under utvärderingen framförd uppfattning att styrelsespråket i ett svenskt företag bör vara svenska. Emellertid anser verket att det i vissa fall kan finnas fog för att ett annat språk används, t. ex. om ett företag engagerar en utländsk expert eller om representant för ett utländskt moderbolag ingår i styrelsen. I sådana fall anser verket att styrelseledamöterna bör beredas fullgoda tolkningsmöjligheter samt översättningshjälp beträffande förhandsmaterial. Frågan om främmande språk i styrelsearbetet har också varit föremål för riksdagsbehandling efter en motion i ämnet i samband med förslaget till den nya aktiebolagslagen. I motionen yrkades bl. a. att i den nya aktiebolagslagen skulle slås fast att styrelsens förhandlingar skall föras på svenska och att de handlingar som utgör underlag för styrelsens beslut skall vara avfattade på svenska, om inte samtliga styrelseledamöter är eniga om att använda ett annat språk. Riksdagen godkände i detta sammanhang vad lagutskottet anförde i frågan (LU 1975/76: 4). Utskottet hänvisade till att frågan skulle bli föremål för övervägande i samband med utvärderingen av lagen om styrelserepresentation för de anställda. Utskottet ställde sig positivt till syftet med motionen och underströk det angelägna i att de problem som är förknippade med användandet av främmande språk i styrelsearbetet nog övervägs i samband med förberedelserna för en permanentning av denna lag.

Industriverkets förslag beträffande styrelsearbetets former och innehåll har fått ett positivt mottagande från remissinstanser som företräder arbetsgivarintressen. Hit hör SAF/industriförbundet, Statsföretagens förhandlingsorganisation, Statsföretag AB, Kooperationens förhandlingsorganisation och Sveriges hantverks- och industriorganisation. SAF/industriförbundet anser bl. a. att en styrelse måste vara fri att själv avgöra under vilka praktiska former arbetet bäst kan bedrivas och att en detaljreglering skulle strida mot den grundläggande samarbets tanken. Däremot har från LO och TCO mot bakgrund av de avsteg från försökslagen och dess anda som kommit fram vid verkets utvärdering ställts krav på mer preciserad lagstiftning. Detta innebär

bl. a. att krav förs fram på regler om ett minsta antal styrelsesammanträden, underlagsmaterial, språk m. m. Vidare anser både LO och TCO att arbetstagarledamot skall ha rätt till bordläggning av fråga, om underlagsmaterialet är bristfälligt eller utsänt för sent. Enligt LO måste likartade faktiska arbetsförhållanden skapas för arbetstagarledamöterna även om detta innebär att de formellt får en särställning i lagstiftningen.

Industriverkets förslag om rätt till representation i arbetsutskott tillstyrks däremot av det övervägande antalet remissinstanser. SAF/industriförbundet anser dock inte att någon lagbestämmelse behövs utan att det räcker med en rekommendation i ett motivuttalande. Vidare framhålls att rätten till representation bör avse endast en ledamot eftersom arbetsutskott i regel omfattar bara två eller tre personer. LO tillstyrker förslaget men förutsätter att representationen skall omfatta den största lokala organisationen om inte annat överenskoms mellan parterna. En speciell synpunkt har Sveriges redareförening, som avstyrker förslaget främst från kostnadssynpunkt.

I frågan om styrelsearbetets former och innehåll vill jag för egen del anföra följande. Avsaknaden av bestämmelser i detta ämne i försökslagstiftningen hänger samman med den principiella utgångspunkten för 1972 års reform att samma reglering bör gälla för arbetstagarledamöterna som för övriga ledamöter i styrelsen. Eftersom verksamheten var oprövad fanns också anledning att avvakta erfarenheterna under försöksperioden. Jag kan nu konstatera att det, även om försöksverksamheten i stort har fungerat bra, i vissa fall har förekommit brister som får anses motivera en reglering av frågan. Jag delar därför verkets och remissinstansernas uppfattning att lagbestämmelser bör tillskapas som gör det möjligt att säkerställa att styrelsearbetet bedrivs på sådant sätt att syftet med lagstiftningen tillgodoses. I fråga om utformningen — där delade meningar däremot råder — anser jag i likhet med industriverket det angeläget att inte i onödan försvåra den anpassning av styrelsearbetet som kan anses motiverad med hänsyn till omständigheterna i de särskilda fallen. Förhållandena varierar betydligt från företag till företag. Denna omständighet får särskild betydelse när antalet företag som omfattas av lagstiftningen utökas. En specialreglering av frågorna om styrelsesammanträden, underlagsmaterial, kallelse till sammanträden, styrelsespråk och översättning av arbetsmaterial från främmande språk skulle bli tämligen komplicerad och kräva reservationer och undantag i olika hänseenden. En sådan lösning bör därför väljas endast om nackdelarna med en mera allmänt hållen regel skulle vara mycket stora. Jag anser således att man i första hand bör sträva efter en lösning i linje med verkets förslag. Frågan är emellertid om det finns behov av att ta in en speciellt utformad regel i lagen om anställdas styrelserepresentation. Det förhåller sig nämligen så att i den nya aktie-

bolagslag, som riksdagen har antagit och som träder i kraft den 1 januari 1977, finns bestämmelser som i viss mån reglerar de nu aktuella frågorna. I 8 kap. 8 § andra stycket nämnda lag föreskrivs bl. a. att ordförande skall se till att sammanträden med styrelsen hålls när det behövs. Han är skyldig att sammankalla styrelsen om någon styrelseledamot eller verkställande direktören begär det. I 8 kap. 9 § första stycket finns vidare en bestämmelse om att beslut i styrelseärende inte får fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter har fått tillfälle att delta i ärendets behandling. Motsvarande gäller suppleant om ledamot har förfall och suppleanten skall inträda i hans ställe. Enligt 19 kap. 1 § kan den som bryter mot de nu nämnda bestämmelserna straffas med böter eller fängelse ett år. Enligt motivuttalande (prop. 1975: 103 s. 573) har straffsanktionen tillkommit i syfte att säkra att löntagarepresentanterna i företagets styrelser får tillfälle att effektivt delta i styrelsearbetet.

De nu nämnda bestämmelserna syftar sålunda till att säkerställa att styrelsesammanträden kommer till stånd och att arbetstagarledamöterna — liksom övriga ledamöter — får delta i ärendenas behandling innan beslut fattas. Enligt min mening kan man genom en relativt enkel jämkning av 8 kap. 9 § första stycket i den nya aktiebolagslagen åstadkomma skydd även mot andra former av missbruk vid utformningen av arbetet i styrelsen. Innebörden av en sådan jämkning skulle vara att i lagen garanteras rätt för styrelseledamot inte bara att delta i ärendenas behandling utan också att därvid ha möjlighet att på ett tillfredsställande sätt tillgodogöra sig det beslutsunderlag som finns innan ärendena avgörs. Det kan hävdas att sistnämnda rättighet följer redan av lagens nuvarande lydelse. Emellertid är frågan så väsentlig att lagtexten bör utformas så att ingen tveksamhet kan råda om rättsläget på denna punkt. Med den av mig förordade utformningen av lagbestämmelsen garanteras inte bara att arbetstagarledamöterna får del av underlagsmaterial i rimlig tid utan också att detta måste tillhandahållas på ett med hänsyn till omständigheterna rimligt sätt. Däri ligger bl. a. att om skriftligt eller muntligt underlag presenteras på ett främmande språk som inte behärskas av samtliga ledamöter dessa har rätt att åtminstone sammanfattningsvis få del av materialet i översatt form. Denna lösning torde i sak tillgodose syftet med de krav om reglering av styrelsearbetet som har förts fram av LO och TCO. Att göra den behövliga regleringen av styrelsearbetet inom ramen för aktiebolagslagen ter sig också principiellt riktigt, eftersom behovet av skydd mot missbruk finns även då det gäller andra minoritetsrepresentanter i styrelsen än arbetstagarledamöterna. Jag förordar således i samråd med statsrådet Lidbom att i den nya aktiebolagslagen görs ett tillägg i 8 kap. 9 § första stycket av den innebörd jag har nämnt. Genom utformningen av 19 kap. 1 § aktiebolagslagen blir också denna regel straffsanktionerad.

Den nu förordade regleringen innebär skydd mot att styrelsearbetet utformas på ett sådant sätt att syftet med de anställdas styrelserepresentation kringgås. Naturligtvis måste från fall till fall avgöras vad som kan anses rimligt t. ex. i fråga om underlagsmaterialets utformning eller vad som måste översättas till svenska. Det är givet att straff bör utgå endast vid klara fall av brott mot bestämmelserna. Jag återkommer här till i specialmotiveringen.

Genom den förordade ändringen i aktiebolagslagen löses frågan om styrelsearbetets reglering i aktiebolag. Eftersom problemställningen är densamma då det gäller styrelsearbetet i ekonomiska föreningar, bör motsvarande bestämmelser införas i lagen om ekonomiska föreningar.

I fråga om representation i arbetsutskott ansluter jag mig i likhet med de allra flesta remissinstanserna till industriverkets förslag. Synpunkten att arbetsutskottet endast bör omfatta en arbetstagarledamot med hänsyn till det begränsade antalet ledamöter i ett sådant utskott synes beaktansvärd. Jag är därför beredd att förorda denna begränsning. Vidare förordar jag i likhet med LO att den största lokala organisationen bör ges rätten till ifrågavarande representation. Beträffande redareföreningens yttrande får jag hänvisa till vad jag tidigare har anfört i samband med föreningens synpunkter på storleksgränsen för de företag som skall omfattas av lagen.

Jag vill slutligen i sammanhanget behandla en fråga som har samband med spørsmålet om styrelsearbetets former och innehåll, nämligen suppleants närvaro- och yttranderätt vid styrelsesammanträden.

Styrelsesuppleants uppgift är att vid förfall för styrelseledamot, t. ex. sjukdom, bortovaro, jäv m. m., inträda i dennes ställe. I varierande utsträckning förekommer att suppleant kallas till styrelsesammanträden även när förfall för ledamot inte föreligger.

Industriverket föreslår att arbetstagarledamöternas suppleanter genom en lagbestämmelse ges närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden. Som skäl anförs att en sådan rätt skulle dels tillgodose behovet av kontinuitet i styrelserepresentationsfunktionen för de anställda, dels underlätta sammanjämkningen mellan de olika fackliga organisationerna när det gäller valet av representanter.

Flera remissinstanser som har yttrat sig i frågan tillstyrker förslaget. Flera organisationer som företräder arbetsgivarintressen ställer sig dock avvisande till detta. Härvid anförs bl. a. att valfriheten för styrelsen att finna sin lämpligaste form bör bibehållas. En fördubbling av antalet närvarande företrädare för arbetstagarna kan innebära antingen att balansen i styrelsen rubbas eller — om samtliga stämмоvalda suppleanter är närvarande — att styrelsen blir ohanterligt stor.

För egen del vill jag framhålla att min principiella inställning är att arbetstagarledamöterna skall jämföras med övriga ledamöter. När särskilda skäl föreligger bör emellertid särregler för arbetstagarledamöterna

kunna ifrågakomma. I fråga om det nu aktuella spörsmålet delar jag industriverkets uppfattning att närvaro- och yttranderätt för arbetstagarernas suppleanter medför fördelar i form av ökad kontinuitet och breddad representation. Fördelarna måste vägas mot riskerna för lägre effektivitet i styrelsearbetet som en följd av i första hand ökad styrelsestorlek. Någon reell inflytandeförskjutning kommer uppenbarligen inte till stånd genom att arbetstagarledamöternas suppleanter får närvaro- och yttranderätt. Jag finner för min del att fördelarna så kraftigt överväger tänkbara nackdelar att jag vill förorda att suppleant för arbetstagarledamot får närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden. Suppleant bör vidare i likhet med arbetstagarledamot få tillgång till underlagsmaterial och även i övrigt, om man bortser från att han inte skall ha rösträtt, få fullgoda möjligheter att delta i styrelsearbetet.

12.4.5 Frågor om undantag och prövning av tvister m. m.

Om arbetstagarrepresentation skulle medföra väsentlig olägenhet för företag kan enligt gällande lagstiftning under vissa förhållanden undantag medges. En allmän förutsättning är att olägenheten inte kan undanröjas på annat sätt. Lagen tar i första hand sikte på aktiebolag och anger två fall där undantag kan medges. Det första avser den situationen att styrelsens sammansättning är beroende av politiska styrkeförhållanden eller av förhållanden mellan olika aktieägargrupper, som framgår av bolagsordningen, avtal eller annan omständighet. Det andra är för handen när bolagsordningen innehåller föreskrift om särskild röstpluralitet vid fattande av styrelsens beslut. Bestämmelserna äger motsvarande tillämpning i fråga om ekonomisk förening. Medges undantag, skall medgivandet förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarernas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

Frågor om undantag prövas av dispensnämnden för arbetstagarrepresentation. Nämnden har också att pröva frågor om tillstånd att som arbetstagarledamot ingå i flera företags styrelser. Mot nämndens beslut får talan inte föras.

Industriverket har inte funnit anledning att förorda någon ändring i lagstiftningen vad avser undantag utan föreslår att dispensreglerna behålls. I ett avseende bör dock enligt verkets mening möjligheterna att medge undantag utsträckas, nämligen om styrelserepresentanter för de anställda har utsetts men därefter antalet bolagsstämmovalda ledamöter eller antalet anställda reduceras.

Förslaget om att gällande regler om undantag skall bibehållas har godtagits eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen.

För egen del anser jag att det liksom hittills bör vara möjligt att medge undantag från lagens tillämpning om arbetstagarrepresentationen skulle medföra väsentliga olägenheter för ett företag. Mot de gällande

reglerna har erinran inte framförts och jag förordar att de med en mindre jämkning förs över till den föreslagna nya lagen.

Den nuvarande lagen innehåller inte någon dispensregel för det fall att antalet anställda eller antalet styrelseledamöter nedgår. Jag anser inte att det finns skäl att nu införa någon sådan regel.

Den föreslagna lagen om offentlig styrelserepresentation föranleder viss komplettering av reglerna om undantag. Jag återkommer till denna fråga i specialmotiveringen.

Vad gäller frågan om prövning av tvister föreslår industriverket att dispensnämndens arbetsområde utökas genom att tvister med anledning av tolkningen och tillämpningen av lagen bör hänskjutas till nämndens prövning. Sker en sådan utvidgning av nämndens verksamhetsområde, kan det enligt industriverket finnas anledning att se över nämndens sammansättning med avseende på de organisationer som är representerade där. Industriverket har också tagit upp frågan om vilken status nämnden och dess beslut bör ges och den därmed sammanhängande frågan om nämnden bör kunna döma ut någon form av sanktion. Ett alternativ är enligt industriverket att se nämnden i första hand som en rådgivande instans med möjlighet för parterna att hänskjuta tvistefrågor till arbetsdomstolens prövning, ett annat att ge nämnden status av dömande instans. Industriverket har dock avstått från att ta ställning i denna fråga.

Meningarna bland remissinstanserna är delade i fråga om förslaget om utvidgning av nämndens arbetsområde. SAF/industriförbundet, Landstingsförbundet, kommunförbundet, Statsföretagens förhandlingsorganisation, Kooperationens förhandlingsorganisation m. fl. remissinstanser instämmer i princip i förslaget. Enligt SAF/industriförbundet bör vidare nämnden vara ett rådgivande organ, vars beslut liksom f. n. inte får överklagas. Att göra nämnden till en dömande instans vore enligt dessa organisationer främmande för styrelserepresentationens förutsättningar. TCO, som ansluter sig till förslaget, framhåller att nämnden bör få en rådgivande status med arbetsdomstolen som sista dömande instans. LO däremot anser att nämnden bör fortsätta sin verksamhet som tidigare men att tvister med anledning av lagstiftningen som parterna inte kan lösa bör prövas av arbetsdomstolen.

Bakgrunden till industriverkets förslag att utvidga dispensnämndens arbetsområde till prövning av tvister om tolkningen och tillämpningen av lagen har varit de brister i fråga om utformningen av styrelsearbetet som har förekommit i vissa fall. Dessa brister i fråga om styrelsearbetets former och innehåll har jag behandlat i avsnittet 12.4.4. Jag har där förordat att de av verket uppmärksammade problemen löses med straffsanktionerade bestämmelser inom ramen för den allmänna lagstiftningen som gäller för aktiebolag och ekonomiska föreningar. Det blir därmed inte aktuellt för annat organ än allmän domstol att

pröva frågor av denna art. Det finns emellertid vid sidan av de nu nämnda frågorna ett begränsat antal spörsmål om lagens tolkning och tillämpning där tvister mellan arbetsgivaren och de anställda kan tänkas uppkomma. Jag syftar bl. a. på frågan om vem som skall anses som anställd i lagens mening och frågan huruvida sådant beslutsförberedande arbetsutskott som ger rätt till representation finns. Även andra mer eller mindre praktiskt tänkbara frågeställningar kan tänkas bli föremål för tvist. Möjlighet att hänskjuta sådana tvister till prövning bör finnas. Frågan uppkommer då om vilket organ som är bäst lämpat att pröva tvister av nu aktuellt slag. Till helt övervägande del torde tvistefrågorna ha klart arbetsrättslig natur. Enligt min mening talar detta starkt för att uppgiften bör läggas på arbetsdomstolen. Eftersom de tvister som här avses torde bli sällsynta, bör hänsynen till arbetsdomstolens belastning inte utgöra hinder för detta. Jag förordar därför en sådan lösning.

Ställningstagandet innebär att dispensnämndens arbetsuppgifter inte ändras. Någon ändring av nämndens ställning, sammansättning eller organisation är inte påkallad.

Kostnaderna för nämndens verksamhet bör liksom hittills t. v. bestri-
das från trettonde huvudtitelns kommittéanslag.

12.4.6 Utbildning m. m.

Styrelserepresentationsreformen har skapat behov av omfattande och målmedvetna insatser för introduktion och utbildning. Arbetstagarorganisationer har här gjort aktiva insatser och bedrivit en omfattande utbildningsverksamhet.

Bidrag till utbildningskostnaderna har utgått genom att viss del av de medel som har tillförts arbetarskyddsfonden genom arbetarskyddsavgiften för år 1974 har fått disponeras för ändamålet (prop. 1973: 130, SoU 1973: 25, rskr 1973: 290). Det avsatta beloppet, som motsvarar 0,01 % av löneunderlaget, uppgår till 9,8 milj. kr. inkl. ränta. Bidrag har utgått med 75 % av organisationernas kostnader för utbildningen.

Det är angeläget att utbildningen kan fortsätta. Den föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde ställer kraftigt ökade krav på insatser från organisationernas sida.

Jag får i övrigt hänvisa till att chefen för arbetsmarknadsdepartementet tidigare denna dag i samband med förslagen i prop. 1975/76: 182 om information, utbildning och forskning rörande medbestämmande i arbetslivet m. m. också har anmält frågan om bidrag till de fackliga organisationerna för utbildning av arbetstagarledamöter.

Arbetstagarledamots rätt till ledighet som fordras för styrelsearbetet och rätt till bibehållna avlöningsförmåner vid sådan ledighet regleras numera av lagen (1974: 358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen. Därigenom har ledamot fått möjlighet att utan förlust av

inkomst förbereda och delta i styrelsesammanträden.

LO och TCO har vid remissbehandlingen pekat på att koncernföretag och företag med geografiskt spridd verksamhet erbjuder speciella problem när det gäller arbetstagarledamöternas kontakter med sina fackliga grupper. Ledamöterna kan behöva sammanträffa med dessa både före och efter styrelsesammanträdena. Förtroendemannalagens regler om ersättning är här otillräckliga. Organisationerna föreslår att ersättningsfrågorna i samband med kontaktverksamhet löses.

Jag anser det betydelsefullt att arbetstagarledamöterna utan förlust av inkomst och utan kostnader kan bedriva kontaktverksamhet av det slag organisationerna har nämnt. Även ledamöterna i de fackliga grupperna bör kunna delta på samma villkor. Det bör ankomma på de berörda parterna att genom överenskommelser närmare reglera frågorna.

12.5 Ikraftträdande m. m.

Den lagstiftning som föranleds av förslagen bör träda i kraft när den löpande försöksperioden upphör, dvs. den 1 juli 1976. På en punkt bör dock av praktiska skäl ett avsteg göras. Jag har i avsnittet 12.4.4 föreslagit att frågan om styrelsearbetets former och innehåll, såvitt avser bolagen, i huvudsak löses genom ändring i den nya aktiebolagslagen. Denna träder i kraft den 1 januari 1977. Den olägenhet som ligger i att frågan förblir oreglerad fram till denna dag bör enligt min mening kunna accepteras.

I fråga om den offentliga styrelsrepresentationen har jag förordat en försöksperiod om tre år. Den nya lagen bör således gälla till utgången av juni 1979.

13 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom industridepartementet upprättats förslag till

1. lag om uppgiftsskyldighet i planeringsfrågor,
2. lag om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser,
3. lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar,
4. lag om ändring i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,
5. lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar,
6. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385).

Det under 4 angivna förslaget har upprättats i samråd med chefen för justitiedepartementet och de under 5—6 angivna förslagen i samråd med statsrådet Lidbom.

14 Specialmotivering

14.1 Förslaget till lag om uppgiftsskyldighet i planeringsfrågor

Lagens rubrik skiljer sig från den äldre lagens på så sätt att ordet "vissa" på förslag av delegationen har tagits bort.

I det följande utvecklas inte innehållet i de särskilda bestämmelserna närmare i den mån direkt motsvarighet finns i den äldre lagen. I fråga om de äldre bestämmelserna kan hänvisas till prop. 1972: 116.

1 §

I denna paragraf tas upp de grundläggande bestämmelserna om uppgiftsskyldigheten och vad denna omfattar. Innehållet motsvarar i huvudsak 1 § första stycket i den äldre lagen. Några skillnader finns emellertid. I den nya lagen föreskrivs i saklig överensstämmelse med delegationens förslag att uppgifterna skall redovisas till länsstyrelsen eller den myndighet som anmodar om uppgiftslämnande. Ändringen är en anpassning till de behov som har framkommit under försöksperioden. Det finns i detta sammanhang anledning att något närmare gå in på det praktiska förfarandet vid uppgiftsinsamlingen.

Under försöksperioden har uppgiften att anmoda näringsidkare att lämna uppgifter formellt legat på SCB, som har svarat för utsändningen av de blanketter som har fastställts av delegationen. Delegationen har också svarat för missivskrivelser och anvisningar. Insamlingsarbetet, som inkluderar påminnelser till uppgiftslämnarna, har i princip legat på länsstyrelserna. SCB har dock svarat för insamlingen från bl. a. företag med arbetsställen i flera län. Sedan de uppgifter som kommit in till länsstyrelsen där har detaljgranskats, har materialet överlämnats till SCB, som svarat för stansning och bearbetning av samtliga uppgifter.

Som har nämnts i den allmänna motiveringen avses den fortsatta verksamheten under en övergångstid ledas av en särskild delegation, varefter ledningen avses bli överförd till statens industriverk. Delegationen och senare industriverket avses vara den myndighet som formellt anmodar näringsidkare att lämna uppgifter. Härvid måste dock som tidigare samarbete ske med SCB. De praktiska rutinerna, som hittills har fungerat bra, avses alltså bibehållas. I den nya lagen står vid sidan av länsstyrelsen den myndighet som har rätt att anmoda om uppgiftslämnande som formell uppgiftsmottagare. I praktiken avses SCB i fortsättningen på uppdrag av denna myndighet sköta det insamlingsarbete som sker utan medverkan av länsstyrelserna. Lagens utformning får till följd av den centrala myndigheten kan förfoga över hela det insamlade materialet. Som framgår av 4 § förutsätter den nya lagen tillstånd av den centrala myndigheten eller, för uppgifter inom ett län, av länsstyrelsen för att primärmaterialet skall få överlämnas till annan myndighet.

Den nya lagen skiljer sig från delegationens förslag och den äldre lagen i fråga om den närmare preciseringen av vilka uppgifter som får inhämtas med stöd av lagen. Formellt sett har skett en viss utvidgning, vilket dock får ses som en anpassning till vad som i praktiken förekommit under försöksperioden. Uppgiftsskyldigheten enligt den äldre lagens lydelse gäller uteslutande framtida förväntningar i fråga om verksamheten. Delegationen har emellertid också efterfrågat viss bakgrundsinformation. De uppgifter som här avses är av översiktlig art och fungerar som utgångspunkt och stöd för framtidsbedömningarna. Eftersom de tjänar ett faktiskt behov, har det ansetts rimligt att sådana översiktliga uppgifter inhämtas inom ramen för informations-systemet. Det bör också, som påpekats av bl. a. Svea hovrätt och data-inspektionen, av lagen tydligt framgå hur långt uppgiftsskyldigheten sträcker sig. Den nya lagen har anpassats med hänsyn härtill.

Jämkningsen av lagtexten har inneburit att två nya punkter, 1 och 4, har tillkommit. Med stöd av punkten 1 kan inhämtas vissa uppgifter om nuläget och med stöd av punkten 4 uppgifter som inte omfattas av punkterna 1—3 men som är likartade dessa, under förutsättning att de är av väsentlig betydelse för statlig och kommunal planering. Liksom tidigare kan endast en översiktlig redovisning krävas av näringsidkaren.

2 §

I första stycket föreskrivs till en början att uppgiftsskyldighet får åläggas högst två gånger om året och avse förhållande längst fem år framåt i tiden. Bestämmelsen motsvaras av 1 § andra stycket i den äldre lagen. Som framgår av den allmänna motiveringen avses att enkätundersökningar normalt skall genomföras endast en gång om året. Möjlighet finns dock att utöka antalet till två. I första stycket finns också en bestämmelse om storleksgräns på arbetsställe som omfattas av uppgiftsskyldigheten. Som framgår av den allmänna motiveringen har bestämmelsen tagits in i lagen i syfte att precisera omfattningen av uppgiftsskyldigheten. Om det är av särskild betydelse för statlig eller kommunal planering får storleksgränsen 50 anställda underskridas. Uppgifter från arbetsställen med färre antal anställda kan bli aktuella t. ex. från företag med flera arbetsställen, varav ett eller flera underskrider storleksgränsen.

Enligt andra stycket skall samråd ske med företrädare för de anställda vid arbetsstället vid fullgörande av uppgiftsskyldigheten. Även denna fråga har berörts i den allmänna motiveringen. Beträffande formerna för detta samråd är naturligt att, som förutsattes i 1972 års lagstiftningsärende, detta sker under medverkan av företagsnämnd, där sådan finns eller annars genom annat organ som kan anses företräda de anställda. Nämnden bör få ta del av både den utgående informa-

tionen från företagen och den samhälleliga informationen till företagen. Formerna för samrådet bör dock inte låsas fast i lagen. Vid uppgiftslämnandet bör särskilt redovisas i vilken form samråd har skett.

3 §

Paragrafen, som i sak överensstämmer med 2 § i delegationens lagförslag, saknar motsvarighet i den äldre lagen. I paragrafen anges för vilka ändamål primärmaterialet får användas. Som nämnts i den allmänna motiveringen ingår bestämmelsen som ett led i det ökade sekretesskydd som delegationen föreslagit i olika hänseenden.

Datainspektionen har i remissyttrande föreslagit att i lagen efter mönster av vad som skett i lagen (1975: 55) om folk- och bostadsräkning år 1975 förs in en bestämmelse som anger förutsättningarna för att med hjälp av ADB använda ytterligare uppgifter tillsammans med de i lagen angivna uppgifterna. Inspektionen ifrågasätter vidare om lagen inte bör innehålla en bestämmelse som förbjuder insamling av personuppgifter av enskilda anställda och andra personer, bortsett från sådana uppgifter om verksamheten som måste lämnas i det fåtal fall då näringsidkaren är fysisk person. Med de begränsningar av uppgiftsskyldighetens omfattning som finns i lagen kan det inte bli aktuellt att insamla uppgifter om t. ex. enskilda anställda. Det har därför inte ansetts nödvändigt att i lagen införa bestämmelser av den art som inspektionen förordat. Någon erinran om att det som inspektionen också påpekat behövs beslut eller tillstånd som avses i datalagen (1973: 289) för samkörning av de personuppgifter som finns i systemet med andra uppgifter eller register har inte heller ansetts behövlig i lagen.

4 §

Paragrafen, som överensstämmer med 3 § i delegationens lagförslag, innehåller grundläggande bestämmelser om primärmaterialets vidarebefordran till andra myndigheter. I den äldre lagen motsvaras paragrafen av 2 §. I förhållande till denna har vissa tillägg gjorts.

Enligt första stycket får uppgifterna ur primärmaterialet vidarebefordras till SCB, länsarbetsnämnden och kommunstyrelsen i den kommun där arbetsstället finns. Det är här fråga om myndigheter som mera rutinmässigt avses få del av uppgifterna även om, som framgår av andra stycket, särskilt beslut alltid fordras för överlämnande. I förhållande till den äldre lagen föreligger den skillnaden att länsarbetsnämnden upptagits bland de särskilt nämnda myndigheterna. Detta motiveras av att nämnden i fortsättningen avser att använda uppgifter från rapportsystemet i vissa sysselsättningsprognoser. Kommunernas tillgång till primärmaterialet har behandlats i den allmänna motiveringen. Att överlämnande till landsting bör ske av sådant material som behövs för den landstingskommunala planeringen har inte ansetts behöva anges särskilt. Förutom till de särskilt omnämnda myndigheterna får upp-

gift ur primärmaterialet vidare överlämnas till annan myndighet om uppgiften är av väsentlig betydelse för myndighetens verksamhet. Motsvarande gäller enligt den äldre lagen. En nyhet är däremot bestämmelsen att vid överlämnande behövliga förbehåll skall göras. Sådant förbehåll kan avse t. ex. förvaring, användning, förbud mot publicering samt att ansvarig mottagare av materialet förordnas. Däremot kan av konstitutionella skäl förbehåll inte avse förbud mot vidare spridning till enskild, eftersom tryckfrihetsförordningen förutsätter att den myndighet som har en handling i förvar självständigt skall pröva ett eventuellt vidareutlämnande.

Enligt andra stycket, som saknar motsvarighet i den äldre lagen, fordras beslut vid varje särskilt tillfälle för att överlämnande av uppgift ur primärmaterialet skall få ske till annan myndighet. Fråga om sådant överlämnande prövas av den centrala myndigheten, vilken som nämnts kan förtoga över hela primärmaterialet. Länsstyrelsen får dock självständigt besluta om överlämnande av uppgift ur primärmaterialet som rör arbetsställe inom det egna länet. Om länsstyrelsen är tveksam om uppgiften bör överlämnas, kan länsstyrelsen hänskjuta frågan till den centrala myndigheten för avgörande.

I tredje stycket, som överensstämmer med 2 § andra stycket i den äldre lagen, slås den viktiga principen fast att vidarebefordran av uppgift ur primärmaterialet alltid skall ske med beaktande av å ena sidan behovet av tillgång till uppgifterna, å andra sidan näringsidkarens intresse av att uppgifter som rör hans affärs- eller driftsförhållanden inte utlämnas till en vidare krets än nödvändigt.

JK har anfört att om det förslag till ny sekretesslag, som lagts fram av offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén (OSK) genomförs, vissa jämkningar bör ske i lagtexten. JK:s synpunkter sammanhänger med att i förslaget till ny sekretesslag finns vissa bestämmelser som reglerar sekretess mellan myndigheter. Detta område är f. n. inte reglerat i lag. Det finns anledning att beakta den av JK väckta frågan i samband med att slutlig ställning tas till OSK:s förslag.

5 §

Paragrafen motsvarar 3 § i den äldre lagen och 4 § i delegationens förslag.

Under remissbehandlingen har från några håll anförts att storleksgränsen 50 anställda är alltför hög. Med hänsyn till de praktiska svårigheter som i vissa fall kan föreligga har den lagen föreskrivna informationsskyldigheten bibehållits oförändrad. I praktiken lämnar länsstyrelserna och kommunerna information till långt fler företag än vad lagen föreskriver.

6 §

Paragrafen överensstämmer med 4 § i den äldre lagen och 5 § i delegationens förslag.

7 §

Paragrafen överensstämmer, bortsett från en detalj i tredje stycket, med 5 § i den äldre lagen och 6 § i delegationens förslag.

Enligt tredje stycket skall företrädare för de anställda beredas tillfälle att närvara vid överläggning som avses i paragrafen. Enligt den äldre lagen behöver så inte ske, om särskilda skäl finns. Inskränkningen, som kritiserats av LO, har tagits bort med hänsyn till att det i ifrågasvarande situationer knappast kan tänkas fall där det skulle vara obehövt att höra de anställdas uppfattning.

8 §

Paragrafen, som överensstämmer med 7 § i delegationens förslag, skiljer sig från 6 § i den äldre lagen endast på det sättet att ingen beloppsgräns för vitet har angivits. Detta ligger i linje med vad som är vanligt i nyare lagstiftning.

9 §

Paragrafen överensstämmer med 7 § i den äldre lagen och 8 § i delegationens förslag.

10 §

Paragrafen överensstämmer med 8 § i den äldre lagen och 9 § i delegationens förslag.

14.2 Förslaget till lag om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser

Med hänsyn till att den offentliga styrelserepresentationen liksom tidigare föreslås begränsad till statliga ledamöter har den lagtekniska regleringen kunnat göras väsentligt enklare än som har förutsatts i promemrieförslaget. Den nya lagen motsvarar i stora delar 1972 års lag om offentliga styrelseledamöter. Den väsentligaste nyheten är att statens representationsrätt har vidgats till att avse också produktionsföretag. Den förändrade inriktningen av den statliga styrelserepresentationen har kommit till uttryck i 1 §. Vidare har genom en bestämmelse i 9 § rätten till medverkan i arbetsutskott lagfäst.

1 §

Paragrafen innehåller de grundläggande bestämmelserna om statens rätt till styrelserepresentation i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Den skiljer sig från 1 § första stycket i promemrieförslaget framförallt genom att i lagtexten närmare preciseras vilka företag som omfattas av representationsrätten.

Enligt paragrafen har staten rätt att utse en ledamot och en supple-

ant i styrelsen för aktiebolag eller ekonomisk förening, som har särskild betydelse från allmän synpunkt enligt de kriterier som anges i punkterna 1—3. Som närmare har utvecklats i avsnittet 12.3 i den allmänna motiveringen avses den statliga representationen i fortsättningen bli inriktad på aktiebolag eller ekonomiska föreningar som har sådan betydelse från allmän synpunkt att de kan sägas vara av riksintresse. Bedömningen avses ske enligt vissa kriterier som främst avser produktionsföretag. I sådana aktiebolag som omfattas av den nuvarande lagen om offentlig styrelserepresentation, dvs. större förvaltnings- och invest-mentbolag, avses representationsrätten kvarstå. Med dessa skall jämföras bolag som driver rörelse genom dotterbolag. I lagen har gränsen för den statliga representationsrätten angivits genom dels kravet på att företaget skall vara av särskild betydelse från allmän synpunkt på visst sätt som närmare anges i punkterna 1—3, dels den i 3 § angivna kvantitativa begränsningen till 60 företag.

I punkterna 1—3 sker en precisering av vilka företag som får bli föremål för statlig styrelserepresentation. Genom de särskilt angivna fallen i punkterna 1—3 har markerats den avsedda inriktningen av representationen. Som har utvecklats i den allmänna motiveringen avses främst tre synpunkter ligga till grund för bedömningen att ett företag skall anses ha riksintresse, nämligen att företaget har ett stort antal anställda, att företaget bedriver verksamhet på flera platser inom landet eller att företaget är multinationellt. Med multinationella företag avses såväl svenska sådana som dotterföretag till utländska multinationella bolag. Detta uttrycks i punkt 2 så att företaget bedriver verksamhet i flera länder eller tillhör företag som bedriver sådana verksamhet. I lagtexten har dessa kriterier kommit till uttryck i punkterna 1 och 2. De företag som det här är fråga om uppfyller naturligtvis normalt flera av kriterierna. Punkten 3 avser företag som har ägarinflytande i andra juridiska personer. Den tar sikte på sådana förvaltnings- och invest-mentbolag som omfattas av den äldre lagen och bolag som driver rörelse genom dotterbolag.

Ägarinflytande innebär inte att företaget behöver ha aktiemajoritet eller annars ett bestämmande inflytande. Det är tillräckligt att företaget innehar en inte helt obetydlig aktiepost. Inflytande av detta slag måste dock föreligga i ett inte ringa antal andra juridiska personer för att företaget skall kunna sägas ha särskild betydelse från allmän synpunkt. I praktiken blir det här främst fråga om större börsnoterade bolag.

§ 2

Paragrafen, som behandlar rätten till styrelserepresentation i allmännyttiga stiftelser, överensstämmer helt med motsvarande bestämmelse i den äldre lagen.

3 §

Paragrafen motsvarar 1 § andra stycket i promemoriaförslaget. Som framgått av den allmänna motiveringen föreslås den statliga representationen under den nya försöksperioden får omfatta samtidigt högst 60 aktiebolag eller ekonomiska föreningar och 10 stiftelser.

4 §

I paragrafen föreskrivs i överenskommelse med 2 § i den äldre lagen och 5 § i promemoriaförslaget att offentlig styrelseledamot skall särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i företagets verksamhet. Detsamma gäller naturligtvis suppleanten när denne inträder i den ordinarie ledamotens ställe. Frågan om offentlig styrelseledamots ställning har berörts i den allmänna motiveringen.

5 §

Paragrafen motsvarar delvis 5 § i den äldre lagen och överensstämmer i sak med 6 § i promemoriaförslaget.

Av paragrafen framgår att om inte särskilda bestämmelser finns i denna lag samma regler gäller för offentliga styrelseledamöter som för andra styrelseledamöter.

6 §

Paragrafen motsvarar delvis 5 § i den äldre lagen och överensstämmer i sak med 7 § i promemoriaförslaget. Innehållet i paragrafen innebär att bolagsordning eller förenings stadgar inte behöver ändras enbart av den anledningen att offentlig styrelseledamot utses och vidare att offentlig ledamot i förenings styrelse inte behöver uppfylla kravet på medlemskap i föreningen.

7 §

Paragrafen, som överensstämmer med 3 § i den äldre lagen och 8 § i promemoriaförslaget, behandlar vissa frågor som rör stiftelser.

8 §

Paragrafen, som i sak överensstämmer med 4 § i den äldre lagen och 11 § första och tredje styckena i promemoriaförslaget, innebär att regeringen får bestämma tiden för styrelseuppdraget.

Någon regel om en minsta tid för uppdraget, vilket förordats av en remissinstans, har inte ansetts nödvändig.

9 §

Paragrafen, som överensstämmer med 12 § i promemoriaförslaget, reglerar offentlig styrelseledamots rätt att delta i arbetsutskott inom styrelsen. Denna fråga har behandlats i den allmänna motiveringen.

10 §

I paragrafen ges bestämmelser om offentlig styrelseledamots och suppleants rätt till ersättning.

Som har framhållits i promemorian kan det av konstitutionella skäl inte överlämnas till regeringen att ge generella föreskrifter om ersättning. Paragrafen har utformats i saklig överensstämmelse med 13 § i promemorieförslaget.

11 §

I paragrafen, som i sak överensstämmer med 17 § i promemorieförslaget, har upptagits en motsvarighet till 25 § i förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda.

Övergångsbestämmelserna

Första stycket andra meningen i övergångsbestämmelserna har föränletts av att aktiebolagslagen (1975: 1385) i princip träder i kraft först den 1 januari 1977.

I andra stycket av övergångsbestämmelserna har införts regler som låter de styrelseledamöter och suppleanter som har uppdrag med stöd av den äldre lagen behålla dessa till dess annat förordnas.

14.3 Förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar

1 §

Som har anförts i avsnittet 12.4.1 i den allmänna motiveringen syftar lagen till att de anställda genom styrelserepresentation skall få insyn i och inflytande över frågor som har betydelse för de anställda som kollektiv. I denna paragraf anges uttryckligen att lagen har detta syfte. Detta syfte med lagen kommer också indirekt till uttryck i 18 § tredje stycket vari föreskrivs att undantag från lagens tillämpning skall förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarnas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

I paragrafen anges också vilka företagsformer som omfattas av lagen. Frågan har berörts närmare i avsnittet 12.4.2 i den allmänna motiveringen. För att kunna bli representerad i det egna företagets styrelse måste man enligt denna paragraf vara anställd i ett aktiebolag eller en ekonomisk förening. Däremot kan den som är anställd i t. ex. ett handelsbolag vilket ingår som dotterföretag i en koncern få vara med och utse arbetstagarledamöter i moderföretagets styrelse. Detta följer av den särskilda koncernregeln i 5 § tredje stycket.

2 §

Genom paragrafen undantas bank- och försäkringsaktiebolag och vissa typer av ekonomiska föreningar från lagens tillämpning. Den gemen-

samma nämnaren för de undantagna typer av ekonomiska föreningar är att de antingen bedriver kreditgivnings- eller försäkringsverksamhet eller att de eljest har nära anknytning till någon av dessa verksamheter. Som har anförts i avsnittet 12.4.2 har regeringen tidigare denna dag lagt fram förslag till en ny lag om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Denna omfattar bl. a. bankaktiebolag, centralkassa för jordbrukskredit, försäkringsaktiebolag och ömsesidigt försäkringsbolag. Flera av de företagsformer som undantas genom denna paragraf omfattas således av lagstiftningen om de bank- och försäkringsanställdas styrelserepresentation. Även de övriga ekonomiska föreningar som undantas genom paragrafen har emellertid sådant samband med de företagsformer som omfattas av nyssnämnda lagstiftning att frågan om styrelserepresentation i dessa ekonomiska föreningar anses böra övervägas inom ramen för denna lagstiftning.

3 §

I syfte att förenkla lagtexten har i paragrafens första stycke införts en gemensam benämning på de aktiebolag och ekonomiska föreningar som omfattas av lagen. Som sådan benämning har valts företag.

I enlighet med vad som anförts i avsnittet 12.4.3 i den allmänna motiveringen har i 5 § tredje stycket tagits in en regel om att rätten till representation i styrelsen för företag som är moderföretag i koncern skall tillkomma samtliga anställda inom koncernen. I anslutning till denna regel anges i paragrafens andra stycket vilka typer av koncerner som skall omfattas av rätten till koncernstyrelsepresentation. Avgränsningen av koncernregeln har kommenterats i nyssnämnda avsnitt av den allmänna motiveringen.

4 §

Rätten till styrelsepresentation enligt lagen tillkommer dem som är anställda i företaget eller, i fråga om moderföretag, dem som är anställda inom koncernen. En förutsättning för att lagen skall vara tillämplig är vidare enligt 5 § att företag eller, i förekommande fall koncernen, har åtminstone 25 anställda. Anställningsbegreppet har också betydelse t. ex. vid bestämmande av organisationsgrad enligt 10 § eller vid tillämpning av den s. k. hjälpreglan i 12 §. I 1972 års lag om de anställdas styrelserepresentation fanns det inte någon uttrycklig regel om vad som avsågs med anställd. Däremot angavs i motiven till nämnda lag att upplysning om antalet anställda kunde hämtas från förvaltningsberättelsen, som skall innehålla uppgift om detta antal. Statens industriverk har anført att det använda beräknings sättet lett till osäkerhet, eftersom beräkningsmetoderna varierat från företag till företag. Verket har därför föreslagit att med anställd i lagens mening skall i första hand förstås den som är tillvidareanställd enligt lagen (1974: 12) om anställ-

ningsskydd. I den mån tillsvidareanställning inte förekommer, t. ex. inom byggnadsbranschen, föreslås att som anställd skall räknas den som i genomsnitt arbetar så många timmar i veckan, f. n. 16 timmar, att han kommer i åtnjutande av vissa sociala förmåner. De remissinstanser som har yttrat sig över industriverkets förslag har tillstyrkt det. Även jag kan i allt väsentligt biträda förslaget. Enligt min mening bör dock bestämmelsen i vad den avser minsta genomsnittliga veckoarbetstid utformas så, att 16-timmarsgränsen gäller endast om parterna inte genom kollektivavtal kommit överens om annan minsta tid. Ett sådant kollektivavtal bör på arbetstagsidan slutas eller godkännas av berörda centrala arbetstagarorganisationer (jfr prop. 1975/76: 105, bilaga 1). För det fall att ett företag har både tillsvidareanställda och arbetstagare som är anställda för viss tid eller visst arbete bör båda kategorierna medräknas, när det gäller att bestämma hur många anställda ett företag eller en koncern har. En förutsättning härför är dock att de visstidsanställda uppfyller kravet på viss veckoarbetstid.

Paragrafen har utformats i överensstämmelse med vad jag nu har sagt.

5 §

Paragrafen har viss motsvarighet i 1 § i 1972 års lag om styrelserepresentation för de anställda. Enligt nämnda paragraf var de anställdas rätt till styrelserepresentation begränsad till aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda. Som jag närmare har utvecklat i avsnittet 12.4.2 i den allmänna motiveringen skall de anställda i fortsättningen i princip ha rätt till styrelserepresentation i varje aktiebolag och ekonomisk förening som har åtminstone 25 anställda. Bestämmelse om detta har tagits in i paragrafens första stycke. Liksom tidigare skall antalet anställda grundas på en genomsnittsberäkning för det senast förlutna räkenskapsåret. Enligt huvudregeln har de anställda rätt att utse två ledamöter och två suppleanter. Avsteg från huvudregeln görs i enlighet med vad jag förordat i avsnittet 12.4.2 i den allmänna motiveringen endast för det fall att företaget, i praktiken aktiebolaget, har en styrelse bestående av en enda ledamot. I detta fall får de anställda enligt paragrafens andra stycke utse en arbetstagarledamot och en suppleant.

I tredje stycket av paragrafen upptas den koncernregel som jag nämnde vid 3 §. Regelen innebär som jag har framhållit i avsnittet 12.4.3 i den allmänna motiveringen att rätten till representation i styrelsen för ett företag som är moderföretag tillkommer samtliga anställda inom koncernen. De som är anställda i moderföretaget mister således eller, om man så vill, får dela rätten att utse arbetstagarrepresentanter i den egna företagsenheten med övriga anställda inom koncernen. Däremot behåller de som är anställda i dotterföretag rätten att utse arbetstagarrepresentanter

i det egna företaget. Med moderföretag avses varje företag som enligt koncerndefinitionen i 3 § är moderföretag till annat företag. Det bör påpekas att i en och samma koncern kan ingå flera moderföretag. Koncernregeln blir i sådant fall tillämplig på varje moderföretag för sig.

6 §

Enligt 5 § gäller de anställdas rätt till styrelsrepresentation företag eller, i fråga om moderföretag, koncern som under det senaste förflutna räkenskapsåret sysselsatt i genomsnitt minst 25 arbetstagare. I denna paragraf har upptagits en bestämmelse som avser att trygga en kontinuerlig representationsrätt för de anställda i företag eller koncerner där antalet anställda varierar kring 25-gränsen. Har denna gräns uppnåtts under det räkenskapsår som gått till ända närmast före tidpunkten för utseendet av arbetstagarledamöter, består rätten till representation, även om gränsen underskrids under de följande räkenskapsåren. För tillämpning av bestämmelsen krävs dock att proceduren för införande av styrelsrepresentation för de anställda fortskridit så långt att arbetstagarledamöter utsetts. Det är således inte tillräckligt att enbart beslut enligt 10 § om inrättande av styrelsrepresentation föreligger.

Som framgår av vad jag anförde vid 5 § har de anställda rätt till representation med två arbetsledamöter och två suppleanter endast för det fall att företagets styrelse i övrigt består av minst två ledamöter. Denna regel skulle kunna medföra att de anställda får begränsa sin representation till en ledamot och en suppleant, om antalet övriga ledamöter nedgår till en. Som jag nämnde i avsnittet 12.4.2 i den allmänna motiveringen, bör de anställdas representationsrätt inte begränsas om företaget vidtar åtgärder för att minska styrelsen. I enlighet härmed föreskrivs i denna paragraf att de anställda i sådant fall får behålla sin rätt att vara representerade med två ledamöter och två suppleanter. En förutsättning för detta är dock att arbetstagarledamöterna har utsetts då frågan aktualiseras.

7 §

Paragrafen upptar en motsvarighet till bestämmelserna i 4 § i 1972 års lag om de anställdas styrelsrepresentation. Det bör påpekas att paragrafen gör det möjligt också för stämma i moderföretag att utöka representationsrätten för dem som är anställda inom en koncern.

8 §

Paragrafen överensstämmer i sak med 5 § i 1972 års lag om styrelsrepresentation för de anställda. Hänvisningen till lagen om ekonomiska föreningar är tillämplig också på bostadsrättsföreningar och sambruksföreningar. Jag får i detta avseende peka på 56 § bostadsrättslagen och 14 § lagen om sambruksföreningar. Bestämmelser motsvarande dem

som finns i paragrafen har i fråga om vissa äldre typer av ekonomiska föreningar tagits in i övergångsbestämmelserna.

Den grundläggande tanken bakom paragrafen är att arbetstagarrepresentanterna i princip skall ha samma ställning och ansvar som övriga i styrelsen. Arbetstagarrepresentanterna är dock endast underkastade de bestämmelser om styrelseledamot och suppleant som finns i aktiebolagslagen resp. lagen om ekonomiska föreningar. Det innebär att speciella krav, t. ex. i fråga om valbarhet, som kan följa av annan lagstiftning än den nu nämnda inte gäller för arbetstagarrepresentanterna.

En fråga som i detta sammanhang tagits upp under remissbehandlingen är frågan om arbetstagarrepresentants tystnadsplikt. Jag vill i detta avseende hänvisa till vad jag i denna fråga anförde i 1972 års lagstiftningsärende (prop. 1972: 116 s. 134—135). Dessa uttalanden bör alltså kunna tjäna till vägledning.

9 §

I förhållande till motsvarande paragraf, 6 §, i 1972 års lag om styrelserepresentation för de anställda innebär paragrafen att vissa tillägg gjorts. Dessa är föranledda av att den nya lagen i motsats till sin föregångare även omfattar bostadsrättsföreningar och sambruksföreningar. En motsvarighet till paragrafens bestämmelser har i fråga om vissa äldre typer av ekonomiska föreningar förts in i övergångsbestämmelserna.

10 §

Paragrafen motsvarar 7 § i 1972 års lag om de anställdas styrelserepresentation. De nya bestämmelser som tillförts paragrafen sammanhänger med den förut nämnda koncernregeln. Det bör uppmärksammas att också beslut om inrättande av styrelserepresentation i moderföretag fattas av de lokala arbetstagarorganisationerna. Kan dessa inte enas, får frågan föras upp på förbunds nivå. Vad gäller paragrafen i övrigt kan jag hänvisa till vad jag anförde i 1972 års lagstiftningsärende (prop. 1972: 116 s. 129 och 151).

11 §

Paragrafen har motsvarighet i 8 § i 1972 års lag om styrelserepresentation för de anställda. De sakliga skillnader som föreligger mellan bestämmelserna i de båda paragraferna är föranledda av den tidigare nämnda koncernregeln.

12 §

Paragrafen, som har motsvarighet i 9 § i 1972 års lag om styrelserepresentation för de anställda, innehåller hjälpregler för det fall att organisationerna inte kan enas om fördelningen av ledamots- eller suppleantplatserna. En nyhet i paragrafen är att arbetstagarorganisation som

företräder minst 5 % av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna normalt får rätt till en suppleantplats, även om den största organisationen företräder mer än 80 % av dessa arbetstagare. Bestämmelsen är för-
anledd av att suppleanten i den nya lagen fått en mer självständig ställning än tidigare.

13 §

Denna paragraf upptar en motsvarighet till bestämmelserna i 10 § i 1972 års lag om styrelserepresentation för de anställda.

Bestämmelsen i första stycket har jämkats med hänsyn till den förut nämnda koncernregeln. I övrigt överensstämmer den med motsvarande bestämmelse i den äldre lagen.

Bestämmelsen i andra stycket har i förhållande till motsvarande bestämmelse i den äldre lagen ändrats så, att även berörda företag kan medge att till arbetstagarledamot utses den som redan är arbetstagarledamot i annat företags styrelse. En jämkning har skett också med hänsyn till den nya koncernregeln.

14 §

I paragrafen finns bestämmelser om tiden för arbetstagarledamots eller suppleants uppdrag och om när sådan arbetstagarrepresentant tillträder sitt uppdrag. Paragrafen har motsvarighet i 11 § i den äldre lagen.

I fråga om mandattiden innebär bestämmelserna i den äldre lagen att denna tid bestäms av den organisation som utser arbetstagarledamoten eller suppleanten. Statens industriverk har föreslagit att i överensstämmelse med aktiebolagslagen (1975: 1385) en regel om maximitid skall tas in i den nya lagen om styrelserepresentation för de anställda. Inom maximitiden bör det emellertid liksom hittills få ankomma på arbetstagarorganisationerna att fastställa mandattiden för arbetstagarrepresentanter. Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de remissinstanser som yttrat sig över det. Även jag kan i allt väsentligt ansluta mig till förslaget. Hinder bör dock inte möta mot att arbetstagarrepresentant, som utsatts före ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, sitter kvar till dess att fyra sådana stämmor har ägt rum. Vidare bör uppdraget i enlighet med aktiebolagslagens motsvarande regel bestämmas så, att det upphör vid slutet av ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas. Paragrafens bestämmelser om mandattid har utformats i överensstämmelse med vad jag nu har sagt.

I övrigt har paragrafen utformats i saklig överensstämmelse med motsvarande paragraf i den äldre lagen.

15 §

Paragrafen innehåller i första stycket den nya bestämmelsen om att suppleant för arbetstagarledamot skall ha rätt att närvara och yttra sig

vid styrelsens sammanträden. Bestämmelsen har kommenterats i avsnittet 12.4.4 i den allmänna motiveringen. Som jag där har anfört bör suppleant i likhet med arbetstagarledamot beredas fullgoda möjligheter att delta i styrelsearbetet. De nya bestämmelserna i 8 kap. 9 § aktiebolagslagen (1975: 1385), som jag skall återkomma till i avsnittet 14.6, har därför genom en föreskrift i andra stycket gjorts tillämpliga också på suppleant. Det bör emellertid uppmärksammas att paragrafen i denna del enligt övergångsbestämmelserna till lagen träder i kraft först den 1 januari 1977.

16 §

I paragrafen finns i enlighet med vad jag förordat i avsnittet 12.4.4 i den allmänna motiveringen bestämmelser om rätt för en av arbetstagarrepresentanterna att delta i arbetet i ett arbetsutskott som har tillsatts av styrelsen. I första hand ankommer det på arbetstagarorganisationerna att bestämma vilken av arbetstagarrepresentanterna som skall utöva denna rätt. Kan organisationerna inte komma överens härvidlag, bestämmer den organisation som företräder flest kollektivavtalsbundna arbetstagare i företaget eller, vid koncernstyrelserepresentation, inom koncernen.

17 §

Paragrafen innehåller en särskild jävsregel för arbetstagarrepresentant, dvs. arbetstagarledamot eller suppleant. Regeln har jämkats i förhållande till motsvarande bestämmelse i 12 § äldre lagen. Sålunda har orden "deltaga i styrelsens behandling av fråga" ersatts med orden "deltaga i behandling av fråga". Anledningen till jämkningen är att jävsfråga kan uppkomma också när arbetstagarrepresentant deltar i arbetsutskott. Vidare har regeln utsträckts till att avse alla typer av förhandlingar med arbetstagarorganisation. Ändringen är i denna del närmast föranledd av den nya lagen om medbestämmande i arbetslivet. I övrigt har jävsregeln i sak getts samma utformning som jävsregeln i den äldre lagen. I fråga om regelns syfte och närmare innebörd kan jag därför hänvisa till vad jag anförde i 1972 års lagstiftningsärende (prop. 1972: 116 s. 135 och 154).

18 och 19 §§

Dessa paragrafer innehåller bestämmelser om undantag i särskilda fall från lagens tillämpning. Bestämmelserna i 18 § överensstämmer i allt väsentligt med motsvarande bestämmelser i 14 § äldre lagen. I enlighet med vad jag har förordat i avsnittet 12.4.2 har bestämmelserna undergått en viss jämkning. Denna har närmast föranletts av de påpekanden som virkesmättningsrådet gjort om att virkesmättningsföreningarnas styrelser är sammansatta av lika antal representanter för virkes-säljare och virkesköpare. Eftersom detta slag av balansförhållande for-

mellt inte täcks av den äldre lagens bestämmelser om undantag för det fall att styrelsen har en balanserad sammansättning, har i 18 § andra stycket tagits in en föreskrift som möjliggör undantag för det fall att i styrelsen för en ekonomisk förening råder ett balansförhållande mellan olika intressentgrupper inom föreningen. I övrigt överensstämmer 18 § i sak med motsvarande bestämmelser i den äldre lagen. Frågan om undantag från lagens tillämpning har behandlats i avsnittet 12.4.5 i den allmänna motiveringen. F. ö. torde vad jag anförde i denna fråga i 1972 års lagstiftningsärende (prop. 1972: 116 s. 137 och 155) alltjämt äga aktualitet.

Den nya bestämmelsen i 19 § reglerar företrädet mellan de anställda och statens rätt till styrelserepresentation i fall när inte båda kan få sådan representation utan att en undantagsgrundande olägenhet uppstår för företaget. Bestämmelsen tar sikte på det fallet att de anställda vill införa styrelserepresentation i ett företag där staten har styrelserepresentation. Skulle olägenhet av det slag som nämns i 18 § uppkomma, inte genom arbetstagarrepresentationen som sådan utan genom arbetstagarrepresentationen i förening med den statliga representationen, kan företaget under de förutsättningar och villkor som anges i 18 §, erhålla undantag från lagens tillämpning.

En motsvarande konflikt kan uppstå mellan de anställda och staten i det fall att båda samtidigt vill införa styrelserepresentation i ett och samma företag. Formellt kan en regel inte ges för detta fall, eftersom några undantagsbestämmelser inte gäller för den statliga representationen. Det får emellertid förutsättas att en sådan situation skall kunna lösas utan lagreglering.

20 §

Som jag anfört i avsnittet 12.4.5 skall dispensnämnden för arbetstagarrepresentation i fortsättningen heta nämnden för styrelserepresentationsfrågor.

I denna paragraf, som har motsvarighet i 15 och 16 §§ i den äldre lagen, anges vilka uppgifter som skall åvila nämnden. Paragrafen överensstämmer i denna del i stort sett med motsvarande bestämmelser i den äldre lagen.

I detta sammanhang vill jag påpeka att reglerna om nämndens sammansättning och ordningen för handläggningen av förkommande ärenden skall föras över till nämndens instruktion.

21 §

Som jag har utvecklat närmare i avsnittet 12.4.5 i den allmänna motiveringen skall vissa tvister om lagens tillämpning kunna prövas av arbetsdomstolen. Bestämmelse om detta har tagits in i denna paragraf. Paragrafen innebär att arbetsdomstolen skall kunna pröva fråga som

rör lagens tillämpningsområde. En sådan fråga är om ett visst företag tillhör någon av de företagskategorier som lagen enligt 2 § inte gäller. En förutsättning för styrelserepresentation är vidare att det finns åtminstone en lokal arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget och omfattar mer än hälften av företagets arbetstagare. Tvister rörande denna förutsättning skall också kunna prövas av arbetsdomstolen. En annan fråga som skall kunna tas upp av arbetsdomstolen är om de anställda har rätt till koncernstyrelserepresentation. Denna fråga gäller, förutom om övriga förutsättningar är uppfyllda, bl. a. om det föreligger en koncern i lagens mening. En annan typ av frågor som faller under arbetsdomstolens kompetens är vissa frågor som har med styrelsearbetets bedrivande att göra. Merparten av detta slags frågor kommer enligt vad jag anfört i avsnittet 12.4.4 i den allmänna motiveringen dock att falla under allmän domstol. Arbetsdomstolen får emellertid enligt denna paragraf pröva frågor som gäller suppleants närvarorätt, arbetstagarrepresentants rätt att delta i arbetet inom ett arbetsutskott eller jäv för arbetstagarrepresentant.

I paragrafen föreskrivs vidare att mål om tillämpning av lagen, i den mån tvisten avser förhållandet mellan företaget och de anställda, skall handläggas enligt lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister. Denna lag innehåller bl. a. bestämmelser om arbetsdomstolens sammansättning och om rättegången i domstolen. Sistnämnda bestämmelser innebär bl. a. följande. Talan vid arbetsdomstolen skall i första hand väckas och utföras av arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation. Medlem i sådan organisation har dock själv rätt att väcka och utföra talan, om organisationen undandrar sig att tala på hans vägnar. Talan skall i första hand innefatta yrkande att motparten skall förpliktas att fullgöra eller underlåta något, en s. k. fullgörelsetalan. Annan talan, s. k. fastställsetalan, får tas upp endast om det är av avsevärd betydelse för käranden eller den för vilken organisation för talan att sådan talan prövas. Talan får i princip inte tas upp till prövning förrän förhandling mellan parterna har ägt rum rörande tvistefrågan.

Det bör påpekas, att arbetsdomstolens dom med anledning av en fullgörelsetalan kan förenas med ett vitesföreläggande (jfr 27 § lagen (1964: 168) om verkställighet av bötesstraff). Detta får till följd att arbetstagarorganisationerna genom en fullgörelsetalan kan skaffa sig en sanktion mot ett företag som t. ex. utestänger en suppleant från styrelsens sammanträde.

22 §

Paragrafen innebär en utvidgning av arbetsdomstolens möjligheter att hålla förhandling inom stängda dörrar.

23 §

Paragrafen utgör en motsvarighet till 17 § i den äldre lagen.

Övergångsbestämmelserna

Den nya lagen med undantag av 15 § andra stycket träder i kraft den 1 juli 1976. Detta undantag liksom andra meningen i första stycket av övergångsbestämmelserna har föranletts av att aktiebolagslagen (1975: 1385) i princip träder i kraft först den 1 januari 1977.

I andra stycket av övergångsbestämmelserna har införts regler som låter den styrelserepresentation som nu förekommer i olika företag bestå efter det att den äldre lagen upphört att gälla. Härigenom behöver inte arbetstagarorganisationerna, om de inte själva vill, på nytt ta upp frågan om inrättande av styrelserepresentation eller utseende av arbetstagarrepresentanter i dessa företag.

Enligt tredje stycket skall vidare beslut som fattats av dispensnämnden för arbetstagarrepresentation fortsätta att gälla.

Fjärde stycket i övergångsbestämmelserna tar, beträffande vissa äldre typer av ekonomiska föreningar, upp en motsvarighet till bestämmelserna i 8, 9 och 23 §§.

14.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

I 20 a § sekretesslagen har till att börja med hänvisningen till den äldre lagen ändrats till att avse den nya lagen.

Delegationen har föreslagit att ett tillägg görs till den nuvarande lagtexten av innehåll att när handling utlämnas behövliga förbehåll skall göras. Delegationen har därvid anfört att liknande regler finns i t. ex. 16 och 19 §§ sekretesslagen. Någon erinran mot delegationens förslag har inte framkommit.

Utlämnande med förbehåll blir aktuellt endast då en handling som i och för sig bedöms som hemlig ändå kan lämnas ut under sådana förhållanden att trygghet för uppgiftslämnaren är för handen. Att möjlighet till sådant utlämnande finns bör framgå av lagtexten. Denna har därför utformats i saklig överensstämmelse med de bestämmelser för motsvarande fall som förekommer i sekretesslagen.

14.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar

Som framgår av avsnittet 12.4.4 i den allmänna motiveringen föreslås i fråga om ekonomiska föreningar en reglering av styrelsearbetets former och innehåll motsvarande den som föreslås gälla för aktiebolag. I enlighet härmed har förslag upprättats till ändringar i 25 och 26 §§ lagen om ekonomiska föreningar. Vidare föreslås att i nämnda lag inför en ny paragraf, 111 a §, där bestämmelserna straffsanktioneras på samma sätt som i aktiebolagslagen.

25 §

I andra stycket har cfter mönster av 8 kap. 8 § andra stycket aktiebolagslagen införts en bestämmelse att styrelsen skall sammankallas om ledamot så begär.

26 §

Sista meningen i första stycket har utformats i enlighet med motsvarande bestämmelse i 8 kap. 9 § första stycket aktiebolagslagen. Ett tillägg har således gjorts av innebörd att styrelseledamot innan ärende avgörs skall ha fått tillfredsställande beslutsunderlag.

111 § a

Paragrafen innehåller en straffbestämmelse som motsvarar 19 kap. 1 § första stycket 2 aktiebolagslagen.

14.6 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

8 kap. 2 §

I denna paragraf har hänvisningar till 1972 års lagar om styrelserepresentation ersatts med hänvisningar till de nya lagarna.

8 kap. 9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om styrelsens beslutförhet och styrelsebeslut. För att beslut i ärende skall kunna fattas krävs att, om det är möjligt, samtliga styrelseledamöter har haft tillfälle att delta i ärendets behandling. Denna bestämmelse, liksom också bestämmelsen i 8 § detta kapitel att styrelseordföranden på begäran av styrelseledamot har skyldighet att kalla till styrelsesammanträde, syftar till att ett meningsfullt styrelsearbete skall kunna uträttas. För att säkra att löntagarrepresentanterna i företagens styrelser får tillfälle att effektivt delta i styrelsearbetet har de nämnda bestämmelserna straffsanktionerats (19 kap. 1 § första stycket 2).

Det i förvarande paragraf använda uttrycket "tillfälle att deltaga i ärendets behandling" innebär enligt sin lydelse främst att styrelseledamöterna skall ha fått skäligt rådrum och möjlighet att infinna sig till styrelsesammanträde. Det kan hävdas att därmed också innefattas att styrelseledamöterna har fått ta del av material som rör förekommande ärenden. Som framhållits i den allmänna motiveringen har det synts angeläget att otvetydigt klargöra att styrelseledamöterna förutom tidsmässigt rådrum också måste ha tillgång till ett tillfredsställande underlag för att kunna sätta sig in i de ärenden som skall förekomma vid styrelsesammanträdet. Lagtexten har jämkats i enlighet härmed.

Kravet på tillfredsställande underlag syftar både på skriftligt material och muntlig föredragning. Vad som skall anses vara ett tillfreds-

ställande underlag för visst ärendes behandling får avgöras från fall till fall. Inte minst från arbetstagarledamöternas synpunkt innebär kravet att beslutsunderlaget bör vara så lättförståeligt och informativt som möjligt. Detta innebär i princip bl. a. att handlingar som ligger till grund för beslut bör vara avfattade på svenska och att muntliga föredragningar bör ske på svenska språket. Undantag kan självfallet göras om samtliga i styrelsen är överens om det. Talar någon styrelseledamot inte svenska eller behöver företaget anlita någon som inte behärskar svenska språket, bör på begäran tolkning ske. Man kan också tänka sig att någon i styrelsen på svenska sammanfattar det väsentliga innehållet i en föredragning. Skriftligt material på främmande språk bör översättas om inte samtliga styrelseledamöter förstår det främmande språket. Principen kan emellertid inte upprätthållas undantagslöst. Undantag bör kunna ske t. ex. om det skriftliga materialet är så omfattande att en översättning därav är tidsmässigt ogörlig eller inte sakligt motiverad. I sådana fall bör sammanfattning på svenska av det tillhandahållna materialet lämnas till styrelseledamöterna. Det torde för övrigt ligga i uttrycket "tillfredsställande underlag" att det material som distribueras inte får vara så omfattande att det blir oöverskådligt.

Att underlaget för beslutsfattande skall vara tillfredsställande innebär att allt som är väsentligt för ärendets behandling skall framgå av det tillhandahållna materialet. Naturligen kommer frågan om i vad mån kriteriet "tillfredsställande" blivit uppfyllt att i första hand prövas av styrelseordföranden, verkställande direktören eller den som eljest svarar för att beslutsunderlag tillhandahålls. Det bör som tidigare nämnts observeras att brott mot bl. a. föreskriften att tillhandahålla material är straffsanktionerat. Enligt straffbestämmelsen räcker det med oaktsamhet för att gärningen skall vara straffbar. Detta medför att höga krav måste ställas på vederbörandes bedömning av vad som är ett tillfredsställande underlag. Det är dock givet att straff kan utgå endast om ett förfarande har tillämpats som framstår som klart olämpligt med beaktande av samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

15 Hemställan

Med hänvisning till vad jag sålunda har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga förslagen till

1. lag om uppgiftsskyldighet i planeringsfrågor,
2. lag om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser,
3. lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar,

4. lag om ändring i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,
5. lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar,
6. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385).

16 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga 1

Delegationens förslag

1 Förslag till

Lag om uppgiftsskyldighet i planeringsfrågor¹

Nuvarande lydelse

Lag om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor.

1 §

Näringsidkare är efter anmodan av myndighet som *Konungen* bestämmer skyldig att i fråga om arbetsställe inom länet skriftligen till länsstyrelsen *översiktligt* redovisa

1. den *väntade* ekonomiska utvecklingen av verksamheten,

2. planerade eller väntade utvidgningar eller inskränkningar i produktionen, sysselsättningen eller driften.

Uppgiftsskyldighet enligt första stycket får åläggas två gånger årligen och avse förhållande under de fem närmast följande åren.

2 §

Uppgift enligt 1 § får överlämnas till statistiska centralbyrån och kommunstyrelsen i den kommun där arbetsstället finns. Till annan statlig eller kommunal myndighet får uppgiften överlämnas endast om den är av väsentlig betydelse för myndighetens verksamhet.

Vid tillämpningen av första stycket skall beaktas å ena sidan behovet av tillgång till uppgiften, å andra sidan näringsidkarens in-

Föreslagen lydelse

Förslag till lag om uppgiftsskyldighet i planeringsfrågor.

1 §

Näringsidkare är efter anmodan av myndighet som *regeringen* bestämmer skyldig att i fråga om arbetsställe inom länet skriftligen till länsstyrelsen *eller annan myndighet som regeringen bestämmer* redovisa

1. den ekonomiska utvecklingen av verksamheten,

2. planerade eller väntade utvidgningar eller inskränkningar i produktionen, sysselsättningen eller driften.

2 §

Uppgift enligt 1 § får endast användas som underlag vid statlig och kommunal planering och prognosverksamhet eller för statistiska sammanställningar.

3 §

Uppgift enligt 1 § får överlämnas till statistiska centralbyrån, *länsarbetsnämnd* och kommunstyrelsen i den kommun där arbetsstället finns. Till annan statlig eller kommunal myndighet får uppgiften överlämnas endast om den är av väsentlig betydelse för myndighetens verksamhet. *Vid överlämnande skall behövliga förbehåll göras.*

Om överlämnande beslutar myndighet som regeringen be-

¹ På grund av ett tekniskt missöde har i § andra stycket fallit bort i delegationens rapport,

Nuvarande lydelse

tresse av att uppgift som rör hans affärs- eller driftförhållanden ej utlämnas till en vidare krets än som oundgängligen behövs.

Föreslagen lydelse

stämmer. Utan hinder härav får länsstyrelsen besluta om överlämnande av uppgift som avser arbetsställe inom länet. Länsstyrelsen kan hänskjuta uppkommen fråga om sådant överlämnande till nyss avsedd myndighet för avgörande.

Vid tillämpningen av första stycket skall beaktas å ena sidan behovet av tillgång till uppgiften, å andra sidan näringsidkarens intresse av att uppgift som rör hans affärs- eller driftförhållanden ej utlämnas till en vidare krets än som oundgängligen behövs.

3 §

Länsstyrelsen skall minst en gång årligen till näringsidkare som är skyldig att lämna uppgift enligt 1 § eller som vid arbetsställe inom länet sysselsätter fler än 50 arbetstagare lämna översiktlig redogörelse för sådan statlig verksamhet och planering inom länet som kan antagas vara av betydelse för sådan näringsidkare.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på kommun i fråga om kommunal verksamhet och planering.

4 §

4 §

Fullgör näringsidkare ej uppgiftsskyldighet enligt 1 §, får länsstyrelsen vid vite kalla honom till överläggning.

5 §

5 §

Länsstyrelsen får vid vite kalla näringsidkare till överläggning i fråga som är av väsentlig betydelse för länet och som rör arbetsställe inom länet för vilket näringsidkaren är uppgiftsskyldig enligt 1 §.

Första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om kommunstyrelse beträffande arbetsställe inom kommunen.

Om icke särskilda skäl föranleder annat, skall företrädare för de anställda beredas tillfälle att närvara vid överläggning enligt första eller andra stycket.

6 §

6 §

Vite enligt denna lag får bestämmas till högst femtusen kronor. Mot beslut om föreläggande av vite får talan icke föras.

7 §

Mot beslut om föreläggande av vite får talan icke föras.

7 §

Vid tillämpningen av denna lag skall iakttas att den som är uppgiftsskyldig ej betungas onödigt.

8 §

Nuvarande lydelse

8 §

Vad någon på grund av denna lag fått veta om näringsidkares affärs- eller driftförhållanden får han ej obehörigen yppa eller nyttja. *Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter häremot dömes till böter eller fängelse högst ett år. Allmänt åtal får väckas endast om målsägande anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.*

Denna lag träder i kraft den 1 april 1973 och gäller till utgången av juni 1976.

Föreslagen lydelse

9 §

Vad någon på grund av denna lag fått veta om näringsidkares affärs- eller driftförhållanden får han ej obehörigen yppa eller nyttja.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

Nuvarande lydelse

Lag om ändring i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

20 a §

Handling innefattande uppgifter vilka inforrats från näringsidkare enligt lagen (1972: 826) om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor må, i den mån handlingen innehåller upplysningar om näringsidkarens affärs- eller driftförhållanden, vilkas offentliggörande kan lända honom till men, icke utan hans samtycke utlämnas förrän tjugo år förflutit från handlingens datum.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1973.

Föreslagen lydelse

20 a §

Handling innefattande uppgifter vilka inforrats från näringsidkare enligt lagen (1976: 000) om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor må, i den mån handlingen innehåller upplysningar om näringsidkarens affärs- eller driftförhållanden, vilkas offentliggörande kan lända honom till men, icke utan hans samtycke utlämnas förrän tjugo år förflutit från handlingens datum.

När handling utlämnas skall behövliga förbehåll göras.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

Bilaga 2
Departementspromemorians förslag

Förslag till**Lag om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser**

Härigenom föreskrives följande.

1 § Staten har rätt att utse en ledamot och en suppleant i styrelsen för aktiebolag, ekonomisk förening eller allmännyttig stiftelse som regeringen bestämmer.

Regeringen beslutar om styrelserepresentation enligt första stycket. Högst sextio aktiebolag eller ekonomiska föreningar och tio stiftelser får samtidigt omfattas av sådan representation.

2 § Kommun har rätt enligt denna lag utse en ledamot och en suppleant i styrelsen för aktiebolag eller ekonomisk förening som ej omfattas av styrelserepresentation som avses i 1 §, om företaget har mer än 500 anställda inom kommunen eller där svarar för mer än en tiondel av det totala antalet anställda.

Har styrelseledamot utsetts, består rätten till styrelserepresentation för kommunen även om antalet anställda därefter underskrider det antal eller den andel som anges i första stycket.

3 § Med företag förstås i denna lag aktiebolag, ekonomisk förening eller stiftelse varå lagen är tillämplig.

4 § Denna lag gäller icke bankaktiebolag, sparbanks- eller försäkringsaktiebolag och ej heller företag vars verksamhet huvudsakligen avser opinionsbildning av politisk, religiös eller liknande art.

5 § Ledamot som utsetts enligt 1 eller 2 §§ (offentlig styrelseledamot) skall särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i företagets verksamhet.

6 § Om ej annat följer av denna lag, äger vad som är föreskrivet om styrelseledamot och styrelsesuppleant i lagen (1944: 705) om aktiebolag eller lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar motsvarande tillämpning på offentlig styrelseledamot och suppleant för sådan ledamot.

7 § Bestämmelserna i 8 § första stycket 6 lagen (1944: 705) om aktiebolag samt 6 § 6 och 22 § andra stycket lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar gäller ej offentlig styrelseledamot eller suppleant för sådan ledamot.

8 § Uppkommer fråga om inrättande av offentlig styrelserepresentation i stiftelse, är stiftelsen efter anmodan skyldig att till regeringen överlämna avskrift av stiftelseurkund, stadgar och andra handlingar som bestämmer stiftelsens verksamhet eller visar dess ekonomiska ställning.

Anmodan som avses i första stycket får förenas med vite.

9 § Beslutar kommun om inrättande av offentlig styrelserepresentation, skall beslutet delges företaget.

10 § Äger två eller flera kommuner rätt till styrelserepresentation i samma företag och enas kommunerna ej om annat, utses den offentlige styrelseledamoten av den bland kommunerna som representerar det

största antalet anställda och suppleanten av den kommun som representerar det näst största antalet.

11 § Tiden för offentlig styrelseledamots uppdrag bestämmes av den som utser ledamoten.

Förordnas ej annat i anledning av ansökan om undantag enligt 15 §, tillträder offentlig styrelseledamot sitt uppdrag vid tidpunkt som bestämmes av den som utsett ledamoten. I fall som avses i 9 § får dock tillträde ske tidigast tre månader efter det att företaget mottagit underrättelse som där sägs.

Första och andra styckena äger motsvarande tillämpning på suppleant.

12 § Offentlig styrelseledamot får närvara och delta i överläggningarna när ärende, som senare skall avgöras av styrelsen, förberedes av därtill särskilt utsedda styrelseledamöter.

13 § Det åligger företag att utge ersättning till offentlig styrelseledamot och suppleant för sådan ledamot.

Utgår arvode till ledamot eller suppleant som utsetts i den för företaget gällande ordningen, har offentlig styrelseledamot eller suppleant rätt till samma arvode. I annat fall bestämmer företaget arvodet särskilt. Arvodet för år skall för ledamot utgöra lägst 5 000 kronor och högst 20 000 kronor samt för suppleant lägst 3 000 kronor och högst 15 000 kronor.

Utöver arvode har offentlig styrelseledamot och suppleant rätt till gottgörelse för nödvändiga kostnader till resa och uppehälle.

14 § Offentlig styrelseledamot får ej handlägga fråga om avtal, om den som utsett ledamoten i frågan har ett väsentligt intresse som ej är av allmän natur och intresset kan vara stridande mot företagens.

15 § Skulle offentlig styrelserepresentation enligt 2 § medföra väsentlig olägenhet för aktiebolag på grund av att

1. styrelsens sammansättning är beroende av förhållande mellan olika aktieägare eller aktieägargrupper, som framgår av bolagsordningen, avtal eller annan omständighet, eller

2. bolagsordningen innehåller föreskrift om särskild röstmajoritet för styrelsebeslut,

kan undantag medgivas från denna lag, om olägenheten ej kan undanröjas på annat sätt.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på ekonomisk förening.

Undantag skall förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser kommunens intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

16 § Fråga om tillämpningen av 2, 4, 10, 12 eller 14 §§ eller fråga om undantag enligt 15 § prövas av nämnden för styrelserepresentationsfrågor.

Mot nämndens beslut får talan ej föras.

17 § I anmälan om styrelsens sammansättning enligt 97 § lagen (1944: 705) om aktiebolag eller 37 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar skall anges om ledamot eller suppleant utsetts enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976 och gäller till utgången av juni 1979.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
Utdrag av protokoll över industriärenden 18 mars 1976	12
1 Inledning	12
2 Lagstiftning om uppgiftsskyldighet m. m.	15
2.1 Lagen om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor ..	15
2.2 Lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen)	16
3 Departementspromemorian Företag—Samhälle	16
3.1 Information från företagen till samhället	17
3.1.1 Informationsinsamlingens uppbyggnad och försöksverksamhetens omfattning	17
3.1.2 Samhällsorganens planering och informationsbehov	17
3.1.3 Rapportsystemets omfattning	20
3.1.4 Rapportsystemets tekniska uppbyggnad	21
3.1.5 Kvaliteten på insamlade uppgifter	22
3.1.6 Utnyttjande av insamlade uppgifter	22
3.1.7 Systematiska muntliga kontakter	23
3.1.8 Andra frågor	23
3.1.9 Förslag	24
3.2 Information från samhället till företagen	25
3.2.1 Verksamhetens omfattning och former	25
3.2.2 Erfarenheter	25
3.2.3 Förslag	26
3.3 Information mellan samhällsorganen m. m.	26
3.3.1 Utgångspunkter	26
3.3.2 Utbildning	27
3.3.3 Samordning mellan rapportsystemet och andra informationssystem	27
3.3.4 Sekretessfrågor	28
3.3.5 Förslag	30
3.4 Delegationens sammanfattande slutsatser	31
3.5 Särskilt yttrande	31
4 Remissyttranden över departementspromemorian Företag—samhälle	32
4.1 Allmänna synpunkter	32
4.2 Information från företagen till samhället	33
4.2.1 Samhällsorganens planering och informationsbehov	33
4.2.2 Rapportsystemets omfattning	34
4.2.3 Rapportsystemets tekniska uppbyggnad	35
4.2.4 Kvaliteten på insamlade uppgifter	36
4.2.5 Utnyttjande av insamlade uppgifter	37
4.2.6 Systematiska muntliga kontakter	38
4.2.7 Andra frågor	39
4.3 Information från samhället till företagen	40
4.3.1 Verksamhetens omfattning och former	40
4.3.2 Erfarenheter och förslag	41
4.4 Information mellan samhällsorganen m. m.	42

4.4.1	Utgångspunkter	42
4.4.2	Utbildning	42
4.4.3	Samordning mellan rapportsystemet och andra informationssystem	43
4.4.4	Sekretessfrågor	44
5	Lagstiftning om offentlig styrelserepresentation m. m.	47
5.1	Lagen om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser	47
5.2	Lagen (1955: 183) om bankrörelse	48
5.3	Kommunal styrelserepresentation	49
5.4	Stiftelseutredningen (Ju 1975: 01)	50
5.5	1974 års bolagskommitté (Ju 1974: 21)	51
6	Departementspromemorian Styrelserepresentation för samhället	51
6.1	Erfarenheter av försöksverksamheten med offentlig styrelserepresentation	51
6.2	Allmänna synpunkter	51
6.3	Offentlig styrelseledamots uppgifter och ansvar	54
6.4	Den aktuella reformens omfattning	55
6.4.1	Företagsformer	55
6.4.2	Koncerner	55
6.4.3	Näringsgrenar	56
6.4.4	Omfattningen av den statliga resp. kommunala styrelserepresentationen	57
6.5	Införande av samhällsrepresentation	58
6.5.1	Inrättande av samhällsrepresentation	58
6.5.2	Utseende av offentlig styrelseledamot	59
6.6	Entledigande av offentlig styrelseledamot	60
6.7	Suppleant för offentlig styrelseledamot	60
6.8	Valbarhet och mandattid	60
6.9	Jäv	61
6.10	Tystnadsplikt för offentlig styrelseledamot	61
6.11	Ersättning till offentlig styrelseledamot och suppleant	62
6.12	Undantag från lagens tillämpning m. m.	62
6.13	Utbildning m. m.	63
7	Remissyttranden över departementspromemorian Styrelserepresentation för samhället	64
7.1	Erfarenheter av försöksverksamheten med offentlig styrelserepresentation	64
7.2	Allmänna synpunkter	64
7.3	Offentlig styrelseledamots uppgifter och ansvar	70
7.4	Den aktuella reformens omfattning	71
7.4.1	Företagsformer	71
7.4.2	Koncerner	72
7.4.3	Näringsgrenar	73
7.4.4	Omfattningen av den statliga resp. kommunala styrelserepresentationen	74
7.5	Införande av samhällsrepresentation	75
7.6	Entledigande av offentlig styrelseledamot	76
7.7	Suppleant för offentlig styrelseledamot	76
7.8	Valbarhet och mandattid	76
7.9	Jäv	76
7.10	Tystnadsplikt för offentlig styrelseledamot	76
7.11	Ersättning till offentlig styrelseledamot och suppleant	77

7.12	Undantag från lagens tillämpning m. m.	77
7.13	Utbildning m. m.	78
8	Lagstiftning om styrelserepresentation för de anställda m. m. ...	78
8.1	Lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar	78
8.2	Lagen om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag	80
9	Statens industriverks utredning	80
9.1	Sammanfattande analys	80
9.1.1	Inledning	80
9.1.2	Reformens genomslagskraft	81
9.1.3	Dispensmöjligheterna	82
9.1.4	Arbetsstagarledamöternas organisationstillhörighet	82
9.1.5	Styrelsens roll	82
9.1.6	Styrelsens arbetsformer	83
9.2	Överväganden och förslag	84
9.2.1	Permanentning av lagstiftningen	84
9.2.2	Storleksgräns samt begränsning till företagsstyrelser av viss storlek	84
9.2.3	Koncernstyrelserepresentation	86
9.2.4	Beräkning av antalet anställda	88
9.2.5	Undantag från lagens tillämpning	88
9.2.6	Företagsformernas betydelse	88
9.2.7	Inrättande av arbetstagarrepresentation	89
9.2.8	Suppleanter för arbetsstagarledamöter	90
9.2.9	Representationens storlek	90
9.2.10	Styrelsearbetets former	91
9.2.11	Styrelsearbetets innehåll	93
9.2.12	Arbetsstagarledamöternas ställning i styrelsen	94
9.2.13	Nämnden för styrelserepresentationsfrågor	96
9.2.14	Utbildning	96
10	Remissyttranden över statens industriverks utredning	97
10.1	Allmänna synpunkter	97
10.2	Permanentning av lagstiftningen	97
10.3	Storleksgräns samt begränsning till företagsstyrelser av viss storlek	98
10.4	Koncernstyrelserepresentation	100
10.5	Beräkning av antalet anställda	101
10.6	Undantag från lagens tillämpning	102
10.7	Företagsformernas betydelse	102
10.8	Inrättande av arbetstagarrepresentation	103
10.9	Suppleanter för arbetsstagarledamöter	104
10.10	Representationens storlek	105
10.11	Styrelsearbetets former	105
10.12	Styrelsearbetets innehåll	108
10.13	Arbetsstagarledamöternas ställning i styrelsen	108
10.14	Nämnden för styrelserepresentationsfrågor	110
10.15	Utbildning m. m.	111
11	Riksdagsuttalande om användande av främmande språk i styrelsearbetet	112
12	Föredraganden	112
12.1	Inledning	112
12.2	Informationssystemet företag—samhälle	116

12.2.1	Allmänna synpunkter	116
12.2.2	Riktlinjer för den fortsatta verksamheten	120
12.2.3	Informationssystemets vidareutveckling och administration	125
12.3	Styrelsrepresentation för samhället	126
12.4	Styrelsrepresentation för de anställda	135
12.4.1	Allmänna synpunkter	135
12.4.2	Tillämpningsområde	139
12.4.3	Koncernfrågor	144
12.4.4	Styrelsearbetets former och innehåll	147
12.4.5	Frågor om undantag och prövning av tvister m. m.	152
12.4.6	Utbildning m. m.	154
12.5	Ikraftträdande	155
13	Upprättade lagförslag	155
14	Specialmotivering	156
14.1	Förslaget till lag om uppgiftsskyldighet i planeringsfrågor	156
14.2	Förslaget till lag om styrelsrepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser	160
14.3	Förslaget till lag om styrelsrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar	163
14.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar	172
14.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar	172
14.6	Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)	173
15	Hemställan	174
16	Beslut	175

Bilagor

1	Delegationens förslag	176
2	Departementspromemorians förslag	180

